

45.1

LA DECLARACIÓ UNIVERSAL DELS DRETS DEL NEN
I L'ORDENAMENT POSITIU

Tesi que presenta el Llicenciat en Dret
JORDI COTS I MONER
per a l'obtenció del grau de Doctor,
i que ha estat dirigida pel Catedràtic de la
Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona
D. MANUEL JIMÉNEZ DE PARGA CABRERA

I N D E X

Justificació de la tesi I-VIII
Introducció p. 1

PRIMERA PART

I. PLANJEMENTS GENERALS

1. L'"infant" de la Declaració dels drets del nen i el "menor d'edat" de la llei positiva. Sentit de la protecció en cada cas p. 5
 L'"infant" p. 7
 El "menor d'edat" p. 12
2. Les edats de la infantesa i la superació de l'actual concepte legal de "menor" p. 19

II. L'EVOLUCIÓ DEL STATUS SOCIAL DE L'INFANT

1. La "invenció" de la infantesa p. 28
2. El nen a través de la història p. 31
 Primer període (fins el 1750): el nen en la societat tradicional p. 31
 Segon període (1750-1880): un gran canvi demogràfic contribueix a una primera valoració de la infantesa p. 33
 Tercer període (1880-1930): el nen dirigit des de l'interior p. 40
 Quart període (des de 1930): el nen a l'època de "l'home corrent" p. 43
 Neix un sentiment de la infantesa p. 46
 Testimonis literaris i la contribució d'algunes ciències humanes per a aquesta història del nen p. 55

SEGONA PART

ELS DEU PUNTS DE LA "DECLARACIÓ UNIVERSAL DELS DRETS DEL NEN"

I. ANTECEDENTS HISTÒRICS

1. La primera Carta dels Drets del Nen p. 84
 Eglantyne Jebb i la "Save the Children Fund" p. 85
 La fundació de la "Union Internationale de Secours aux Enfants" i la Declaració de Ginebra ... p. 90
 La Declaració de Ginebra és adoptada per la Societat de Nacions p. 97
 Després de l'adopció de la Carta del Nen per la Societat Nacions p. 103

2. La Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides	p. 108
Els treballs preparatoris per a l'elaboració de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides:	
a. Període 1946-1948. El text de la U.I.P.E.	p. 115
b. Període 1950-1951. El text de la Comissió d'Assumptes Socials	p. 130
c. Període 1957-1959. El projecte de la Comissió dels drets de l'home	p. 164
<u>II. ABAST DE LA "DECLARACIÓ UNIVERSAL DELS DRETS DEL NEN"</u>	p. 192
1. El Preàmbul	p. 199
2. Els principis	p. 203
Principi 1	p. 205
Principi 2	p. 208
Principi 3	p. 216
Principi 4	p. 220
Principi 5	p. 224
Principi 6	p. 228
Principi 7	p. 238
Principi 8	p. 253
Principi 9	p. 254
Principi 10	p. 258
3. Darreres sessions de la Tercera Comissió. Una clàusula difusora. S'aprova la Carta	p. 262
4. Consideracions finals sobre l'abast de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides ..	p. 265
5. Naturalesa de l'instrument	p. 280
6. Projecció de la Carta: La Declaració Universal dels Drets del Nen i l'ordenament positiu	p. 283
CONCLUSIONS	p. 292
APÈNDIXS	p. 297
BIBLIOGRAFIA	p. 311
FONTS	p. 321
INDEX D'ORGANITZACIONS I DE SIGLES	p. 328
INDEX DE NOMS	p. 331

JUSTIFICACIÓ DE LA TESI

Aquesta tesi s'inscriu en el marc de la teoria general dels drets fonamentals de la persona. Té, per aquest motiu, una relació amb la filosofia dels drets humans, amb el dret polític i també amb el dret internacional. Estudia l'origen i el significat de la Declaració Universal dels Drets del Nen de l'ONU. I encara que el sol fet de la seva proclamació ja suposa acceptar el protagonisme jurídic del nen, hem volgut reconstruir la història del status social de la infantesa per saber en quin moment es va admetre que els nens són "individus amb iguals drets i diferents necessitats". Una reflexió final sobre aquest text ens ha portat, volgut o no, i inevitablement, a tractar de la seva projecció en l'ordenament positiu.

El tema l'havíem escollit partint d'un interès per la infantesa. Tota una trajectòria professional hi abocava. Dotze anys d'exercici com a advocat civilista ens havien enfrontat amb qüestions d'adopció, de reclamació d'aliments, de constitució dels organismes de tutela, de l'atribució del dret de guarda i custòdia dels fills en el cas de separació matrimonial, ens havien adreçat de manera freqüent al Tribunal Tutelar de Menors; fins i tot arribàrem a intervenir en una petició -que afortunadament no va prosperar- fonamentada en l'article 156 del Codi civil espanyol, aquell que permet al pare imposar al fill un mes de detenció en un establiment correccional. Era el nen com a objecte del Dret, la seva consideració com a menor d'edat. Posteriorment, més de deu anys ocupant llocs de responsabilitat en centres escolars ens van acostar al nen; el nen, que ignora el Dret i que té un sentit tan agut de la justícia.

Ara bé, al principi vam tenir dificultats per fixar un esquema vàlid d'investigació; en especial per assegurar i mantenir tot el llarg del treball un punt de vista adequat. El punt de vista és la contemplació de les necessitats permanents de la infantesa normal sota el prisma dels seus drets fonamentals. Fou necessari desprendre'ns metodològicament d'hàbits jusprivatistes i declinar l'excessiva simpatia envers el nen que la dedicació pedagògica vocacional sol comportar. La primera part del treball reproduceix, en el fons, aquest procés. La minoria d'edat no ens definia la infantesa, i, a més, aviat veïrem que el text que teníem a les mans es resistia a una confrontació amb la legislació positiva actual, ja que aquesta mai no s'hi ha inspirat.

Aleshores, amb dades que ens han fornint la demografia, la literatura, la psicologia, la puericultura i la pedagogia, hem ordit, tant com una història, una sociologia del nen, per comprovar quan se l'ha arribat a estimar "sense llèstima", quan hom ha deixat de pensar en ell com un adult en petit; en definitiva, quan ha emergit la seva imatge real per esdevenir primer subjecte cultural i finalment subjecte de Dret. A nivell filosòfic i més endavant a nivell de la norma positiva, el Dret no pot intervenir fins que s'hagi efectuat una presa de consciència de les seves necessitats objectives, inherents a la condició de persona. En el cas del nen -i això és el que hem intentat de mostrar-, tot allò que empara la seva lenta creixença i afavoreix el seu desenrotllament integral fins el límit socialment imaginable. La presència d'unes necessitats específiques de la infantesa es començaren a reconèixer cap a finals del segle XIX i, definitivament, cap els anys 30.

La part més extensa del nostre treball comprèn l'anàlisi sistemàtica del document proclamat per l'ONU. Aquesta anàlisi inclou la dels antecedents històrics que l'expliquen: d'una banda, el text simple però ple d'intuïcions que constituí la Declaració de Ginebra adoptada per la Societat de Nacions; de l'altra, la labor preparatòria de les Comissions que se

n'ocuparen al si de l'Organització de les N.U. Hem donat un relleu notable a les etapes preliminars -potser tant com a la discussió definitiva a càrrec de la Tercera Comissió de l'Assemblea General-, perquè és a través seu que la Declaració s'omplí de contingut.

L'estudi de la llarga gestació -tretze anys- de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides exigia acudir a les fonts originals. D'uns quants anys ençà, la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona disposa d'una Biblioteca de les N.U. especialitzada; però fou creada després de la proclamació de la Carta, de manera que haguérem de recórrer a la Biblioteca del Palau de les Nacions, de Ginebra. De l'extensa documentació examinada (es recull en l'epígraf de "Fonts") n'hem fet quatre divisions, que responen a moments ben definits:

1. 1946-1948. Una etapa de tempteig. L'ONU reprèn certes funcions no polítiques de la Lliga de Nacions. Intervé bàsicament la Comissió d'Assumptes Socials de l'ECOSOC. La Declaració de Ginebra es considera un document vàlid, però en ordre a la seva acceptació com a Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides hauria d'incorporar nous principis apareguts en el camp de la protecció de la infantesa. S'havien publicat, després del 1924, textos importants sobre drets del nen, que consten recollits en informes d'aquesta etapa preparats pel Secretariat i que reproduïm quasi bé tots íntegrament en els apèndixs. S'especula sobre tres possibilitats: reafirmar la Declaració de Ginebra amb esmenes secundàries, la seva transformació en profunditat, o la preparació d'una Carta enterament nova. Són consultats governs, institucions especialitzades de les N.U. i organitzacions no governamentals. No s'arriba a una conclusió definitiva. Es transcriu, al final del capítol dedicat a aquesta etapa, el text que ens sembla reflectir-la amb més propietat, l'elaborat per l'organització no governamental "Union Internationale de Protection de l'Enfance (U.I.P.E.)". Per a l'estudi d'aquest període ens hem

servit també d'antecedents dels arxius de la U.I.P.E. i de l'O.M.S., ressenyats a l'epígraf de "Fonts".

2. 1950-1951. Continua intervenint primordialment la Comissió d'Assumptes Socials. La Declaració Universal dels Drets de l'Home, proclamada feia dos anys, pesa sensiblement sobre aquest període: una nota del Secretariat, prèvia a l'inici de les discussions, fa dubtar de la necessitat d'una declaració dels drets del nen distints; creu que tot podia trobar-se en la declaració principal. Però la Comissió d'Assumptes Socials reacciona vivament (les actes d'aquest debat són apassionants), i en set intenses reunions s'afanya a preparar un projecte molt apreciable, que, en la forma, s'assembla a la Declaració dels Drets de l'Home, però el contingut del qual és una transformació de la Declaració de Ginebra. El text és tramès a l'ECOSOC, i aquest l'envia a la Comissió dels drets de l'home perquè informi sobre les qüestions de principi i de contingut d'aquest document en vistes a ja sotmetre'l a l'aprovació de l'Assemblea General. El Secretari General de les N.U., en aquest sentit i a fi de preparar la intervenció de la Comissió dels drets de l'home, estableix un lúcid Memorandum -un dels informes més intel·ligents que hem llegit-; però aquesta darrera Comissió reté el projecte alhora que el procés de gestació de la Carta s'interromp durant sis anys perquè l'ONU ha d'ocupar-se en la redacció dels Pactes internacionals complementaris de la declaració principal. La guerra freda també influeix en aquest "impasse".
3. 1957-1959. L'influx dels Pactes es reconeix en els debats d'aquest període, del qual n'és protagonista la Comissió dels drets de l'home: tots els delegats, d'una manera o altra, se senten atrets pels problemes d'aplicació, amb tot i que s'estava elaborant una declaració. Personalment, jutgem aquest període més confús i contradictori que l'anterior. Sobressurt, per la intervenció preponderant dels delegats governamentals, una tendència oficialista; les aportacions de les organitzacions no governamentals no són tingudes en compte, i hom nota l'existència de posicions encontrades en-

tre les democràcies tradicionals i el bloc de països on regna un socialisme totalitari. Després d'un debat general interessant en el seu tretzè període de sessions (març 1957), la Comissió dels drets de l'home decideix d'acomplir l'encàrrec que se li havia fet d'informar sobre el text de 1950, de la Comissió d'Assumptes Socials, en forma d'un altre projecte. La redacció d'aquest nou projecte, després d'una llarga discussió, resulta prolixa, reiterativa i feixuga. Nosaltres ens hem centrat, per a l'estudi d'aquest període, en les actes resumides de l'esmentat debat general.

4. 1959. Després d'aquestes tres etapes preliminars, el tema relatiu a la declaració dels drets del nen és assignat per l'Assemblea General a la seva Tercera Comissió de qüestions socials, humanitàries i culturals, que, a través de vint-i-quatre reunions -el doble del que s'havia previst-, considera l'últim projecte elaborat, el de la Comissió dels drets de l'home i estableix el text definitiu, notablement alleugerit encara que conservi alguna clàusula d'aplicació. D'aquestes reunions, quatre foren dedicades a un debat general, quatre al Preàmbul i les restants als deu principis de la Carta. Els debats, en els que intervingueren tan sols delegats de governs i representants de dues institucions intergovernamentals (UNESCO i OIT), accentuen el to transaccional ja observat en la darrera etapa preparatòria. De tota la documentació en què hem basat l'examen d'aquest moment, en distingim, a més de les actes del debat de la Tercera Comissió, l'informe final del Relator, un resum al nostre entendre parcial en certs aspectes, sobretot pel que fa a l'omissió d'algunes esmenes importants, i l'acta de la sessió plenària de l'Assemblea General en què s'aprovà la Carta per una rara unanimitat.

La presentació que fem de cadascun dels deu enunciats de la Declaració segueix un mateix esquema. Assenyallem, cada vegada, el principi del projecte de la Comissió dels drets de l'home en què es basa; reproduïm, amb la coherència possible, l'essencial dels debats; i, amb l'objecte d'esgotar el seu abast, acudim a les deliberacions dels períodes preparatoris i als articles de

la Declaració dels Drets de l'Home que s'hi corresponen amb més evidència. Sempre que la votació sobre el text d'un enunciat o d'una esmena ens ha semblat rellevant, l'hem fet constar. Ens hem extès en l'exposició i el debat d'algunes esmenes que foren rebutjades, com és el cas d'una determinada visió del dret a la vida, la formació del nen d'acord amb les conviccions religioses i en els sentiments de lleialtat nacional dels seus pares, l'ensenyament en llengua materna i els més anomenats "drets de les minories". La majoria d'aquestes esmenes, que donaren lloc a riques discussions, no figuren en l'informe del Relator. La perspectiva cristiana i el fet de pertànyer a una nacionalitat concreta ens ha fet sensibles a aquestes parts que han estat desestimades de la Declaració a causa del caràcter transseccional d'aquesta.

Tothora el nostre propòsit ha estat mostrar que, tant del punt de vista doctrinal com en el de l'aplicació pràctica, el text només es pot comprendre situant-lo dins de la teoria dels drets fonamentals. Però si hem enfocat la tesi en aquesta línia, a nosaltres no ens pertocava -s'apertava del nostre objectiu i no ens hi sentíem prou preparats- de fer cap aportació inèdita a aquesta teoria. Més aviat necessitàvem haver-la trobat en un grau més alt d'elaboració, en especial pel que fa als "nous drets" de caràcter econòmic, social i cultural. Per això, la bibliografia consultada en aquest punt és molt bàsica; i hem recolzat en obres de síntesi, citant amb preferència algun autor que, ultra la seva tasca en l'ordre doctrinal, hagi provat de participar en la vida pública. De totes maneres, la determinació de l'abast i de la naturalesa de l'instrument, com també de l'especificitat dels drets fonamentals de la infantesa, ens sembla que suscita interrogants prou seriosos com perquè això sol ja contribueixi d'alguna manera al progressiu perfeccionament d'aquesta disciplina.

Mentre dúiem a terme la labor d'aquesta tesi s'han produït dos fets importants. S'ha proclamat el 1979, vintè aniversari de la Declaració, Any Internacional del Nen. N'han estat les promotores dues organitzacions no governamentals de guanyat prestigi, el B.I.C.E. ("Bureau International Catholique de l'En-

fence") i la U.I.P.E. Aquestes associacions internacionals privades han creat un Comitè sobre el qual recau decisivament la responsabilitat de l'orientació i de l'espirit d'aquest Any, i han influït en les Resolucions de l'Assemblea General de l'ONU que l'han anunciat i proclamat (Res. 3406/XXX de 28 de novembre de 1975 i Res. 169/XXXI de 21 de desembre de 1976). La preparació de l'Any Internacional del Nen significa una aportació notable al nostre tema. D'antuvi, es precisa el concepte d'infantesa, distingint-la del grup de la joventut; i s'abandona una certa imatge internacionalitzada del nen desvalgut dels països subdesenvolupats com a únic destinatarí de les necessitats catalogades a la Declaració: ara ja es parla dels nens de tots els països, de la conveniència d'accions a nivell nacional i local, i es fa referència explícita a la "identitat cultural i jurídica" del nen. Es a dir, es tendeix a un sentit de totalitat al que lògicament ha d'arribar l'evolució del status social de la infantesa.

En iniciar el nostre treball no coneixíem aquest primer fet. Després hem pres contacte amb el "Comitè de les Organitzacions no governamentals per l'Any Internacional del Nen", assistint personalment, en la qualitat de corresponsal, a la Sessió Plenària dels dies 3 i 4 d'abril d'enguany, i veiérem confirmats aquests punts de vista.

El projecte de Constitució espanyola després de les eleccions del 15 de juny de 1977 és l'altre fet que volíem destacar. Com a Estat membre de l'ONU, Espanya aprovà la Declaració dels Drets del Nen de 1959; però des d'aleshores aquest text no ha estat formalment ratificat al nostre país. El primer esbós de Constitució no l'esmenta; i en el moment d'acabar la redacció d'aquest treball ignorem quin serà el futur de la nostra primera llei. Som davant d'una oportunitat única. El contingut d'algunes esmenes presentades per diferents grups parlamentaris participa de la preocupació que és l'objecte de la nostra tesi.

Tanquem aquest proemi manifestant el nostre agraïment al professor Sr. Manuel Jiménez de Parga, que acceptà el patrocini d'aquesta tesi i que aprovà un primer guió, algunes parts del qual (l'examen del status social del nen, per exemple), sense una lúcida visió de conjunt, haurien pogut ser considerades "tangenciels" al tema escollit; al Sr. Francesc Noy, que, essent Director de l'I.C.E. de la Universitat Autònoma de Barcelona, va impulsar-nos a emprendre el treball; als companys lletrats Srs. Francesc Vega Sala i Jean-Charles Lavie-Dezande, que feren acotacions molt vàlides a l'esquema inicial d'investigació; a la "Fundació Jaume Bofill", per l'ajuda que n'hem rebut; al Sr. Charles Pernoud, de la Biblioteca de les Nacions Unides de Ginebra, que facilità la tasca de recerca de la documentació bàsica per a l'estudi del text de la Declaració; al Canonge Sr. Joseph Moerman, Secretari General del "Bureau International Catholique de l'Enfance" i President del Comitè de les ONG per l'Any Internacional del Nen, per la documentació que ens ha fornit i les orientacions rebudes; al Sr. Jean-Pierre Jordan, bibliotecari de la "Union Internationale de Protection de l'Enfance", al bibliotecari de l'O. M.S., a la Sra. Guillermina Michelson, de la Secretaria de l'O.M.E.P. a Paris, al departament de relacions públiques de l'associació britànica "Save the Children Fund", al Sr. Enrique Bravo, Secretari General de l'"Oficina Catòlica Espanyola de la Infància", de Madrid, al Sr. Rafael Sajón, Director de l'Institut Interamericà del Nen, de Montevideo, pels antecedents tan apreciats que ens han procurat; al professor J.A. González Casanova, pels consells rebuts en ordre a la redacció de la tesi; i al P. Jaume Gabarró, monjo del Monestir de Santa Maria de Solius, amb qui sovint hem departit sobre el treball emprès i que hi ha fet atinades observacions de fons i de forma.

I N T R O D U C C I Ó

Els nens no exerceixen per ells mateixos els drets que tenen. Fins ignoren el Dret; com si n'estiguessin més enllà. I, no obstant, a la seva manera exigeixen.

En un nen, en un nen petit sobretot, hi ha una barreja de desempar i de vitalitat que dóna lloc, alhora, a la sensació d'una presència que s'imposa i que arriba a produir un misteriós respecte, o bé, al contrari, d'una realitat precària que pot eliminar-se d'un buf.

L'encontre amb el món del nen - hi ha qui parla de la infantesa com d'"un monde autre" (1)- provoca, de vegades, astorament, o incomoditat, o irritació, o una falsa tendresa, o la por de no saber-s'hi comunicar.

Sovint, la infantesa només s'accepta com un estat d'imperfeció que s'ha de superar com més aviat millor. La noia que fan els nens ja fou objecte d'una amarga sàtira per part de Jonathan Swift (2). Malebranche hauria volgut que tots nasquéssim adults; quan "tot adult, fins i tot el creador, diu Piaget amb certa ironia, ha començat nogensmenys per ser un infant, i això tant en els temps primi-

(1) Marie-José Chombart de Lauwe, "Un monde autre: l'enfance", Paris, Payot, 1971.

(2) Jonathan Swift, "Una modesta proposición para evitar que los hijos de Irlanda sean una carga para sus padres o su país", Madrid, "La Fontana Literaria", 1970.

tius com avui" (3). El poeta Pere Quart sap bé d'aquella presència del nen quan diu en "Infants":

La vida ran de pols i les mirades altes,
seda tèbia de neu i llot fresc a les galtes.

Esperança i enveja, els picerols al cor;
infidels com el temps, sobtosos com la sort
(o com la mort); mesquins i jugadors, infants,
fraudulents i secrets, o pròdigs com soldans.

.....

Les llàgrimes sonores i arteres i abundants,
les armes de llur guerra civil contra els gegants.

Però la infantesa és útil, és una necessitat, un període vàlid per si mateix. Ve constituïda per "un grup en edat vulnerable" (4), que cal protegir.

L'objecte d'aquesta protecció i com s'organitza depèn, entre altres coses, de la concepció que socialment es tingui de la infantesa.

Per a la nostra una mica envellida legislació civil el nen és més aviat objecte de drets que no pas subjecte, com si tingués tan sols aquells que els adults li atribuïm. Parla de "menors d'edat" i no de nens o de nois. Quan mossèn Pedragosa ve redactar en 1912 el primer projecte del que se n'ha vingut anomenant "Tribunals Tutelars de Menors", va escriure "Tribunals per a nens"; però aquest tipus d'intuïció no és gaire corrent. Encara que Rousseau hagués fet la "invenció" del nen al segle XVIII, "fins el segle XX no s'ha reconegut que els nens són individus amb iguals drets i diferents necessitats" (5).

-
- (3) Jean Piaget, "La psicología de l'infant", Barcelona, Eds. 62, Col. "Llibres a l'abast", 1970.
- (4) E.J.R. Heywar, "Por una política nacional de la infancia y la juventud", article a "Revista del Instituto de la Juventud", M a d r i d, juny 1971, nº 35, p. 189.
- (5) John Vaizey, "La educación en el mundo moderno", Madrid, Eds. Guadarrama, 1967.

Un dret, ja ens deia la clàssica definició de Jehring, és un interès jurídicament protegit. Amb la Declaració Universal dels Drets del Nen, proclamada per les Nacions Unides el 20 de novembre de 1959, ens trobem davant del reconeixement jurídic de les seves necessitats (6). Són drets que pertanyen de la seva qualitat de persona: ja no es tracta de l'"infans" del Digest, del "qui fare non potest", sinó, seguint l'afortunada terminologia d'un autor (7), del nen en tant que existent.

El text d'aquesta Declaració, tot i la certa asèpsia o discreció dels documents internacionals, és contundent. La qüestió radica en la força d'obligar dels seus principis. La seva naturalesa jurídica i el seu destí són els mateixos que els de la Declaració Universal dels Drets de l'Home. Tindran eficàcia en la mesura que, d'una manera o altra, s'incorporin a l'ordenament positiu d'un país; però -i això for- ma part d'aquesta tesi- ens sembla que sense constituir un Dret especial, ans infiltrant-s'hi amb naturalitat, de forma que els seus deu principis, que són com "el pensament d'una època, el món de 1960, respecte els problemes de la infantesa" (8), hagin afavorit la maduresa de la nostra organització social. D'altra banda, hem de preguntar-nos si les mesures jurídiques totes soles són suficients per a establir i mantenir aquests drets.

L'Assemblea General de les Nacions Unides, al final d'aquesta Declaració, demana que se'n faci la màxima publicitat i que es difongui per tots els mitjans. A la Conferència Internacional dels Drets de l'Home que es celebrà el

(6) Jean Chazal, "Les droits de l'enfant", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", 1962, p. 12.

(7) id. id., p. 107.

(8) "La Oficina Internacional Católica de la Infancia y la Declaración de los Derechos del Niño"; a "X Aniversario de la Declaración de los Derechos del Niño" (trabajos recopilados por la Comisión Católica de la Infancia), Madrid, 1970, p. 30

1968 a Teheran, es demanà als Governes que apliquessin els drets del nen mitjançant la seva integració als plans de desenvolupament econòmic i social.

Cal una acció sensibilitzadora; i que cada país, a partir de les seves pròpies coordenades de lloc i de temps, es formulí una política de la infantesa. Aquest treball voldria contribuir-hi.

P R I M E R A P A R T

I. PLANTEJAMENTS GENERALS

1. L'"infant" de la Declaració dels drets del nen i el "menor d'edat" de la llei positiva. Sentit de la protecció en cada cas.

La Declaració Universal dels drets del nen, igual que la Declaració dels drets de l'home a la qual està vinculada, no és pas Dret positiu que pugui invocar-se, que s'apliqui. És com un manifest, un conjunt de principis; de to menor, diria algú, potser, en comparació amb la dels drets de l'home. Aquesta darrera ha generat, però, a escala mundial, dos instruments convencionals d'aplicació, malauradament encara no vigents: el Pacte de drets econòmics, socials i culturals i el Pacte de drets civils i polítics. La Declaració dels drets del nen ha restat aïllada, sense una definició posterior que la desenrotlli (1). I, no obstant, els deu punts que actualment la integren, pel sol fet d'haver estat formulats, ja constitueixen "l'expressió de la consciència jurídica de la humanitat" (2) respecte d'una realitat social concreta, la infantesa, i plantegen una visió nova de la protecció de

-
- (1) A nivell regional, d'àmbit europeu, existeixen convencions, vigents per als països que les han subscrit, que recullen -com també ho fan els al·ludits Pactes internacionals- alguns drets relatius als infants. No afecten Espanya, que no forma part del Consell d'Europa.
- (2) Creiem que aquest atribut, aplicat per A. Truyol ("Los derechos humanos", Madrid, Ed. Tecnos, 1971, p. 31) a la Declaració dels drets de l'home, pot també conferir-se a la dels drets del nen.

l'infant i de l'adolescent.

Fem una lectura atenta de la Declaració. Llegim, també, el seu primer antecedent històric, el senzill i vigorós document que redactà l'anglesa Eglantyne Jebb i que fou adoptat per la Societat de Nacions el 24 de setembre de 1924 (vegi's la pàg.). De moment, per a l'objecte d'aquest capítol, és suficient captar-ne globalment el sentit.

Perquè no tenim sinó això; un punt de referència, una pedra de toc. Aquests enunciats se'ns convertirien en dret positiu si la nostra societat política els acollís, convertint-los en norma del rang que fos del seu Dret intern o adherint-se a una convenció internacional que els continués. Ja veurem com, en elaborar-se la Declaració, es discutirà la conveniència que esdevinguin o no dret positiu; però de cap més manera no es podria parlar dels seus principis en un estricte sentit jurídic. Tot i que sovint veiem citats aquests principis, s'ha de tenir molt clara, per a no enganyar-se, la distinció que fa Gregorio Peces-Barba entre "drets fonamentals encara no incorporats al Dret positiu i després d'aquesta recepció, quan formen part del cos legal d'una comunitat" (3).

Els drets del nen són, sense cap dubte, drets fonamentals (4); dels encara no incorporats per nosaltres. Potser no totes les afirmacions de la Declaració, tal com vénen redactades, són "susceptibles de ser assimilades per categories de Dret positiu" (5). De totes maneres, ni tan sols

(3) Gregorio Peces-Barba, "Derechos Fundamentales. I, Teoría general", Madrid-Barcelona, Biblioteca Universitaria Guadiana, Guadiana de Publicaciones S.A., 1973, p. 59 (els subratllats són nostres).

(4) L'article 43 de la Constitució espanyola de 1931 feia seva la primera declaració sobre els drets del nen en establir que prestaria una atenció especial envers la infantesa.

(5) G. Peces-Barba, ob. cit., p. 95.

això eximiria un tribunal d'ignorar-los en cas necessari (6).

Sembla vàlid, doncs, confrontar la concepció de l'infant i el sentit protector que s'endevina en la Declaració dels drets del nen i la legislació civil en tant que Dret privat "general", on es configure la minoria d'edat.

La de protecció és una idea que va unida a la de seguretat jurídica; i "hi ha seguretat ... quan el Dret protegeix en forma eficaç un conjunt d'interessos de la persona humana que es consideren bàsics per a una existència digna" (7). Començem per dir què entenem per "infant" i què s'hauria de protegir en la infantesa.

L'"infant"

Es evident que es tracta de conèixer la realitat del nen tal com és; i saber escollir el punt de vista adequat per a fer-ho és una qüestió clau, ja que d'això en depèn el tipus de protecció a organitzar. "El nen, diu Henri Wallon (8), no més sap viure la seva infantesa. Conèixer-la és assumpte de l'adult. Però, ja qui s'he de donar la primera paraula en aquest coneixement: al punt de vista de l'adult o al del nen?". Pel mateix motiu, podríem afegir, el nen no li pertoca de disposar de la seva protecció, sinó de disfrutar-la. "Entre el nen i ell, l'adult bé hi reconeix diferències, continua Wallon. Però en la majoria dels casos les redueix a una sustracció: són de grau o quantitatives. En comparar-se amb el

(6) G. Peces-Barba, ob. cit., nota al peu de la pàg. 59.

(7) Angel Latorre, "Introducción al Derecho", Barcelona, Eds. Ariel, "Ariel quincenal", 1972, cap. "La protección de los derechos fundamentales", p. 48 de la 5ª edició.

(8) H. Wallon, "La evolución psicológica del niño", Buenos Aires, Ed. Psique, 1970, cap. "El niño y el adulto".

nen, l'adult el veu relativament o totalment inepte enfront dels actes i tasques que ell pot executar". Per aquest camí l'adolescent fóra l'adult privat de l'últim estadi del seu desenrotllament. Wallon alerta sobre un "egocentrisme de l'adult", i diu que "la forma en què el nen assimila no té cap semblança amb la forma utilitzada per l'adult. Si l'adult supera el nen, el nen, a la seva manera, supera l'adult". L'adult, doncs, no té dret de conèixer en el nen allò que pel seu compte ell mateix hi posa.

Això no és pas una defensa de l'infant i de l'adolescent. El moment de Rousseau, en aquest aspecte, ja ha passat; però encara resulta necessari aquell seu requeriment: "estudieu l'infant!".

La Psicologia de l'infant és una de les preocupacions actualment més generalitzades -"el segle XX és el segle de la Psicologia" (J.J. Chevalier)-; i les seves adquisicions són objecte d'una àmplia divulgació. Tot i que de vegades es fa un ús excessiu d'aquestes adquisicions, el cert és que s'ha anat creant una sensibilitat i fins un gust per conèixer l'infant. Aquesta sensibilitat ha de ser assumida socialment, s'ha de traduir en tot aquell conjunt de fets i senyals, petits i grossos, que denoten la volguda i madura acceptació de la infantesa per una comunitat. Perquè és la comunitat la que ha de saber què és un infant (9): d'aquí li vindran els reflexes que fan atinar en l'infant, en qualsevol circumstància que aquest ho necessiti. I el Dret, finalment, podrà contemplar la infantesa com una realitat que li ateny.

Una concepció de la infantesa que impliqui la idea de la seva protecció ha de tenir en compte, alhora, dues perspectives: la seva creixença, i la lentitud, a través de successives etapes de maduració, d'aquesta creixença.

(9) En els principis 6 i 7 de la Declaració s'assignen responsabilitats i obligacions a "la societat i les autoritats públiques".

"Tot home és un començament" i es caracteritza perquè "neix en un gran estat d'inacabament", diu Chauchard (10). Rousseau remarcava molt que "hi ha una raó d'aquest estat de debilitat" del nen; "la naturalesa, deia, vol que els nens siguin nens abans que homes". Si l'equipament visceral del nen és complert en néixer, el seu cervell no està pas totalment constituït fins als set anys (11); i la maduració dels sistemes nerviosos i endocrins duren més o menys fins als setze anys (12). D'aquesta manera, dins la llarga creixença de l'home hi ha un espai per a l'educació. Perquè aquest és un altre aspecte a considerar: hi ha moments que no es repeteixen, oportunitats irreversibles que fan delicada la nostra intervenció en el desenvolupament del nen. Quan Piaget parla del que és innat i del que és adquirit fa notar la importància de l'exercici "en l'acceleració o el retard de certes formes de maduració", i que l'actualització de les possibilitats del noi depèn de "les condicions d'experiència material o d'interacció social" que trobi. Tota "no maduració, a més, suposa una sèrie d'impossibilitats" (13). Buscant novament en Chauchard, llegim: "L'infant que en el temps oportú no hagi estat proveït d'un pensament, ja no l'adquirirà, perquè el cervell perd les seves possibilitats"; i és perquè "el pensament de l'home és totalment tributari del llenguatge que ha après d'infant" que adverteix tan severament: "Desenrotllar fins al màxim l'educació del llenguatge de l'infant, àdhuc en el deficient, ... és un deure absolut totalment oblidat en

(10) Paul Chauchard, "Le langage et la pensée", Paris, P.U.F., Col. "Que-seis-je?", 1965, p. 34

(11) Paul Chauchard, id. id., p. 35.

(12) Jean Piaget i Bärbel Inhelder, "La psicologia de l'infant", Barcelona, Edicions 62, "Llibres a l'abast", 1970.

(13) Jean Piaget, "Seis estudios de psicología", Barcelona, Barral Editores, Col. "Ediciones de Bolsillo", 1973 (4ª edició), capítol "Problemas de psicología genética: Innatidad y adquisición".

les nostres injustes societats resignades a establir entre els homes unes desigualtats que no són pas naturals, ja que persisteixen a fer de la cultura, forma superior del llenguatge, un privilegi reservat al diner" (14). Moltes mares ja ho saben, això, per una intuïció; saben, per exemple, que el parlar és afavorit pel domini psicomotriu quan, en fer-lo saltar sobre els genolls, li transmeten un ritme o quan li donen els primers fonemes amb el "ral, ralet" (15).

Adduint aquestes cites es vol ressaltar aquí, més que res, el tipus de coneixement-responsabilitat que una comunitat, precisament com a tal comunitat -hi insistim- ha de tenir de la infantesa, si vol fer-se'n càrrec.

I aleshores, la lentitud de l'infant. Una lentitud que també imposa a la comunitat un comportament. Ho diu Roger Cousinet (16) quan, en definir l'"educació nova" parla d'una actitud: "una actitud feta de comprensió, d'amor, i més que res una actitud de respecte; una actitud d'espera, de paciència, d'acceptació de la infantesa com a tal, de la infantesa com a període necessari en el desenvolupament de l'home; una actitud d'indulgència, i més que d'indulgència: d'admissió dels errors del nen, de la seva lentitud; d'un desig, sovint apassionat, d'atendre les seves més petites necessitats, encara que la societat hagi d'esperar una mica per a què siguin satisfetes les seves; és la convicció de què, com més plenament i àmpliament el nen sigui nen, més i millor es convertirà en un bon adult; l'afirmació de què nosaltres, els adults, farem collita de tants més avantatges com més deixem el nen el major temps possible en aquesta edat d'innocència primera, enlloc de voler formar-lo a

(14) Paul Cauchard, ob. cit., p. 32

(15) Francesc Tosquelles, "La pràctica del maternatge terapèutic en els deficients mentals profunds, Barcelona, Ed. Nova Terra, Col. Nadal, 1972.

(16) Roger Cousinet, "¿Qué es la educación nueva?", Buenos Aires, Ed. Kapelusz, 1959 (2ª edició), p. 15.

la nostra imatge, que realment no mereix pas servir de model".

Es veritat que en aquest gust per l'"imperfecte", per l'"insuficient" (17), per allò que s'està fent, hi ha una intencionalitat pedagògica; però és que, socialment, aquesta intencionalitat no pot faltar.

La noció de desenvolupament, d'un desenvolupament "normal" és ben clara en l'actual Declaració de 1959. S'hi refereix en els principis 2, 6, 7 i 9. La primera Carta dels Drets del Nen, de 1924 -que, per més breu, fa potser un impacte més net- comença dient que el nen ha de poder "desenrotllar-se d'una manera normal". Tot i que sempre pot discutir-se on se situa la "normalitat", cal partir d'una concepció total de la infantesa perquè la seva protecció tingui sentit. Això serà un dels leit-motiv del present treball.

Aquesta totalitat plana en la Declaració; i així ens sembla que cal interpretar-la. No ho impideix la relació de singularitats, prevencions i garanties que enuncia, aparentment més nombroses que les afirmacions. Eglantyne Jebb parlava del nen que té fam, del malalt, del retrassat, del desviat, de l'orfe i abandonat, del que està en perill, etc. Però encara que contínuament s'anés afinant el catàleg de les situacions excepcionals i es tipificassin les injustícies que afecten l'infant, aquestes s'han de situar dins d'una visió general que tendeixi a considerar normal el desenrotllament, fins al límit socialment imaginable, ^{de} les possibilitats de tots els nens. Això és el que s'ha de protegir. Si només es contemplessin els casos singulars, passarien desapercibudes formes subtilment desconegudes de transgressions de drets dels nens. Cada país s'ho sap, i ha d'establir les coordenades que detectin les pròpies carències, del nivell que siguin; sovint, no per menys espectaculars menys reals.

(17) Georg Kerschensteiner, "El alma del educador", Barcelona, Ed. Labor, 1934 (2ª edició).

L'ambigüetat jurídica de la Declaració, el seu internacionalisme, el fet que s'esgrimeixi en moments de catàstrofe, podria paradoxalment contribuir a l'oblit de la difícil normalitat que suposa atendre la lenta creixença del nen (18).

I una última remarca: La Declaració encapçala cada principi amb la paraula "infant"; però per infant s'ha d'entendre, aquí, tant el nen petit com l'adolescent, o almenys el preadolescent. Si no fos així, quedaria disminuït el seu autèntic abast. Així ho deixa entendre la redacció dels punts 7 i 9, i ho confirma el text d'algunes Convencions relatives a la persona humana (19). Sobre els límits d'edat de la Declaració hi tornarem més endavant.

El "menor d'edat"

De vegades sembla com si la legislació civil positiva volgués fer seva aquella aspiració de Malebranche de què tothom ja nasqués adult, major d'edat, amb la plena capacitat d'obrar. Quan parla dels "menors", immediatament ha de preveure institucions supletòries i tutelars, complements de la seva personalitat. Perquè no és pas que no els reco-

-
- (18) El mateix UNICEF, al qual s'atribuï, per una resolució especial, una responsabilitat peculiar en l'aplicació dels drets del nen, ja havia perdut el 1959, del seu nom, les paraules "internacional" i "socors", per anomenar-se, simplement, "Fons de les Nacions Unides per a la Infantesa"; tot i conservant la sigla primitiva amb què és més conegut.
- (19) L'article 10, núm. 3, del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, de 16 de desembre de 1966, diu que "s'ha de protegir els nens i adolescents contra l'explotació econòmica i social"; i l'apartat 7 de la Primera Part de la Carta Social Europea, de 18 d'octubre de 1961, que "els nens i els adolescents tenen dret a una protecció especial contra els perills físics i morals als quals estan exposats". I quan, entre nosaltres, el Bisbe de Vic per exemple, es féu immediat ressò de la proclamació de la Declaració en una carta pastoral de 19 de març de 1960, la titulà "Drets de l'infant i de l'adolescent".

negui drets: els menors "són susceptibles de drets", diu l'article 32 del Codi Civil espanyol -que no és el mateix que dir que són "subjectes" de drets.

Ara bé, la concepció de la minoria d'edat de la legislació civil no sap, o no pot recollir encara, tota la complexitat de la lenta creixença de la persona i la seva progressiva integració a la societat.

"L'edat del nen ens ve donada pel nombre de dies, mesos i anys que el separen del seu naixement", diu Wallon (20), i es pregunta: "¿Tenen un significat diferent les edats de la infantesa?"

Borrell i Soler observa amb agudesa que, tot i no regulant el Codi Civil espanyol la minoria d'edat com una incapacitat genèrica, "el que es nota amb caràcter general és que el Codi no estableix una gradació descendent de la incapacitat a mida que el menor avança en edat i, correlativament, en intel·ligència, com ho feia el Dret romà, que distingia entre infants, menors impúbbers, púbbers i majors d'edat". "La incapacitat obra amb la mateixa intensitat, segons la lletra del Codi, des del naixement fins als vint i un anys" (21); i, amb seny, afegeix el mateix Borrell i Soler: "Aquesta regla, oposada a la naturalesa, no pot admetre's en teoria ni la pràctica ho consent: no pot identificar-se la incapacitat del nou nat a la del que ha complert vint anys. En l'esfera del bon sentit la dificultat pot resoldre's, però en la legal, la deficiència del Codi

(20) H. Wallon, ob. cit., capítol "Les edats successives de la infantesa", p. 229.

(21) Antoni Mª Borrell i Soler, "Derecho Civil Español", Tomo I, Parte general, Barcelona, Editorial Bosch, 1955, p. 147, "Incapacidades generales por razón de edad".

pot ocasionar dificultats" (22).

L'"Informe Latey" (23), un document lúcid i pragmàtic sobre la majoria d'edat a Anglaterra, diu en la seva recomanació 52: "Aquells que no arriben a la majoria d'edat, sigui quina sigui la seva edat, ... " La dificultat persisteix. Això fa pensar desseguida que molts drets "susceptibles" de tenir els menors són drets "de persones grans" que no poden exercir per ells mateixos.

La legislació civil s'ha de pronunciar sobre el moment en què es suposa que una persona ha assolit la "plenitud existencial" (24), en què ja és un adult. És una servitud -diríem- que el Dret s'imposa en ordre a cobrir un determinat aspecte de la seguretat jurídica. Marca una edat. Només que, en els nostres dies, la mateixa definició d'adolescència, que està lligada a la idea de majoria d'edat, té aspectes menys precisos. En llatí, "adult" volia dir "la persona que ja no canvia"; però ara, l'educació, per exemple, ja no és específica de la infantesa i de l'adolescència. El caràcter obert que, per l'educació permanent entre

-
- (22) En una Assemblea del Consell de Cooperació Cultural del Consell d'Europa, celebrada a Estrasburg el febrer de 1969, en la que es tractà de la participació dels joves en la societat moderna, es feia al·lusió a "les diferents edats de majoria de capacitat i de responsabilitats dels joves en els diferents camps d'actuació" (referència: "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 22, p. 173, abril 1969, "El Consejo de Europa y la participación de los jóvenes en la sociedad moderna"). D'altra banda, molts països ja fa temps han distingit entre la majoria d'edat civil i el dret de vot: vegi's relació a "El Correo de la Unesco", octubre 1973.
- (23) Rep el seu nom del president de la Comissió que l'elaborà, Mr. Justice Latey, i fou presentat al Parlament britànic el juliol de 1967, després d'un treball de dos anys. Portà a l'establiment de la majoria d'edat als 18 anys, després de preguntar-se sobre les causes que havien motivat la realitat legal fins aleshores vigent, sobre les responsabilitats dels joves i el moment d'assumir-les, etc.
- (24) L. Mendizábal, article a la "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 37, octubre 1971, "La privilegiada condición y estado que debería ostentar, en el ámbito privado, la persona humana antes de alcanzar su plenitud existencial".

altres coses, té l'estatut de l'adult, afecta la definició de l'adolescència (25).

En el fons, el concepte de majoria d'edat és relatiu. Si la maduresa fisiològica fos sinònim de maduresa social no es donaria el que anomenem "adolescència", ni es plantejaria, almenys amb els termes estàtics d'avui, el problema de la majoria d'edat. L'Edat Mitjana europea va abaixar notablement els límits de la majoria d'edat, que sovint, en aquella època, s'identificava amb la maduresa fisiològica. I això portava el noi a ser independent més aviat; independència que sembla haver-se conservat en els països del Nord d'Europa, on l'esperit medieval estava més condicionat per l'ethos germànic que pel familisme romà.

El Dret romà, no obstant, havia donat mostres de voler assumir la complexitat de la situació. Ja sabem que distingia entre impúbbers i púbbers. Dins del grup dels impúbbers, les persones menors de set anys eren anomenades "infants". En l'antic Dret, els púbbers gaudiren d'una capacitat absoluta. Però els abusos que es cometeren contra aquesta llibertat aconsellaren l'establiment de mesures protectores, la primera de les quals fou la conminació continguda en la llei "Plaetoria" de perseguir públicament els que haguessin enganyat, confiant en la seva juvenesa, un púbber menor de vint i cinc anys. Més endavant sorgí la distinció entre menors i majors de vint i cinc anys. La llei, així, per una banda, afavoria els menors; però aquesta situació adquirí un aspecte negatiu, ja que la "protecció" legal feia difícils les operacions de la vida ordinària i restringia, en molts casos, la capacitat jurídica. "Segons les circumstàncies, comenta Maynz (26), podia semblar avantatjós,

(25) Consell d'Europa, "Política de Juventud y sus posibilidades de investigación", Col.loqui Baden-Austria, octubre 1973 (referència: "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 52, abril 1974, p. 192).

(26) C. Maynz, "Curso de Derecho Romano", Barcelona, Jaime Molinas Editor, 1887, Vol. I, p. 435.

doncs, no estar subjecte a l'aplicació de les disposicions legislatives que es referien als menors. Per aquesta raó les constitucions imperials permeteren als homes majors de vint anys i a les dones majors de divuit de demanar a l'emperador la 'venia aetatis', que els assimilava als majors".

Aquest sentit negatiu ha perdurat i ha passat a la nostra legislació civil; de manera que, en conjunt, la "protecció" que ofereix pot arribar a significar un impediment davant d'un desig d'autoresponsabilització, que faci dir "si jo fos gran ..." enlloc del clàssic "quan jo sigui gran .." (27).

I aquest sentit negatiu, en gran part, prové de què es projecten sobre els menors actes o relacions jurídics d'adults. Es considera que el nen o l'adolescent com un adult en petit. Si l'"infans" del Dret romà era incapaç de realitzar actes de cap mena, àdhuc en benefici propi, és que es pensava que no tenia voluntat -en sentit jurídic (28). Altres motius de protecció eren l'insuficient comprensió o l'ignorància en matèria de Dret (29). En definitiva, podríem dir, amb Wallon encara, que el nen només té allò que l'adult posa en ell.

Molts dels drets que aquí presentaríem són drets subjectius privats de caràcter individual. Com a tals, constitueixen "situacions de poder concret que la llei empara" -un contracte, un testament. Són drets que s'exerceixen esporàdicament, potser un cop a la vida, potser mai; no són indispensables per a la vida diària, per al progrés personal;

(27) E. Urgorri, "La seguridad jurídica del menor", article a la "Revista del Instituto de la Juventud", Madrid, núm. 22, abril 1969, p. 31

(28) Maynz, ob. cit., p. 435.

(29) Una de les propostes de l'"Informe Latey", en referir-se a les relacions contractuals amb menors demana que l'esperit que les reflectís fos "curt i ben clar, de manera que el firmant sàpiga el que emprèn"; mesura, aquesta, que afavoriria, en general no solament de cara als menors-, el coneixement del Dret i, per tant, la seguretat jurídica.

poden dependre d'una determinada posició social. Ells sols, tot i que és necessari protegir-los, no ens donen la imatge d'un interès que parteixi directament del nen. Dins del Dret civil hi ha unes normes que tenen un caràcter més imperatiu, quasi d'ordre públic, perquè protegeixen "interessos socials que l'Estat considera fonamentals"(30), com les relatives al Dret de Família. Per aquí trobaríem el tipus d'interessos del nen que han de ser protegits. Un dret que protegeixi un interès personal de l'infant o de l'adolescent ha de respondre a una necessitat social, permanent i general (el que comporta la idea d'igualtat) de la infantesa com a tal. I aquestes notes han d'aparèixer, d'una manera o altra, en les normes que els recullin.

Prenem, per exemple, el cas dels aliments entre parents: seguint la regulació del Codi Civil espanyol es distingeix entre els aliments pròpiament dits, civils o amplis, previstos per als fills legítims, que comprenen alimentació, habitació, vestit, assistència mèdica, educació i instrucció, "segons la posició social de la família" (art. 142) i aquells "auxilis necessaris per a la subsistència" per als fills il·legítims no naturals, amb l'obligació mínima d'atendre les despeses d'"instrucció elemental i l'ensenyament d'una professió, art o ofici" (art. 143).

En la redacció d'aquests articles, i sense entrar en els criteris seguits per a protegir la família legítima, no s'ha tingut en compte l'interès del nen com a persona, sinó la visió de la il·legitimitat que, del punt de vista de l'adult, s'hi ha vertit. No es pensa en les possibilitats últimes de desenrotllament personal complet a què un noi pot aspirar, ni en què el noi no pot saber -ni qui sap si ha de saber- discernir entre la significació d'uns "aliments ... segons la posició social de la família" i uns altres calculats sense aquesta consideració. I és que els nois, aprofitant una vegada més el símil de Wallon, "viuen" les seves necessitats -sobre tot en aquest cas en què es tracta de

(30) A. Latorre, ob. cit., p. 209.

necessitats fonamentals- partint d'ells mateixos, no les "coneixen" amb estimacions d'adult.

Els drets dels infants i dels adolescents tenen, per tant, un caràcter eminentment social. Sense formular-s'ho expressament, aquest caràcter ja el tenia la Carta redactada per Eglantyne Jebb. La legislació civil no té present aquella totalitat -insistim en la idea- amb què hauria de contemplar-se aquest període de la vida de l'home. La protecció que ofereix és insuficient i parcial perquè la majoria dels drets subjectius que empara o són d'índole individual o no prenen el caràcter social que han de tenir en referir-se als infants i adolescents; i, finalment, no aprecia cap matís de gradació dins d'aquesta realitat complexa.

Perquè hi hagi una seguretat jurídica completa el Dret ha de protegir, com dèiem, "en forma eficaç un conjunt d'interessos de la persona humana que es consideren bàsics per a una existència digna". I el to social d'aquesta protecció -que és una adquisició relativament moderna- és ineludible en els drets fonamentals de l'infant.

2. Les edats de la infantesa i la superació de l'actual concepte legal de "menor".

Hi ha les "edats de la infantesa" i hi ha "les edats dels nens". Si les edats dels nens ens vénen donades, com ja s'ha dit, pel nombre de dies, mesos i anys que els separen del seu naixement, les edats de la infantesa són períodes marcats per moments significatius d'evolució psíquica i biològica, uns "conjunts que tenen, cadascun d'ells, la seva orientació i uns senyals específics" (1). És així que es parla de la primera i la segona infanteses, de la pubertat, de l'adolescència; també es parla de l'"edat escolar", posem per cas. Aquestes "revolucions d'edat en edat, no són imprevitzades per cada individu, sinó que són la mateixa raó de la infantesa (subratllat nostre) que tendeix a la realització de l'adult".

Algunes corrents psicològiques pensen que hi ha força coincidència entre les edats dels nens i les edats de la infantesa; altres, que no hi ha cap similitud. En general, però, quan un psicòleg es refereix a edats del nen posant-les en relació amb uns progressos o un tret determinat, diu sempre, amb prudència, que es tracta d'aproximacions.

Per contestar aquella seva pregunta sobre si les edats de la infantesa tenen un significat diferent de les edats dels nens, Wallon parla, més que res, d'"una espècie d'unitat solidària, feta de contrastos i de conflictes"; diu que "considerar el nen fragmentàriament és anar contra natura"; que, a cada edat, "el nen constitueix un conjunt indissociable i original"; i que, "en la successió de les

(1) H. Wallon, ob. cit., capítol "Les edades sucesivas de la infancia".

les seves edats, és sempre el mateix ésser en curs de meta morfosí".

Sense arribar a aquesta visió de les edats de la infantesa que la Psicologia ha anat elaborant, les edats dels nens han tingut sempre, d'una manera o altra, un significat especial per comprendre l'home.

L'educació de l'època hel·lenística, en establir les seves etapes, seguia la vella divisió d'Hipocrates -hom sap com era d'aficionada l'antiguitat a especular amb els nombres-, que distribuïa la vida humana en vuit períodes de set anys cada un. D'aquests períodes, l'educació clàssica en reclamava, per a ella sola, els tres primers, que anomenava *παιδίον*, el "petit infant" (per sota dels set anys); *παις*, l'"infant" (dels set als catorze anys); i *μετάρκιον*, l'"adolescent" (de catorze a vint i un anys). Més prolíxa ha via estat l'organització espartana, que comprenia tretze anys agrupats en tres cicles, el "noi petit (dels vuit als onze anys), el "noi" pròpiament dit (dels dotze als quinze) i l'"efebia" (dels quinze als vint anys). Dins de cada cicle, tot de categories jerarquitzades feia aquesta organització semblant a la dels moviments de joventut dels estats totalitaris, com la "Hitlerjugend" o la "Gioventù fascista". A la Roma antiga, l'educació s'iniciava als set anys (2). Durant l'Edat Mitjana, l'infant solia començar els estudis sistemàtics també vers els set anys (3); es podia entrar als catorze anys a la "Facultat de les Arts", que precedia obligatòriament els estudis a les Facultats superiors (4),

-
- (2) H.I. Marrou, "Histoire de l'éducation dans l'antiquité", Paris, Éditions du Seuil, 1965, 6e édition, pp. 53, 75, 161, 345.
- (3) Geneviève d'Haucourt, "La vie au Moyen Âge", Paris, P.U.F. Col. "Que-sais-je?", núm. 132, 1961, p. 82.
- (4) Roger Gal, "Histoire de l'éducation", Paris, P.U.F. Col. "Que-sais-je?", núm. 310, 1963, p. 57.

i un aprenent tenia generalment de dotze a quinze anys (5).

En el segle XVII, l'admirable Komenski, preocupat per trobar una organització escolar el més generalitzada possible, volia per a l'educació completa "tot el temps de la joventut, és a dir, des de la infantesa fins a l'edat viril, vint i quatre anys distribuïts en períodes determinats"; dividint "aquests anys de creixement en quatre distints períodes de sis anys de durada (en Hipòcrates eren tres de set): Infantesa, fins els sis anys; Puerícia, o pubertat, dels set als dotze; Adolescència, dels tretze als divuit; i Joventut, dels dinou als vint i quatre" (6).

El Pla francès de reforma escolar de 1944, de Langevin-Wallon (que ha tingut influència en la redacció d'algunes lleis generals d'educació d'altres països, entre les quals l'espanyola de 1970) reparteix el període d'ensenyament obligatori en tres cicles compresos entre les següents edats: dels set als onze, dels onze als quinze i dels quinze als divuit (7). És pràcticament, la mateixa divisió que el C.E.N.U. ja havia establert entre nosaltres l'any 1936 (8). I encara podríem referir-nos a altres maneres de considerar les edats per a una organització, com és el cas de l'escoltisme.

Es troben, doncs, des de sempre, unes constants: els set anys, els dotze, els quinze, els divuit. És una forma intuitiva de valorar la infantesa com a tal, que porta a reconèixer l'existència d'unes característiques de cada etapa i, en conseqüència, unes necessitats de cada edat.

-
- (5) François Barret, "Histoire du travail", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", núm. 164, 1958, p. 23.
- (6) J.A. Komenski, "Didacta Magna", Cap. XXVII, versió espanyola de Saturnino López Peces, Madrid, Ed. Reus S.A., 1971.
- (7) Alberto Merani, "Psicología y Pedagogía", cap. "Plan de reforma Langevin-Wallon", México, Ed. Grijalbo, 1969.
- (8) Generalitat de Catalunya, Consell de l'Escola Nova Unificada, "PROYECTO D'ENSENYAMENT DE L'ESCOLA NOVA UNIFICADA", Barcelona, Inst. Gráf. Oliva de Vilanova, 1936.

Un Piaget, en estudiar el desenrotllament mental del nen, distingirà el "període senso-motor" (0-2 anys); el "període simbòlic" (2-7 anys); el "període de les operacions concretes" (dels 7 als 11-12 anys) i el "període de les operacions formals" (11-12 anys en endavant). Però ja el petit escuraxemeneies Alfred, un dels herois de la narració de Lisa Tetzner "Els germans negres", deia : "Jo havia fet els dotze anys i era tantalt i tant fort com un noi de quinze; era probable que fins guanyés en força a un home" (9).

Quan en les legislacions històriques es pensava en una limitació de la responsabilitat per raó de l'edat, es solia fixar-la en els dotze anys. Així ho feien el Dret germànic, les Gragas d'Islàndia, la Llei Sàlica. Per al Dret Canònic, els impúbbers (de set als dotze anys la noia, de set a catorze els nois) eren responsables atenuadament si es podia apreciar un discerniment. Per a les nostres Costums de Tortosè el menor quedava exempt de pena fins els deu anys i mig. En el període de la codificació, les primeres compilacions penals establien, amb caràcter general, tres etapes: irresponsabilitat absoluta fins els set o deu anys; irresponsabilitat condicionada a la falta de discerniment, amb edats màximes que anaven dels catorze als disset; i irresponsabilitat atenuada fins els divuit, vint o vint i un anys, segons les legislacions (10).

El Dret, en tant que projecte d'ordenació social, s'atura en certes edats, poques i concretes. En el camp civil, després de fixar el límit general per a la plena capacitat d'obrar, senyala unes edats especials per a l'adquisició de determinats drets: entre els dotze i els divuit anys preveu el de contraure matrimoni, el de fer testament, el de ser testimoni en actes "inter vivos", assistir a les reunions del seu propi consell de família, el de ser emancipat. Tot i això, no pot dir-se que aquí hi hagi aquella

(9) Lisa Tetzner, "Los hermanos negros", Tomo II, Barcelona-Méxic, Ed. Noguer, 1961.

(10) J.R. Palacio, "Edad, Derecho Penal y Derecho Tutelar", Madrid, 1969.

"gradació descendent de la incapacitat a mida que el menor avança en edat" que Borrel i Soler trobava a faltar. Sembla que es mesuri cada estadi de capacitat per una sostracció. I no es tracta, tampoc, de drets que responguin a necessitats de caràcter social, permanents i generals de la infantesa com a tal. En el camp penal s'ha anat passant, és cert, d'una valoració quantitativa de l'edat a una altra de més qualitativa, que -en el tractament de la delinqüència juvenil per exemple- ha determinat la creació de Tribunals especials (11).

Però la regulació de la menor edat continua tenint "el matís restrictiu que li és peculiar"; és una concepció "merament pragmàtica", perquè només es fonamenta en els aspectes més externs de la realitat social. "Aquesta situació, diu un autor (12), fou aparentment superada per les corrents doctrinals que, en inquirir sobre la naturalesa de la menor edat, senyalaren el caràcter de protecció que el Dret ha d'atorgar a la persona durant els primers estadis del seu desenrotllament. Però el cas és que tal protecció mai no fou integral", ja que s'ha eludit la qüestió substancial, que radica a atendre "la realitat íntima, personal i individualitzada del subjecte", limitant-se a unes categories formals buides de continguts.

(11) J.R. Palacio, ob cit.

(12) Luís Mendizábal Osés, "La privilegiada condición y estado que debería ostentar, en el ámbito privado, la persona humana antes de alcanzar su plenitud existencial" ("Revista del Instituto de la Juventud", núm. 37, octubre 1971, pp. 43-70). Aquest article, com d'altres treballs del mateix autor, aboca a la creació d'un Dret del Menor, postulat interessant en tot el que té d'instrument seriós de reflexió sobre els drets dels menors, però difícil de compartir si es tracta de dissenyar, com pretén, una possible nova branca autònoma del Dret. /sembla D'altra banda, no/pas voler basar-se en els principis, discutibles però unificadors, de la Declaració Universal dels Drets del Nen. És una concepció plasmada i repetidament debatuda en successives "Jornadas Iberoamericanas del Derecho del Menor", que vénen celebrant-se des de 1968. La "Revista del Instituto de la Juventud", acull aquesta visió. L'"Instituto de la Juventud", creat el 1961, depenent de l'"Instituto de Estudios Políticos", és l'òrgan d'estudis de la "Delegación Nacional de Juventudes", organisme que ha intentat monopolitzar tota la política de la joventut en l'àmbit espanyol.

La protecció que dimana d'aquests plantejaments -els més usuals, precisament- havia de resultar per força insuficient. "La situació de la menor edat és, per la seva pròpia naturalesa, dinàmica, no estàtica (13). És un temps llarg i ple, que no pot identificar-se amb una "situació jurídica d'incapacitat que demana una determinada protecció". I és natural que el divorci existent entre la codificació civil i la realitat que pretén subsumir susciti una ruda oposició doctrinal.

Encara que per a molts la previsió sobre la major edat resulti inexistent -una línia divisòria ideal que travessen i fins potser conculquen sense ni adonar-se'n-, aquesta tradicional distinció entre menor i major edat té un pes socialment. L'adequació del Dret a la realitat reclama, en aquest punt, una visió més total, que parteixi de baix i reculli amb més riquesa de matisos les necessitats de la infantesa.

La disposició general sobre la major edat es conté, en el nostre Dret, en la legislació civil, quan fóra segurament més propi d'"una llei també general, com la Constitució o Estatut de l'Estat, o bé una llei especial" (14). El Codi Civil continua essent el punt de referència obligat per a les diverses branques del Dret. D'altra banda, la concepció sobre la major edat és aplicada pel Codi a actuacions específicament jurídiques, a la "capacitat de disfrutar béns i exercitar drets" de caràcter civil (15); tant, que, com observe el mateix Borrell i Soler (16), sembla que el Codi no

(13) L. Mendizábal, article citat (el subratllat és nostre).

(14) Borrell i Soler, "Derecho Civil Español", T. I, Parte General, Barcelona, Ed. Bosch, 1955, p. 7. Borrell ho aplica als set primers articles del Codi Civil; però ens sembla també vàlid per a la regulació de la major edat. El Parlament català, amb una visió avançada, havia votat, el 8 de gener de 1934, la "Llei de majoria i habilitació d'edat" (vid. Maspons i Anglasell, "La llei de la família catalana", Barcelona, Ed. Barcino, Col. Popular Barcino, 1935, p. 73).

(15) Borrell i Soler, ob. cit., p. 144.

(16) Borrell i Soler, "Derecho Civil vigente en Cataluña", T. I, Preliminares, Barcelona, Ed. Bosch 1944, p. 95, referint-se als articles 200, núm. 1 i 293 del Codi civil.

pugui contemplar la situació dels menors solters púbers sense tutor, com si fos una situació "impossible per il.legal", diu; tot i que la pràctica l'ofereix i no es poden tancar els ulls a la realitat (17).

Obligacions morals com la de donar aliments s'han convertit en "deures civils exigibles" (18); però el Codi desconeix, diu Mendizábal Osés, el concepte de paternitat responsable, que suposa la possessió, per part dels pares, de la formació adequada a les responsabilitats que han d'assumir; no parla del dret a l'esbarjo, quan "el dèficit d'esbarjo durant l'edat infantil és evident, i és necessari que el legislador prengui consciència d'aquesta necessitat"; també desconeix el dret del fill a la integració social, i només confereix als pares el dret de correcció (19).

Imaginem què podria buscar un noi en la llei. Entre les respostes, alguns quasi entenedidores, que els alumnes de tercer curs de Batxillerat (tretze, catorze anys?) d'un Institut de Segon Ensenyament galleg, feren a la pregunta "Quins drets, segons el teu judici, ha de tenir el nen?", hi ha les següents, que transcrivim en el galleg original: "Dereito de voto", "Dereito á diversión", "Dereito de opinión no seo da familia", "Dereito a podermos ver os exámenes despóis de correxidos e calificados polo profesor", "Dereito a termos un representante nas Cortes Españolas", "Dereito a que non nos enganen con certas cousas, por exemplo co dos Reis Magos", "Dereito a sermos respetados polos grandes e a que non

(17) És el Fiscal qui representaria el menor en aquest cas, segons l'article 838, nn. 5 i 6 de la Llei Orgànica del Poder Judicial: vid. Borrell i Soler, ob. cit., p. 95 i nota al peu de la pàgina 96. El mateix Borrell cita Sentències del T.S., sobre "assumptes anteriors al Codi civil", en les que s'havia reconegut l'eficàcia d'actes celebrats per menors que no tenien curador.

(18) Maspons i Anglasell, "La llei de la família catalana", Barcelona, Ed. Barcino, Col. Popular Barcino, 1935, p. 89.

(19) L. Mendizábal, article citat.

se rían de nós inda sendo probes", etc. (20).

Si els nois o els adolescents veuen que l'"estructura estable de l'ordre jurídic existent els concebeix incapaços o, en el millor dels cassos, objecte de tutela", com diu Urgorri (21), ¿acceptaran íntimament la "protecció" que el Dret els ofereix? "En els darrers anys de l'edat juvenil es manifesta una rebel·lió i una actitud polèmica davant d'aquesta concepció. La conservadora idea de seguretat jurídica no solament no els serveix, sinó que els repugna", insisteix Urgorri. No es produeix en ells, independentment de les llacunes que d'una manera objectiva presenta l'ordenament positiu, aquella "consciència jurídica com a actitud subjectiva de l'individu" davant l'ordre jurídic i social.

Ja no es tracta, ara, d'aquella total -i quasi feliç?- ignorància del Dret per part del nen petit, sinó de desinterès i fins de desconfiança, que dificulta encara més una comunicació.

La seguretat jurídica ha de venir revestida, continua Urgorri, de tres notes: una generalitat, incompatible amb tota idea de particularismes i de privilegis; la creença -subjectiva- de l'eficàcia de la norma; i que, veritablement, tot el sistema positiu sigui eficaç. I és clar que cal comptar amb què les normes jurídiques poden ser conculdades, que la justícia ideal potser mai no es podrà realitzar i que tots els ordenaments positius tenen deficiències. Però tot això s'accepta malament, en general, per la consciència jurídica comú, i desilusiona; i encara més a l'època juvenil.

Per al noi, l'adolescent i fins el jove, el dogma de la

(20) "Declaración dos Dereitos do Neno e outras cousas novas", Alumnos de 4º Curso do Instituto Masculino de Lugo, Lugo, Ediciones Celta, 1973.

(21) Enrique Urgorri Casado, "La seguridad jurídica del menor", article a "Revista de la Juventud", Madrid, núm. 22, abril 1969, p. 31.

seguretat jurídica té un altre sentit que per a l'adult. Es troben en un món ja fet, amb la seguretat jurídica organitzada. D'aquí, en gran part, la indiferència, la falta de coneixement i de familiaritat amb el Dret vigent; sobretot en el camp del Dret privat -menys assequible i, pel mateix motiu, més rebutjat. Tota l'estructura psíquica juvenil, amb el seu desig d'emancipació, d'autoresponsabilització, de reforma, s'oposa a un ordre jurídic "impersonal i insensible, que contempla la menor edat des de dalt".

Amb tot, diu encara Urgorri, "el que no pot deduir-se és que l'estructura social juvenil hagi de ser, per principi, contrària a la idea de seguretat jurídica"; només que caldria trobar el camí de la seva incorporació a l'ordre jurídic actual, aprofitant el seu ethos reformador i admetent la seva consciència revolucionària.

Sigui com sigui, tot porta, doncs, a la necessitat de superar el concepte vigent de la menor edat.

II. L'EVOLUCIÓ DEL STATUS SOCIAL DE L'INFANT

1. La "invenció" de la infantesa

La menor edat es contempla des de dalt perquè "de fet, segle darrera segle, la humanitat sembla ancorada en una idolatria de l'home en la seva maduresa, en la plenitud de la seva capacitat de pensament i d'acció" (1). La història memorable de l'aneguet lleig d'Andersen intenta de fer comprendre a l'infant el secret de la seva llibertat futura. Però la maduresa no ha d'esperar-se com un alliberament.

En el segle XVIII comença a concretar-se un canvi d'actitud davant de la infantesa. És una llarga i lenta evolució, plena de contradiccions i marrades, que encara no s'ha tancat. Aviat, no obstant, almenys en certs nivells, generà un nou comportament social.

Rousseau n'és el símbol. La seva gran troballa és, senzillament, l'infant, diu Lecercle (2). "Desconeixem la infantesa, en tenim idees falses", afirma Rousseau en el Prefaci de l'"Emile". La societat del seu temps, en efecte, l'ignora va; en particular, la gent de món. Si la idea de Madame d'Épinay d'alletar el seu fill enloc d'entregar-lo a una dida deixà estupefacte el seu marit, a l'Anglaterra de la Reina Anna "el senzill orgull medieval de portar fills al món ha-

(1) Enzo Petrini, "Estudio crítico de la literatura infantil", Madrid, Ediciones Rielp, 1963, Cap. 1, "Descubrimiento de la niñez".

(2) Jean-Louis Lecercle, "Emilio en la historia", treball contingut a "Emilio o de la Educación" (amb una Introducció d'Henry Wallon), Barcelona, Ed. Fontanella, "Ediciones de bolsillo", 1973.

via desaparegut, i la causa principal de la mortalitat infantil era que moltes mares no volien o no sabien alletar els seus fills" (3). Però Rousseau insistia en què la lactància materna és la salvaguarda de la família i que el veritable preceptor del fill és el pare.

És ara que la família burgesa retroba l'infant. "No es pot pas dir que fou gràcies a Rousseau. La burgesia francesa del segle XVIII aspirava a una vida de família sana, totalment oposada a la corrupta de l'aristocràcia". Rousseau -d'"ideòleg petit-burgès", el qualifica Lecercle- afavorí aquesta aspiració, contribuí a la seva presa de consciència i la convertí en exigència. "Ningú no pot negar-li l'haver estat el primer en proclamar els drets de l'infant" (4). Wallon comenta per la seva banda que, tot i les acusacions d'incoherència de què era objecte l'"Émile", "les seves tesis eren discutides apassionadament i exercien influència sobre les costums" (5).

Tot això és prou sabut. I ja abans s'havia produït un cert sentiment de la infantesa. Així, l'any 1697 s'editen els "Contes de ma mère l'oye". ¿Què havia succeït perquè tot un Perrault, de l'Acadèmia Francesa, pensés a escriure i publicar contes per a infants? "Fou necessari que el segle de Lluís XIV, cansat de la nota heroica i fins del mateix classicisme, ens diu Paul Hazard (6), es girés cap el meravellós, amb el desig d'un canvi". És a l'època del Barroc, afegeix Petrini, que els adults aprendran una mica a riure's d'ells mateixos i del seu món; que "l'emperrucat

(3) Sylvia Lynd, "Los niños ingleses", editat per Adprint Limited, Londres, Col. "La Gran Bretaña Pictórica" (no porta data d'edició).

(4) Lecercle, ob. cit.

(5) H. Wallon, Introducció a "Emilio o de la Educación", ob. cit.

(6) Paul Hazard, "Los niños, los libros y los hombres", Barcelona, Ed. Joventut, 1950 (1ª ed.). Es tracta de l'obra clàssica sobre la literatura infantil.

siscents, tan sever i fins sorrut, esclafirà en una gran rialla, l'eco de la qual no podia pas deixar d'arribar als nens" (7), que, temorencs encara -i amb raó-, escurcen distàncies amb l'edat adulta. Molts infants tindran ara el "Telèmac" de Fénelon (1699) i faran seus, ignorant que no era per a ells que havien estat escrits, el "Robinson Crusoe" (1719) i "Els viatges de Gulliver" (1726).

També hi ha una coincidència, no pas incidental ens sembla, entre la reivindicació dels drets fonamentals per part de la burgesia i el descobriment de l'infant. Per al naixement d'una literatura infantil a Alemanya, observa Paul Hazard (8), calgué "tot un moviment interior, el despertar del sentiment, l'emoció de les ànimes, la consciència dels drets de l'individu, tot un moviment pedagògic". Si l'"Émile" es publica catorze anys després de "L'esperit de les lleis", el 1755 apareix el primer periòdic infantil alemany, el "Kinderfreund"; i "Les aventures del Baró de Munchausen"⁽⁹⁾, que tampoc no havien estat pensades per a infants, s'editen per primera vegada, en anglès, el 1785.

Algunes tesis de Rousseau vénen revestides d'un fort pesimisme. "Estimeu la infantesa; afavoriu els seus jocs, els seus gaudis, el seu instint amable", diu en el Llibre Segon de l'"Émile". "Pares, ¿és que potser sabeu quan la mort descerregarà sobre els vostres fills el cop fetal?" D'aquí prové, en part, la seva tràgica preocupació per la felicitat del nen. Rousseau centra la felicitat, una altra idea cara al segle XVIII, en la infantesa. "La meitat, com a màxim, dels nens que neixen, arriba a l'adolescència. Al principi de la vida el risc és més gros; el que menys ha viscut té una menor esperança de vida". Aleshores, no s'ha de sacrificar el present al futur.

(7) Enzo Petrini, ob. cit. Fonamentalment, Petrini segueix Hazard.

(8) Paul Hazard, ob. cit.

(9) Rudolf Erich Raspe, "Aventuras del Barón de Munchhausen", Madrid, Ed. Doncel, "Libro Joven de Bolsillo", 1971, Introducció.

Aquestes consideracions, tot i que la pedagogia de la felicitat de Rousseau té una significació més profunda, reflecteixen el fet demogràfic de l'època, tan lligat a la història del nen.

2. El nen a través de la història

La història demogràfica d'Occident, en efecte, serveix a alguns autors, com Muller i Martínez Menchén (10), per a fer un esbós de l'evolució del status social del nen. Tots dos s'inspiren en part en una obra de Riesman (11). Aquí ens atindrem a les quatre fases històriques que distingeix Muller.

A cada fase correspon un cert tipus d'equilibri social i un cert status de la infantesa. Com més ens acostem a la nostra moderna societat industrial els canvis són més marcats i més ràpids.

Primer període (fins el 1750): el nen en la societat tradicional

Muller situa la fi de la societat tradicional vers el 1750 -s'ha dit que el Neolític dura fins el segle XVIII. En aquesta llarga primera fase la mortalitat i la natalitat són "naturals". No hi ha cap mena de regulació dels naixements i la Medicina no és gaire eficaç. Neixen moltes persones però també en moren moltes. La població total roman estacionària o experimenta un augment lent, interromput sovint per la guerra, la fam o les epidèmies. Les conseqüèn-

(10) Philippe Muller, "El desarrollo psicológico del niño" ("Les tâches de l'enfance", en l'original), Eds. Guadarrama, Madrid, 1968, cap. primer; i Antonio Martínez Menchén, "Narraciones infantiles y cambio social", Madrid, Taurus Ediciones, "Cuadernos Taurus", núm. 111, 1971.

(11) David Riesman i altres, "La muchadumbre solitaria", Buenos Aires, Ed. Paidós, "Biblioteca Mundo Moderno", 1971

cies d'aquesta estructura demogràfica, que vindria representada per una piràmide de població de base molt ampla que s'a fina amb rapidesa, són dures per a l'individu, que té poca im portància. Ho són per al nen, sobretot si es compara amb altres tipus de societats arcaïques. El nen no té -hi ha poques excepcions- tendresa; se'l tolera tan sols si sap comportar-se com un adult. És com un mal necessari.

La infantesa medieval és breu; i, en general, la societat occidental fa la impressió d'una gran indiferència davant qualsevol esclafament dels infants. Així, ningú no va detenir, ningú no sabé dir res a aquells set mil nens d'Alemanya i de França que un dia del segle XIII, enduts com pel flautista d'Hamelin, sortiren de casa seva per emprendre una Creuada i rescatar el Sant Sepulcre. Dèbils, innocents i ineptes, creien que en arribar al mar se'ls separaria per deixar-los passar; i el mar se'ls engolí. Hi ha un bellíssim i estremidor relat de Marcel Schwob sobre aquest succés o llegenda (12).

I el fet demogràfic, ¿no queda recollit en la terrible proposició de Jonathan Swift per evitar que els nens pobres no resultessin una càrrega? (13). Amb una ironia ferotge, que poc podrien sospitar els petits lectors d'"Els viatges de Gulliver", Jonathan Swift conclou que els nens podrien ésser venuts, en arribar a un any d'edat, "a les persones de qualitat i fortuna del regne" perquè, simplement, fossin sacrificats i es convertissin en una menja exquisida. ¿No apareix també el fet demogràfic en contes com "Patufet", de Perrault, o "Hansel und Gretel", dels Grimm? (14).

(12) Marcel Schwob, "La Cruzada de los Niños", Barcelona, Tusquets Editor, "Cuadernos marginales", 1971.

(13) Jonathan Swift, "Una modesta proposición para evitar que los hijos de Irlanda sean una carga para sus padres o su país", Madrid, "La Fontana Literaria", 1972.

(14) "El Llibre de Fades d'Arthur Rackham", Barcelona, Ed. Jovenut, 1934 (traduccions de Marià Manent i Josep Carner). "... el llenyetaire i la seva dona no podien donar als nois el que menjaven abans, ... i havien de treure's, fos com fos, els infants del damunt", llegim a "En Patufet". El pare de Hansel i Gretel també era un llenyetaire que "passava dies sencors sense poder donar un bocí de pa als seus fills", fins que es decidí, com en el cas de Patufet, a abandonar-los al bosc.

En aquesta societat "de direcció tradicional" -com diu Martínez Menchén, recollint la terminologia de Riesman-, immobiliista, la saviesa radica en els grans. La família és l'institució encarregada de transmetre els escassos coneixements necessaris per a viure. No cal, encara, posseir el cúmul de coneixements tècnics que després seran indispensables per a triomfar en la lluita per la vida. Tot es redueix a ensenyar les senzilles operacions que constitueixen la tasca de cadascú. No s'inculca al nen la idea d'entrenament, d'aprenentatge dur, que és una de les característiques de la societat burgesa i de la nostra època. En els mateixos contes de fades, nascuts al si d'aquesta societat, manca (Martínez Menchén) el sentit del canvi social. I amb tot, alguns dels seus herois, com el camperol que arriba a casar-se amb la filla del rei, suposen, a un nivell més o menys inconscient, una escapada fantàstica i fins una certa rebel·lió. Però les victòries d'aquests herois mai no s'entendrien com la conquesta d'un dret individual o social; i no provenen, d'altra banda, d'un entrenament, sinó de concessions gracioses: armes màgiques, mantells invisibles, sabates velocíssimes, etc.

Segon període (1750-1880): un gran canvi demogràfic contribueix a una primera valoració de la infantesa

En tal situació, qualsevol cosa que fes disminuir la mortalitat podia originar una explosió demogràfica, de fortes conseqüències socials. I és això el que succeeix entorn del 1750, iniciant-se d'aquesta manera la segona fase que Muller emmarca entre aquest any i el 1880.

La tendència a l'estancament demogràfic, pròpia de la societat tradicional, és reemplaçada, a partir d'ara, per una tendència alcista. Es produeix la primera revolució demogràfica entesa com a "descens sostingut de la mortalitat" (15).

(15) Jordi Nadal, "La población española (siglos XVI a XX)", Barcelona, Ed. Ariel, "Ariel quincenal", 1973. El model demogràfic europeu que dissenya J. Nadal en aquesta obra coincideix fonamentalment amb el quadre que presenta Ph. Muller. El subratllat de la cita és nostre.

Se'n desconeixen les causes exactes, diu Muller. El descobriment del microscopi, provocant una millora de la higiene diària, degué influir hi decisivament. "De sobte, la mortalitat epidèmica, causant de les catàstrofes més grosses, reueix el seu impacte; i les conseqüències d'aquest fenomen són immediates: en endavant, el plus de naixements acumulat durant els anys normals, sobreviurà" (16). I el progrés de la Medicina i de la Higiene afavoriran el descens de la mortalitat no epidèmica o ordinària.

Però ja hem vist que el fantasma de la mortalitat infantil planava sobre l'"Émile", que Rousseau escriu al començament d'aquesta fase (17). A l'Anglaterra de Cromwell la mort dels nens havia estat una cosa tant corrent que "ells mateixos estaven posseïts del seu destí probable" (18), la mortalitat infantil assolí la màxima intensitat en temps de la reina Anna i perdurava encara a mitjan XVIII.

Aquest brot demogràfic d'Occident s'associa a la industrialització ràpida i a la urbanització progressiva. Mentrestant, en certs medis socials elevats i a nivell de pensament es produeix un canvi d'actitud respecte la infantesa. Esperits progressius llegeixen Rousseau i en retenen l'afirmació fonamental: la de que el nen té formes peculiars de sentir, pensar i existir. Perd força la tendència a accelerar -en aquests ambients- la seva maduració i es vol conservar el seu estat d'innocència. El romanticisme ho afavorirà. I ja podrà parlar-se de tendresa.

D'una manera immediata, no obstant, la situació del nen no es modifica, i més aviat empitjora. "La història de l'industrialisme a tot Europa és la història del martiri dels

(16) Jordi Nadal, ob. cit.

(17) "Emilio o de La Educación", ob. cit., capítol "Cronologia de l'Émile": El 1747 "Rousseau entregava el seu primer fill a l'hospici. Quatre més sofririen la mateixa sort. És possible que aquests abandons tinguessin el seu paper en els movils que l'impulsaren a escriure un llibre consagrat a la infantesa".

(18) Sylvia Lynd, ob. cit.

nens", diu Sylvia Lynd. Aquest és un altre lloc comú que bé cal recordar. Noiets de deu, de set, de cinc i fins de tres anys es passaven dotze hores seguides i sovint més en l'obscuritat de les mines. De vegades treballaven amb l'aigua als turmells. I una de les coses pitjors per a un infant: que generalment realitzaven el seu treball enmig de les tenebres, el silenci i la soledat (19). Si els petits escuraxemeneies són un record amable en algunes cançons i fins en una petita òpera de Britten (20), sabem que nens de cinc anys i mig, en ple segle XVIII i encara el XIX, quedaven adormits i alguns arribaven a morir asfixiats en el canó d'una xemeneia, i que per vèncer la seva por a enfilear-s'hi de vegades s'encenien manats de palla a fi d'obligar-los a pujar.

A Catalunya disposem del testimoni del metge Joaquim Salarich respecte al treball dels nens a les fàbriques de teixits de mitjan segle XIX (21). Amb ell insistim una vegada més sobre la seva situació: "Certament, les llàgrimes ens vénen als ulls quan hom llegeix la durada del treball dels infeliços obrers, en certs països i determinades fàbriques (Salarich cita, sobretot, reports apareguts a França); no gaudint de cap prerrogativa ni descans l'infeliç nen de sis a vuit anys que, tot i la son i la fatiga que l'aclapara, ha de romandre despert i nuar els fils que es trenquen, ja que ells, per la seva menudència, podien esquitllar-se per sota dels telers. A la Normandia, la tralla figura sobre el teler, i quan les pobres criatures, que en els temps de forta demanda han d'igualmente vetllar i treballar de nit, cauen de son i paren de treballar, se'ls desperta de la manera que sigui, fins a vergassades". Encara

-
- (19) Benjamin Disraeli, "Sybil", 1845 (citada a "El Correo de la Unesco", novembre 1968).
- (20) "The Little Sweep", obra representada a Barcelona vers els anys cinquanta, sota el patrocini de l'Institut Britànic.
- (21) Joaquim Salarich, "Higiene del tejedor", Vich, Imprenta y Librería de Soler Hermanos, 1858, capítol "Dura-ción del trabajo. Niños", pp. 100 i següents.

que al nostre país les circumstàncies no fossin tan dures, Salarich explica que "nens he vist de set anys treballar tretze hores completes, però la seva figura magra, la seva mirada fixa i apagada, els moviments tardans, fan conèixer a l'observador menys avesat la sort desgraciada que els espera". Salarich confiava en un projecte de llei de 8 d'octubre de 1855 (22), en el que es deia d'admetre els nens als vuit anys, amb una jornada de vuit hores; i ell proposava per la seva banda, en l'informe que citem, la creació de juntes mixtes d'administradors, fabricants, operaris i metges que, "com a representants del poder social, de la indústria i de la humanitat", tinguessin cura, entre altres coses, de la vacunació dels nens, de l'existència d'escoles, de què no se'ls maltractés a les fàbriques (tot i que creia innecessària aquesta recomanació entre els nostres fabricants), que no treballessin de nits, etc.

Ildefons Cerdà, en l'estudi estadístic que conté la seva "Teoría General de la Urbanización" (23) confirma la presència de nens i nenes de vuit anys a les fàbriques de Barcelona de mitjan XIX, com a ajudants de les màquines de filar "Mull-Jennies" i de teixir seda i cotó amb les "Jacquart"; parla, també, de l'escassa alimentació dels nens de la població obrera.

Els esforços per a limitar la jornada laboral, que es produeixen en aquesta època revertint a favor del nen, ja són un precedent de la defensa dels seus drets. Salarich diu que "la trista sort dels nens empleats a les fàbriques va donar lloc a vuit bills a Anglaterra en l'espai de trenta anys" i cita, en el mateix sentit, la llei francesa de

(22) No hem vist publicada aquesta llei. Amb caràcter general, la protecció del treball de la dona i del nen s'inicia vers el 1900.

(23) Ildefons Cerdà, "Teoría General de la Urbanización y aplicación de sus principios y doctrinas a la Reforma y Ensenche de Barcelona", Madrid, Imprenta Española, 1867; vegi's l'edició facsímil publicada per l'"Instituto de Estudios Fiscales", a cura d'Edicions Ariel i Editorial Vicens Vives, Barcelona, 1968, Vol. II ("Indicador general de las artes y oficios").

21 de març de 1841. No obstant, hi ha la forta resistència dels fabricants a acatar-les, facilitada per l'actitud inhibicionista dels Estats.

La gran veu d'aquest període és, indubtablement, la de Charles Dickens. "Oliver Twist (1838) significa la primera declaració dels drets dels nens", diu Sylvia Lynd (24).

La dissortada condició del nen obrer en els primers temps de la societat industrial destaca amb tant de dramatisme, que deixa momentàniament en l'obscuritat altres fets significatius.

La Revolució Francesa, en la seva segona etapa, manifestà una preocupació social que li féu proclamar el dret a la instrucció, i el Codi presentat a la Convenció el 9 d'agost de 1793 disposava que els pares no tenien sinó deures envers l'infant. Impregnat de la filosofia de Rousseau, de Jant i de Locke, arribava a dir amb entusiasme revolucionari que els pares no són ni propietaris ni creditors dels seus fills; en són deutors (25). Som a la idea del nen com a subjecte de drets i no com objecte. I encara que aquest text no prosperà, l'afirmació ja havia estat feta. Neix també la pedagogia moderna amb l'aparició de les primeres institucions preescolars i la presència de grans figures com Pestalozzi, Froebel, Itard. I bé hi havia tendrosa, i nens feliços, sobretot a les classes benestants. La gent de posició portava els seus fills a què passessin temporades al camp, i els nens de l'alta classe mitjana intel·ligent tenien una certa llibertat i eren tractats amb afecte, el que afavoria un temperament més sociable.

Però Sylvia Lynd fa, respecte d'Anglaterra, una observa-

(24) Ob. cit.

(25) Jean Chazal, "Les droits de l'enfant", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", 1962 (2^a ed.), p. 10. Chazal pensa que aquesta visió és excessiva, però que demostra una preocupació evident per la protecció de la infantesa.

ció que cal retenir -i que és fàcilment generalitzable-: ja en el segle XVII, diu, el puritanisme havia empitjorat la sort dels nens anglesos; doncs bé, "el renaixement del calvinisme coadjuvava a la idea de què els nens són dolents per naturalesa i que les seves passions perverses han de ser corregides pels pares piadosos i prudents amb tots els mitjans que tinguin a mà" (26). I d'aquesta concepció n'han patit tant els nens rics com els pobres. L'actitud puritana ha estat sempre enemiga dels nens; ha contribuït a considerar-los com uns adults en petit. Això ens interessa per anar sotjant com es desenvolupa una visió total de la infantesa i ens porta, a més, al tema de la influència del cristianisme en l'evolució del status social de l'infant.

Muller diu que la tradició cristiana suavitzava les tradicions romana i germànica, però que és ambigua: d'una banda, d'acord amb la doctrina del pecat original, el nen ja neix contaminat i la duresa de l'educació ha de prevenir els efectes de la seva corrupció natural; de l'altra, Jesús recomana a l'adult de tornar-se com un infant. D'aquesta manera la infantesa fóra la norma i mereixeria atenció i afecte.

De la lectura atenta del Llibre Primer de les "Confessions" de Sant Agustí se'n desprèn una certa reticència a admetre la malícia intrínseca de l'infant (27). Tot i dir que "la

(26) Sylvia Lynd, ob. cit., pp. 28 i 41.

(27) Sant Agustí, "Confessions", Barcelona, Ed. Barcino, Col. "Sant Jordi", 1928, Vol. I: "La primera infància" i "L'escolar". Chombart de Lauwe (ob. cit.) acusa Sant Agustí de crear una imatge de l'"infant-antiperfecció", esclapant pel pecat original des del començament de la seva vida, i que la influència d'aquesta imatge durarà molts segles. No compartim aquesta opinió sobre l'aguda introspecció de Sant Agustí sobre la seva infantesa. És un fet, no obstant, que molts pedagogs han abusat, i n'hi deu haver que encara n'abusen, de l'ambigüetat a què es refereix Muller. No sembla, fins i tot, que aquesta interpretació s'adigui amb la personalitat de Sant Agustí. Quan Emili Mira en un article sobre la "Psicopatologia dels estats passionals" ("Revista de Psicologia i Pedagogia", agost 1937, Any V, Vol. V, Nº 19), distingeix entre filosofia intel.lectualista (Descartes) i filosofia sensualista (Epicur, Sèneca, Plutarc; Hume, en definitiva), inclou en la tesi sensualista "malgrat ell -no pot estar-se de dir- Sant Agustí".

feblesa dels òrgans de l'infant és innocent, no la seva ànima", tot i voler reconèixer que ell "pecava obrant contra les prescripcions dels pares i mestres" (una manifestació de pecat la trobava en la gelosia d'un germà gran envers un germà de llet), també exclamava, diríem que maragallanament: "M'agradava en les lluites l'orgull de la victòria; les contalles fingides". I aleshores incrimina els adults: "Jo adorava el joc i era castigat per aquells que a fi de comptes feien com jo; sinó que del joc el grans en diuen negocis, i castiguen els negocis dels infants". Sant Pau, més titllat generalment de dualista que no pas el mateix Sant Agustí, sembla conèixer les característiques de la infantesa en dir: "Quan jo era un infant, parlava com un infant, pensava com un infant, discorria com un infant ..." (28), i aconsellava als pares: "No exaspereu els vostres fills, sinó eduqueu-los amb aquella manera de corregir i de reprendre que és pròpia del Senyor" (29). La interpretació potser més correcta del famós fragment de Sant Mateu (18, 13-15), que recull les paraules de Jesús "Deixeu estar els infants i no els prohibiu de venir a mi, que el Regne dels Cels és dels qui són com ells", l'hem sentit en una homilia del jesuïta P. Víctor Codina en dir que aquí no hi ha pas la lloança del nen, sinó senzillament, la seva defensa. És una postura realista.

¿Hi ha, doncs, dues línies? (30). L'actitud puritana, que té el seu origen en un determinat aspecte del protestantisme, reapareixerà sovint, com a postura col·lectiva o individual, i es posarà de manifest en certs moments de la tercera fase de la història del nen que anem a examinar.

(28) Epístola als Efesis, 6, 4.

(29) Epístola primera als Corintis, 13, 10-12.

(30) En referir-se al concepte de "direcció interior" -que, per la nostra banda, recollim a la tercera fase de l'evolució del status del nen- Riesman diu que "per a l'estudi de certs problemes és essencial distingir els països protestants dels catòlics i els seus tipus caracterològics, els efectes de la Reforma i els efectes del Renaixement, l'ètica puritana del nord i de l'oest i l'ètica una mica més hedonista de l'est i el sud d'Europa". Es tracta, afegeix, "de distincions vàlides i, per a certs propòsits, importants (Riesman, "Le muchedumbre solitaria", ob cit., p. 29). Però ell mateix ho deixa com una insinuació, i també nosaltres.

Tercer període (1880-1930): el nen dirigit des de l'interior

La tercera fase, que (sempre segons Muller) situem entre 1880 i 1930, s'inicia amb una altra revolució demogràfica: disminueix tant la mortalitat com la natalitat (31), i això amb prou rapidesa com perquè ben aviat la distribució dels grups d'edat prengui ja, amb la terminologia dels demògrafs, l'aspecte d'una urna. En conjunt, doncs, comença a disminuir la proporció dels nens respecte dels adults i hi ha més vells. S'ha consolidat definitivament la transformació de l'estructura agrària tradicional en una estructura ciutadana. El paper de la família ha disminuït: en primer lloc, ara ja és la família en sentit estricte i, a més, ha anat perdent funcions econòmiques. Una granja, una masia, per exemple, era sovint una unitat productora i durant molt de temps fou també un centre de serveis on es preparaven els comestibles i la roba, es realitzaven les reparacions i fins s'organitzaven els divertiments. A la ciutat, la família tendeix ja a especialitzar-se en la funció consumidora. En el fons, observa Martínez-Menchón, en la societat tradicional ningú no era totalment un desposseït, ja que, si era acceptat, vivia en tant que vivia en grup; mentre que l'home del capitalisme, el proletariat ciutadà, és l'"absolut desposseït", sense cap més mitjà de subsistència que el seu esforç personal o la venda del seu treball. Ara els recursos de la família procedeixen sobretot del pare; de vegades del pare i de la mare. El treball s'efectua fora de la llar, i la llar és tan sols un habitatge més o menys confortable on es dorm, es menja i es viu durant les poques hores que deixa lliures una vida quotidiana cada cop més intensa.

En la "Història gràfica de la Catalunya contemporània" (32),

(31) Jordi Nadal (ob. cit.) precisa, en establir les etapes del cicle demogràfic europeu, que a partir de la primera part del segle XIX s'inicia la reducció de la mortalitat ordinària i a partir de la segona meitat del mateix segle ja es produeix la reducció de la natalitat.

(32) Edmon Vallès "Història gràfica de la Catalunya contemporània", Barcelona, Edicions 62, 1974, Vol. I.

i a partir d'una pintura de Ramon Martí i Alsina que representa un noi de casa bona, d'uns dotze anys, desmaiadament estirat en un gros silló, Edmon Vallès comenta que cap el 1900 "els nois de la nostra burgesia ja no jugaven pel carrer com encara ho havien fet els seus pares: començaven a ser nois de pis en una ciutat que s'engrandia i que anava perdent dia rera dia els costums vilatans; jugaven -i s'a vorrien- a casa". El noi de pis que havia estat Maragall és evocat en el seu poema "Sol solet":

Quan jo era petit
vivia arraulit
en un carrer negre, ...

És natural que tot això impliqués modificacions profundes en la condició dels nens i en l'actitud envers ells. Les inseguretats dels grans es traspassen als petits. L'home d'aquesta societat té una ètica individualista, agressiva, que tendeix a cosificar els altres, amb un afany intern de superació. Hi ha una major capacitat d'opció en l'individu amb referència a la seva integració social. Cadascú és fill de les seves pròpies obres. "El nen (Riesman, citat per Martínez Menchón) arriba a percebre/dels seus primers anys l'existència de conjunts competitiu de costums entre els quals pot elegir lliurement", i ja no pot prendre com a model absolut els seus pares, com passava abans. I el seu torn, com formant part de les contradiccions d'aquest moment, l'educació del caràcter esdevé una tasca conscient del pare. Dins d'aquella família estricta, dins de casa quan hi són, pares i fills es troben cara a cara; el nen depèn més que mai dels seus pares en la seva conducta i per a la seva subsistència. Antigament, més coses s'interposaven entre ell i els pares. Ara tot li arriba d'una manera més directa: les lloances i les correccions, i aprendrà a preveure les reaccions possibles dels seus progenitors, responsables, juntament amb l'escola, de la seva socialització. Interioritzarà les normes imperants i es comportarà, fins estant sol, com si estés vigilat per un pare exigent. És per això que es pot parlar, amb Riesman, d'un nen "dirigit des de l'interior", d'una societat "de direcció interna".

L'home d'aquesta societat capitalista requereix una infantesa aplicada. Els pares saben que hauran d'ocupar-se de la instrucció dels fills durant un nombre d'anys que augmenta amb la generalització de l'escolaritat obligatòria i amb l'elevació de l'edat en què es permet el treball dels nois a les fàbriques (perquè ara sí que han començat a tenir eficàcia les mesures que limiten la jornada laboral dels nens) i amb la major durada del període de formació professional.

En general, totes les famílies d'aquest període, d'una manera o altra, desitgen per a sí el que abans era atribuït de les de bona posició. I el nen, que ha nascut ja sota el signe d'una reducció de la fecunditat, pren importància: és més car de mantenir i d'instruir. Hi ha més inversió de tendresa i alhora d'ambició. S'espera que els fills assoleixin els nivells que els pares no han aconseguit, com si els seus èxits haguessin de constituir una mena de revenja dels seus propis fracassos o passades privacions. D'aquí l'ambivalència que sovint hi ha en el seu tracte, que pot anar d'una extrema indulgència a una extrema severitat.

El nen serà orientat i dirigit a esdevenir home. Se li inculcarà que està en una societat canviant, que li cal lluitar perquè ningú no té un lloc segur, que ja no basta ser com el seu pare, que ha de fer del treball i de l'estalvi una mena de religió. Haurà d'adquirir una sèrie de coneixements tant més complicats com més la societat avança en el seu procés de tecnificació.

L'escola assumeix una part molt important en la socialització del nen; de vegades arriba a substituir, pràcticament, la família. És el moment d'una pedagogia puritana, sense amor. Fins l'ètica sembla convertir-se en un ensenyament pragmàtic. Tot pren, sovint, un to massa didàctic. La lectura dels clàssics és tan sols una altra dura obligació. La literatura d'esbarjo és moralitzant i llacrimosa. No hi ha lloc per a l'entrenament en aquesta societat puritana. D'aquesta manera es creu preparar per a la vida.

Preguntaríem què s'ha fet de Rousseau, si no fos que en ell, amb la seva estranya barreja de llibertat i d'intrengència, hi ha un ferment purità. El seu Émile només podia llegir "Robinson Crusoe", l'heroi que representa la crida a la laboriositat, que triomfa mercès als coneixements pràctics que ha adquirit en un aprenentatge conscienciós. La meua de llibertat vigilada en què inadvertidament es troba situat l'Émile sembla una premonició del nen "dirigit des de l'interior".

Martínez Menchén conclou que el nen d'aquesta societat -potser pintat amb tons una mica patètics- no és precisament sortós.

Cap al final de segle, la Puericultura troba el seu nom i s'organitza com a saber autònom; i si bé és cert que, començant per Anglaterra (Abbotsholme, 1889), apareixen les primeres escoles noves, on els nens seran feliços, Oscar Wilde escriu (1898) que a la presó de Reading

fan passar fam als esverats infants
fins que ja ploren nit i dia; ... (33)

Però els Tribunals de Nens no es faran esperar, a bastant més d'un segle de distància de l'obra de Beccaria "Dei delitti e delle pene". I aniríem trobant tot de senyals que ens anuncien l'última fase: des dels estudis de Freud, la protecció dels joves prevista en el preàmbul de la tercera part del Tractat de Versalles, o el film de Chaplin "The Kid" (1920), i, sobretot, la primera Carta del Nen, d'Eglantyne Jobb (1923).

Quart període (des de 1930): el nen a l'època de "l'home corrent"

Des del segon quart del segle XIX es produeix una desacceleració del creixement de la població, un declivi demogràfic.

(33) Oscar Wilde, "La balada de la Presó de Reading", traducció en vers català de Miquel Arimany, Barcelona, Editorial Arimany, "Les edicions EL PONT", 1958, Sèrie Universal, pròleg de Joan Triadó.

Es tendeix a una estructura estable de la població, a un equil·libri entre els grups d'edat.

El conjunt de la societat ha canviat; però no es tracta ben bé d'una ruptura respecte la societat burgesa, sinó d'una transformació. Es perd l'afany -individualista, agressiu- de superació. L'antiga petita burgesia és substituïda per la classe mitjana que, poc a poc, és presentada com a prototip de tota la societat amb pretensions de classe única. No resalta, com abans, la iniciativa de l'individu; aquest es troba cada vegada més agafat en l'esposa xarxa d'obligacions i de sol·licitacions d'una mena de gran burocràcia, forçat, entre altres coses, a una formació continuada.

Si la persona dirigida per la tradició no pensava que pogués determinar el seu propi destí; si en l'etapa de direcció interna l'home vol realitzar el control de la pròpia vida i també veu els fills en relació a un destí a acomplir, ara l'home perd la sensació de que és l'artífex de la seva vida i l'única direcció vàlida és la que imposa la comunitat a què pertany. Ajustar-se a aquesta societat sembla el seu fat. Som, sempre amb la terminologia de Riesman, en "la societat dirigida pels altres".

L'actitud dels pares canvia: ja no és acceleradora com ho fou a començaments de segle, o com continua essent-ho en certs medis marcats per l'ambició social; es centra en el nen d'una manera diferent, ja que es tracta d'una actitud d'atenció, de comprensió i de respecte envers la infantesa. Aquesta actitud "democràtica" afluixa la pressió exercida des de l'interior i permet certa flexibilitat d'adaptació. Però els pares no poden ja oferir als fills una imatge nítida de la pròpia identitat. La norma ja no és "l'ull interior" sinó més aviat un assentiment social bastant ampli i lax; el sentiment de tots. Aquest és, en general, el quadre que presenten o al que tendeixen les societats actuals més evolucionades.

El nen depèn fonamentalment dels pares, com en la fase anterior, i s'ha anat convertint en una mena de reietó entorn

del qual giren totes les institucions. L'escola segueix tenint una importància considerable en la seva funció socialitzant, però apareix un nou vehicle de socialització que ha de jugar un paper important: el grup dels iguals.

En aquesta quarta fase de la història del nen apareixen algunes declaracions sobre els drets de l'infant, fruit de conferències nacionals sobre els problemes de la infantesa (34) i es produirà, després d'una llarga elaboració, la "Declaració Universal dels Drets del Nen" de les Nacions Unides, el 1959. Si tots els principis d'aquesta Declaració, diu Muller, s'arribessin a portar a la pràctica, es produiria a tots els Estats una formidable revolució que deixaria petites totes les revolucions parcials del passat.

Ens trobem que, des de començaments de segle (Muller) "el nen creix més depressa; es desenrotlla en una família nova en la que la disciplina ha adoptat formes diferents. De molt petit se l'acull, si és precís, en institucions creades per a ell; de més grandet entra en els jardins d'infància, que cada cop el volen abans; en entrar a l'escola se'l volta d'atencions; mimat a través de l'instrucció elemental, empès al llarg de canals educatius, el nen es forma en laboratoris i escoles cada vegada més ben dotats i més costosos. Els grups d'adolescents són objecte fins i tot d'un tracte més favorable. Els Estats pensen que no ofereixen mai prou a una jovenut que es troba en la societat com un cos estrany i que obliga a despeses creixents".

Aleshores, un es pregunta si tots aquests canvis són un bé o un perill; si l'infantesa està a punt de perdre la se-

(34) En la publicació "O.E.A. INSTITUTUTO INTERAMERICANO DEL NIÑO. Los Derechos del Niño", Montevideo, Uruguay, 1969, amb un pròleg de Rafael Sajón, apareguda amb ocasió del desè aniversari de la Declaració Universal dels Drets del Nen, es recullen vuit declaracions, entre elles un text molt interessant de Gabriela Mistral. Muller parla d'una primera versió americana; però no sabem a quin es refereix. En la segona part d'aquest treball ens referirem a alguns textos històrics, que figuraran també a l'apèndix.

va naturalment o no fa més que obtenir allò que es mereix. ¿Som a la punta extrema d'un moviment pendular que ha exagerat el seu impuls?

De fet, l'home d'avui "no pot oblidar la infantesa" i aquest, diu Muller, és l'aspecte més sobressortint de la infantesa moderna, motiu d'inquietud per als adults.

A molts els fa por que es parli de drets del nen; preferirien veure recordats a la joventut els seus deures. Jean Chazal (35) els diu que "afirmar els drets de l'infant no significa pas ni la contestació de l'autoritat paterna, ni el desconeixement dels deures dels joves, tant de cara la família com de cara la societat", i afegeix, amb la llarga experiència que té com a Jutge de menors: "Deplorem que hagin de constatar-se massa sovint cassos de dimissió de l'autoritat paterna". Altres (36), finalment, prenent com a símil un dels fets històrics més importants de l'última postguerra, parlen de "descolonitzar l'infant".

Neix un sentiment de la infantesa

L'evolució del status social del nen -que hauria d'haver estat una feina d'historiador o de sociòleg- constitueix el capítol previ, indispensable, a l'examen de qualsevol declaració de drets de l'infant. En Muller i Martínez ^{Menchén} hi hem trobat el punt ^{de vista} que creiem precisar. Per això han estat tan repetidament i abundantament citats. Cal afegir que aquestes cites, sospesades amb cura, són presentades més amb un esperit d'identificació que no pas crític. No ens sentíem autoritzats a avalu-les. Tampoc no ho hem fet respecte l'estudi de Riesman, que ha inspirat, com ja s'ha dit, aquells dos au-

-
- (35) Chazal havia estat també membre del Consell General de L'Unió Internacional de Protecció de la Infantesa (U.I.P.E.), organització no governamental a la que ens referirem més endavant.
- (36) Gerard Mendel, "La descolonización del niño", Barcelona, Ed. Ariel, Col. "Ariel quincenal", 1974.

tors (37). De totes maneres, sempre serà bo de prevenir-se de la mica de dogmatisme que respiren les síntesis molt amorosament construïdes.

Un Muller necessitava una història del nen per afirmar el lloc que té la psicologia científica en l'educació moderna; un Martínez Menchén, per a l'anàlisi sociològic de la narrativa infantil. És Riesman, en un treball molt ambiciós, el que estableix la relació entre demografia i canvi social. "Resultaria sorprenent, diu Riesman, que les variacions en les condicions bàsiques de reproducció, maneres de guanyar-se la vida i probabilitats de supervivència, això és, en l'oferta i la demanda d'éssers humans, amb tots els canvis que això implica pel que fa a la distribució de persones, el rol dels nens, sentiment de vitalitat o senectud d'una societat i molts altres factors intangibles, no influïssin en el caràcter" (38). Els anys de la infantesa tenen una gran importància en la formació del caràcter, i aquests anys primers no es poden considerar prescindint de l'estructura de la societat. Riesman intenta vincular certs desenvolupaments socials i caracterològics amb certs canvis en la població de la societat occidental des de l'Edat Mitjana; per això, una de les categories que utilitza està presa de la demografia.

Per la nostra banda, en una història del nen hi busquem allò que s'ha recollit o és susceptible de ser recollit en una declaració de drets: si ha emergit una imatge prou nítida-

(37) Martínez Menchén diu, però, que "en general, l'aguda anàlisi de Riesman pateix d'un defecte comú a quasi tota la sociologia americana: el del seu enfocament estàtic. Aquest punt de vista estàtic és el que no l'ha portat a considerar l'existència d'altres tipus de societat les premises socio-econòmiques de les quals les defineixen dins del quadre de societat de direcció tradicional", i que això li impedis de veure el terrible aspecte militant i, per tant, agressiu, de les societats que actualment podrien ser qualificades com de direcció tradicional per estar encara relativament al marge de l'industrialització.

(38) D. Riesman, ob. cit., p. 21. Cal advertir que amb el terme "caràcter", Riesman sol referir-se al "caràcter social" d'una determinada societat.

tida de la infantesa; si s'ha reconegut que la infantesa és un fet vàlid en ell mateix; si s'ha progressat en el coneixement real del nen; les carències o injustícies més patents que hagin fet adonar, sense llàstima, de les seves necessitats i interessos, que poden anar dels abusos en el treball fins a les seves pors i inseguretats; si s'han incorporat adquisicions fetes primerament per nens de classes socials determinades i que hagin de considerar-se generalitzables; si realment els canvis successius han produït un comportament social, etc.

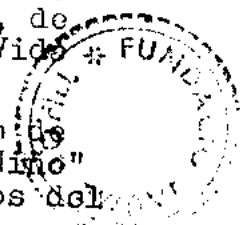
La història que hem traçat pot semblar una mica desil·lusionant; i no ens dóna tot això d'una manera explícita. No és una història acabada. Es constata que grans intuïcions han restat inoperants, perdent-se pel camí. Les visions torturades d'un Rousseau s'incorporen aquí i allà amb recança o bé amb excessiu entusiasme. Molta indiferència persisteix. I quan els grans han començat a sentir la nostàlgia de la pròpia infantesa, els petits continuen desitjant "néixer grans" (39).

La importància del fet demogràfic i el joc que encara donarà és evident. L'actuació i la "doctrina" de l'UNICEF, per exemple, en vénen marcades.

Lentament s'avança cap a una concepció total de la infantesa; és a dir, cap a trobar un model que parteixi del normal, sense basar-se, però comprenent-lo, en el "nen catàstrofic". Això és difícil. La Declaració de 1959, en tant que ella mateixa constitueix un fet social de la darrera fase de la història del nen, representa un esforç notable en aquest sentit. La Declaració "situa el pensament d'una època -el món de 1960- respecte els problemes de la infantesa" (40).

(39) Així ho llegim en la carta d'un nen, recollida entre milers d'altres, en l'extraordinari document que constitueix el llibre "30.000 niños españoles acusan", de Fernando Gutiérrez, Madrid, Editorial PPC, Col. "Vida Nueva", 1973, p. 42.

(40) Treball titulat "La Oficina Internacional Católica de la Infancia y la Declaración de los Derechos del Niño" (o "X Aniversario de la Declaración de los Derechos del Niño", ob. cit., p. 25).

Una visió total de l'infant és la que precisament pot donar força i sentit a les situacions excepcionals. Només que l'UNICEF es queixa de què la fam i l'abandó social són la regla i no l'excepció per a tres quartes parts dels nens del món. Però ni tan sols això pot fer-nos desistir d'aquest punt de vista, que ens sembla descobrir en Eglantyne Jebb quan començava la seva Carta del Nen dient que "ha de poder desrotllar-se d'una manera normal, materialment i espiritualment"; o en Jean Chazal, que es serveix rectament del text de la Declaració com una introducció als problemes dels nens abandonats o disputats pels seus pares, dels nens maltractats, dels revoltats o els que es troben en perill moral; o quan en tractar Martínez Menchén de la situació del nen en la societat de direcció interna, parla de la terrible injustícia dels "desgraciats nens de Dickens" i alhora afirma que el nen burgès "no és precisament un nen feliç".

No s'ha produït, socialment, una imatge prou clara del nen. Per tant, no hi ha tampoc un comportament que s'hi ajusti amb naturalitat. En el fons, com en els temps de Rousseau, contínuem tenint idees falses sobre el nen.

Hi ha la seva presència ineludible. I d'aquí neix, segurament, la nostàlgia de la pròpia infantesa com l'enyorança d'un paradís perdut. Aquest sentiment, diu Jean Daniélou (41), "és la clau d'algunes de les obres més importants del nostre temps". D'un Rilke, per exemple. Ningú com ell ha fet un esforç tan desesperat per a mantenir-se fidel a la infantesa. Per aquest motiu, ja que gràcies a la infantesa podia submergir-se en un món original, ple de la gràcia primera, exclamava:

¡Oh! ¿Per què no sóc, per què no sóc un infant,
per què no puc tornar a ser-ho?

(41) Jean Daniélou, S.I., "Cultura y Misterio", Barcelona, Ed. Estela, 1963.

Comentant uns versos de Verdaguer, Unamuno (42) toca un aspecte subtil d'aquest sentiment: hem esdevingut sensibles al moment de la desaparició de l'infant que hi havia en nosaltres. "Tots els pares observadors, diu Unamuno, tots els mestres, han pogut contemplar commoguts i fins engoixats aquest clarejar de la consciència de la mort, quan es tanca el dia sant i únic de la infantesa".

Molts homes han après, en la seva maduresa, a no desdenyar la pròpia infantesa; i fins es complauen a reconstruir-la en els moments alts de la seva vida. D'una manera o altra, aquest sentiment ha vingut a formar part de l'home corrent. Demana sensibilitat, i està fet d'un gust per les coses petites, per conservar objectes insignificants revestits de records. En un breu i deliciós treball d'Antoni Comas (43) sobre el sentiment de la infantesa en Rilke i Maragall, es recull, com un episodi senzill ^{de la vida} del nostre poeta, la carta que en certa ocasió escrivia al seu amic Antoni Roure dient-li: "Aquella pedreta petita, una mica quadrada, fosca i amb coses que lluen, collida al Tibidabo, no la vaig perdre al casament ni en cap muda de pis, com tu suposes, sinó que està guardada en una capsa groguenca, que havia estat capsa de colors que em regalà la meva padrina quan jo era xic, i ara em serveix per guardar coses que poden semblar criaturades, però que no ho són més ni menys que moltes altres que passen

(42) Miguel de Unamuno, "El día de la infancia", a "VISIONES Y COMENTARIOS" (reproduït a la revista de la Junta Provincial de Protecció de Menors de Barcelona "Pro Infancia y Juventud", Núm. 149-150, Sep.-Dicien. 1973). Els versos de Verdaguer, citats en català per Unamuno, són:

iAi soledat aimada,
 ma companyona un dia,
 lo jorn de la infantesa
 que no tingué demà!
 d'ençà que trist anyoro
 ta dolça companyia,
 com font escorreguda,
 ma vena se troncà.

(43) Antoni Comas, "Maragall i Rilke i el sentiment de Déu en la infantesa: una comparança insignificant", Barcelona, "Quaderns d'Atzavara", 1956.

per coses sèries i sagrades". No, no hi ha cap desdeny de la pròpia infantesa aquí, tan sols una ombra de pudor (sap a qui pot contar-ho). També un "clochard" de Simenon havia conservat a la butxaca tres objectes aparentment ben inútils per a un home que dorm sota els ponts: "tres bales, d'aquestes bales de vidre en les que s'hi veuen filaments grocs, vermells, blaus i verds; d'aquelles que, de petits, un s'entreté fent-hi reflexos amb el sol" (44).

Però si no se sap què fer amb la pròpia infantesa, si no se l'ha sabut conservar transformada per a la maduresa, aquesta nostàlgia és tan sols un record. I els records vicien sovint la imatge de la infantesa. En les seves relacions amb els infants l'adult sol involucrar-hi, sense ni adonar-se'n, records que imagina haver conservat de quan era petit. "Però ja se sap que els nostres primers records, diu Wallon, varien segons l'edat en què se'ls evoca, i que tot record obra en nosaltres sota la influència de la nostra evolució psíquica, de les nostres disposicions i situacions". En definitiva, "un record risca de ser més una imatge del present que del passat". Aquesta actitud és freqüent, i pot donar-se tant a nivell individual com col·lectiu. Alshores, no coneixem la infantesa; l'interpretem. Però resulta que les representacions que ens en fem tenen una influència "sobre les seves condicions de vida, sobre el seu status i sobre el comportament dels adults", ja que hi ha "una relació entre el sistema de representacions i el sistema de valors". Tal és l'objecte d'una investigació de M.J. Chombart de Lauwe (45). Hi ha una tendència a idealitzar l'infant o a definir-lo per contraposició a l'adult; i l'infant real arribaria a defraudar-nos. "Un estudi del status objectiu de l'infant obliga a reconèixer, diu Chombart, que el seu lloc és poc pensat en la vida social actual".

" " " " " " "

(44) Georges Simenon, "Maigret et le clochard" ("Maigret y el extraño vagabundo", en la traducció castellana, Barcelona, Luís de Caralt Editor, 1964, pp. 70-71). El món i els records, l'evocació de la infantesa, són molt presents en tota l'obra de Simenon.

(45) Marie-José Chombart de Lauwe, ob. cit.

Fóra d'un positiu interès transportar al nostre àmbit l'esquema d'aquesta història del nen. S'escapa a la intencionalitat del present treball i a la nostra preparació. Però no podem deixar de pensar, almenys a títol d'il·lustració, en les possibilitats d'una tal correspondència. A més, tal com hem dit i repetirem, perquè forma part de la nostra tesi, caldria que cada país fixés les seves pròpies coordenades socials en ordre a aplicar els principis de la Declaració dels drets del nen.

Treballs sobre demografia com els de Jordi Nadal (46), A. Arbelo (47), o d'Ernest Lluch i Eugeni Giral (48), entre altres, ens permeten de dir que les corbes demogràfiques de Catalunya no s'aparten gaire del model europeu. Varia la cronologia dels temps o la intensitat d'alguns condicionaments; però, de fet, Catalunya ha passat per les fases de natalitat pròpies dels pobles de civilització occidental. Ja fa temps que va situar-se, seguint la terminologia del Dr. Arbelo, en la "fase denatal o de civilització". Vandellós, a "Catalunya, poble decadent", ja s'havia referit a les "vagues dels ventres", conseqüència de les campanyes anarquistes i al declivi de la fecunditat degut "als efectes de la moda", per la influència, principalment, dels anglosaxons. Pels volts de 1926, els camperols de Tarragona ja conegueren pràctiques de "birth control" durant els seus treballs laborals a França, on es desplaçaven els estius (49). I els immigrants d'altres regions, un cop instal·lats a Catalunya, "fan seu aquest pensament català i europeu de què l'important no és tenir fills sinó educar-los" (50).

(46) Jordi Nadal, "La población española", ob. cit.

(47) A. Arbelo, "Estudio de la demografía sanitaria infantil en Cataluña", treball publicat al "Boletín de la Sociedad Catalana de Pediatría", Barcelona, número monogràfic, Vol. XXVII, Març-Abril 1966, Núm. 120.

(48) E. Lluch i E. Giral, "La població catalana", estudi que segueix i és contingut en la traducció catalana de "La població", d'A. Sauvy, Barcelona, Eds. 62, 1964.

(49) A. Arbelo, ob. cit.

(50) F. Candell, "Los otros catalanes", Barcelona, Eds. Península, 1964.

¿Podríem arriscar-nos a dir, seguint el joc de Riesman, a quin dels tipus de societat descrits per ell pertany la nostra? "La direcció tradicional, diu Riesman -però hem de recordar que la seva obra és dels anys cinquanta-, sembla prevaler a l'Amèrica llatina, la zona meridional agrícola d'Europa, Asia i Àfrica. Els tipus de direcció interna semblen predominar en les regions rurals i en les petites ciutats nordamericanes i canadenques, en el nord-oest europeu i, fins a cert punt, a l'Europa central. Els tipus dirigits pels altres s'insinuen en els grans centres metropolitanos dels Estats Units i comencen a aparèixer en les grans ciutats del nord-oest europeu". Els darrers cent anys d'història occidental, diu encara Riesman, es caracteritzen pel pas de la societat de direcció tradicional a la de direcció interna. En realitat, un tall transversal de la societat en qualsevol moment donat revelaria tant el primer tipus caracterològic com el segon, superposats com els estrats geològics o arqueològics.

Pel que fa a nosaltres, és probable que puguem situar aquest pas a començaments de segle. En cap classe social, aleshores, els nens no tutejaven el pare, ni li discutien les ordres ni les opinions; al pare, com a l'avi i al padrí, els nois "els feien l'amistat", és a dir, els besaven la mà (51). Estàvem, recordem-ho, en un període donat. Durant el primer terç de segle s'entreveuen molts signes d'atenció envers el nen, que denoten, ens sembla, la consumació d'aquest pas cap a la societat de direcció interior. Hi ha una intensa preocupació puericultora i higienista (52). La Puericultura afavoreix les

(51) Edmon Vallès, "Història gràfica de la Catalunya Contemporània", ob. cit.

(52) Enric Miralbell i Andreu, "Roig i Raventós i la lluita contra la mortalitat infantil a Catalunya", comunicació presentada al "I Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana", Llibre d'Actes, Vol. II, Barcelona-Montpeller, 1-7 juny 1970, Editorial Scientia, Barcelona, 1971. La dedicació a una clientela privada fou, naturalment, una de les facetes de l'activitat del Dr. Roig i Raventós; però com a assessor de la "Lluita contra la mortalitat infantil", entitat fundada el 1920, contribuï a l'organització d'"una munió de dispensaris que abraçà tot el perímetre ciutadà".

possibilitats de supervivència dels fills, al mateix temps que lliga als nens. La gran influència, en aquest camp, del Dr. Roig i Raventós i del Dr. Jeroni de Moragues, és d'aquesta època; el primer amb "Nocions de Puericultura", "petita obra de divulgació dedicada especialment al sector de famílies benestants barcelonines que foren la seva clientela privada" i el segon amb "La pedagogia de la llar" (53). És el moment de la nostra renovació pedagògica. L'escola és un instrument fort de socialització. Dins del sector de famílies acomodades n'hi ha algunes, pertanyents a la burgesia lliberal, que ja intenten compartir aquesta responsabilitat dialogant amb una escola oberta; altres, accepten volgudament la configuració social que donaven col·legis de caire més tradicional. No creiem pas que a l'escola nacional es plantejés la relació escola-família. Una revista de l'època (54) fa l'elogi de "la cambra del nen", dient que "no és tan costosa com sembla; l'única cosa que cal és bon gust", conclouent amb un excessiu entusiasme: "Que les cambres per al joc tinguin cada dia més adeptes així en la llar del pobre com en la casa senyorial". I en substitució d'una narrativa oral, a la seva cambra -i aquesta és una altra característica de la societat de direcció interna- el nen es dedicarà, tot sol, a la lectura del "Patufet", de "La Rondalla dels Dijous", o dels magnífics llibres infantils de l'editorial "Muntañola" o la "Joventut". Josep Carner dedica la seva traducció dels contes d'Andersen ("Editorial Catalana", sense data) "al noi de la ciutat, al noi tancat en el piset".

Però ja no ens atrevim a prosseguir, deixant consignats aquests indicadors al llindar de la complexitat, o millor potser, de l'ambigüetat actual.

-
- (53) Albert Pi i Ferrer, "El començament de la Pediatria com a especialitat: publicacions". Comunicació a l'esmentat "I Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana".
- (54) "D'ACÍ I D'ALLÀ", Barcelona, Vol. I, Núm. 1, 10 gener 1918, p. 65, article de Maria d'Ivori "Cambres per a infants. Juguines de roba".

Testimonis literaris i la contribució d'algunes ciències humanes per a aquesta història del nen

Potser fa estremir una mica sentir parlar de l'"oferta i la demanda d'éssers humans". Una freda projecció de la demografia sobre la realitat social podria caure en el perill de considerar els problemes de la població, i amb ells molts dels de la infantesa, com un conjunt de números. Si un organisme com l'UNICEF obrés, atut per la magnitud de les seves obligacions, amb criteris exclussivament estadístics, estaria temptat de decantar una part massa important de les seves ajudes cap al control dels noixements, per exemple.

Pocs mesos després de la Conferència Mundial de la Població celebrada a Bucarest l'agost de 1974, Alfred Sauvy ens deia a Barcelona (55): "Sembla que hi hagi com una animositat contra l'infant. Fa falta un amor a l'infant".

I és que, curiosament, les accions envers la infantesa poden acomplir-se sense amor. Hi ha una pedagogia sense amor, hem dit; hi pot haver una criança dels nens sense amor; arribaríem a dir que una psicologia sense amor. I no tan sols en el sentit d'agombolament afectiu, sinó d'obra creadora.

Només quan s'ha arribat a una determinada concepció de la Història s'està a punt per a sentir l'autèntica veu del nen. Jaume Vicens Vives parlava de la dificultat de medir el pas-sat de l'home comú (56). Aquesta dificultat s'agreuja si la referim a la infantesa. Ens cal "una escolta atenta i intel·li

(55) Alfred Sauvy, en una conferència celebrada a l'Institut Francès de Barcelona el 8 de novembre de 1974. A la reunió mundial de Bucarest Sauvy, entre els delegats de França -país natalista, en principi- sembla encara tenir una posició en certa manera isolada, i fou blanc de les ires dels nordamericans (d'una crònica a "Informations Catholiques Internationals", 15 setembre 1974, núm. 464).

(56) Jaume Vicens Vives, "Aproximación a la Historia de España", Barcelona, Ed. Salvat, Biblioteca Básica, Salvat Editores y Alianza Editorial, 1970, pròleg.

gent dels nens, que són els únics capaços de revelar la naturalesa i la intensitat exacta de les seves necessitats", diu un dels homes que més han treballat i treballen per la infantesa, Joseph Moerman, Secretari del B.I.C.E. (57). L'afirmació del protagonisme del poble, de l'home comú, pot fer possible, amb normalitat, sense deformacions sentimentals, el protagonisme del nen com a subjecte, ell també, de la Història.

Segons Moerman, s'hauria d'"ensenyar els nens a expressar-se i a donar a conèixer la seva vida, els seus desigs i les seves necessitats". Per ara, tot i els intents de recollir de manera directa aquesta veu (58), hem de refiar-nos de testimonis mediats, de lleials esforços supletoris.

Hi ha testimonis literaris i aportacions d'algunes ciències de l'home -que no sabíem intercalar en una visió tant lineal de la història del nen com la que s'acaba de fer- de gran valor per a precisar la imatge de la infantesa i posar de manifest les seves necessitats.

Un Paul Hazard posava en boca dels nens aquestes paraules dirigides als adults: "Doneu-nos llibres, proporcioneu-nos unes ales. Ja que sou forts i poderosos, ajudeu-nos a arribar fins a la llunyania. Edifiqueu-nos palaus d'atzur, entre jardins encantats; mostreu-nos el pas de les fades a la llum de la lluna. No ens neguem pas a aprendre el que ens ensenyen a l'escola; però, per l'amor de Déu, no ens prengueu el tresor dels nostres ensomnis" (59).

Mentre que la literatura clàssica apenas si s'havia ocu-

- (57) Joseph Moerman, Secretari del "Bureau International Catholique de l'Enfance" (B.I.C.E.), "La Oficina Internacional Católica de la Infancia", article a la "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 52, abril 1974, p. 139.
- (58) Com els ja al·ludits del petit opuscle "Os direitos do neno" o el llibre "30.000 niños españoles acusan", també citat; o "El niño y la vida", antologia de textos i poemes recollits per Maria Rosa Colaço, Barcelona, Ed. Kai-rós, 1969.
- (59) P. Hazard, "Los niños, los libros y los hombres", ob. cit., p. 15.

pat de la infantesa ("¿qui, abans de l'Emile, observa Leclerc (60), sabé estimar aquesta edat, sense llàstima?"), la literatura moderna ha sabut recollir, sovint amb intuïció genial, la veu dels nens. Hi trobem la por a la mofa, la seva capacitat d'adaptació de què tant s'abusa, la seva aparent conformada perplexitat davant dels misteris; hi trobem, també, molta clarividència en pintar-nos les característiques de certes edats, com després ens confirmarà la psicologia.

Però perquè la literatura s'aturés d'una manera real i amorosa en el nen, fou necessari un gran canvi, que en alguns casos, com en la literatura alemanya del segle XIX, queda reflectit d'una manera molt clara. Dilthey, en un notable estudi sobre la figura del poeta Jean-Paul Richter (61) fa notar que el classicisme alemany tenia alguna de fred, de distant; que se li escapava la vida corrent. "Amb Jean-Paul, afirma aleshores Dilthey, assoleix la seva culminació el que ja abans s'havia aconseguit per la poesia burgesa". Richter, mestre d'escola, i fill de mestre al seu torn, descobreix per primera vegada el cor de l'home senzill i la força, la bellesa i la profunditat de la vida vulgar; "és el primer humorista alemany, i això li permet de transfigurar la representació de la vida real". Podria establir-se un parangó entre ell i Pestalozzi, que, com el de Richter, és un nom que trobem tant en la història de la literatura com en la de la pedagogia. S'ateny, així, el sentiment del petit, de l'humil, del que és domèstic i quotidià; el sentiment del país natal. Gottfried Keller i Wilhelm Raabe estan en aquesta línia; com Johann Peter Hebel, com Tieck o Uhland. Ara es podrà arribar al nen.

I de la mateixa manera que fou a l'època del Barroc que els adults començaren a riure's una mica d'ells mateixos i que el segle de Lluís XIV ja havia acusat com un cansament de tanta nota heroica i fins del mateix classicisme, a l'A-

(60) Jean Leclerc, ob. cit., p. 78.

(61) Wilhelm Dilthey, "Vida y Poesía", México, "Fondo de Cultura Económica", 1945, capítol dedicat a Jean-Paul Richter.

l'empenya d'aquest moment es manifesta una certa aversió contra Goethe i Schiller, els seus dos grans clàssics.

Tot aquest canvi, segurament generalitzable sense massa dificultats a d'altres literatures, afavorirà el protagonisme del nen.

No es tracta d'afirmar que la literatura entra en una fase de reivindicació, ni de voler constatar que abans del segle XIX tots els infants "literaris" són rics i que després són pobres (62); sinó, més simplement, de veure que ara apareix "alguna cosa que mancava a l'escola clàssica: el càlid sentiment del nostre modest paisatge, de les formes d'existència, limitades però plenes de profunditat humana, en què vivien humilment els pagesos i els burgesos (de burg), els mestres d'escola i els sacerdots rurals, la reacció contra l'opressió i la doctrina de l'alta societat cortesana" (Dilthey, encara).

La literatura recull la condició dels infants; i és un testimoni d'aquella manca de "satisfacció mútua que hauria de presidir les relacions persona a persona entre els nens i els adults i entre els nois més grans i els més petits" a què s'al·ludia en una de les Assembles mundials de l'O.M.E.P. (63).

En l'obra d'una personalitat sensible com la d'un Hölderlin hi trobem sovint el tema de la burla. Hi ha una invocació significativa en el seu poema "Esbós d'un himne a la Mare de Déu:

... t'és dolç de sempre
que els fills siguin més grans
que llur mare. I mai no t'agrada
 que mirant cap enrera
un de més vell es burli del més jove.

(62) És el que ve a dir M.J. Chombart de Lauwe, ob. cit., p. 21.

(63) Mary Langmuir Essex, "The Rights of the Child - the Realization of his Potential", a "International Journal of Early Childhood", Vol. I, núm. 2, 1969, treball llegit a la XII Assemblea de L'Organització Mundial de l'Educació Preescolar (O.M.E.P.), Washington, 1968.

I en "Als alemanys":

No us burleu de l'infant, si encara el beneïtó sobre el cavall de fusta es creu un rei, ...

També la burla apareix en molts contes, com en "La Ventafocs" o en el popular anglès "Dick Whittington"; o en "L'aneguet lleig", que és com una autobiografia d'Andersen.

Si d'"Oliver Twist" s'ha pogut dir que significa la primera declaració dels drets del nen, és perquè reflecteix amb una fidelitat característica la seva condició. Sense proposar-se, ens sembla, de fer una obra de denúncia, Dickens, de ple dins del segon període dels assenyalats per Muller, sap evidenciar com un impediment per a la plena eclosió de la personalitat de l'infant aquesta dramàtica incomprensió entre el nen i l'adult. I per aquest camí aferma el protagonisme del nen en el camp literari, arribant a influir en el comportament social envers els infants.

El segle XIX és també -com el de Dickens, amb qui té alguna cosa de comú- el segle d'Andersen, un altre poeta susceptible fins a l'extrem, al llarg de tota la seva vida, a la burla dels altres. D'ell no ens interessa aquí la dimensió de rondallista per a infants, sinó l'home que sabó pintar la infantesa.

El famós il·lustrador anglès dels seus contes Arthur Rackham al·ludeix (64) a "la coneguda resistència d'Andersen a ésser considerat principalment com a escriptor per a infants"; però al mateix temps parla de com era sensible a les smattering (bagatel·les), les petites coses o els fets en aparença intrascendents, pels quals "tenia una percepció tan immediata, tan oberta i afectuosa, que a ben pocs escau la sort de posseir un do semblant". I Josep Carner (65) diu que "l'epopeia d'Andersen és una epopeia en miniatura, pròpia d'un romanti-

(64) A. Rackham, "Nota de l'il·lustrador" a les "Rondalles de Hans Andersen", Barcelona, Ed. Joventut, 1969, 2ª edició.

(65) "Contes d'Andersen", Barcelona, Editorial Catalana, sense data, traducció de Joan d'Albafior (seudònim de Josep Carner). Pròleg.

cisme burgès, no heroic; fa moure les coses petites, les coses anònimes, les coses fàcilment invisibles, i les dota d'un antropomorfisme meravellós, ple de colpidora veritat". Els contes d'Andersen vénen a constituir una defensa del nen; i tampoc no són una defensa polèmica. Ens presenten el seu estat, ens donen la seva veu.

Aquest "ésser altament egocèntric", d'una infantesa dura, basà una gran part del millor de la seva obra en la seva pròpia persona. "Andersen, diu un dels seus comentadors (66), és el soldat de 'La capsa d'esca', és l'estudiant de 'Les flors de la petita Ida', és el nen que pogué veure que l'emperador no portava cap vestit a sobre, és l'aneguet lleig transformat en el més formós dels cignes". Temperament religiós a la seva manera, un dels fragments que proferia de la Bíblia era el de "Si no us feu com els infants, no entrareu pas al Regne dels cels", i "això fou, naturalment, el que volgué dir amb el seu conte 'La Reina de la Neu'".

Tot i que, hi insistim, no pugui parlar-se de denúncia en Andersen, potser no hi ha cap altre conte com aquest de "La Reina de la Neu" que contingui una advertència més seriosa sobre el dret que el nen té de poder ésser nen per arribar a convertir-se en un bon adult.

Kay i Gerda eren dos petits veïns d'una casa humil de la gran ciutat, "on hi ha tantes cases i tanta de gent que no queda espai perquè tothom tingui el seu jardinet, i on per això han d'accontentar-se servent flors en testos". Els seus pares havien posat a la modesta terrassa uns grans caixons on creixien verdures, pesolers, un rosar. Allí podien jugar i mirar llibres de sants, asseguts en uns banquetes sota les roses. Un dia Kay exclamà: "Oh! Alguna casa se m'ha clavat al cor! I ara no sé què se m'ha clavat a l'ull!" Eren dues

(66) Elias Bredsdorff, professor d'estudis escandinaus a la Universitat de Cambridge, article "Ese Andersen ... ¿Cómo era?", a "Informaciones donesas", número especial dedicat a commemorar el primer centenari de la mort d'Andersen, el 4 d'agost de 1875.

estelles d'un mirall diabòlic que feien tornar el cor de glaç i que només deixaven veure el costat dolent de les coses. Des d'aleshores Kay trobava lletja Gerda quan aquesta plorava, notava els cucs que es menjaven les roses, sempre havia de posar un però als contes que explicava l'àvia, i escarnia tots els veïns del carrer. "La gent deia: 'Certament, ha de tenir un cap molt clar a aquest minyó!'". Però era el vidre que se li havia ficat a l'ull, el vidre que se li havia clavet al cor. Fou així que pogué emportar-se'l la Reina de la Neu, lluny, darrera el seu trineu blanc, enmig d'una gran nevada, cap al seu palau de glaç. Kay no pogué oposar-hi resistència. "El minyó estava espordit. Volia dir el parenostre, però en aquell moment no recordava sinó la taula de multiplicar". Tothom creia que Kay, desaparegut, havia mort. Gerda, no obstant, armada tan sols de la seva impotència i de la intrepidesa que ni els mateixos infants saben que tenen, es llançà a cercar-lo. I a partir d'aquest punt, el llarg conte es converteix en la història d'un rescat, de les vicissituds de Gerda fins a trobar Kay en el palau de gel de la Reina de la Neu. Allí veié com Kay, assegut "quiet, encarcerat i fred", jugava amb uns trossos de glaç plans i esmolats, disposats sàviament i fins d'una manera molt artística. "Era el joc glaçat de la raó", diu romànticament Andersen. "Les seves combinacions li semblaven importantíssimes". La petita Gerda s'hi acostà, i foren el plor d'ella i després el del mateix Kay els que fongueren el bocí de glaç que aquest tenia al cor i feren caure l'estrella de mirall que se li havia ficat a l'ull. I tots dos tornaren feliços cap a casa.

Però el viatge havia estat llarg, i havia passat molt de temps. Mentre traspassaven la porta de casa seva, "s'adonaren que ja eren grans". El final del conte és ple de significacions: "Les roses de la teulada florien a la finestra oberta, i allí havia els seus banquetes d'infant; ells es van asseure cadascú en el seu i es donaven la mà. Ja havien oblidat la freda i buida grandesa del castell de la Reina de la Neu, talment com si hagués estat un somni. L'àvia s'estava

assegada prenent el sol del bon Déu, i llegia aquests mots de la Bíblia: 'Si no esdeveniu com infants petits, no entrareu al reialme de Déu'. Allí seien tots dos, Kay i Gerda, ja grans, però infants encara, infants cor endins".

Sense l'esplèndida bellesa literària d'aquest conte, però tampoc sense dramatismes rousseauians, un Spranger (67) diu certament que l'home prové en molts sentits de "mons propis" que mai no poden extingir-se i que es tracta precisament de "la conversió i el cultiu acurats de formes anímiques que el jove ésser humà sobrepassarà finalment amb l'edat, però de les quals hon de conservar-se certs elements, transformats, perquè sinó risquen de perdre's aquelles relacions amb el món sense les quals no es pot arribar a ser un home ple, espiritualment viu". No s'ha d'ofegar -insistiríem amb el nostre Alexandre Galí- el tresor inapreciable del món mític del nen sinó "transformar-lo conservant-ne les seves vitals essències". Cal, doncs, poder ser "infants cor endins", perquè hi ha el dret a tenir un origen, un començament. "El nen és el pare de l'home", deia el poeta Wordsworth; "és a dir -Unamuno glossant aquesta frase-, que perduri el dia sant de la infantesa". I tot això sense sentimentalismes.

Algunes obres literàries que podríem situar entre el tercer i el quart del períodes assenyalats per Muller, reflecteixen aquest moment delicat en què pot desaparèixer sense rastre l'infant que hi ha en nosaltres, com hauria succeït al petit Kay sinó l'hagués rescatat la Gerda del conte d'Andersen.

Benvenuto Procolo, el nen de dotze anys -retinguem l'edat- de la novel·la de Dino Buzzati "Il segreto del bosco vecchio", fa concixença amb els genis que habiten uns avets antiquíssims, amb els animals, amb un vent més aviat casolà però digne anomenat Mateo; tota una Naturalosa antropomòrfica que s'e rigeix en personatge preponderant de la narració. Buzzati ex-

(67) Eduard Spranger, "Espíritu de la escuela primaria", Buenos Aires, Ed. Kapelusz, 1964. Aquí citem el psicòleg; més endavant citarem el pedagog que també fou Spranger.

plica que únicament els nens creien que el vell bosc estava poblat per genis; però que, en fer-se grans, els costava poc de canviar de parer, influïts pels seus pares. Tanmateix, quan al final d'aquesta intel·ligent i fantàstica història el vent Mateo s'adona que va a morir i s'encamina al cim d'un turó per a esvaïr-se discretament, Benvenuto l'acompanya. "¿Com mor un vent?", li pregunta el noieta; i el vent li fa: "No m'ho preguntis. És una cosa molt rara. Algun dia potser ho sabràs". "No vull que te'n vagis", insisteix Benvenuto. "És inútil. A més, segurament aquesta és la nit en què tu deixaràs de ser nen. No sé si algú t'ho ha explicat. D'aquesta mena de nits alguns no se n'adonen, ni sospiten que existeixen. És el terme d'un món que desapareix tot de sobte. Sí, pot ser que et passi així. Demà seràs més fort i començarà per a tu una nova vida; però ja no podràs comprendre moltes coses; mai més no entendràs el llenguatge dels arbres, dels ocells, dels rius, ni dels vents. Ni que jo em quedés, no tornaries a entendre'ls. Sentiries, certament, la meua veu, però et semblaria un soroll sense cap significació i et riuries d'aquestes coses. És millor que ens separem en el moment precís".

Més dolorosament, sense l'amable contrapès de l'humor del Sud, "Endre", de René Fülöp-Müller (68), és una lúcida introspecció sobre el final de la infantesa i l'afirmació de com perduren en l'adult els "mons propis" del nen. Un fet incompreensible, una paraula que no s'entén, acaben amb aquell llarg moment que té "alguna cosa de l'abrigat i del mancat de por d'una eternitat anterior a la vida". En un poblet de l'Europa Central, Endre, el fill del mestre -d'uns onze anys- fuig de casa amb una única obsessió: "iHe de caminar, caminar, caminar sempre!", i desapareix en la muntanya. Els adults saben qualificar la situació. Endre s'ha tornat boig. I aquesta terrible paraula fou la primera contra la qual s'esmicolà l'innocència de totes les altres paraules. Els companys de

(68) "Endre" forma part d'una trilogia de narracions, "Tres episodios de una vida", Buenos Aires-México, Espasa-Calpe Argentina, 1946.

classe i els camperols asseguruen que és viu i que s'ha convertit en l'esperit de la selva. D'aquesta manera es formen dos grups antagònics i fins rivals. Els nois, diu en primera persona el novel·lista, "formàvem un grup oposat als adults", encarnats pel batlle, els guardes, la gent de la vila, el farmacèutic, el mateix mestre, que sofreix però que accepta la realitat. En aquesta història hi ha també una Naturalesa viva, tota "una creació no redimida", que es mou com un paisatge vangoghian; i també hi ha una nit. "Els camins s'havien dreçat, i ja que no tenien peus per a caminar, es valien dels del fill del mestre". Cap dels pastors no creia que el noi escapat no fos més que el fill del mestre; i si els primers dies de la seva desaparició s'havien topat amb ell per la muntanya, no gosaven pas deturar-lo, i, contravenint l'autoritat, no havien comunicat el seu encontre. Era el respecte davant la Naturalesa, potser davant tot infant, d'un infant orat sobretot, com l'astorament que recull i provoca aquell "Retrat de noia boja" de Paul Klee. Un dia troben el cos d'Endre, mort. Però els nois rebutgen enèrgicament la realitat. I el protagonista-narrador exclama: "¿Ens han enganyat les muntanyes, l'aire, la vida en la seva totalitat? ¿És mentida tot el que els nens veuen i senten?; tota la vida transcorreguda fins aleshores, ¿és tan sols una mentida?". Fins la pròpia mare, que abans tot ho pressentia desseguida, ja no endevinava aquesta misteriosa sensació de dolor, aquest "dolor sense paraules, incorporeal, on resideix l'inconcebible aflicció" i que ara apareixia per primer cop. La mare "no es va fer càrrec de què tota la infantesa acabava de resultar mentida". Abans, la mà de la mare, amb una sola imperceptible moixaina quan ell es ficava al llit, tot s'ho enduia no sabia pas on; "però aquella nit ijo havia restat despert! Aquella nit el desconegut havia entrat en la meua vida, i ja no hi havia res de segur, res en què confiar. S'acabà irremeiablement la infantesa. ¡En una sola nit!".

En aquestes dues obres, que són d'una qualitat literària excepcional, i que hem pres com a exemple de recreació amo-

rosa del món de l'infant, cal notar un tipus de presència de la Naturalesa que es va perdent. És pels volts de l'any trenta -una de les dates de Muller- que, segons Romano Guardini⁽⁶⁹⁾, s'acusa una modificació de les relacions de l'home amb la Naturalesa. "L'home, diu Guardini, no la considera ja com la riquesa meravellosa, el contorn harmònic, l'ordre savi, la donant bondadosa a la que un es pot entregar confiadament". No es parlarà més de la "mare naturalesa"; deixa de ser misteriosa. Les relacions amb ella perden el caràcter d'immediat, es fan indirectes; perden la possibilitat de ser alguna cosa de vivencial i es fan positives i tècniques. Això no deixa d'afectar en certa manera al nen. La Naturalesa s'allunya, ja no és norma vàlida ni refugi. És el que constata Newell C. Kephart (70) en parlar de l'aprenentatge del nen petit. El nen necessita experimentar les seves reaccions muscular i obtenir moltes dades sensorials per a la percepció de les coses; i el nostre sistema de civilització, "que determina un increment en les exigències de l'aprenentatge, alhora redueix les possibilitats d'experiència. Una experiència bàsica resulta cada vegada més difícil d'efectuar en la vida actual". Ara, posem per cas, els nens no poden veure ni percebre el foc i, per tant, mantenir-se'n allunyats, com ho feien encara dins del primer terç de segle. Les coses no poden ser concebudes d'una forma intuitiva, sinó d'una manera abstracta.

Tot això provoca una inseguretats que s'afegeix a l'angoixa que omaha d'obres com les de Buzzati i de Fülöp-Miller, perquè els interrogants de Benvenuto Procolo i del protagonista d'"Endre" queden sense resposta. Si més no, s'aturen en el moment del despertar del nen, sense donar-nos a entendre que hi hagi ningú al seu costat per a ajudar-los a conservar i transformar vitalment la riquesa dels seus mons pro-

(69) R. Guardini, "El ocaso de la Edad Moderna", Madrid, Eds. Guadarrama, 1958, L'obra original, publicada el 1950, és de la mateixa època que la de Riesman, i ambdues tenen alguns punts que responen a una temàtica comú.

(70) N.C. Kephart, "El alumno retrasado", Barcelona, Ed. Mirasole, "Biblioteca Universal Mirasole", 1968.

pis; ans al contrari, especialment en el cas d'"Endre".

En canvi, en la trasmudança final de "Pinocchio", tot i el to moralitzant de Collodi, almenys hi ha alegria. El període de la infantesa queda materialitzat en el titella de fusta abandonat en una cadira, que el noi de carn i ossos que ja és Pinocchio, "un bell xicotet de cabells castanys amb uns ulls blaus i un aire alegre", es mira complagut tot dient: "Tanmateix feia riure força quan era un putxinel·li! i que n'estic de content d'haver esdevingut un noi com cal!"; i té amb ell a Gepetto, el seu pare adoptiu, pobre com una rata, però "sà, eixerit i de bon humor com abans". I el mateix passa amb "Picoletto", on Renato Rascel sembla voler emular Collodi. I potser encara podríem dir-ho del final de les aventures de Tom Sawyer.

Deu ser cap els dotze anys, doncs, que un Kay, un Benvenuto Procolo, el protagonista d'"Endre", Pinocchio, Picoletto, Tom Sawyer, viuen el moment delicat de deixar la infantesa. Ells, i tots els nens que ells representen, revelen unes necessitats que la Psicologia puntualitzarà, tot conferint-nos una responsabilitat que ha d'influir en l'evolució del status de l'infant.

La Psicologia, en efecte, corrobora les intuïcions de la literatura. I si gosem referir-nos a la psicologia és pel que ha contribuït a la invenció de la infantesa. En el clam de Rousseau "No coneixem la infantesa!" i en el seu demanar unes regles per a estudiar-la hi ha el punt de partida de tota la psicologia de l'infant". "La descoberta de la primera infància com a subjecte cultural s'explica per molts motius, destacant en primer lloc el desenrotllament i la difusió dels coneixements psicològics" (71). En assolir plenament, cap el 1930, el rang de ciència independent (72), la psicologia fins arriba a popularitzar-se. L'"argument psicològic" formarà part de la conducta envers l'infant. Ja havia comen-

(71) J.C. Chamboderon i J. Prévot, "Le métier d'enfant", a "Revue française de Sociologie", juillet-septembre 1973, Paris, Vol. XIV, núm. 3.

(72) C. García-Pleyán, "Psicologia, avui", Barcelona, Teide, 1973.

çat e penetrar en l'acció pedagògica. Caracteritza el darrer període de la història del nen i està en l'arrel d'alguns enunciats de la Declaració.

El poeta diu que el nen és el pare de l'home. És el que el psicòleg expressa quan diu que l'infant explica l'home, tant, o més, que no pas l'home explica l'infant (73). La situació de "desquil·libri provisional" amb què Piaget (74) qualifica el moment dels 11-12 anys i que la literatura ens presentava com un dolorós i indecible estupor, ¿pot resoldre's, però sense l'"atmosfera d'afecte i seguretat" que el projecte de l'O.M.S. -més precís, en aquest punt, com veurem, que la redacció definitiva de la Declaració- reclama? Piaget, no obstant, sembla que es resisteixi a parlar de "crisis", a abundar en uns fets als que una certa literatura psicològica ha convertit en banals; i, circumspecte, prefereix de descriure les estructures de les formes finals del pensament i de la vida afectiva que precedeixen l'adolescència, per exemple, i no les seves perturbacions (75).

El que hem d'esperar de la psicologia, per al disseny d'una imatge correcta del nen, és un coneixement real de l'infant que no exclouï la contemplació emocionada de la seva creixença i que alhora ens allunyi de tota representació idealitzada o negativa. Això és el que necessitem com a suport consistent de la defensa de les seves necessitats; i és d'això que en diríem una psicologia amb amor.

Les investigacions d'un Piaget -per seguir ara amb ell- denoten un gran tacte en recollir la veu del nen. Un treball seu sobre les "filosofies infantils" (76) resumeix observacions

(73) J. Piaget, "La psicologia de l'infant", ob. cit.

(74) J. Piaget, "Seis estudios de psicología", Barcelona, Barral Editoras, 1973.

(75) J. Piaget, id. id.

(76) John E. Anderson i d'altres, "Manual de psicología del niño", Barcelona, Francisco Seix Editor, 1935; treball de J. Piaget titulat "Filosofías infantiles".

respecte del realisme, l'animisme i l'artificialisme infantils, obtingudes a base de preguntes curosement preparades. "En formular certes preguntes, confessa, ho fèiem amb una certa timidesa (subratllat nostre) esperant que els nens es burlessin d'elles i de les nostres pretensions". Però els nens no hi trobaven dificultats. "¿De quina manera es fa el sol?". Un nen de sis anys digué: "El sol nasqué quan la vida començà". "¿Què vols dir?", insistia Piaget. "Quan començarem a estar vius". "Però, ¿com neix el sol?". "Per un llumí". Si fa parlar-los dels somnis i un altre nen diu: "Joestic en el somni, i no el somni es troba en mi", recordarem el conte d'Andersen "Ole Lukøje". Quan pregunta a un tercer nen si podem veure i tocar el pensament i el nen contesta: "Sí, vostè veu el vent moure els arbres i fent ondulacions en les herbes; això és el pensament", i encara: "Jo faig moure el sol quan camino", és inevitable d'evocar la figura d'"Endre". Buzzati deia en la història de Benvenuto Procolo que únicament els nens creien que el vell bosc estava poblat per genis, però que, en fer-se grans, els costava poc de canviar de parer, influïts per les fàbules inversemblants dels seus pares. Davant dels adualismes que mostra el pensament infantil Piaget diu que "el veritable problema el representa conèixer com el nen va fent la diferenciació i com es va alliberant gradualment del seu animisme inicial".

Creiem que cal estar al costat del nen, d'una manera o altra, en aquests moments; que això és un dret. I fins que no es produeixi, en aquest punt, una sensibilitat col·lectiva, la història del nen no serà acabada.

Moltes de les descripcions que fan els psicòlegs dels fenòmens infantils, sovint d'una gran bellesa -i, per això mateix, signes d'una maduresa que inspira confiança-, ajuden a crear aquesta sensibilitat. Wallon parla de "la mà que el nen desplaça a fi de seguir-la amb la mirada amb tota la fantasia dels seus arabescs" (77), i Pierre Vayer diu que "les paraules són

(77) H. Wallon, ob. cit.

realitats; són, en principi, una perllongació del gest" (78). També el nostre Francesc Tosquelles (79) ens parla de la mà del nen. És "la primera joguina de l'infant. De vegades la mare s'apodera de la maneta de l'infant i la subjecta amb força: en fa una joguina viva". Les mares i de vegades les àvies saben treballar la mà del nen; ho fan espontàniament, sense que ningú, diu, els hagi inbuït de nocions psicoanalítiques. "Juguen excitant el palmell dels seus infants amb l'índex i cantant cançonetes que poden anar del simple 'ral, ralet' fins als ritmes més precisos i concrets que acompanyen les historietes rimades creades a l'entorn de la mà i dels dits: 'Aquest és el pare, aquest és la mare, aquest fa les sopes, aquest se les menja totes, i aquest fa: Piu, piu, piu, ¿que no n'hi haurà per a mi?'". I si bé, continua Tosquelles, tothom diu que el més important en un educador és el seu amor a la infància, el que costa és saber estimar al nivell dels veritables desigs i de les veritables necessitats dels infants. Però aquest amor "és possible d'aprendre'l" en els gests de les mares. "Els gests de l'amor maternal poden ser descrits". S'ha de continuar, sabent-ho, i amb els mètodes dels nostres temps, allò que sempre s'ha fet com qui diu sense ni adonar-se'n; continuar allò que en la vida -sobretot rural- es transmetia de generació en generació per mitjà de la

(78) Pierre Vayer, "El diàleg corporal", Barcelona, Editorial Científico-Médica, 1972.

(79) F. Tosquelles, "La pràctica del maternatge terapèutic en els deficients mentals profunds", Barcelona, Ed. "Nova Terra", Col. "Nadal", 1972. El Doctor Tosquelles, actualment més conegut a França que al nostre país, es formà a Barcelona amb Mira i Strauss. Parteix de la teoria psicoanalítica. Per la nostra banda, en no tenir cap autoritat en psicologia, citeu de forma indiscriminada autors adscrits a escoles diferents, confiant en maduresa que ha assolit, o va assolint, aquesta ciència. García Pleyán al·ludeix a aquesta maduresa quan diu que "després d'uns quants decennis de polèmiques teòriques intransigents, comença a manifestar-se, a partir dels anys trenta, la consciència de les excessives generalitzacions de principis vàlids en un camp limitat d'aplicació. Els psicòlegs senten la necessitat de sumar llurs esforços després de llargs anys de divisió ..." (García Pleyán, ob. cit.) Tots tenim necessitat d'aquesta maduresa; però al nostre país encara apareixen, desgraciadament, brots d'aquestes velles polèmiques, que desorienten a pares i educadors.

cultura verbal i de les tradicions. I cal estar atents, segueix dient, al diàleg mut que els nens tenen amb les coses. "¿Em vols?", imagina Tosquelles que l'objecte diu a l'infant, i que aquest respon: "Sí, et vull a tu, ets el que jo m'estimo més"; i encara: "Objecte, objecte meu, era això el que volies de mi?". I de la mateixa manera dirigeix la seva mirada interrogativa a l'adult, dient-li sense paraules: "¿Què vols que faci?". I a l'adult toca de saber acollir aquesta pregunta. Només que massa sovint, "per dissort, aquest diàleg ha estat interromput en la infància de la majoria dels nostres deficientes mentals profunds". Perquè l'obra de Tosquelles es dirigeix als educadors d'aquests tipus d'infants; però és aplicable a tots. Més encara: aquesta sèvia reconstitució de les tècniques del maternatge és exemple, per la seva plenitud, de la influència que podria tenir la psicologia en un tracte natural amb els infants; ja que aquell diàleg al principi mut sembla que sigui possible tan sols amb nens petits i de més grans ja no. La mare del protagonista d'"Endre", que de primer tot ho pressentia, no sabé continuar-lo en un moment crític, deixant que el món de la infantesa s'esvaís sense un rastre.

Aquestes digressions no són pas un luxe ni un farcit, no ens allunyen de la història del nen ni del contingut de la Declaració, ans diríem que al contrari. La psicologia ha vingut procurant-nos un coneixement cada vegada més real del nen. Però el seu influx en el comportament col·lectiu és desordenat, i l'ús que se'n fa desigual. La incorporació de les seves troballes, quan arriba a fer-se, és diferent segons el grau de cultura i el nivell social. Algunes d'aquestes troballes han d'esperar la satisfacció de necessitats més elementals. La Constitució de l'O.M.S. esmenta "el benestar físic, mental i social" i "l'extensió dels beneficis mèdics, psicològics i afins". Tosquelles adverteix que "no es tracta només d'alimentar i de nodrir; es tracta de mirar i de fer-se mirar, es tracta de parlar a l'infant". Històricament, la satisfacció simultània i per a tots d'aquestes aspiracions, no s'he donat. Davant la "necessitat brutal", com diu Boltans-

ki en una obra que desseguida comentarem, davant del drama-
tisme de les imatges que ens presenta l'UNICEF, arrogant-se
el compromís de fer complir els principis de la Declaració,
ens preguntem si tenen eficàcia les ajudes sense un diàleg.
És que potser són bastants els que pensen que la Declaració
és un text destinat principalment a països subdesenvolupats
o aplicable tan sols a situacions excepcionals.

Dèiem també que en una història del nen hi buscàvem com
s'han generalitzat avantatges de què primerament han gaudit
unes classes socials determinades. Aquest és el cas de la
Puericultura, una ciència que si només es centra en l'ali-
mentar i el nodrir, pot abocar a una criança sense amor.

de les implicacions
En una anàlisi dura i coherent/de la difusió de la pueri-
cultura a finals del segle XIX, Luc Boltanski (80) diu que
"els coneixements mèdics i les regles de criança s'extenen
des de les classes altes, úniques creadores de categories
de pensament i de regles d'acció, a les classes populars".

Des de sempre, les mares han posat en pràctica un cert
nombre d'habilitats en la cura dels petits. En un dels seus
poemes, Jacopone da Todi (81) fa dir a la Mare de Déu aques-
tes paraules dirigides a l'Infant: "no dormiu més, que us
faria mal"; i el capítol XCI de la "Doctrina pueril" de Ra-
mon Llull (82), "De la manera segons la quall hom deu nodrir
son fill", és un veritable tractat de puericultura. "Però
no és fins pels volts de 1890, diu Boltanski, que la pueri-
cultura, al mateix temps que troba un nom, es constitueix
com a ciència autònoma". És el moment (recordem Riesman) en

-
- (80) Luc Boltanski, "Puericultura y morel de classe", Barce-
lona, Editorial Laia, 1974.
- (81) Jacoponi da Todi, "Lloances" (lloança "Digueu, Maria!"),
Barcelona, Ed. Barcino, 1930, Col. "Sant Jordi", traduc-
ció i pròleg dels PP. Xavier d'Ollet i Nolasc d'El Molar,
O.F.M. Cap.
- (82) Ramon Llull, "Doctrina pueril", a cura de Gret Schib, Ed.
Barcino, Barcelona, 1972, Col. "Els Nostres Clàssics".

què el món occidental està font el pas d'una societat de direcció tradicional a una societat de direcció interna. La puericultura és un esforç de racionalitat, vol "penetrar en els esperits, substituir l'autoritat tradicional de la família o del medi per una autoritat racional basada en un saber". S'ha iniciat un període de denatalitat, i la puericultura contribuirà a "la creixent valoració de la infantesa".

Però l'estudi de Boltanski va més enllà, perquè arriba a fer una teoria sobre la infantesa. Les regles de la puericultura, afirma, provoquen una certa imatge del nen, i aquesta imatge es diversifica segons la classe social. Encara que depenguin d'un saber racional, aquestes regles són portadores d'una filosofia implícita, constitueixen una visió del món. El fet del perllongament de l'escolaritat obligatòria que té lloc -com ja s'ha assenyalat- en el tercer període de la història del nen, contribueix a un canvi global d'actitud enfront del món i de la cultura, perquè forneix uns hàbits mentals que no tenen les classes populars. És indubtable que el nivell d'instrucció afavoreix l'adopció de les normes de la puericultura moderna i incita a lligar-les a un saber teòric. D'aquí que l'actualitat en el terreny de la medicina és assumida amb més seguretat per les classes altes: posseeixen un esperit crític, estan familiaritzades amb la noció de "problema" i poden averiguar sense massa dificultats el veritable origen de les regles de criança. En canvi, les classes populars, que s'han d'accontentar amb un saber d'engrunes, amb "un subproducte de la cultura burgesa, fet del que sobra a l'ensenyament dels rics", com observà ja fa temps Joseph Folliet (83), són impel·lides a l'adhesió cega d'unes regles de les quals no saben el perquè, a que posin en pràctica tècniques deslligades del saber racional que les fonamenta. La puericultura, abshores, esdevé autoritària i dogmàtica; té alguna cosa de "colonització". Però són potser les classes mitjanes, que en aquest mateix període històric intenten la seva promoció cultural,

(83) Joseph Folliet, "El pueblo y la cultura", Buenos Aires, Ediciones del Atlántico, 1958.

les que més sofreixen en fer seves unes normes de puericultura carregades sovint de connotacions ètiques. Ja que, en efecte, "moltes vegades aquestes regles s'equiparon explícitament o implícitament amb les regles de moral". Les tècniques pasteurianes, per exemple (1900), suposen una valoració; estan marcades d'un cert ascetisme, pel que tenen de previsió i d'anticipació. Moltes mares, davant de les afirmacions dels metges sobre allò que està bé o el que no està bé en la criança dels nens, senten una mena de "reprovació difusa" que fa que les regles de puericultura es prestin d'una forma insensible a una reinterpretació moral. La mena de presència que exerceix el pediatra o el puericultor correspon al caràcter de direcció interna propi d'aquest període.

És per això que Boltanski diu que la puericultura "és un objecte privilegiat per a comprendre els caràcters específics de la difusió de tècniques i de sabers a l'interior d'una societat estratificada". I si les noies de la classe mitjana són les millors futures mares, les dones de les classes populars són les menys addictes a la puericultura. Per contra (Boltanski citant un treball d'A. Moll-Weiss), "al cim de l'escala social trobem el que la misèria produïx en les dones del poble: una indiferència envers les criatures i una educació relaxada". Només que el deixar fer que sol presidir l'educació dels nens petits en les classes populars no té res a veure amb la laxitud de formes en els fills de les classes superiors, més "evolucionades", més sòlidament escolaritzades, "perquè el 'lliberalisme' dels primers no és, com la laxitud dels segons, l'expressió d'un sistema ètic".

D'altra banda, i aquesta és una de les tesis principals de Boltanski, la difusió de la puericultura forma part d'un projecte ambiciós, el de regular deliberadament la vida de les classes baixes, la seva vida privada, les múltiples conductes que s'exerceixen en l'intimitat de la llar (el que potser no s'aparta gaire, afegiríem per la nostra part, dels

actuals projectes de planificació familiar davant dels problemes mundials de població). És una acció preferentment dirigida "al nou proletariat de les ciutats", ja que la ideologia reformadora dels seus promotors "entén que la vida dels camperols tradicionals estava sotmesa a un ordre, un ordre rudimentari, 'natural' i quasi animal, és cert, però que, amb tot, tenia la virtut de mantenir-la en límits estrets i allunyats d'excessos". El concepte de natural és un concepte clau del pensament popular. És una vella qüestió que ja havia induït a Ramon Llull a dir en la seva "Doctrina pueril": "Sàpies, fill, que pus sàvia és natura a nodrir los infants, que no és ta mare. E per açò obri tos uylls e veges de quals infants veuràs més sans e bels: o de fills de rics hòmens o dels fills de hòmens pobres. ¿E sabs açò per què s'esdevé? Per ço cor natura dóna convinentment als fills dels pobres ço que han mester, e als fills dels rics hòmens no lus pot donar ço que volrria. ¿E sabs per què? Per ço cor massa vestedures, massa viandes ho veda".

De fet, pels volts del 1900, les regles de puericultura (Boltanski, encara) tendeixen a aprofundir l'abim que separa la infantesa de l'edat adulta, recalcant la seva especificitat, és a dir, la seva fragilitat corporal. Però es donen dues posicions antitètiques, partint de l'actitud que es tingui davant del cos i de l'esperit del nen: ja que així com en les classes mitjanes i part de les altes es tendeix a pensar que el nen és un ésser feble en el cos i psicològicament molt pròxim a l'adult, ja quasi un adult en petit, les classes populars més aviat semblen temptades de veure en el nen un home petit en el cos però molt distint de l'adult en esperit, un "petit innocent", irresponsable i càndid.

Així, la imatge de la infantesa depèn, doncs, de les regles mitjançant les quals els adults pretenen de criar-los. "La infantesa (conclou Boltanski en el que segurament constitueix la seva tesi cabdal) és menys una 'naturalesa' que una definició social. Tota puericultura, tota pedagogia, sus-

citen una definició nova del que és i del que ha de ser la infantesa".

La filiació de l'obra de Boltanski és clara. No és estrany que les cites de Pierre Bourdieu hi siguin freqüents. Ell mateix manifesta que Bourdieu, l'autor de "Les héritiers", on es denuncia "la reproducció de models" en educació dins de les societats jerarquitzades, ha dirigit el seu treball. I Boltanski no és pas l'únic a formular una conclusió d'aquest tipus. Lucien Malson, en un extens pròleg a la "Memòria" del Dr. Itard sobre l'infant selvàtic d'Aveyron (84) -un altre vell tema-, diu que "l'home, i per tant el nen caldria afegir, no té naturalesa, sinó que té una història".

Personalment, no compartim l'última radicalitat d'aquestes conclusions, que considerem discutibles; encara que no ens veiem capaços d'entrar en la qüestió. Però cal, per sobre de tot, alhora que afirmar la lucidesa de l'anàlisi de Boltanski i les vàlides observacions que conté, deixar constància, en aquesta història del nen que s'està fent, d'un exemple notable de teoria sobre la infantesa.

I hi ha, en fi, el descobriment pedagògic de la infantesa. També el devem a Rousseau. El protagonisme del nen, que en aquest camp s'expressa avui en termes d'igualtat, tampoc no s'ha produït encara d'una manera efectiva.

Els adults de la societat tradicional miraven els nens com a conservadors d'un dipòsit de tradicions i d'experiències rebuts de pares i mestres, no com a continuadors autònoms (85). Dins d'aquesta fase de la història del nen, un Locke ja ens deia amb fina sensibilitat que "els infants són com uns viatgers acabats d'arribar a un país estrany del qual res no coneixen, i que per això les seves preguntes no han

(84) Lucien Malson, "Los niños selváticos", Jean Itard, "Memoria e Informe sobre Víctor de l'Aveyron", Comentarios de Rafael Sánchez Ferlosio, Madrid, "Alianza Editorial" (El Libro de Bolsillo), 1973. En els seus comentaris, que ho són a l'introducció de L. Malson, Sánchez Ferlosio sí que discuteix la radicalitat d'aquesta postura.

(85) Enzo Petrini, ob. cit.

de semblar-nos mai insignificants"; hi trobem el sòlid esforç de les "petites écoles" de Port-Royal, que durà només disset anys; el gran Komenski, en el segle de Descartes, cerca el mètode per a la pedagogia; amb la Reforma pot parlar-se d'un tímid intent d'escola pública (86); i els Germans de la Doctrina Cristiana creen escoles per als fills dels treballadors. Però el segle XVII necessita encara de la compassió de Sant Vicenç de Paül i els pobres van a escoles que s'anomenen "de caritat". L'educació ignora el poble; i l'infant és objecte d'educació, no subjecte.

L'afirmació revolucionària de Rousseau, ja en ple segle XVIII, de què el centre de l'educació és el nen i no el mestre, passa desapercibuda. I, amb tot, suposava un gir copernicà. La Il·lustració, per boca de Voltaire, deia que s'havia de "proscriure l'estudi als treballadors, perquè qui viu del treball manual no té ni raó ni temps per a dedicar-s'hi". El mateix Rousseau pensava que "el pobre no necessita educació" i no creia en una escola pública. "L'educació pública no existeix ni pot existir ja, perquè on no hi ha la idea de pàtria no hi ha ciutadans". Tampoc no hi havia cregut Herbart, el pare de la pedagogia científica, en l'escola pública, que, en canvi, defensava Malthus (87). Els legisladors de la Revolució Francesa, un Lakanal o un Condorcet entre altres, deuen poc a Rousseau.

L'efímera, però irreversible, Revolució Francesa sí que parla de ciutadans i d'una escola pública "nacional"; fa teoria sobre la infantesa quan, amb Danton, diu que "els

(86) Lorenzo Luzuriaga, "Historia de la Educación Pública", Buenos Aires, Editorial Losada, 1964.

(87) En l'obra al·ludida, Lorenzo Luzuriaga dita aquest fragment de l'"Assaig sobre la població": "Es segurament una gran desgràcia nacional que l'educació de les classes inferiors del poble d'Anglaterra s'hagi deixat merament a unes poques escoles dominicals, sostingudes per subscripcions dels individus que poden donar a l'orientació de l'instrucció el sentit que els plagui"; afegint Luzuriaga: "I coincidint amb Adam Smith afirmava (Malthus) que l'educació enlloc de fomentar l'oposició al govern i la demagogia contribuiria a evitar les revolucions i a aferrar la pau".

infants pertanyen a la República abans que pertànyer als pares", i amb un sentit social, que és nou, proclama en la Constitució de 1793 -ja ens hi hem referit- el dret a la instrucció.

I el sentiment de la pàtria es retroba en el desvetllament de la consciència nacional que caracteritza l'Alemanya de principis del XIX.

Pestalozzi (1746-1827: som al segon període marcat per Muller) viu aquell moment de canvi que la literatura havia reflectit; i arriba al poble. Contemporani de Goethe, ell no era pas, per emprar la terminologia nietzscheana, un epol·li-ni, sinó un dionisiac. També el nen, s'ha dit, és dionisiac.

Pestalozzi és un dels grans precursors de l'escola pública "democràtica" abans que existís una veritable estructura política democràtica (88). Sap realitzar la idea de Rousseau d'ester al costat del nen, no davant seu. "Amb tota la seva glòria, refereix Kerschensteiner (89), tot i l'extraordinària influència d'estrangers a la seva institució, es mostra com un carro invertit, les rodes grinyolants del qual servissin de joguina per als nens". Quan el designaren director de l'hospici de Stanz convivia amb els setanta orfes recollits, dia i nit, com a mestre, inspector, servidor i dona de fer feines alhora, descuidant de tal forma la seva persona, que el cap de pocs mesos feia llèstima. Un segle abans del naixement de la psicologia infantil Pestalozzi havia trobat, instintivament, les posicions característiques de la seva educació (90). No es tracta ara del seu mètode. "Conec un home, deia de si mateix en els temps de més gran desesperan

(88) L. Luzuriaga, ob. cit., p. 103.

(89) Georg Kerschensteiner, "El alma del educador y el problema de la formación del maestro", Barcelona-Buenos Aires, Ed. Labor, 1934, 2ª edició.

(90) Louis Meylan, "Heinrich Pestalozzi", treball contingut en l'obra dirigida per Jean Château "Los Grandes Pedagogos", México-Buenos Aires, Ed. "Fondo de Cultura Económica", p. 212.

ça, en el que viu el goig de la innocència". El seu eros pedagògic singularíssim s'encarnarà després, aïlladament, en altres pedagogs, un Makarenko posem per cas, o una Léna Pougatch-Zalcman, o el mestre de Barbiana. És l'eros pedagògic que, a Catalunya, Alexandre Galí atribuïa a mossèn Pedragosa. "Mentre jo no hagi demostrat -confiava un dia Pestalozzi a un col.laborador seu (91)- amb una institució de nens pobres, que la pobresa pot remeiar-se amb les seves pròpies forces, el meu mètode haurà servit per a l'escola, però no per a la vida". Així s'implanta una pedagogia feta de respecte i amor al nen.

Dins del darrer terç del XVIII, "a l'ombra de la barbarie industrial (92), apareixen les primeres institucions d'educació preescolar. Tenen un origen social, comencen per ser l'obra de filàntrops, com Robert Owen a Anglaterra. El terme d'"escola maternal" no s'adoptarà fins molt més tard, a França, el 1881, amb Pauline Kergomard, per a designar el que durant llargs anys s'havien anomenat "salles d'asil". Els antics, diu Marrou, s'haurien probablement rigut de la gravetat amb què un Froebel o una Montessori investigaven els jocs més elementals per a desenrotllar les capacitats educatives dels petits. Però el parvulari ha estat sempre un bon instrument de renovació pedagògica. Un grup de societats filantròpiques angleses creades durant la darrera centúria s'uneixen per formar la "Societat protectora dels nens", que donà lloc a una legislació progressiva, i dues associacions, la "Fundació de l'aire lliure" i la "Fundació per a les vacances al camp" comencen a treure els nens dels barris baixos de les ciutats (93). El mateix va succeint a altres països. Barcelona compta a finals de segle amb la "Junta de Protecció a l'Infància", que impulsà l'establiment de jardins per als infants.

(91) Es tracta de Schmidt; referència continguda en la citada obra de Georg Kerschensteiner.

(92) Henri-Irénée Marrou, "Histoire de l'éducation dans l'antiquité", Paris, Éditions du Seuil, 1965, 6ª edició, p. 219 i nota 3 al capítol V.

(93) Sylvia Lynd, ob cit., pp. 44 i 45.

Les creadores de la pedagogia menys pedant que segurament mai ha existit, Rosa i Carolina Agazzi, encara enomenaven "asil" al centre que fundaren el 1894 a Mompiano. Són considerades les representants del mètode italià per a l'escola maternal. És una pedagogia puerocèntrica, alegre i alliberadora. Com que treballaven amb nens pobres, utilitzaven intel·ligentment un material sensible que provenia de la vida real, fet d'una col·lecció de "cianfrusaglie" (bagatelles) que els portaven els propis nens: caixetes, botons, pinyols de fruita, petits tubets, cintes, botelletes, trossets de ferro, de suro o de cera, productes de la indústria ja gastats que els nens podien collir de terra i dels que s'emplenaven les butxaques; coses encara "perfumades del captivant interès de la vida corrent" (94), dotades de la mateixa simplicitat de l'infant, amb les que sabien fer mil combinacions, comparacions, associacions. És el gust lúcid pel petit i el quotidià.

En la línia de la pedagogia germànica, molt viva en el tombant dels segles XIX-XX, trobem Georg Kerschensteiner que descriu la naturalesa pròpia de l'educador com "una naturalesa a la manera de Pestalozzi" (95). Entre els senyals que, segons ell, configuren el mestre autèntic i que li poden donar el tacte pedagògic que necessita per a enfrontar-se amb un grup d'infants, col·loca en primer lloc una necessitat primordial d'estar en contacte permanent amb el nen, encara que això el faci tornar de vegades una mica infantil, la satisfacció inesgotable que produeix la pura inclinació envers una influència en el desenvolupament del nen, i, sobretot, el que en deia "el bon humor com a sentiment de vida"; un humor que descriu com una concepció i una comprensió de la vida, alhora incompatible amb el pessimisme i molt distant de l'optimisme despreocupat; que, tot i el coneixement de les grans coses, "no ha perdut el sentit del petit i del penós, de l'infantil i de l'insuficient, del que és imperfecte i aparentment sense valor". De tot això brolla "aquesta alegria tranquil·la, aquella tendència lluminosa que caracteritza els veritables educadors, i que, possible-

(94) Renzo Titone, "Metodología didáctica", Madrid, Ed. Rialp, 1966, "El método Agazzi", p. 108.

(95) G. Kerschensteiner, ob. cit.

ment, es troba tan sols en els casos en què el veritable home religiós es confon (diu, seguint una nomenclatura molt de l'època) amb l'home social". Aquest sentiment, que ja ens havia restituit Jean-Paul Richter, té el seu suport en el coneixement de la personalitat pròpia del mestre, i és l'"expressió d'una atenció per a la vida i una honrada experiència per les seves bagatel·les i desventures".

En Kerschensteiner, doncs, hi ha l'esforç per a trobar el tipus de mestre que necessita l'escola pública democràtica. A ell es deu també un dels projectes més prestigiosos per a una escola única "diferenciada", el que presentà a Kiel en la sessió de l'Associació de Mestres Alemanys de 1914.

El moviment pedagògic modern pren cos, segons Planchard (96), a partir de 1880: s'inaugura una extraordinària producció d'obres científiques i la creació d'escoles que són autèntics centres d'investigació. Personalitats fortes, que, amb tot, actuen d'una manera aïllada, constitueixen l'avançada de la reforma: el Dr. Reddie a Anglaterra, el Dr. Lietz a Alemanya, John Dewey als Estats Units. És l'aventura de les "escoles noves", l'entusiasme per l'educació activa del nen. Ha aparegut una nova relació mestre-alumne. Mes, tot i que Kerschensteiner confiava que aquell sentiment del bon humor com a base espiritual del mestre bandejaria els perills de la intolerància; tot i que, per a ell, l'últim fi de l'educació és obtenir una personalitat moral autònoma, l'escola de la societat de direcció interna (recordem Muller, que l'enclou entre 1880 i 1930) continua essent, en general, trista, dura i puritana.

El 1900 es publicà una obra polèmica, amb el títol significatiu d'"El segle del nen", d'Ellen Key; i la consigna de principis del nostre segle és ¡Tot a partir del nen! En aparèixer aquest lema, la psicologia de l'infant no havia assolit la seva maduresa. Matisant-lo, i com prevenint els abusos que han fet del nen, a la societat occidental, un petit

(96) Émile Planchard, "La pedagogia contemporània".

príncep, Eduard Spranger (97) diu que no era pas equivocada el lema "a partir del nen", però que "tot a partir del nen" era una exageració que hauria convertit l'educació en una aventura robinsoniana. El mestre ha de tenir una imatge real del nen per a enfrontar-se amb les seves possibilitats i poder respectar el seu món. El pedagog, a més de psicòleg, que era Spranger, demanava a l'Escola Primària que fos "un pont pedagògic entre els mons propis dels nens i la única realitat cultural dominant. I és essencial, afegia, que un pont pugui creuar-se en ambdues direccions". Aquesta concepció enllaça amb la problemàtica que ens presentaven els testimonis literaris adduits i amb la representació del nen que ve fornint-nos la psicologia. Ara la pedagogia vol accomplir aquesta funció delicada de transformar, conservant-ho, allò que el nen té de més íntim, el que constitueix la seva originalitat personal. La pedagogia alemanya ha encunyat el terme "Heimatkunde", que, partint de l'arrel de "país natal", indica coneixement del medi. En un sentit més profund, és el caràcter de "pròxim" que s'ha de conservar en la vida futura, l'element "regional" que ha de tenir l'Escola Primària (Spranger), la consideració del sincretisme infantil en una pedagogia funcional, adaptada a l'infant(98).

Un signe dels nostres temps és l'interès general que provoquen els problemes pedagògics. Aquest interès, diu Roger Gal (99) amb una punta de sarcasme, s'ha aguditzat sempre després de les grans guerres i en els períodes de crisis profundes. Aleshores s'interroga l'educació: "Ah! Si almenys poguéssim ajudar a formar uns homes millors, capaços d'evitar el retorn d'algunes de les nostres misèries! Ah! Si poguéssim facilitar una més gran comprensió entre els pobles!". És, en el fons, el lema de la UNESCO.

Però el cavall de batalla que planteja en l'actualitat

-
- (97) Eduard Spranger, "Espíritu de la Escuela Primaria", ob.cit.
 (98) Robert Dottrens, "Cómo mejorar los programas escolares", Buenos Aires, Ed. Kapelusz, 1961, p. 41
 (99) Roger Gal, "Histoire de l'éducation", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", núm. 310. Introducció.

la Sociologia de l'Educació és l'aboliment de les desigualtats enfront de la cultura i de l'educació mateixa. Ja ho ha via plantejat Condorcet en els seus famosos "Informes" sobre la instrucció pública. Una obra que ha esdevingut quasi clàssica en aquest sentit, "Les héritiers", de Bourdieu i Passeron (100), conté una requisitòria contra l'educació que ja recollia Boltanski (extenent-la aquest, a més, a la classe mèdica). Partint del fet de què la situació d'inferioritat socioeconòmica determina la inferioritat cultural, emmascarada com a purament "intel·lectual", Bourdieu i Passeron afirmen que ja no basta una pedagogia científica basada en la psicologia. Cal anar a una "pedagogia racional" que, amb la ferma decisió de reduir aquesta desigualtat mitjançant la mateixa acció pedagògica, faci una anàlisi de les diverses formes d'acció del professor, que examini els diversos tipus de relació pedagògica, que consideri el contingut de l'ensenyament i els fins professionals de l'educació, que tingui present el rendiment diferencial segons l'origen social dels estudiants, que efectui també una anàlisi dels costos de l'ensenyament, etc. Erremeten contra l'ensenyament tradicional i contra l'ensenyament tecnocràtic, que, en el fons, tenen una "ideologia carismàtica", és a dir la sola valoració de la "gràcia" o el "do" que afavoreix unes actituds culturals que són adquirides molt més fàcilment per aquells que ja les han heretat: és la idea que conté el títol de l'obra. I és que hi ha una evident afinitat entre la cultura escolar i la cultura de la classe alta. "L'ensenyament democràtic, conclouen, és aquell que es proposa com a fi incondicional el permetre al major nombre d'individus possible apropiar-se, en el mínim temps possible, i el més perfectament i completament possible, del major nombre de les aptituds que constitueixen la cultura escolar en un moment donat". Només que aquesta pedagogia racional, han de reconèixer, està per inventar. Heus

(100) P. Bourdieu i J.-C. Passeron, "Los estudiantes y la cultura" (el títol original de l'obra és "Les héritiers. Les étudiants et la culture"), Barcelona, Ed. Labor, Nueva Colección Labor, 1967.

ací el desafiament que tenim plantejat. Una igualtat formal no és difícil d'expressar, fins en termes de Dret. L'autèntic desafiament és més complex.

Per acabar aquest capítol sobre l'evolució del status social de l'infant, volem reproduir un fragment de la magnífica contribució d'Essex a la Conferència Internacional de l'O.M.E.P., celebrada a Washington el 1968 (101): "És el deure d'una democràcia educar una generació idònia d'adults per a conviure amb criatures petites. Sobre la base de l'evidència, aquesta generació encara no s'ha produït i, am igual certesa, encara no he nascut". D'aquí que hàgim repetit tantes vegades que la història del nen encara s'està fent.

En la segona part d'aquest treball s'examinarà, a través dels documents oficials de les Nacions Unides i els dels organismes no governamentals que més directament participaren en la seva elaboració, l'origen històric i l'abast dels deu punts de la Declaració Universal dels Drets del Nen, que és l'instrument de què disposem per a assolir aquesta convivència i promoure, més encara que protegir, els drets de la infantesa.

(101) Mary Langmuir Essex, treball citat.

S E G O N A P A R T

ELS DEU PUNTS DE LA "DECLARACIÓ UNIVERSAL DELS DRETS DEL NEN"

I. ANTECEDENTS HISTÒRICS

1. La primera Carta dels Drets del Nen

Pròpiament, com diu Truyol (1), la "Declaració Universal dels Drets del Nen" proclamada per les Nacions Unides el 20 de novembre de 1959 és una de les declaracions relatives als drets humans. Podem situar-la dins de la gran labor de reorganització de les institucions internacionals empresa després de la Segona Guerra Mundial (2). El seu contingut es basa en el text correntment anomenat "Declaració de Ginebra" (1923), que era la Carta fonamental de la "Union Internationale de Secours aux Enfants" (U.I.S.E.) (3), amb successives esmenes i la incorporació de nous principis que, amb el transcurs del temps, s'havien anat evidenciant en el camp de la protecció a la infantesa.

(1) A. Truyol, "Los derechos humanos", Madrid, Ed. Tecnos, 1971, p. 37. Al mateix nivell posa Truyol la Declaració sobre l'eliminació de qualsevol forma de discriminació racial, de 1963, o la Declaració sobre l'eliminació de la discriminació respecte la dona, de 1967.

(2) Henri Coursier, "Le Croix-Rouge Internationale", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", 1959, p. 44.

(3) Des de 1946, integrada a l'"Union Internationale de Protection de l'Enfance" (U.I.P.E.), que també va fer seva com a Carta constitucional la Declaració de Ginebra. L'U.I.P.E. és actualment una de les organitzacions no governamentals de les Nacions Unides, amb estatut consultiu de la categoria B.

La Declaració de Ginebra fou una obra personal d'Eglantyne Jebb, fundadora el 1919 de l'associació anglesa "Save the Children Fund" (S.C.F.) i l'any següent de la "Union Internationale de Secours aux Enfants".

Per això aquesta introducció històrica començarà per una referència extensa, emmarcada en la seva època, a la vida i l'obra d'Eglantyne Jebb.

Eglantyne Jebb i la "Save the Children Fund"

Eglantyne Jebb és de la nissaga d'una Florence Nightingale, també anglesa, que es va revelar com l'heroica infermera de la guerra de Crimea de 1854, o del suís Jean-Henry Dunant, que davant del terrible espectacle dels ferits descomparats de la batalla de Solferino de 1859, concebé la Creu Roja Internacional; gent formada en medis de gran elevació moral, des preocupada del seu origen petrici, visionària.

Som a la meitat del segle XIX. S'afermaven les tendències internacionalistes que afavoririen el progressiu reconeixement dels drets de la persona. Els juristes ja han subratllat l'aspecte humanitari i cosmopolita de la Revolució Francesa com d'una gran importància en la història del "dret de gents" (4). La Santa Aliança, després de les guerres napoleòniques -guerres nacionals, ja no dinàstiques (5)-, tot i haver fracassat en el seu intent de superar l'organització de l'estat nacional, comportà un avenç del punt de vista del Dret Internacional (6). Dues direccions del pensament tan diverses en el seu sentit com el socialisme marxista i la filosofia individualista exigien que "els assumptes que interessin a la hu-

(4) H. Coursier, ob cit., p. 25.

(5) A. Truyol, "La organización mundial en perspectiva histórica", a "ONU, Año XX (1946-1966)", Madrid, Ed. Tecnos, 1966.

(6) Francisco Ayala, "Introducción a las ciencias sociales", Madrid, Ed. Aguilar, 1961; capítol "Intentos frustrados de superar la organización del Estado Nacional".

manitat fossin tractats amb un criteri mundial" (7). Les qüestions socials i econòmiques apareixen barrejades, cada vegada més, sense possibilitat de separació. De la constatació de què per a viure lliurement l'home necessita tenir assegurats uns mitjans de vida, neixen els drets econòmics, socials i culturals (8), que es sumen als drets polítics i civils.

No es tracta ara de fer, per a dir-ho amb Verdoot (9), "la genealogia dels drets humans". Però cal notar que en aquesta meitat del segle XIX es produeix una reculada de tot aquest moviment, a causa de la puixança del nacionalisme, incompatible en ell mateix amb cap forma d'organització internacional (10). I aleshores, el "dret humanitari" s'encarna en institucions internacionals privades, voluntàries, del tipus de la Creu Roja -la única, avui, no absorbida per les Nacions Unides-. Quan, el 1920, comença "la fase experimental" que suposa la Societat de Nacions (11), la cooperació constructiva i lenta de finals del segle XIX continuava a un nivell no oficial o semioficial, i havia de refiar-se "dels ideals i dels hàbits mentals, diu D. Thomson (12), que havien produït la Creu Roja Internacional, la Federació Internacional de Sindicats Obrers, el moviment de Boy Scouts i de quatre cents a cinc cents cossos més de caire semblant que seguien vius".

-
- (7) H.G. Wells, "Breve Historia del Mundo", Madrid, Ed. Aguilar (no consta data d'edició). Wells és autor també del treball "The New World Order", Londres, National Peace Council Pamphlets, 1940, pp. 139-145, citat per Verdoot entre els textos de què disposà el Secretari de la Divisió dels Drets de l'Home en començar la labor preparatòria de la formulació d'aquesta Declaració Universal.
- (8) Albert Verdoot, "Declaración Universal de los Derechos del Hombre. Nacimiento y significación", Bilbao, Ed. Mensajero, 1969. Introducció.
- (9) A. Verdoot, ob. cit. Introducció.
- (10) A. Truyol, "La organización mundial en perspectiva histórica", ob. cit.
- (11) Manuel Jiménez de Parga, "La Carta de las N.U. y el presente sistema mundial de fuerzas políticas", a "ONU. Año XX", ob. cit.
- (12) D. Thomson, "Historia Mundial. 1914-1950", México-Buenos Aires, Ed. Fondo de Cultura Económica, Col. "Breviarios", 1959.

Es dins d'aquesta tradició i en aquest quadre que hem de parlar de la vida i l'obra d'Eglantyne Jebb.

Neix el 25 d'agost de 1876, en una gran casa de camp prop d'Ellesmere, comtat de Shropshire; una antiga mansió plena de records i de llibres d'història, on sempre hi ha activitat. El parc, format com a home de lleis, s'interessa pels afers locals de caràcter públic. La mare emprèn un moviment per a ensenyar ciències de la llar i manualitats a la gent del poble, contribuint a què molts infants poguessin superar la perspectiva dels seus limitats horitzons. Tots els fills participen en aquesta i altres activitats filantròpiques. Els relats de la vida d'Eglantyne Jebb (13) ens parlen d'una família feliç i unida. Ella és conscient de gaudir d'una infantesa sortosa. La seva educació és acurada i lliure; dominarà el francès i l'alemany a través de les institutrius que tingué de petita. Alguns testimonis recollits en les seves biografies ens parlen d'un temperament fantasiós i d'una certa tendència a l'autoritarisme. Es manifesta precoç en alguns aspectes; en altres, infantil.

El 1895, a dinou anys, estudia Història a Oxford; i s'hi gradua. Però una encara difusa preocupació per la infantesa la porta a fer-se mestra. Se'n necessitaven a les escoles anomenades "lliures" que l'Estat havia creat el 1870. Assisteix al "Stockwell Training College" de Londres. En aquesta Escola de preparació per al Magisteri molt pocs alumnes tenien una formació universitària.

Completat el seu aprenentatge, ocupa una plaça de mestra ajudant a l'escola parroquial de Sant Pere, al poble de Marl-

(13) Hem disposat per a aquest resum biogràfic, dels següents antecedents: Edward Fuller, D.Litt., F.J.I., "She Championed Children (the Story of Eglantyne Jebb, 1876-1928)", publicat per la "The Save the Children Fund", Londres, 1967, 2ª edició; Kathleen Freeman, "If any man build. The history of the SAVE THE CHILDREN Fund", Londres, Hodder and Stoughton, 1965; i referències diverses contingudes en el número extraordinari de la "Revista Internacional del Niño", publicació de la U.I.P.E. ("Union Internationale de Protection de l'Enfance"), en commemoració dels cinquanta anys d'aquesta organització, nº 7, juny 1970.

borough. No es considera una mestra "nata". Fa la seva feina tant bé que pot, però l'oprimeix el sentiment de no poder millorar el destí dels nens i nenes, fills de famílies humilíssimes la major part, que té el davant. I sap prou bé que infants d'altres països estan en una situació pitjor que la dels infants anglesos més pobres. ¿Què fer, aleshores? L'ensenyament no és, per a ella, la resposta. Li sembla que és una batalla anticipadament perduda.

Al cap d'un any deixa l'escola i s'instal·la a Cambridge. Fou membre del Comitè d'Educació; i s'interessà per les escoles. També ocupà un lloc a la "Charity Organization Society" (convertida després en la "Family Welfare Association"). Actua com a assistente social en el camp de la infantesa i realitza una enquesta els resultats de la qual publica amb el títol de "Cambridge: A Brief Study in Social Questions". En aquest llibret indica mals que havien de ser remeiats i assenyala la necessitat, com més tard es reconegué, d'allargar l'escolaritat obligatòria almenys fins els catorze anys.

L'oportunitat d'una missió vàlida apareix amb ocasió de la guerra dels Balcans, que s'havia iniciat el 1912. Allà la trobem el 1913. Sorpren de veure, en aquell ambient, una jove anglesa de trenta anys fets, cabells rossos, ulls blaus de cel·ta, coratjosa i amb sentit de l'humor, parlant anglès i alemany, graduada en Història, i que escriu poemes. Hi ha corrues de refugiats defallits i sense esperança; infants separats dels pares que fan llargues cues per obtenir la sopa de la cantina mòbil de la que ella forma part; nens i nenes que han sofert tant que ja no saben ni somriure, ni jugar, ni fer amics. No oblidarà mai més aquesta experiència dels Balcans.

Acabada la guerra, Eglantyne Jebb torna a Londres amb la ment posada en la necessitat de salvar els infants de l'enfermetat i l'inanició.

L'agost de 1914 esclata la primera guerra mundial. "Els diaris -escriu a la seva germana petita- vénen plens de titulars sobre les batalles; però, ¿quants, a Anglaterra, sa-

ben què està passant amb els nens?". Eglantyne Jebb, amb la seva germana i un grup d'amics, recullen totes les notícies que els cauen a les mans, aparegudes a la premsa, procedents de relats d'amics comuns, llegides als informes de la Creu Roja Internacional. Ho publiquen al diari de Cambridge i formen una societat anomenada "Fight-the-Famine Council". Viatgen per tot Anglaterra, volen moure el govern a l'acció. Els infants d'Europa necessiten aliments, metges, infermeres; i ho necessiten "ara mateix".

L'acció del govern és lenta. "Cal una fundació per a salvar els infants". I l'abril de 1919 crea la "Save the Children Fund", amb l'objecte de reunir una base econòmica suficient per enviar, d'antuvi, llet als nens de Viena i després procurar altres ajudes a diferents països. Les col·lectes s'iniciaren en un gran míting a l'Albert Hall de Londres. Tothom ho feia de bona gana en saber que els seus diners serien canviats per pots de llet, i que aquests serien enviats immediatament.

A tot el país es parlava de la "Save the Children Fund". Es va haver de crear una Oficina Central, a Londres, per a recollir els diners i canalitzar l'ajuda. I aleshores es manifesta una de les característiques més notables de la personalitat d'Eglantyne Jebb. No era una dona sentimental ni acostumada a plànyer-se. Una de les seves idees revolucionàries era que "la nova caritat ha de ser científica". Si els components de l'Oficina Central treballaven amb una gran austeritat de mitjans, utilitzà el cinema per a mostrar en directe la situació catastròfica de la infantesa, i es serví d'un professional de la publicitat per a fer conèixer la Fundació. Portava l'administració dels recursos com una empresa. Alguns criticaven aquests mètodes, no trobant-los propis d'una organització voluntària. Però d'alguna manera amb això contribuïa a la creació d'aquells "hàbits mentals" de les grans institucions internacionals, a què hem al·ludit. Jean Henry Dunant, per exemple, no sabé fer-ho. Havia estat un visionari i un gran animador. Amb la seva obra "Souvenir de Solferino" havia mogut el món; però el seu entusiasme no te-

nia com a contrapartida una generositat prudent. Ell tot sol hauria menat d'una forma desastrosa l'administració dels afers de l'organització si no hagués tingut al costat un jurista de gran vàlua, un home d'esperit metòdic, entrenat en l'exactitud rigorosa dels raonaments, Gustave Moynier, que fou el primer president efectiu del Comité Internacional de la Creu Roja (el C.I.C.R.). D'altra banda, Eglantyne Jebb mantingué sempre, d'una manera espontània, una absoluta neutralitat que no fou compresa desseguida. En certa ocasió s'acusà la "Save the Children Fund" de Londres de simpaties pro-alemanyes o pro-bolxevics: Eglantyne Jebb havia ignorat deliberadament les prescripcions de la censura, atacant el bloqueig econòmic en una circular de propaganda. Arribà a ser emplaçada davant dels Tribunals. Anys enderrera, un altre pioner de l'acció humanitària, el cirujà italià F. Palasciano, metge de l'exèrcit dels Borbons, durant el setge de Messina, a la Revolució de 1848, donà indistintement ajuda -contravenint ordres expressos en aquest sentit- als ferits de les dues faccions contendents; i fou arrestat per la seva actitud (14). També el metge en cap de l'exèrcit de Crimea havia provat de descombarassar-se, negant-li l'aliment, de Florence Nightingale (15). Encara no havia aparegut "el nou tipus humà que és el funcionari internacional" (16) a què donà lloc la Societat de Nacions, plantejant alguna vegada el delicat problema de la lleialtat al propi país i envers l'organització internacional de què forma part.

La fundació de la "Union Internationale de Secours aux Enfants" i la Declaració de Ginebra

La creació de la U.I.S.E. i la redacció de la primera Car-

-
- (14) H. Coursier, "La Croix Rouge Internationale", ob. cit., p. 14.
 (15) Anècdota contada a la novel·la, feta de presupòsits sociològics sobre l'època victoriana, "El gran robo del tren", de Michael Crichton, Madrid, Ultramar Ediciones, 1976, p. 200.
 (16) Pablo de Azcárate, "La Sociedad de Naciones", dins de "ONU. Año XX", ob. cit.

ta dels Nens són dos fets relacionats amb els contactes que Eglantyne Jebb establí ben aviat amb la Creu Roja Internacional.

Eglantyne Jebb havia acudit per primera vegada a Ginebra, que esdevindria la seva ciutat predilecta, amb motiu de - - - l'informe del Dr. Frederic Ferrière, vice-president del C.I.C.R., sobre la situació catastròfica dels infants de Viena, just acabada la primera guerra mundial.

A més d'aquests contactes, i per a obtenir un més ampli suport a la seva obra, havia fet una crida a totes les Esglésies. S'entrevistà amb l'Arquebisbe de Canterbury i amb el Papa Benet XV. Aquest la robé el 27 de desembre de 1919. Ella, anglicana, li contà la història dels nens sofrents d'Europa. Benet XV se l'escoltà amb atenció i, en aconiar-la, l'ancià Papa li prengué les mans i li digué: "Qui posa la mà a l'arada, no pot girar els ulls enrera"; i li féu entrega d'una important contribució econòmica. Per desig simultani dels Caps de les Esglésies Anglicana i Catòlica, el 28 de desembre d'aquell mateix any, diada dels Sants Innocents, es dedicà a pregàries i col·lectes en favor dels infants. Altres Esglésies s'hi ajuntaren.

Benet XV també animà Eglantyne Jebb a tirar/ ^{endavant} el projecte, que li havia exposat, de fundar una organització internacional que permetés d'enllaçar els diversos cossos nacionals del mateix esperit que la "Save the Children Fund", de manera que es pugués treballar d'una manera efectiva a escala mundial. Al cap d'un any, el primer de gener de 1920, Benet XV publicà l'Encíclica "Annus jam plenus est", on es cita per dues vegades, sota el seu títol anglès, el nom de la "Save the Children Fund". Era el primer cop que una autoritat catòlica es referia explícitament a una organització no confessional; i això acallà moltes veus.

El 6 de gener de 1920 es crea, per iniciativa d'Eglantyne Jebb, la "Save the Children International Union" o "Union Internationale de Secours aux Enfants" (U.I.S.E.). En són els

tres membres fundadors la S.C.F. anglesa, el C.I.C.R. i el "Comité Suisse de Secours aux Enfants" (dissolt el 1927). Eglantyne Jebb havia proposat el patronatge d'aquesta Unió Central al C.I.C.R. amb la condició que aquest no intervingués en la gestió del nou organisme. L'acte de la fundació es celebrà a l'Ateneu de Ginebra, a la mateixa Sala on cinquanta anys enrera havia nascut la Creu Roja. I s'hi ajunten desseguida altres organismes: el "Föreningen Rädda Barnen" suec, el "Comité de Secours aux Enfants" francès, els Comitès alemany, italià, holandès, turc, sudafricà i australià. Més endavant se n'hi ajunten d'altres, com el de la República de l'Eire, que la mateixa Eglantyne Jebb fundà el 1921 enmig dels disturbis del Sinn Féin. La Unió esdevé, amb el temps, una gran federació d'organismes nacionals o internacionals, públics, semipúblics o privats, de la mateixa finalitat. S'establí la tradició que el president del C.I.C.R. formés part del Comitè d'Honor de la U.I.S.E., mentre aquest Comitè existís.

Els membres de la Unió tenien un nou esperit: una solidaritat entre totes les nacions del món que els feia considerar com un deure el portar ajuda als nens necessitats de qual sevol lloc. "Si els infants d'algun país esten físicament o moralment abandonats, és tot el món que hi perd. I tot el món hi guanya si els infants creixen sans, capaços, i disposats al treball pel bé del pròxim", havia dit Eglantyne Jebb. Es així que el Comitè francès procurà ajuda als nens alemanys, i que l'empobrida Bulgària oferí un dia hospitalitat a quatre mil nens russos.

Els lligams personals i de treball entre la U.I.S.E. i el C.I.C.R. són nombrosos i intensos. Durant els primers temps, quan l'activitat consistia únicament en accions d'assistència immediata, eren delegats del C.I.C.R. els que s'encarregaven de distribuir els socors. Georges Werner, membre del C.I.C.R., fou el primer president del Comitè Executiu de la Unió, i el primer Secretari ho fou Etienne Clouzot, abans Cap del Secretariat del C.I.C.R. (17).

(17) André Morier, "La Déclaration des Droits de l'Enfant", article a la "Revue internationale de la Croix-Rouge", Genève, Mai 1963, quarante-cinquième année, N° 533, pp. 209-216.

Amb la creació de la U.I.S.E. es supera una etapa de l'activitat d'Eglantyne Jebb i va prenent cos la idea de què ja no bastaven les ajudes d'emergència: ara s'havien d'emprendre accions a llarg termini. "Els problemes no queden resolts quan els centenars de boques s'han alimentat i els cossos malalts i depauperats són vestits i cuidats", escriví en certa ocasió. "En alguns llocs, l'educació i els serveis sanitaris han de recórrer un llarg camí per a resoldre els problemes que estan en l'arrel de molt del sofriment del poble". S'adonava que la guerra i els trastorns que l'acompanyen no eren pas les úniques causes de la misèria i de la injustícia. Hi havia igualment les males condicions socials en general, la ignorància, l'odi, o, simplement, la indiferència.

L'activitat en temps de guerra s'havia d'allargar al temps de pau. És el mateix pas que ja havia fet la Creu Roja; és el pas que un dia -com veurem- farà l'UNICEF. És un procés que es va repetint sempre en molts àmbits: en part, això és el que ocorregué amb el naixement de l'escultisme, i succeeix en l'aplicació de tècniques mèdiques o educatives.

Eglantyne Jebb estava convençuda de què tan sols una protecció adequada de la infantesa i la seva educació en un esperit de servei podrien assegurar al món un pervindre millor. I calia comprometre tots els homes en una acció solidària.

La gent dels països més afortunats, aleshores igual que ara, s'impressionaven per l'assassinat d'un sol nen, però restaven indiferents a les masses d'infants subalimentats i poc privilegiats d'altres parts del món que no atreïen pas més l'atenció que la sort dels nens de les fàbriques o els petits escuraxemenies d'Anglaterra havien preocupat els seus avantpassats. Lentament, però, es començava a acceptar la importància de deslliurar els nens de tot el món no tan sols dels desastres de la guerra i fins dels desastres naturals, sinó també de les males condicions socioeconòmiques, fos quin fos el seu origen.

Amb una extrema clarividència, que il·lustra els esforços posteriors, la "Save the Children Fund" ja deixà afirmat que

"el mitjà indiscutible d'assegurar la salvaguarda dels interessos dels infants en temps de desastre és el d'establir un sistema perfeccionat de protecció de la infantesa en temps normal" (18). No hem trobat cap frase que resumeixi amb més eficàcia el fonament de la nostra tesi.

Manejava, no obstant, un principi unificador, amb capacitat integradora. Això és el que inspirà la redacció d'una Carta dels Nens.

El 1922, el "National Council of Women", amb la seva presidenta, la Marquesa d'Aberdeen i Temair, havia ja formulat un projecte de Carta dels Nens, que es posà a la consideració de la S.C.F. -de la qual Lady Aberdeen n'era membre-. En aquesta Carta es preveia la protecció prenatal, la protecció dels infants en edat preescolar i d'edat escolar, de les mares, la restricció del treball dels nens, mesures relatives als infants delinqüents, serveis nacionals de protecció de la infantesa, conferències internacionals. S'entonia, a més, i cal subratllar-ho, que cada país hauria de dissenyar després la seva Carta, d'acord amb les seves pròpies necessitats. El preàmbul de la tercera part del Tractat de Versalles contenia una referència a la joventut. Vàries convencions internacionals relatives al treball dels nens i, en el mateix camp, la Internacional de Joventuts Obreres, l'Associació de Joventuts Socialistes i la Federació Sindical Internacional havien publicat, l'agost de 1922, una Carta Socialista del Treball dels Adolescents. Herbert Hoover, essent director de l'"American Relief Administration" - el 1929 fou president dels Estats Units- havia cercat la manera de condensar en tres frases els deures de la humanitat respecte del nen. La mateixa "Save the Children Fund", federada ja al si de la U.I.S.E., elaborà també el 1922, probablement influïda pel projecte de Lady Aberdeen, una "Carta dels Nens" que encloïa un preàmbul, un breu enunciat de quatre principis fonamentals i vint i vuit clàusules explanatòries per a la seva aplicació, amb l'objec-

(18) Vegi's E/CN.5/44, de 19 de febrer de 1948 (ECOSOC, Divisió d'Assumptes Socials; document preparat pel Secretariat de les N.U.), Annex III, p. 72.

te d'"assegurar un minimum d'atencions als infants de tot el món". La Carta dels Nens de la S.C.F. ve reproduïda en primer lloc a l'Apèndix, a fi de no sobrecarregar el cos del present treball (vegi's Apèndix núm. 1).

Tots aquests antecedents contribuïren d'una manera decisiva a l'elaboració de la Declaració de Ginebra.

La U.I.S.E. veia la necessitat d'una Carta que pogués ser compresa i acceptada per tots els països i que fos fàcilment traduïda a tots els idiomes, destinada a cridar l'atenció de tothom i provocar una transformació de les lleis i la reforma dels costums; una Carta que constituís un preciós instrument de propaganda. Es tractava de proclamar els drets del nen i també, principalment, els deures envers ells. ¿Com es podia conciliar tot això? Els treballs preparatoris resultaren llargs i laboriosos. Dos projectes s'entregaren finalment el 17 de maig de 1923 al Comitè de la U.I.S.E. Una fórmula era llarga i detallada; una altra era més breu, de cinc punts. Calia escollir.

Ara Eglantyne Jebb es trobava de nou a Ginebra. Si era la seva ciutat predilecta és perquè allò hi havia la Lliga de les Nacions, perquè Suïssa ha estat sempre un país de reformadors i d'educadors, perquè s'hi parlen tres idiomes, símbol de germanetat entre els pobles. Arrancant de les seves ocupacions al Secretari de la Unió, Etienne Clouzot, se l'enduu a meditar amb ella al Mont Salève sobre la Carta. Era un dia d'estiu, i des d'allí dalt es podia contemplar una vista magnífica de la ciutat, amb els vaporets solcant el llac. Eglantyne Jebb es decideix per la fórmula breu, més vigorosa i contundent. Suggereix que s'adopti el títol de "Declaració de Ginebra", seguit d'un preàmbul explicatiu, i fixant seguidament els principis de drets i deures. Diu així:

DECLARACIÓ DE GINEBRA

Per la present Declaració dels Drets del Nen, els homes i dones de totes les nacions, reconeixent que la Humanitat ha d'atorgar al nen el millor que li pugui donar, afirmen així els seus deures, descartant tota consideració de raça, de nacionalitats i de creences:

1. EL NEN

HA DE PODER DESENROTLLAR-SE
D'UNA MANERA NORMAL,
MATERIALMENT I ESPIRITUALMENT.

2. EL NEN QUE TÉ FAM
HA DE SER ALIMENTAT,

EL NEN MALALT
HA DE SER CUIDAT,

EL NEN REPRASSAT
HA DE SER ESTIMULAT,

EL NEN DESVIAT
HA DE SER ATRET,

I L'ORFE I L'ABANDONAT
HAN DE SER RECOLLITS I ASESOS.

3. EL NEN

HA DE SER EL PRIMER
QUE REBI AUXILI EN MOMENTS DE DESASTRE.

4. EL NEN

HA DE SER POSAT EN CONDICIONS
DE GUANYAR-SE LA VIDA

I HA DE SER PROTEGIT
CONTRA QUALSEVOL EXPLOTACIÓ.

5. EL NEN

HA DE SER EDUCAT
EN EL SENTIMENT DE QUE LES SEVES MILLORS QUALITATS
HAURAN DE POSAR-SE AL SERVEI DELS SEUS GERMANS.

Aquesta és la fórmula que adoptà la U.I.S.E., i que fou sancionada pel seu Consell General.

El 21 de novembre de 1923, Gustave Ador, president en aquells moments del C.I.C.R. (19), llegia, amb la seva veu cà-

(19) Gustave Ador, que fou President de la Confederació Helvètica de 1917 a 1920, ho fou del C.I.C.R. de 1910 a 1917, i de 1920 a 1928.

lida, la "Declaració de Ginebra" des de l'emissora de radiotelefonía de la Torre Eiffel de París. Aquell dimecres a la nit, molts aficionats a la ràdio, invenció encara recent, quedaren agradablement sorpresos en sentir-lo. Altres països, com Bèlgica i Txecoslovàquia, utilitzaren el mateix mitjà de difusió. Tota la premsa en reproduí el text.

El 28 de febrer de 1924 tingué lloc una cerimònia al Museu d'Art i d'Història de Ginebra en el curs de la qual la "Declaració de Ginebra", en el seu original francès, fou dipositada per Georges Werner, que -amb Ettienné Clouzot- havia participat en la seva redacció, en els Arxius de la República i Cantó de Ginebra.

La Declaració de Ginebra és adoptada per la Societat de Nacions

El to més aviat de crònica que hem utilitzat per a explicar el naixement de la primera Carta del Nen potser fa difícil, ara, un examen massa analític d'aquest document.

Encara que no hegués intervingut materialment en la redacció dels seus projectes, pot mantenir-se l'afirmació de què fou obra personal d'Eglantyne Jebb. No costa gens d'adonar-se que cada un dels seus cinc punts respon a una necessitat viscuda, a una inquietud, a una idea o a alguna de les seves realitzacions. Tot i que la tradició anglosaxona sol referir els drets humans a Déu -a diferència del marcat antropocentrisme dels enciclopedistes (20)-, no entra en cap disquisició sobre l'origen del nen. És un text al qual poden adherir-se sense dificultat creients i no creients. D'altra banda, una confrontació dels cinc punts amb la Declaració Universal dels Drets de l'Home de 1948, ens faria veure desseguida que la correspondència s'estableix, principalment, amb els principis 22 al 28 d'aquesta última. Són els drets socials; i no

(20) A. Verdoot, ob. cit. Introducció, p. 24.

podia ser d'altra manera, partint, com ho fa, del nen "en tant que existent". El principi general de no-discriminació, que correspon a l'estatut d'igualtat, està situat en el preàmbul. Eglantyne Jebb, a més, creia profundament en el que se n'ha dit "esperit de Ginebra": d'aquí el títol que volgué posar-li. Com diu Georges Werner (21), "aquesta Declaració, que no és un instrument diplomàtic sinó un acte de fe, és a la Declaració dels Drets del Nen adoptada per les Nacions Unides el 1959 el que significa la Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà de 1789 respecte de la Declaració Universal dels Drets de l'Home adoptada per les Nacions Unides el 1948".

Es comprèn, per tot plegat, que la Societat de Nacions fes de la "Declaració de Ginebra" la seva Carta del Nen.

No existia, aleshores, cap declaració de drets humans que li pogués servir de referència, com ha succeït després amb la Declaració de 1959. "Al final de la primera guerra mundial, diu Verdoot (22), el moviment d'idees encara estava lluny de la seva maduresa per a una declaració d'aquest tipus. A la Societat de Nacions el president Wilson havia preparat un text relatiu a la llibertat religiosa, que Lord Robert Cecil (23) recolzà. Però el delegat del Japó volgué ampliar el debat i presentà una esmena sobre la igualtat de les races i la no-discriminació en el tracte d'estrangers. Amèrica s'hi oposà. I ja no es parlà més d'una declaració dels drets de l'home en general". Hi ha, certament, les Convencions sobre l'esclavitud, tot el treball de les Comissions sobre Mandats i Minories; i un dels organismes més importants sorgits del Tractat de Versalles, l'O.I.T., formulà una veritable declaració dels drets dels treballadors.

(21) G. Werner, que, com hem dit, tingué una intervenció molt directa en la redacció dels projectes de la primera Carta dels Nens ("Revista Internacional del Niño", ja citada, Nº 7, juny 1970, p. 41).

(22) A. Verdoot, ob. cit., Cap. I, p. 36.

(23) Lord Robert Cecil treballarà més endavant a favor de la U.I.S.E.

La Societat de Nacions, però, "mai no arribà a ser una organització mundial" (24). La seva història és també prou coneguda. Nasqué el 10 de gener de 1920, fruit del Tractat de Versalles. La proposta venia de Wilson, formulada dins d'un "programa lliberal il·lustrat", com ho qualifica David Thomson (25), i perquè prosperés, el president americà hagué de transigir en altres punts. És possible que Europa tota sola no s'hagués decidit a realitzar cap intent d'organitzar les relacions internacionals per a una pau permanent; i, en canvi, la Lliga de les Nacions es convertí pràcticament en una assemblea de potències europees, ja que, dissentint del seu president, els Estats Units, com intuïnt la seva impreparació, no volgueren entrar-hi. En alguns moments, la maquinària de la Societat es convertí en l'apoteosi, no de la democràcia lliberal, sinó del nacionalisme. Se l'ha titllat d'improvisació irreflexiva. Figura en la llista que Francisco Ayala fa dels intents frustrats de superar l'estat nacional (26); i, no obstant, existia. Li correspon, almenys, "el gloriós i perillós paper de precursor, o més aviat de pioner", diu Azcárate (27); i s'ha tendit massa a subestimar el treball ordinari i de rutina dels seus diversos Comitès i Comissions permanents, concentrant l'atenció sobre els casos dramàtics.

Sigui com sigui, la Societat de Nacions era un gran auditori. I Eglantyne Jebb creia, com hem dit, en l'"esperit de Ginebra". Desitjava de fer-hi, personalment, la presentació de la Carta. Això no fou possible, i la llegí, en el curs de la Cinquena Assemblea, el que aleshores n'era president, Giuseppe Motta, durant la sessió plenària del 26 de setembre de 1924, i es votà per unanimitat. L'Assemblea degué sentir-se com allucgada, qui sep si justificada, de poder aprovar un text alhora tan càlid i convincent. Giuseppe Motta havia

(24) D. Thomson, ob. cit., p. 100.

(25) D. Thomson, ob. cit., p. 65.

(26) F. Ayala, ob. cit.

(27) Pablo de Azcárate, ob. cit.

dit, abans de procedir-se a la votació: "¿Puc assenyalar que aquesta resolució que conté la Declaració de Ginebra constitueix el que jo en diria una Carta del Nen? Si l'Assemblea a prova la Declaració en farà, per a dir-ho d'alguna manera, la Carta del Nen de la Lliga". I és així que es consagrà com a Carta mundial de la protecció de la infantesa.

S'ha de precisar, no obstant, que, a diferència de la Declaració dels Drets del Nen de les Nacions Unides, la Societat de Nacions no féu altra cosa que adherir-se a un text elaborat sense la seva participació, que tenia el seu origen en la tradició del dret humanitari que implantaren societats voluntàries; i que la mateixa Declaració de 1959 s'aprofitarà d'aquest dipòsit.

Finalment, volem referir-nos a altres resolucions tocant a la protecció de la infantesa, votades a la mateixa sessió del 26 de setembre de 1924 en què s'aprovà la Declaració de Ginebra.

Per a comprendre el sentit d'aquestes altres resolucions, cal recordar que al si de la Societat de Nacions l'anomenada Organització de la Salut i la Secció Social ja assumien certs aspectes de la protecció de la infantesa, que també funcionava una Comissió consultiva sobre el tràfec de dones i nens, i que l'O.I.T. reglamentava les condicions de treball dels infants. No es tractava pas d'una acció conjunta i global. Precisament, el 1921, el Comitè Internacional de la Creu Roja (el C.I.C.R.), la Lliga de Societats de la Creu Roja (avui desapareguda) i la Unió Internacional de Socors als Infants (la U.I.S.E.) ja s'havien adreçat al Consell de la Societat de Nacions demanant que es constituís un servei especial, a càrrec del Secretariat, que s'encarregués de centralitzar la documentació relativa a totes les qüestions que concernien a la protecció de la infantesa.

Es natural que un organisme de l'envergadura i de la vocació internacional -amb una força absorbent, per tant- com la Societat de Nacions, plantegés la supervivència, de cara al

futur, de moltes associacions voluntàries. L'article 24 del Pacte deia que serien "posades sota la direcció de la Lliga totes les Oficines Internacionals ja establertes per tractats generals, si les parts interessades en aquests tractats hi consenten"; com també "les Comissions per a la regulació de temes d'interès internacional fins ara constituïdes".

Aquest article afectava l'"Association pour la Protection de l'Enfance" (A.I.P.E.). Nascuda el 1921 amb ocasió d'una Conferència celebrada a Brusel·les a la que assistiren representants oficials de trenta tres països, aquesta associació ens importa, entre altres motius, perquè el 1946 es fusionà amb la U.I.S.E., la "Unió" fundada per Eglantyne Jebb, abocant a la formació de l'actual "Union Internationale de Protection de l'Enfance" (U.I.P.E.), una de les més interessants organitzacions no governamentals de les Nacions Unides.

L'A.I.P.E. tenia per objecte prestar un servei de documentació d'abast internacional, ocupant-se principalment d'assumptes jurídics i de temes mèdico-socials. Durant la Conferència de Brusel·les que donà lloc al seu naixement, algunes nacions, entre elles Gran Bretanya, ja havien al·legat que la funció d'assegurar els serveis de documentació pertanyia tan sols a la Societat de Nacions. I el problema es reproduí en l'esmentada sessió de 26 de setembre de 1924. En el report que, de cara al debat, havia formulat el representant belga (M. de Brouckère), aquest manifestà que l'A.I.P.E. no havia tingut mai la intenció d'afillar-se de la Societat de Nacions; i manifestà així mateix que el Consell de l'A.I.P.E., d'acord amb l'article 24 del Pacte, creia oportú de traspasar a la Lliga les funcions oficials de documentació, però féu patent que l'Associació no es dissoldria pas i que "continuarà la seva existència com a associació privada, estimant que encara restava un vast camp obert a la seva acció". Anglaterra, en un Memorandum per al mateix debat, s'associava en principi a les propostes belgues, insistint en la necessitat d'evitar duplicitats. En definitiva, es votà per l'Assemblea General de la Lliga que l'obra acomplerta fins aleshores per l'A.I.P.E. fos confiada al Secretariat, i s'acordà també de

reconstituir la "Comissió consultiva sobre el tràfic de dones i nens" amb dues sèries d'assessors, una de les quals s'ocuparia de la protecció de la infantesa en general, tot recomanant que entre els membres d'aquesta categoria hi figuressin organitzacions d'iniciativa privada, en especial l'"Association Internationale pour la Protection de l'Enfance" (28).

Aquesta resolució significà un important precedent de les actuals "Organitzacions no governamentals amb estatut consultiu" del Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides. Entre les NGO (sigle utilitzada correntment, derivada de la denominació anglesa) que es dediquen específicament a la infantesa en l'actualitat, s'hi compten la U.I.P.E., el "Bureau International Catholique de l'Enfance" (B.I.C.E.) i l'"Organisation Internationale pour l'Éducation Pré-scolaire" (O.M.E.P.).

L'A.I.P.E., doncs, continuà la seva vida com a associació internacional privada; com continuà aleshores la U.I.S.E. i també -associada a aquesta- la "Save the Children Fund". La força de la S.C.F., deia Eglantyne Jebb, radica en què la seva ajuda no és purament nacional, sinó la d'un membre nacional en unió amb un cos internacional capaç de treballar a través de les altres organitzacions tant bé com a través d'ella mateixa. És un capteniment que cau dins de tradicions britàniques tan arrelades com la descentralització (tot i l'actitud del delegat oficial anglès a la referida Assemblea de la S. de N.) i el servei voluntari.

La labor de les associacions internacionals privades és necessària. Encara que la història no deixarà de repetir-se; perquè quan les Nacions Unides crearen el "Fons de Socors a la Infantesa" (l'UNICEF), aleshores li tocarà a la U.I.P.E. de

(28) Vegi's, en extens, el "Rapport de la Cinquième Commission a la Cinquième Assemblée", de 24 de setembre de 1924, amb els seus Anexes: Anexe 1, "Rapport a la Cinquième Commission sur la protection de l'enfance" (Bèlgica); Anexe 2, "Mémorandum présenté par le délégué de l'Empire Britannique sur la protection de l'enfance", contingut en el document A.107.1924.IV, de la Societat de Nacions, Biblioteca de les Nacions Unides, Palau de les Nacions, Ginebra.

preguntar-se si val la pena l'existència paral·lela d'una organització internacional no governamental. La resposta, després d'una seriosa reflexió (29), fou afirmativa: per raó de la magnitud de les necessitats que sobrepassen, de molt, la totalitat dels recursos disponibles; i, sobretot, per la major llibertat dels organismes privats en ordre a l'elecció de les accions a emprendre i els mètodes a aplicar; per la possibilitat de prendre decisions més ràpidament que els organismes oficials, i, a causa de la seva estructura apolítica, d'entrar en contacte amb tota mena d'autoritats, institucions i persones privades sense haver de passar necessàriament pels governs nacionals.

Compartim plenament aquesta argumentació. El que té més interès, ens sembla, és la independència que poden revelar les associacions privades enfront de postures més oficials que en determinades ocasions han manifestat algunes de les "famílies" de les N.U., com l'UNICEF a la Conferència Mundial de la Població de 1974, posem per cas.

Finalment, volem destacar que la S. de N. adoptà la Declaració de Ginebra durant uns debats sobre la protecció de la infantesa; i quan les Nacions Unides, després de la segona guerra mundial, començaren a pensar en una nova Carta dels Nens, ho feren a través de la Comissió d'Assumptes Socials. El tracte assidu amb les necessitats de la infantesa, una de les atribucions pròpies d'aquesta Comissió, anà constituint un llegat que reconeixem encara en el text actual de 1959.

Després de l'adopció de la Carta del Nen per la Societat de Nacions

La Carta del Nen restà com una Declaració. Les associacions internacionals privades, no disposant de la Lliga de les Nacions

(29) En efecte, per a respondre a aquesta qüestió, es reuní un Comitè d'experts amb l'objecte de precisar les finalitats, la posició i el paper de la U.I.P.E. en el món; i una sessió del seu Consell General, reunit a Bonn el 1956, es consagrà a la definició de les responsabilitats futures de la U.I.P.E.

de cap organisme semblant al que l'UNICEF és per a les Nacions Unides, continuaren fent-se càrrec no sols de les accions d'ajuda immediata sinó també de moltes de les funcions de plantejament i d'estudi.

Immediatament després de la seva adopció per la Societat de Nacions, un exemplar de la Declaració en trenta idiomes s'envià a tots els membres de l'Assemblea i es registrà l'adhesió personal de molts representants: ministres, diputats, plenipotenciaris. S'invità als Estats-membres a inspirar-se en els seus principis; i alguns no tardaren a seguir la direcció de la Lliga.

Entre les adhesions formels a la Carta ressalta la del IV Congrés Panamericà del Nen, reunit a Santiago de Xile l'octubre de 1924. El Congrés Panamericà del Nen té el caràcter de conferència especialitzada interamericana, i es reuneix cada quatre anys. Està adscrit a l'Institut Interamericà del Nen, que divulga les seves recomanacions i vetlla per la seva observança (30).

Si en el període d'entreguerres les nacions no estaven encara preparades per a l'universalisme del tipus que suposava el Pacte de la Societat de Nacions, molts països buscaren refugi en grups menys universals però d'una major cohesió (31).

(30) L'Institut Interamericà del Nen és l'organisme especialitzat de la O.E.A. encarregat de promoure l'estudi dels problemes que afecten la infantesa, l'adolescència, joventut i famílies americanes i de recomanar les mesures necessàries per a resoldre'ls. Dirigeix l'Institut un Consell Directiu integrat pels representants dels Estats membres. L'acció de l'I.I.N. s'acompleix a través d'una Oficina amb seu a Montevideo, amb un Director General com a Cap (actualment, el Dr. Rafael Sajón, figura destacada en la promoció d'un "Dret del Menor"). El Congrés Panamericà del Nen és un òrgan de l'I.I.N. i té el caràcter de conferència especialitzada interamericana. Les seves recomanacions són divulgades per l'I.I.N. La O.E.A., com se sap, prengué la seva denominació d'"Organització dels Estats Americans" el 1949; abans era coneguda per "Sistema Interamericà", que havia substituït a la "Unió Americana" nascuda amb ocasió de la Conferència Interamericana de 1889-90.

(31) David Thomson, ob. cit., pp. 144 i 152.

Aquest és el cas de l'Organització dels Estats Americans (O.E.A.), una de les Agències de cooperació entre països que, també amb les seves limitacions, va guanyar en solidaritat i vigor en aquest període.

El VIII Congrés Panamericà del Nen, celebrat a Washington el maig de 1942 aprovà una "Declaració d'Oportunitats reconegudes a l'infant", i el IX Congrés, celebrat a Caracas el gener de 1948 es presentà un projecte sobre la salut del nen elaborat per l'Institut Interamericà del Nen. Abans d'aquestes declaracions s'havien produït dins l'àmbit americà altres textos que signifiquen també importants aportacions oficiosos de cara a l'actual Declaració Universal dels Drets del Nen: la "Taula dels Drets del Nen", enunciada pel Ministre d'Instrucció Pública de l'Uruguay, Prof. Enrique Rodríguez Fabregat en l'acte inaugural de l'Institut Interamericà del Nen, el 9 de juny de 1927, l'apassionat text de Gabriela Mistral "Els Drets del Nen", datat a París el desembre de 1927, i la "Carta Constitucional sobre la Infantesa" (la "Children's Charter"), aprovada a la Conferència de la Casa Blanca, el 1930 (32). En deixem constància aquí, per a referir-nos-hi més endavant, en tractar dels antecedents directes de l'actual Declaració.

La proclamació de la Declaració de Ginebra reafirmà la U.I.S.E., i la mateixa S.C.F., en les seves activitats d'estudi i planificació a llarg termini, sense abandonar les accions d'emergència en col.laboració amb altres organitzacions internacionals. La S.C.F. havia acudit a Rússia a l'època de la terrible fam de 1921; i aleshores tingué l'ajut de l'"American Relief Association", que realitzà un treball veritablement heroic al Volga, en uns moments que els Estats Units eren criticats per no haver entrat a la Lliga de Nacions. Més endavant, la S.C.F. establí a Bulgària el que fou el primer poble planificat, per a refugiats procedents de l'Àsia Menor. En aquest cas la S.C.F. aplicà la seva idea de la caritat cien-

(32) Vegi's OEA. INSTITUTO INTERAMERICANO DEL NIÑO, "Los Derechos del Niño", Montevideo, Uruguay, 1969.

tífica, proporcionant el terreny i els materials bàsics, i promovent un emprèstit per a la seva construcció, sense interessos, a favor dels damnificats. Aviat hi hagueren dos altres pobles planificats a Albània. Un d'ells s'anomenà Xheba, que, en llenguatge albanès, és el que més s'assembla a "Jebb". Les víctimes d'un terratrèmol de Bulgària clamaven: "¿On és la S.C.F.? ¡Crideu la S.C.F.!". S'esperava la tramesa de provisions, llits, mantes, medicaments, amb les inicials que ja s'havien fet famoses, com avui s'esperen les trameses amb la sigla UNICEF. S'establí a Atenes una clínica oftalmològica, i a Iugoeslàvia un hospital infantil. A Budapest, una Escola del Treball, davant l'anomalia que suposava una escolarització obligatòria que acabava als dotze anys i la prohibició de treballar abans dels catorze. La U.I.S.E. proporcionà ajuda indistintament als infants dels dos bàndols de la guerra civil espanyola del 1936-39. S'intentava arribar a tot arreu, i amb rapidesa. El lema d'Eglantyne Jebb era sempre: "Els governs van massa poc a poc per al meu gust".

Però segurament l'acció més important, com a resultat immediat de l'adopció de la Carta dels Nens per la Societat de Nacions, fou la decisió de la S.C.F. de realitzar un estudi a escala mundial sobre el benestar dels nens. Molts països estaven desconnectats els uns dels altres, i els seus problemes eren poc coneguts. Edward Fuller, editor de la revista de la S.C.F. "World's Children", compilà aquest estudi que es publicà amb el títol de "The International Handbook of Child Care and Protection". Aquest manual oferia una guia per a la tasca de reconstrucció social de les nacions que s'anaven recuperant de la guerra o que començaven a desenvolupar-se. Donava informació exhaustiva sobre temes com matrimoni i divorci, el benestar general del nen, educació, col·locació, delinqüència, etc. Se'n feren tres edicions en tres anys; i és remarcable que es referís a tots els països del món, des dels Estats sobirans més puixants fins al més petit dels Mandats. En aquest sentit suposa un precedent de l'estudi que els anys seixanta portà a terme l'UNICEF sobre

les necessitats de la infantesa; amb la diferència que l'UNICEF es centrà sobretot en els països del Tercer Món. De totes maneres, l'UNICEF ha recomanat també sempre que cada país desenvolupi la seva política nacional de la infantesa i la joventut. En certs aspectes, però, la universalitat de la S.C.F. creia potser més total.

Aquest estudi suscità investigacions socials locals, com la de 1925 sobre la ciutat de Westminster respecte l'estat d'allotjament, delinqüència, crueltat i negligència envers els nens, escoles, col·locació, segons els principis de la Declaració de Ginebra.

I dins la mateixa línia d'anar més enllà dels socors materials, la U.I.S.E. posà en marxa seminaris, conferències i escoles d'estiu, en un esforç per a procurar una organització on els mitjans tècnics fossin posats a l'abast de tothom amb el propòsit d'elevat el standard de benestar de l'infant.

A l'Escola d'Estiu de 1924, celebrada a Ginebra, es convidà Eglantyne Jebb a parlar, des del mateix púlpit de la Catedral on havia predicat Calví, davant d'una gran gernació. Li quedaven pocs anys de vida. Deixà estructurada la U.I.S.E. i la S.C.F. no pas com un grup d'amateurs o pioners d'un treball que més endavant s'hauria d'incorporar als cossos estatals, sinó com uns professionals que treballessin amb ells, complementant-los i evitant duplicitats, en tot allò que poguessin veure's depassats per l'ampla gama de necessitats existents i que s'anessin presentant. Morí a Ginebra el 17 de desembre de 1928, i està enterrada al cementiri de St. Georges.

2. La Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides

Si encara hi ha com un deix de "dret humanitari" en el text de la Declaració de Ginebra, dins del tercer període de la història del nen representa, no obstant, el punt més alt de la valoració de la infantesa i la sensibilització més forta que s'hagi obtingut a escala mundial.

Ja hem vist en el capítol anterior com la Societat de Nacions, el mateix dia que feia seva la Declaració de Ginebra adoptava altres declaracions respecte la protecció de la infantesa. Al principi, els seus objectius havien estat limitats. Les Comissions consultives sobre el tràfic de dones i nens i sobre delinqüència infantil donaren pas a una nova Comissió dedicada específicament a la protecció de la infantesa. Les funcions d'aquesta Comissió es poden resumir en tres categories principals: a) documentació, b) recerca, c) discussió. Deixant de banda ara l'activitat de les associacions privades com l'A.I.P.E. o la U.I.S.E., la Societat de Nacions creà un centre de documentació amb el propòsit de fer de la Lliga el focus d'informació de totes les qüestions que, en aquest camp, poguessin influir en les legislacions dels Estats-membres. Els governs fornien comunicacions per mitjà d'informes anuals, i una bona quantitat d'interessants documents es recolliren a Ginebra.

En quant a la recerca, la Comissió consultiva havia tractat un cert nombre de temes diversos, publicant-ne els reports. Entre aquests poden mencionar-se el relatiu a l'edat per a contraure matrimoni i prestar consentiment (1927); la protecció dels infants cecs (1928); la situació dels fills il·legítims (1929); les institucions per a menors abandonats i delinqüents (1931); l'organització de tribunals per a nens (1931, i revisat el 1935); l'edat de responsabilitat penal (1935); el cinema recreatiu i els joves (1938); la situació

familiar dels infants (1938, també). Per a tots aquests estudis, la Comissió consultiva establí i mantingué lligams amb l'O.I.T. i l'Organització d'Higiene de la Societat de Nacions. Aquests estudis portaren, el 1937, a redactar, per part de la Comissió, un resum general de les qüestions sobre la protecció de la infantesa amb l'objectiu de fer una tria dels aspectes a examinar amb prioritat (1).

Aquesta Comissió consultiva, doncs, havia començat a treballar sobre una base consistent. Poc abans d'esclatar la segona guerra mundial tenia previst de fer aparèixer una revista que rendís compte del desenvolupament de les obres socials en els diversos països. L'inici de les hostilitats impedí la realització dels seus propòsits.

Durant la guerra, apart els socors d'urgència que s'hagueren d'arbitrar, no es deixaren de produir documents importants sobre la situació de l'infant. Aquesta guerra "fou, com mai abans no havia succeït, una guerra entre nacions, i les dones i els nens figuren considerablement entre les víctimes. A L'Orient, un cop acabat el conflicte, els nombres més alts correspongueren als extraviats".

Tal com passà amb la primera guerra mundial, l'experiència bèl·lica i la necessitat de fer-hi front impulsaren els governs i els pobles a formular, alhora, metes de guerra i de pau en termes ideològics. El naixement de moviments de resistència i les campanyes d'alliberament de 1944 i 1945 comportaren programes de reconstrucció. La guerra psicològica precisava, d'una manera o altra, un fonament de política teòrica. La necessitat de mantenir la moral en el front domèstic provocà, davant dels grans trastorns socials, la formulació d'ideals de postguerra. L'enorme increment del control estatal i la detallada reglamentació de la vida diària, conseqüència obligada de la guerra moderna, acostumà la gent, a tot arreu, a l'acció governamental per al bé comú. Una vega-

(1) Doc. E/41, de 21 de maig de 1946: Informe de la Comissió Provisional d'Assumptes Socials de l'ECOSOC, p. 50 (Anexe B).

da més, l'estat de guerra comunicà un impuls poderós al desenrotllament de l'estat de benestar.

Si l'organització humana i l'esforç, es deia, eren capaços d'obtenir tant en la guerra, una obra comparable en temps de pau podia acabar amb tots els mals socials.

Ara som a l'època de l'"home corrent", el període que Riesman anomena "societat dirigida pels altres". Hi ha una progressiva demanda de drets socials a un Estat benefactor, una exigència de seguretat social afavorida pel predomini, a l'Europa occidental, després de la segona guerra mundial, dels partits socialistes. Es tractava d'abolir l'estat de necessitat.

Aquestes aspiracions ja venien de lluny. L'acció del proletariat, protagonista històric des de la segona meitat del segle XIX, posava l'esment en els drets econòmics i socials. Començà a fer-se patent la insuficiència dels drets individuals si la democràcia política no es convertia, al mateix temps, en una democràcia social. Al costat de la llibertat es proclamava amb èmfasi el dret a la seguretat social, el dret al treball, a un salari just, al descans, a la jubilació, a l'educació. "L'ideal d'igualtat, diu un autor, comença a exercir més atractiu que l'ideal de llibertat"(2). La "Declaració (soviètica) de drets del poble treballador i explotat", de 1918, que és com una rèplica a la Declaració francesa de 1789, sense deixar de mencionar les llibertats clàssiques individuals, les posposa als drets de caràcter econòmic i social. La "Social Security Act", dictada el 1935 als Estats Units, utilitza per primera vegada el terme de "seguretat social".

Un dels grans noms de la redacció de la Carta dels Drets de l'Home de 1948, René Cassin, oriünd del país de la Declaració de 1789 -com ell mateix deia per a justificar-ho amb més força- insistí, quan es discutien els drets de caràcter social que enclouen els articles 22 al 28, en la introducció

(2) David Thomson, ob. cit., p. 143.

del terme "seguretat social", perquè aquesta expressió correspon a una fase del progrés humà.

Aquest és el clima que presidirà els treballs preparatoris de la "Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides", nom que provisionalment prengué la nostra Declaració el 1948 (3). Amb el predomini dels Estats Units i la importància de la Unió Soviètica en els assumptes internacionals, fet que ja s'havia insinuat el 1919 i que es confirmà el 1945, quedà ben clar que Europa havia deixat de ser el centre de gravetat de la riquesa i del poder en el món. Toynbee posava el 1952 a una obra seva el títol significatiu d'"El Món i l'Occident"; és a dir, el Món en primer lloc. Però la noció d'utilitzar tots els recursos materials i tot l'enginy humà per a la difusió el més àmplia possible del benestar fou, com a tal, un llegat de l'Europa occidental (4). Moltes afliccions multiseulars de la humanitat s'havien reduït a la categoria de mals remediabls: les plagues, la fam, l'abandó, la misèria, la ignorància, la mort prematura.

La primera formulació sistemàtica, per part dels aliats, dels propòsits que perseguia la guerra, fou la Carta de l'Atlàntic, redactada per Churchill i el President Roosevelt el 14 d'agost de 1941. El 6 de gener d'aquest any, el mateix Roosevelt havia pronunciat, amb aquella certa entonació americana dels primers temps, el discurs de "Les quatre llibertats", que enuncieva així:

"La primera és la llibertat de paraula i d'expressió; en tots els racons de la terra.

La segona és la llibertat de tota persona d'adorar Déu a la seva manera; en tots els racons de la terra.

La tercera és la llibertat de les privacions, el que, traduït a escala mundial, significa acords econòmics que assegurin als habitants de cada nació una vida pacífica i sana; en tots els racons de la terra.

(3) Doc. E/CN.5/44, de 19 de febrer de 1948, preparat per la Divisió d'Activitats Socials del Secretariat de les Nacions Unides, p. 56.

(4) David Thomson, ob. cit., p. 205.

La quarta és la llibertat de la por, el que, traduït a escala mundial, significa una reducció mundial d'armaments fins al punt i d'una manera tan completa que cap nació es trobi en condicions de cometre un acte d'agressió física contra qualsevol país; i això, en tots els racons de la terra."

El 1942 apareixia a la Gran Bretanya el "Beveridge Report on Social Insurance and Allied Services", projecte importantíssim sobre la seguretat social. Del 1942 daten també notables documents sobre la infantesa als que desseguida ens referirem. Dins del 1944 es redacten plans generals de reforma educativa: a Anglaterra, el juliol de 1943 es presenta al govern un llibre blanc de l'educació titulat "Educational Reconstruction", base de la llei de 1944; i a França es publica el pla de Langevin-Wallon. Els ideals de la seguretat social, de la democràcia econòmica i de la llibertat contra la pobresa trobaren una vigorosa afirmació en una sèrie de declaracions separades, i foren reconeguts com a objectius de l'organització internacional en la constitució de diverses Agències noves de les Nacions Unides. La Conferència General de l'O.I.T., reunida el maig de 1944 a Filadelfia, en plena guerra, en la que estigueren representats quaranta un països membres, comportà l'acceptació d'una ètica universalista.

El 1943 s'havia creat la U.N.R.R.A. (Administració de Socors i Rehabilitació de les Nacions Unides per a atendre els problemes dels refugiats, i que el 1946 desembocà en la creació de l'UNICEF); la Carta de San Francisco, que és la Carta fundacional de les Nacions Unides, és del 1945; també és del 1945 la creació de la F.A.O.; la U.N.E.S.C.O. i l'O.M.S. són del 1946.

La Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides està estretament lligada a la Declaració dels Drets de l'Home. Al principi, no obstant (hem de situar-nos al 1946), la conveniència d'una nova declaració parteix, d'una manera encara inconcreta, de l'interès de les Nacions Unides per assumir la tasca realitzada per la Societat de Nacions en el camp so-

cial i, en particular, de la protecció de la infantesa. Es parlà aleshores d'una política general que assegurés la col·laboració de les organitzacions interessades, tant les ja existents com les recentment creades, com l'O.I.T., la U.N.E.S.C.O. i l'O.M.S. (5).

L'elaboració de la Declaració Universal dels Drets del Nen fou potser la més llarga de totes les promulgades per les Nacions Unides: s'anà perfilant al llarg de tres períodes que abarquen del 1946 al 1959. I tota la història del nen, que hem volgut referir a la primera part, hi és continguda. La tècnica seguida per a redactar-la, sobretot en el darrer període, fou semblant a la utilitzada per a la dels Drets de l'Home. En certs moments, s'arribà a dubtar de la seva necessitat, al·legant-se que podria justificar declaracions relatives a altres situacions de l'home; de la vellesa, per exemple. L'interès prevalent del nen i la preexistència de la Declaració de Ginebra esvaïren aquests dubtes.

La Declaració de Ginebra havia nascut sense el suport d'una anterior proclamació de caràcter internacional sobre els drets de la persona. Sorgí directament amb ímpetu universal. La protecció dels drets de l'home, en canvi, havia passat primer per una etapa d'ordre nacional: no és fins el 1945 que adquireix un caràcter mundial.

En tant que la Declaració de Ginebra recollia drets del nen, ja ho eren de l'home. Però no figurà entre els textos que serviren de base per a la redacció de la Declaració dels Drets de l'Home proclamada el 1948.

D'antuvi, doncs, el que havia d'esdevenir la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides partí de la Declaració de Ginebra. I, amb tot, és evident que no podia prescindir dels nous principis que s'havien anat evidenciant en el camp de la protecció de la infantesa. Aquests principis responien a la

(5) Doc. E/41, ja citat.

puixança que havien adquirit definitivament els drets socials, econòmics i culturals.

El principi bàsic de l'esmentat Estatut de Filadelfia, de 1944, diu que "tots els éssers humans, independentment de la seva raça, credo o sexe, tenen el dret de perseguir tant el seu benestar material com el seu desenvolupament espiritual en condicions de llibertat i dignitat, de seguretat econòmica i d'igualtat en les oportunitats", i declara que "la creació de les condicions necessàries perquè això sigui possible ha de ser el propòsit central de la política nacional i internacional". I, a continuació, s'exposeven deu objectius concrets calculats per a produir tals condicions. En ells s'inclou l'oportunitat de treball per a tots; mesures relatives als salaris; condicions de treball que assegurin una participació justa en els fruits del progrés; la seguretat social; atenció mèdica general; mesures per al benestar infantil i de protecció a la maternitat; mitjans adequats de nutrició, vivenda i facilitats per a l'esplai i la cultura; garantia d'igualtat en les oportunitats educatives i vocacionals.

Finalment, amb la Carta de les Nacions Unides de 1945, disposem, almenys en esbós, d'un quadre complet de protecció dels drets de l'home que la Declaració de 1948 s'encarregarà de precisar i interpretar.

Mentrestant, al si de les Nacions Unides s'havia renovat, com hem dit, l'interès per la protecció de la infantesa i per una nova declaració dels drets del nen. La majoria de les organitzacions internacionals existents es reemplaçen per serveis de les N.U. o institucions especialitzades establertes sota la seva dependència, en un esquema organitzatiu cada vegada més complex. El febrer de 1946 es crea una Comissió Provisional d'Assumptes Socials que es farà càrrec de les funcions que abans de la guerra assumia la Lliga de les Nacions; declarant que "els termes de la Declaració de Ginebra haurien de lligar tots els pobles del món d'avui

d'una faisó tant forta com ho havia fet en el 1924" (6). Una resolució de l'Assemblea General del 11 de desembre del mateix any (7) creava l'UNICEF.

En un "ambient de restauració dels valors humans" (8), doncs, comencen els treballs preparatoris per a una nova Carta dels Nens adaptada al món de la postguerra.

Els treballs preparatoris per a l'elaboració de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides

a. Període 1946-1948. El text de la U.I.P.E.

Els òrgans que intervingueren en l'elaboració de la que primer s'anomenà "Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides" i definitivament, el 1959, "Declaració Universal dels Drets del Nen", foren els següents: La Comissió Provisional d'Assumptes Socials (després, simplement, Comissió d'Assumptes Socials) de l'ECOSOC, el Secretariat de les Nacions Unides, la Comissió dels Drets de l'Home, la Tercera Comissió de l'Assemblea General i l'Assemblea General mateixa, que la sancionà. Hi participaren activament, també, Comissions tècniques especials, organismes especialitzats vinculats a les Nacions Unides i organitzacions no governamentals amb estatut consultiu.

En el període que ara ens ocupa el treball principal estigué a càrrec de la Comissió d'Assumptes Socials de l'ECOSOC.

En la mecànica dels debats, i així ho veurem en cada un dels períodes preparatoris, el Secretariat actuarà com a impulsador dels treballs de la Comissió d'Assumptes Socials, de la Comissió dels Drets de l'Home i fins de la Tercera Comissió que aprovà el text definitiu de 1959.

(6) Doc. E/41, ja citat, p. 23

(7) Res. 57 (1)

(8) F. Maspons, "La crisi de l'Edat Moderna", Mallorca, Ed. Moll, Biblioteca Raixa, 1956, p. 127.

El primer que feren les Nacions Unides per a reprendre el treball que sobre la protecció de la infantesa ja havia iniciat la Societat de Nacions fou, com s'ha dit, constituir, el febrer de 1946, dins del marc del Consell Econòmic i Social, una Comissió Provisional d'Assumptes Socials (9), composta per representants de països europeus i sudamericans, tots ells Estats membres originaris de les N.U. La seva primera sessió la presidí el Sr. Henry Hauck, que tingué una intervenció molt brillant en el segon dels períodes preparatoris de la Carta.

Aquesta Comissió comença per fer un detallat estudi de la labor realitzada per la Societat de Nacions, que hem explicat el principi d'aquest capítol; i és de l'opinió que les Nacions Unides han d'assumir-lo. L'Assemblea General ja havia decidit, anteriorment, que l'O.N.U. reprendria "certes funcions no polítiques" de la Lliga de Nacions (10). L'informe que com a conseqüència d'aquest estudi emeté la Comissió Provisional transcriu íntegrament el text de la Declaració de Ginebra de 1924, considerant-lo com el document més vàlid de què es disposava davant dels estralls causats per la guerra.

La tardor del 1947, la Comissió d'Assumptes Socials, que ja he deixat d'anomenar-se "provisional", demana al Secretariat en una recomenació expressa (11) que doni prioritat a la preparació d'una documentació relativa a la Declaració dels Drets del Nen de 1924, referint-se en particular als canvis i adicions que es considerin necessaris en ordre a la seva acceptació com a Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides.

(9) Res. de l'ECOSOC de 16 de febrer de 1946 i decisions complementàries del propi Consell, de 18 de febrer (vid. doc. E/41, ja citat).

(10) Doc. E/CN.5/SR.124, de 25 d'abril de 1950, p. 13.

(11) Doc. E/CN.5/SR.34, de 28 de novembre de 1947, fent referència a la reunió del 8 de setembre de la Comissió d'Assumptes Socials en el seu segon període de sessions.

Donant compliment a aquesta recomanació, la Divisió d'Assumptes Socials del Secretariat recull un cert nombre de textos que constitueixen declaracions o Cartes de drets del nen apareguts després de 1924 i demana el parer de les institucions especialitzades de les N.U. i de les organitzacions no governamentals que, d'una manera o altra, s'interessen per la protecció de la infantesa. Amb tots aquests antecedents, que fa la impressió d'haver estat reunits en poc temps i d'una manera no massa ordenada, redacta un Informe que es publica el 19 de febrer de 1948 (12).

En aquest Informe el Secretariat refà una vegada més la història de la primera Carta dels Nens, la torna a reproduir i fa notar el paral·lisme que hi ha entre les circumstàncies que donaren lloc a la Declaració de Ginebra i la situació de postguerra que es vivia en aquell 1948. La Declaració de Ginebra, comenta l'Informe, es féu desitjable quan la "Save the Children Fund" i la U.I.S.E. emprengueren una acció de naturalesa més permanent. Ara, les mesures immediates estaven a càrrec de l'UNICEF, però les conseqüències de la segona guerra mundial aconsellaven també una acció a llarg termini. En l'espai de tres anys, l'establiment de les Nacions Unides i la creació, el 1946, de la Comissió d'Assumptes Socials, havien produït una situació comparable a la de 1924. Les motivacions per a una nova Carta dels Drets del Nen continuen, doncs, essent les mateixes: el fonament d'una política de protecció de la infantesa a tot el món. L'Informe acaba preguntant a la Comissió d'Assumptes Socials que es pronuncii sobre tres possibilitats diferents per a la redacció d'una Carta dels Nens de les Nacions Unides. Són tres preguntes clau per a l'enfocament dels treballs preparatoris del present període.

Els textos que sobre drets del nen havien aparegut mentre tant no podien ser ignorats per la Comissió d'Assumptes Socials.

Apart les resolucions de l'O.I.T. en la seva primera Con-

(12) És el doc. E/CN.5/44, ja citat.

ferència de després de la guerra (Paris, 1945) sobre el treball dels infants i dels joves, es mencionen en l'Informe del Secretariat quatre textos importants, que figuren al final d'aquesta obra en forma d'Apèndix (13):

1. La "Carta Constitucional de la Infantesa" (la "Children's Charter"), aprovada en la Conferència de la Casa Blanca, Washington, 1930.
2. La "Carta de la infantesa en temps de guerra", adoptada per l'Oficina nordamericana de la Infantesa, de 1942.
3. La "Carta de la infantesa per al món de postguerra", adoptada per la Conferència interaliada d'experts en matèria d'educació celebrada a Londres també el 1942.
4. La "Declaració de les Oportunitats reconegudes a l'infant", aprovada en el VIII Congrés Panamericà del Nen celebrat a Washington del 2 al 9 de maig de 1942.

Aquests documents, com pot veure's, pertanyen al món occidental. Porten l'empremta de la concepció europea del benestar. És el mateix que succeí amb els antecedents de què disposava la Divisió dels Drets de l'Home quan començà el seu treball (14). Els tres darrers foren redactats en un un any decisiu de la guerra, el 1942, ja que és el moment en què s'entreveia el tombant de la sort de les hostilitats a favor dels aliats.

L'Informe del Secretariat fa ressaltar que d'aquests textos se'n desprenen uns principis que fins aleshores no s'havien tingut en compte en declaracions sobre drets del nen:

(13) Vegi's docs. E/CN.5/4 i E/CN.5/28. D'altra banda, l'Anexe III de l'esmentat doc. E/CN.5/44, conté la "Carta dels Nens" de la "Save the Children Fund" amb les seves vint i vuit clàusules explicatòries. Ja hi hem fet referència. El Secretariat la considera un document d'interès de cara als treballs preparatoris d'aquest període. Per la nostra banda, creiem que és millor situar-lo entre els antecedents de la Declaració de Ginebra, com ja hem fet.

(14) Albert Verdoot, ob. cit., p. 40.

- a) la protecció de la infantesa ha de formar part d'un sistema general de seguretat social,
- b) la importància de la llar i de la família per al desenvolupament de l'infant,
- c) la protecció de la personalitat de l'infant, en particular la seva protecció contra els abusos d'ordre polític,
- d) la relevància de la idea de prevenció, tant respecte la malaltia com respecte la delinqüència,
- e) l'extensió de la clàusula de no discriminació relativa al sexe, la situació social i la condició familiar, a més de les referides a la raça, la nacionalitat o les creences.

Les institucions especialitzades i les organitzacions no governamentals, a les que s'havia dirigit el Secretariat, mantingueren una actitud de certa reserva. L'O.M.S. i l'O.I.T. manifestaren un interès general pel projecte, afegint que no estaven en situació d'aportar observacions precises. L'Institut Interamericà del Nen indicà que els termes de la "Declaració de les oportunitats reconegudes a l'infant" ja expressava d'una forma prou exacta la seva opinió. El Consell Internacional de Dones, sense proposar un text determinat, es limità a cridar l'atenció sobre alguns dels extrems continguts en els quatre documents que el Secretariat havia recollit. La U.I.P.E. trameté un text revisat apressadament - almenys, aquesta és la sensació que fa -, amb molt poques esmenes. Tan sols la F.A.O. envià suggeriments interessants: tot reafirmant la vigència dels cinc principis de la Declaració de Ginebra demanava que les Nacions Unides es responsabilitzessin de posar-los en pràctica en la seva política interna; advertint, no obstant, que dificultats econòmiques i d'altres ordres podien fer impossible l'aplicació per part d'alguns països de tots aquests principis d'una manera immediata i simultània (ja veurem com aquesta observació es féu present al llarg dels debats en els diversos períodes preparatoris), i per això recomanà que, de moment, es limités l'atenció a les dones encintes, a les mares que alletaven els seus fills i als infants mateixos, perquè pugés una nova generació sana de cos i d'es-

porit, copeç de fer front a les exigències de la vida.

Fou en un període posterior, quan la Comissió d'Assump-tes Socials, en el seu tercer període de sessions (abril 1948), es féu càrrec d'aquest Informe del Secretariat, que la U.I.P.E. i altres organismes es comprometeren més a fons. Les reticències de la U.I.P.E. tenien, com veurem, una explicació.

Ara, el Secretariat, tot i que la contribució dels organismes consultats havia estat feble i diríem que quasi mancada d'interès, considerà que la simple reafirmació de la Declaració de Ginebra no era pas suficient si se la volia convertir en la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides. I per això, el seu Informe acabava dient que desitjava de saber si la Comissió d'Assumptes Socials estimava preferible:

- A) reafirmar la Declaració original de Ginebra, amb algunes esmenes secundàries,
- B) mantenir l'essencial de la forma, l'estructura i el contingut de la Declaració, però aportant-hi modificacions que la transformessin en una Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides, o
- C) preparar una Carta enterament nova.

Del punt de vista de procediment, aquestes tres preguntes clau implicaven: la primera proposta, l'adopció solament d'una resolució per part de la Comissió d'Assumptes Socials; la segona suposava una revisió a fons del text original; la tercera anava més enllà dels termes de la resolució relativa a la preparació d'una documentació sobre la Declaració de Ginebra tal com fou adoptada a finals de 1947 i hauria reclamat un ajornament dels treballs i un estudi molt més extens.

Aquest era l'estat de la qüestió a començaments de 1948. No semblava pas, de moment, que hi hagués massa entusiasme. La Declaració de Ginebra havia estat obra d'uns homes d'acció. Ara el to apareixia més aviat burocràtic, aparentment poc creador. Dos mesos després d'aquest Informe del Secreta-

riat la discussió adquirirà més vehemència, l'atenció serà més definida.

En efecte, la Comissió es reuneix el 19 d'abril de 1948 (15). La Carta dels Drets del Nen figureva en l'ordre del dia -tal com ja havia succeït en aprovar-se la Declaració de Ginebra per la Societat de Nacions- dins del tema general de la protecció de la infantesa del qual en dimana. Aquesta vegada havia estat expressament cridat un representant de la U.I.P.E., que envià M. Chamorel, antic secretari adjunt de la Unió (16).

Prèviament a l'inici d'aquesta sessió s'havien rebut dues aportacions interessants dels delegats dels Estats Units i de la Unió Sudafricana (17). En la proposta dels Estats Units es recomanava que el Secretariat redactés una nova Carta dels drets del nen tenint en compte els principis enunciats en la Declaració de Ginebra, però també d'altres reconeguts en declaracions més recents, en els principis expressats o implicats en la Carta de les Nacions Unides i en el projecte de Declaració internacional dels drets de l'home. Retinguem la darrera al·lusió: és la primera vegada que la trobem, i significarà posteriorment un tombant en l'estudi de la Carta dels Nens. La Unió Sudafricana recomanava que es

-
- (15) Vegi's doc. E/CN.5/SR.60, de 19 d'abril de 1948, que conté l'acta resumida del tercer període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials. Els delegats governamentals que hi intervenen són tots de països membres originaris de les Nacions Unides.
- (16) D'ara endavant, s'al·ludirà amb regularitat als països que tenen una intervenció destacada en els debats i s'esmentarà, sovint, el nom dels delegats que sobressurten per la seva influència en els debats. Ens sembla oportú d'advertir, també des d'ara, que no hauríem de projectar en el contingut de les intervencions de delegats governamentals que anem resumint, la imatge actual que ens hàgin forjat del país que representen. Alguns Estats membres originaris de les N.U. han estat acusats, en un moment o altre, de transgredir drets fonamentals de la persona. Cal una perspectiva històrica i acceptar l'honestetat bàsica dels oradors en els debats. L'observació que fem en aquesta nota és de caràcter general. No es fa al·lusió a cap país determinat (sense que això signifiqui, és clar, de refrenar el nostre esperit crític davant les opinions que, amb una objectivitat que no podem assegurar, es recullen en el cos d'aquest treball).
- (17) Propostes contingudes en els documents E/CN.5/82 i E/CN.5/91, del 15 i 19 d'abril de 1948, respectivament.

mantingués, en els seus punts essencials, la forma, l'estructura i el contingut de la Declaració de Ginebra, encara que prenent també en consideració esmenes que poguessin transformar-la en Carta de les Nacions Unides dels drets del nen, com prenent les característiques principals de la nova concepció sobre la protecció de la infantesa; i reforçà el seu punt de vista llegint, durant el curs del debat, un projecte de declaració de deu punts (18) que constituïa la combinació dels enunciats de la Declaració de Ginebra i altres visiblement presos de la "Carta de la infantesa en temps de guerra" i de la "Carta de la infantesa per al món de la postguerra".

Es perfilen així, responent a la interpel·lació del Secretariat, dues posicions: la preparació d'una Carta completament nova (Estats Units) i una transformació de la Declaració de 1924 (Unió Sudafricana). Quan, durant els debats d'aquest tercer període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials, el representant d'Estats Units diu que desitjaria saber en què la seva proposta difereix de la del representant de la Unió Sudafricana, aquest li respon que ell vol conservar un lligam amb el passat. Anglaterra recolza la proposta americana que, opina, és d'un abast més ampli. També Dinamarca creu que el Secretariat hauria de redactar un text nou. El representant soviètic s'absté d'opinar, insistint en què no disposava de prou elements de judici per a comprometre el seu govern -tot i que el President li recorda que els documents necessaris havien estat distribuïts amb temps suficient-, afegint, però, que l'acord que es prengué no hauria de reflectir simplement les idees expressades per la delegació dels Estats Units. Sembla que estiguem ja en el clima de guerra freda entre els dos blocs.

Quan el President de la Comissió dona la paraula al representant de la U.I.P.E., la intervenció de M. Chamorel és incisiva i tallant. La U.I.P.E., emplaçada precisament per la seva llarga experiència en el camp de la protecció de la infantesa, havia intervingut en tots els darrers conflictes, en la guerra d'Etíopia, en la guerra civil espanyola, en la

(18) No recollim aquest text, contingut en el doc. E/CN.5/SR.60, ja citat, pp. 13 i 14.

segona guerra mundial. L'O.N.U., diu M. Chamorel, "és enterament lliure de considerar una revisió, sigui quina sigui, del text actual", però reclama els seus drets sobre la Declaració de Ginebra, "que pertany a la U.I.P.E", arribarà a afirmar; i per això preferiria que si la Comissió creu que ha de procedir a modificacions importants és millor que pensi en la redacció d'un nou text. D'altra banda, estima desitjable un text que mencioni principis fonamentals de valor universal, sense entrar en detalls. I aquí s'insinua un altre factor de discussió que es plantejarà més endavant: la conveniència d'una declaració o d'una convenció. La intervenció del representant de Iugoeslàvia, en dir que la protecció de la infantesa pertany a l'Estat i que s'ha de traduir en lleis, tendeix més aviat a una convenció. La URSS i els països de l'Est solen manifestar-se sempre partidaris de mesures legislatives concretes per part de l'Estat.

El President, buscant una fórmula de compromís davant la interpel·lació del Secretariat, posa a votació la proposta, modificada, del representant de la Unió Sudafricana, redactada de la forma següent, que s'adopta per dotze vots a favor i dues abstencions:

"La Comissió, havent estudiat la documentació relativa a un projecte de Carta per a la Declaració dels drets del nen, i tenint en compte l'evolució de la protecció de la infantesa després de la Declaració de Ginebra, recomana que el Secretari General continui l'estudi del tema en connexió amb els governs i les organitzacions interessades, de manera que atribuint un gran valor als principis de la Declaració de Ginebra, pregui en consideració altres principis destacables que transformarien aquest document en una Carta de les Nacions Unides sobre els drets del nen, comprenent les característiques principals de la nova concepció respecte la protecció de la infantesa; i demana que el Secretariat en faci un Informe per a la propera sessió."

Amb aquesta resolució la Comissió d'Assumptes Socials, tot obrint encara una nova consulta, s'inclinava per la segona de

les possibilitats apuntades pel Secretariat; és a dir, la d'una transformació del text original. No obstant, la U.I.P.E., un organisme bregat, podrà dir amb raó que en aquells moments, mentre s'esperava la celebració d'un nou període de sessions, no es podia pas saber del cert si la Declaració de Ginebra modificada en alguns punts esdevindria el text a adoptar o si una nova declaració vindria a constituir, un dia, la Carta de les Nacions Unides sobre els drets del nen.

En l'endemig, del 10 al 16 d'agost de 1948, la U.I.P.E. celebra a Estocolm un Consell General (19). La Unió, tot i la certa duresa de la seva intervenció a la darrera sessió de la Comissió d'Assumptes Socials, havia manifestat allà mateix que col·laboraria oficialment en l'estudi de la Carta de la Infantesa; i ara, com a conseqüència de la resolució que s'hi adoptà, aborda una nova redacció de la Declaració de Ginebra.

La preocupació de la U.I.P.E. en refer el text de la Declaració de 1924 és la de conservar el seu llenguatge simple i concís, aquella força -diu- que recorda el llenguatge bíblic, allò que en definitiva la féu comprensible a tot-hom i d'una aplicació universal. Per això posa tanta cura en qualsevol modificació o edició. És a Estocolm on la U.I.P.E. afirmà que la Declaració de Ginebra li pertanyia i que "cap esmena no pot ser considerada sense el consentiment formal de la Unió". No es tracta tant de defensar a ultrança uns drets sobre el text primitiu com d'un afany per a conservar, en certa manera preservar, el text original.

En la nova versió de la U.I.P.E. hi ha tres esmenes de fons:

(19) Vegi's les Actes del Consell General de la U.I.P.E. celebrat a Estocolm, per invitació de l'Associació "Rädda Barnen", membre succ de la U.I.P.E., pp. 32-35; i la "Revue Internationale de l'Enfant", 1948, Vol. XII, No 1, pp 139-141.

- a. Incorpora a un nou article el principi de no-discriminació que abans formava part del preàmbul; ja que, sovint, en citar-se la Declaració, es feia esment tan sols dels seus cinc articles, ometent la part introductòria.
- b. Afegeix la noció de desenvolupament moral, al costat del físic i espiritual.
- c. Introdueix el principi de què l'infant ha de ser protegit tenint en compte el medi familiar i la seguretat social.

Amb aquests canvis de fons, i alguns altres de purament formals, en resulta el text següent, prou important com per ser reproduït en el cos d'aquest treball (les esmenes respecte del text primitiu són les frases subratllades):

Per la present Declaració dels Drets del Nen, coneguda per "Declaració de Ginebra", els homes i les dones de totes les nacions reconeixen que la humanitat ha d'atorgar al nen el millor que li pugui donar i afirmen així els seus deures:

1. EL NEN

HA DE SER PROTEGIT
DESCARTANT TOTA CONSIDERACIÓ
DE RAÇA, DE NACIONALITAT I DE CREENCES.

2. EL NEN

HA DE PODER DESENVOLUPAR-SE
 D'UNA MANERA NORMAL,
 MATERIALMENT, MORALMENT I ESPIRITUALMENT.

3. EL NEN

HA DE SER PROTEGIT TENINT EN CONSIDERACIÓ
EL MEDI FAMILIAR
I LES EXIGÈNCIES DE LA SEGURETAT SOCIAL;

EL NEN QUE TÉ FAM
 HA DE SER ALIMENTAT;

EL NEN MALALT
 HA DE SER CUIDAT;

EL NEN EN SITUACIÓ D'INFERIORITAT FÍSICA O MENTAL
HA DE SER AJUDAT;

EL NEN RETRASSAT
HA DE SER ESTIMULAT;

I L'ORFE I L'ABANDONAT
HAN DE SER RECOLLITS I ATEOS.

4. EL NEN

HA DE SER EL PRIMER
QUE REBI AUXILIS EN MOMENTS DE DESASTRE.

5. EL NEN

HA DE BENEFICIAR-SE D'UNA PREPARACIÓ
QUE EL POSI EN CONDICIONS,
ARRIBAT EL MOMENT,
DE GUANYAR-SE LA VIDA,
I DE SER PROTEGIT
CONTRA QUALSEVOL EXPLOTACIÓ.

6. EL NEN

HA DE SER EDUCAT
EN EL SENTIMENT DE QUE LES SEVES MILLORS QUALITATS
HAURAN DE POSAR-SE AL SERVEI DELS SEUS GERMANS.

Els retocs són mínims (compari's amb la "Declaració de Ginebra", p. 96). El pensament de la U.I.P.E. ha estat sempre que una declaració sobre els drets del nen ha de consistir en una enumeració el més breu possible de principis generals, deixant que cada país en faci l'aplicació adaptant-los a les seves pròpies condicions i segons el desenrotllament de les seves institucions. És una actitud possibilista. Per això, quan en el següent període de sessions (1949, del qual no cal fer-ne una menció especial), l'examen d'una Carta de la Infantesa comença a prendre una altra direcció, apartant-se ja definitivament del model original, la U.I.P.E. critica el ca-suisme de les propostes, l'excessiva preocupació pel detall, el desig de preveure-ho tot. Si la Declaració de Ginebra pro

clamava, per exemple: "El nen que té fam ha de ser alimentat", altres preferirien veure enunciat: "Tot infant té dret a una alimentació suficient per a protegir-lo contra les malalties que provénen d'una deficient nutrició". Per molt justificades que siguin fórmules d'aquest tipus en un lloc i moment determinats, observa la U.I.P.E., "¿poden realment considerar-se com a principis universals?" (20). No hi ha despit en aquesta crítica; sí una sensibilitat molt afinada respecte d'una manera de procedir. Cal reconèixer que a partir d'ara planarà en els debats un burocratisme que ens faria dir amb Eglantyne Jebb: "Els governs van massa poc a poc per al meu gust". Molts dels nous textos redactats perden contundència.

La versió esmenada per la U.I.P.E. es convertirà des de 1948 en la carta fonamental d'aquesta organització, i serà, al seu torn, el fonament d'un altre projecte notable, el que l'O.M.S. redactà també donant compliment a la resolució adoptada a la darrera reunió de la Comissió d'Assumptes Socials. Es transcriu complert com a annexe (Apèndix Nº 6), i n'assenyalem a continuació els aspectes més sobressortints.

L'O.M.S. estima que el text revisat per la U.I.P.E. constitueix una base excel·lent per a una Declaració de les Nacions Unides sobre els drets del nen perquè és, alhora, concís i imperatiu en la forma; però creu que de cara a un projecte definitiu caldria prendre així mateix en consideració els principis que figuren en la seva pròpia Constitució de 1946 i en la Declaració de les Nacions Unides sobre els Drets de l'Home (21). La Constitució de l'O.M.S. conté una concepció molt acabada sobre el concepte de salut, que "no consisteix pas solament en una absència de malaltia sinó en un estat complert de benestar físic, mental i social". La possessió del millor estat de salut possible és un dels drets fo-

(20) D'una recensió apareguda a "Revue Internationale de l'Enfant", 1949, Vol. XIII, Nº 1, sobre les discussions sostingudes aquest any al si de la Comissió d'Assumptes Socials.

(21) Actes del Consell Executiu de l'O.M.S., Segona Sessió, doc. EB2/60, de 25 d'octubre de 1948, pp. 1-5.

namentals de la persona, afegint que el desenrotllament sa de l'infant és d'una importància primordial i que l'aptitud per a viure en harmonia amb un medi en plena transformació és essencial a aquest desenrotllament. Per a l'O.M.S., una gran part dels drets de l'infant, a més, no poden tenir un valor efectiu si el conjunt de la col·lectivitat no gaudeix igualment d'aquests mateixos drets; i parla de l'esplai físic, de la necessitat d'afecte, d'una protecció contra l'angoixa econòmica.

Hi ha, encara, en l'aportació de l'O.M.S., un punt a destacar, que és la fixació del límit temporal de la protecció de la infantesa, aspecte no gaire tractat i sobre el qual no hi ha acord. "Els serveis sanitaris, diu en el seu report, haurien de venir assegurats des del període prenatal i continuar durant tota la infantesa fins a la minoria d'edat legal". El projecte de declaració que el representant sud africà llegí en el transcurs del tercer període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials deia: "S'entén per infant, en el sentit que pugui reivindicar l'exercici dels seus drets i el respecte de les seves obligacions, tota persona de menys de dinou anys complerts". Però sobre aquesta qüestió hi tornarem més endavant.

Amb el 1948 es tanca el primer període dels treballs preparatoris per a l'elaboració d'una Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides; i en sobressurt, com a treball més vàlid, el text revisat de la U.I.P.E.

Cert que, apart dels projectes de la U.I.P.E. i de l'O.M.S., dels que hem fet una més àmplia referència, es produïren altres aportacions en resposta a la nova consulta oberta al final de la sessió d'abril de la Comissió d'Assumptes Socials. Diversos suggeriments de representants governamentals i d'organitzacions privades es discutiren encara durant el 1949. Uns apunteven a una declaració breu de principis molt generals; altres preferien un document més desenrotllat, que s'apartava ja del model de la Declaració de Ginebra. Pel que fa al contin-

gut, hi havia propostes sobre problemes d'alimentació, cantines escolars, allotjament, titulació acadèmica, mesures respecte nens de famílies desplaçades, etc. Novament la Unió Sud africana i els Estats Units presentaren textos de resolucions. Prevalgué ara la visió americana en la que ja s'havia omès tota al·lusió a la Declaració de Ginebra i demanava al Secretariat la preparació d'un document concebut dins l'esperit de la Carta de les Nacions Unides i la Declaració dels Drets de l'Home.

Fins el 1948, doncs, la Declaració dels Drets del Nen i la dels Drets de l'Home han tingut una història distinta. La Comissió dels Drets de l'Home no havia estat consultada de moment per a res. Les dues declaracions eren estudiades independentment i d'una manera simultània per diferents òrgans de les Nacions Unides. La relació entre elles s'insinúa a mitjan del 1948, a través -per primera vegada- d'una proposta de resolució dels Estats Units, que aleshores no prosperà; la trobem en la proposta de resolució que acompanyava el projecte de l'O.M.S., i ja es manifesta més clarament durant els debats de 1949.

Però durant aquest període preparatori el punt de partida ha estat la Declaració de 1924; i la preocupació bàsica, ajustar-la als principis que sobre el benestar social s'havien anat dibuixant amb ocasió i després de la segona guerra mundial. La U.I.P.E., com hem vist, defensà enèrgicament la puresa de la primera Carta del Nen. En opinió d'aquesta organització -opinió qualificada; per bé que apassionada- els textos apareguts després del 1924 responen més aviat a una situació nacional, entren en detalls d'aplicació o bé tracten aspectes de fet particulars.

En el conjunt d'esforços per a transformar la Declaració de Ginebra en una Carta de la Infantesa de les Nacions Unides, la U.I.P.E. fou l'organisme que obrà amb més volguda discreció. I, amb tot, diríem que l'espontaneïtat inicial era perduda. La Carta d'Eglantyne Jebb restava alhora com una presència indefugible i com un monument aïllat.

b. Període 1950-1951. El text de la Comissió d'Assumptes Socials

Ara el que no es pot defugir és la presència de la Declaració Universal dels Drets de l'Home, aprovada el 10 de desembre de 1948.

Els treballs per a una i altra declaracions començaren al mateix temps. Tant la creació de la Comissió Provisional d'Assumptes Socials com la dels Drets de l'Home daten de principis de 1946; però realment els camins que seguiren foren distints.

Al si de l'O.N.U. la primera referència que trobàvem sobre una declaració de drets del nen és del maig de 1946 (22), en tractar-se del traspàs de certes funcions ja assumides un dia per la Societat de Nacions en el camp de la protecció de la infantesa. Hi havia, sobretot, l'exemple de la Declaració de Ginebra. Els seus antecedents eren, doncs, més directes. En canvi, els precedents per a una declaració de drets de l'home, tot i les antigues i prestigioses fonts que poden invocar-se, eren menys immediats. Els textos recents de què disposava el Secretari de la Divisió de Drets de l'Home en iniciar el seu primer treball efectiu el gener de 1947, eren documents més aviat oficinosos, obra de persones privades o d'instituts jurídics, sense la ratificació de cap alt organisme mundial ni el ressò que havia tingut la Declaració de Ginebra (23). Ja hem vist en un altre lloc d'aquest treball (p. 98) com avortà, després de la primera guerra mundial, una proposta del President Wilson que hauria pogut convertir-se en una declaració de drets de l'home en general. I al final de la segona guerra mundial quasi riscà de passar el mateix.

El projecte de Carta de les Nacions Unides de Dumbarton Oaks (1944) indicava que l'Organització hauria de "fomentar el respecte als drets de l'home i a les llibertats fonamen-

(22) Vegi's doc. E/41, ja citat.

(23) Albert Verdoot, ob. cit., p. 40.

tals". El laconisme d'aquest enunciat portà a la Conferència interamericana reunida a Chapultepec, Mèxic (febrer-març 1945), a prendre un acord ressaltant la necessitat d'"enumerar aquests drets, i els deures corresponents, en una Declaració adoptada pels Estats en forma de Convenció". Però quan s'obrí, el 25 d'abril de 1945, la conferència de San Francisco, la decelació soviètica mostrà una actitud molt freda davant d'aquesta proposta, perquè podia conduir a intervencions estrangeres en els assumptes interns d'un país; tampoc no semblava plaure massa a l'Anglaterra d'aquells moments; i fins la pròpia delegació americana es trobava dividida, ja que alguns dels seus membres pretenien construir simplement el quadre de l'O.N.U. deixant les posteriors disposicions a les diverses seccions de l'Organització, mentre que altres desitjaven que fos la mateixa Conferència la que prengués la decisió bàsica. Fou la pressió de les organitzacions privades consultants les que, recollint una iniciativa no europea, obtingueren al darrer moment que la delegació d'Estats Units inclogués una esmena demanant l'establiment d'una Comissió dels drets de l'home (24).

El text de la Carta de San Francisco no contindrà cap definició dels drets fonamentals de la persona; en parlarà "amb sentit constitucional" (25) i conferirà competències en aquesta matèria a certs òrgans, especialment l'Assemblea i el Consell Econòmic i Social. El Secretariat s'afanyarà també a constituir un servei especial, la Divisió dels Drets de l'Home, l'actuació del qual fou d'una gran importància.

Els treballs per a la Declaració dels Drets de l'Home es portaren a un ritme intens. En dos anys quedà enllestida. Per simple "veïnatge", els membres de la Comissió d'Assumptes Socials havien viscut els seus debats. Per exemple, el delegat de Nova Zelanda, Sr. Sutch, durant el sisè període

(24) A. Verdoot, ob. cit., p. 46.

(25) Julio D. Gonzalez Campos, "La protección de los derechos humanos en las Naciones Unidas", treball contingut a "ONU. Año XX", ob. cit., p. 250.

de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials, el 1950, havia actuat com a suplent en els debats de la Tercera Comissió de l'Assemblea General de les N.U. on es discutí la versió definitiva de la Declaració Universal dels Drets de l'Home. Encara en estat de projecte, els representants dels Estats Units i de l'O.M.S. ja havien sentit la necessitat de referir-s'hi.

El camí de la Carta de la Infantesa de les Nacions Unides ha estat molt més llarg. No pot pas dir-se que hi hagués menys interès. La prioritat per a una declaració dels drets del nen ja s'havia instat el març de 1947 (26). Es tractava d'una altra mena d'urgència. L'O.M.S. tenia raó quan deia: "una gran part dels drets del nen no poden tenir valor efectiu si el conjunt de la col·lectivitat no gaudeix igualment dels mateixos drets".

Després d'haver-se aprovat la Declaració Universal dels Drets de l'Home, una mica és com si es tornés a començar. I, no obstant, res del realitzat fins aleshores no era inútil: s'havia recollit una valuosa documentació i situat la Declaració de Ginebra en el seu lloc just; s'havia pres consciència del canvi efectuat en la concepció del benestar en general i de la protecció de la infantesa en particular. S'estava a punt per a confrontar els dos textos.

I és com si es tornés a començar perquè en iniciar-se el sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials (abril 1950) el Secretariat dubta, i fa dubtar, de la necessitat d'una declaració sobre els drets del nen distinta de la dels drets de l'home.

La presència de la Declaració universal dels drets de l'home era imposant. En els seus trenta articles hi ha una coherència durament assolida; perquè s'hagueren de llimar moltes diferències. Si la protecció de la persona comptava ja amb un fonament universal, s'havia produït una pugna entre dues visions de l'home.

(26) Res. de l'ECOSOC, de 29 de març de 1947.

En els anys cinquanta s'era de ple, seguint l'esquema de Riesman, a la "societat dirigida pels altres", de l'"home corrent"; el que els italians en deien l'"uomo qualunque". L'home, constatàvem en fer la història del nen, perd la sensació de què és l'artífex de la seva vida i la única direcció vàlida és la que imposa la comunitat a què pertany. El notable assaig de reflexió sobre la fi de l'Edat Moderna que Guardini publica precisament el 1950, assenyala la importància del fet que la paraula "personalitat" anés desapareixent de l'ús ordinari, substituïnt-se per la de "persona". "En la persona, deia Guardini, es protegeix l'home contra el perill que l'amenaça tant per part de la massa com de les col·lectivitats, a fi de salvar, per damunt de tot, aquell mínim sense el qual no podria seguir essent home" (27). La discussió dels drets de l'home reflectí aquest procés característic de la societat occidental, particularment en els seus estadis més evolucionats. Fou precís conciliar la concepció occidental de l'home en la societat i enfront de l'Estat, inspirada en el lliberalisme i el socialisme democràtic, amb la del socialisme o comunisme marxista professat pel bloc soviètic (Truyol). I calgué, recorda Verdoot (28), el prestigi de jurista eminent i l'habilitat personal de René Cassin per acostar les tendències lliberals de la Declaració francesa del 1789 i les tendències socialistes de les Constitucions modernes, especialment les de l'URSS, obtenint que es mantinguessin alhora, en la Declaració universal de 1948, tots els drets tradicionals i els nous drets econòmics i socials.

La votació final de la Declaració dels drets de l'home deixà entreveure els afegits d'aquesta pugna. Entre els 58 països que aleshores integraven l'Organització de les N.U. es donaren set abstencions significatives (apart dues absències i l'abstenció de l'Arabia Saudita per motius religiosos): d'una banda, la de la Unió Sudafricana, perquè entonia que els drets econòmics, socials i culturals no podien considerar-se llibertats, i per això no s'havien d'haver inclòs en la Declaració; d'una altra, la del conjunt dels "paï

(27) Romano Guardini, ob. cit., pp. 89-90.

(28) Al Verdoot, ob. cit., p. 49

sos socialistes", tot i que l'activa participació de Rússia en els debats que es dedicaren a aquests drets tingué una influència decisiva en el seu reconeixement.

Tanmateix, els drets del nen no poden deixar de tenir un caràcter eminentment social. Els cinc principis de la Declaració de Ginebra ja venien revestits d'aquesta condició, pel simple fet de partir del nen en tant que "existent".

Al llindar d'aquesta dècada dels cinquanta, es vol que la Declaració dels Drets de l'Home, amb les contradiccions que havia assumit, constitueixi el nou punt de partida per a la Carta de la Infantesa de les Nacions Unides, i ara es parlarà de què els infants han de gaudir, en interès de la societat, de les llibertats i dels drets fonamentals enunciats en la Declaració universal.

Serà una època per molts motius inquieta, tant a nivell mundial com al si de l'ONU. Feia poc temps que havia començat la guerra freda entre els blocs occidental i socialista; també havia començat el procés de descolonització. Durant aquesta dècada, l'estructura bipolar del planeta serà reemplaçada per una altra de tres blocs polítics: apareixerà el Tercer Món. Els seixanta membres que composaven l'ONU el 1950 es convertiran en cent quatre el 1960.

El Secretariat, acomplint una petició expressa de la Comissió d'Assumptes Socials, de 17 de maig de 1949 (29), redacta un projecte que conté set articles i un preàmbul "concebuts dins l'esperit de la Carta de les N.U. i la Declaració dels drets de l'home" (30).

Per a la confecció d'aquest projecte el Secretariat ressegueix primer els articles de la Declaració Universal dels Drets de l'Home per veure quins són els que, d'una manera directa o

(29) Res. E/1359, paràgraf 87.

(30) Doc. E/CN.5/199, de 9 de febrer de 1950; nota del Secretariat sobre el projecte de Declaració de les Nacions Unides relativa als drets de l'infant, amb la que s'obre el sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials.

indirecta, interessien l'infant. Al Secretariat li sembla que tots (potser excepte quatre: els 20, 28, 29 i 30) hi fan referència. Però aquest procediment no porta a cap solució efectiva. Apareix com a més viable el recollir tots els principis fonamentals que havien anat manifestant-se durant les sessions de l'anterior període preparatori, el de 1946-48, i posar-los en relació amb els articles de la Declaració dels drets de l'home amb els quals hi ha un nexa més clar. S'estableix així el següent quadre:

	<u>Articles correspo-</u> <u>nents a la Declaració</u> <u>dels drets de l'home:</u>
1) Gaudir de les facilitats materials indispensables	22, 23, 25, 26
2) Tenir la possibilitat de desenrotllar-se dins d'un medi familiar normal	16
3) Gaudir d'una protecció sanitària adequada	25
4) La possibilitat de rebre una educació satisfactòria i completa	26
5) Estar protegit contra tot tracte cruel, la negligència i l'explotació	4, 5, 7
6) Gaudir, quan es tracti d'un infant afectat de qualsevol mena de desavantatge, d'una protecció i d'una assistència especials	25
7) Gaudir d'una atenció especial en moments de desastre	25

Els set punts d'aquest quadre constitueixen un resum molt esquemàtic però correcte de tot el tractat fins aleshores per la Comissió d'Assumptes Socials (31). La correspondència amb

(31) Períodes segon, tercer i quart de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials (1946-1948).

la Declaració Universal dels drets de l'home queda establerta, tan sols, amb vuit dels seus articles: ningú no serà sotmès a esclavitud o servatge (art. 4); cap persona no serà objecte de tractes cruels o degradants (art. 5); igualtat davant la llei (art. 7); la família és l'element fonamental de la societat (art. 16); el dret a la seguretat social, als drets socials i culturals necessaris per al lliure desenvolupament de la personalitat (art. 22); drets en matèria de treball (art. 23); dret a un nivell de vida suficient, protecció especial de la maternitat i de la infantesa, especialment els infants nascuts fora de matrimoni (art. 25); el dret a l'educació (art. 26). Es tracta, en el cas dels quatre primers, de drets que poden qualificar-se de llibertats o drets inherents a l'existència mateixa de la persona, o relatius a la seva protecció i seguretat; els quatre darrers són drets clarament socials o pertanyents a l'estatut de la seguretat social -segons classificacions preses de Verdross, González campos i Verdoot (32).

Es natural que aquest planteig portés insensiblement a considerar que els drets del nen ja es trobessin en certa manera continguts en la Declaració Universal dels drets de l'home. Per això, el Secretariat, després de formular un senzill projecte - que no ens sembla necessari de reproduir (33) - on es recullen els set principis esmentats i per a la redacció del qual s'aprofita algunes expressions de la Declaració de Ginebra, sotmet a la Comissió d'Assumptes Socials una resolució (34) en la que es recomana que la Comissió dels drets de l'home sigui consultada sobre la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta.

-
- (32) Verdross citat per A. Truyol a "Los derechos humanos", obra esmentada, p. 30; Julio A. González Campos a "La protección de los derechos humanos en las Naciones Unidas", treball citat, pp. 271-273; A. Verdoot, ob. cit., pp. 43-44.
- (33) No el reproduïm pel seu caràcter provisional i també perquè no hi veïem prou convenciment, podríem dir, en la seva redacció. Es troba contingut a les pp. 5-7 del doc. E/CN.5/199, ja citat.
- (34) Vegi's doc. E/CN.5/199, pp. 9-10.

Amb aquest document del Secretariat a les mans, la Comissió d'Assumptes Socials inicia, doncs, l'abril de 1950, el seu sisè període de sessions.

En obrir-se els debats de la primera reunió (35) el representant del Secretariat planteja una qüestió de principi que ja es troba implícita en la seva proposta de resolució: alguns, diu, jutgen indispensable elaborar tota una sèrie de declaracions destinades a protegir els drets de diverses categories d'éssers humans, com els infants, els cecs, els vells, etc.; d'altres, al contrari, temen que l'adopció de moltes declaracions particulars no arribi a afeblir de la Declaració Universal dels drets de l'home. I és per aquest motiu que suggereix a la Comissió d'Assumptes Socials que sol·liciti, abans de tirar endavant, l'opinió de la Comissió dels drets de l'home. Però el delegat francès, Sr. Hauck, potser amb una reminiscència rousseauiana, li respon agudament que no es poden comparar els drets del nen amb els dels vells o els dels cecs, ja que si tots els homes comencen per ser infants, no tots atenyen la vellesa o esdevenen cecs; i creu que aquesta sola raó justifica l'elaboració d'una declaració dels drets del nen. Subratlla que la idea d'una tal Declaració no és nova, retreu el precedent de la Carta de 1924 i parla de la conveniència que es manifesti la continuïtat existent entre l'obra de la Societat de Nacions i la de les Nacions Unides en aquest camp. El Sr. Hauck, que té una forta intervenció en aquests debats, recalca que la Comissió d'Assumptes Socials ha estat cridada a preparar, per a adaptar-la a les condicions de l'any 1950 i els que el seguiran, una declaració els principis de la qual ja han estat proclamats en el pla internacional.

En el seu discurs, el Sr. Hauck reconeix que la Comissió dels drets de l'home està directament interessada en aquest punt i que els drets particulars de l'infant s'han d'inscriure en el marc més general dels drets de la persona

(35) 14 d'abril (vegi's doc. E/CN.5/SR.124, del 25 d'abril de 1950).

humana; però la Comissió d'Assumptes Socials no es pot substraure ja per més temps a la responsabilitat que li pertoca de preparar i de publicar una declaració dels drets del nen. Manté com a incontestable la seva competència per a pronunciar-se sobre les necessitats peculiars de l'infant. I encara que una declaració d'aquest tipus no hagi de tenir immediatament una aplicació general, els organismes internacionals -afegeix- tenen el deure de proclamar, de tant en tant, els seus principis fonamentals.

D'aquesta manera sorgeix, degut a la qüestió de principi plantejada pel Secretariat, un problema de forma que el representant del Canadà (Sr. Curry) situarà en els seus justos termes. L'alternativa consisteix en si abans d'emprendre els treballs sobre la declaració cal demanar l'opinió de la Comissió dels drets de l'home, o bé es tracta que la Comissió d'Assumptes Socials abordi prèviament l'estudi i la redacció d'un text preparatori (això darrer és el que succeirà).

Era un problema de forma seriós; ja que de prevaler el primer punt de vista, en el fons es recolzava la tesi del Secretariat en ordre a dubtar de la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta a la dels drets de l'home. I, en definitiva, aboca a què la responsabilitat de confeccionar la Carta dels drets del nen de les Nacions Unides es traspassi a la Comissió dels drets de l'home. Per això dèiem que en el present període dels treballs preparatoris és com si es tornés a començar.

La Comissió d'Assumptes Socials, que tradicionalment venia fent-se càrrec de tot el relatiu a la protecció de la infantesa, defensa la seva aptitud per a enunciar els seus drets. I aquesta discussió sobre procediment provoca opinions diverses entre els membres de la Comissió. Es interessent de veure com els criteris van evolucionant en una determinada direcció, seguint quasi bé punt per punt l'ordre dels torns de cada delegat. Així, els d'Austràlia i de Nova Zelanda es declaren poc favorables a l'elaboració de noves declaracions, considerant que tot ha de poder trobar-se en la Declaració Universal

dels drets de l'home. Els representants canadenc, nordamericà i anglès estimen que la Comissió dels drets humans ha de tenir la possibilitat de pronunciar-se abans que la d'Assumptes Socials prengui una decisió final; només que Anglaterra creu que la Comissió pot continuar els seus treballs sense quedar supeditada a la dels drets de l'home, i és partidària d'una declaració distinta, breu, accessible i de més fàcil consulta que la declaració general. El delegat sud africà pregunta què caldria trametre a la Comissió dels drets de l'home, si el sol projecte del Secretariat o també l'exàmen que n'hagi fet la Comissió d'Assumptes Socials, confiant també en què finalment s'acordi la redacció d'una declaració distinta. Iugoeslàvia insisteix en la urgència d'una promulgació dels drets del nen abans de qualsevol consulta a la Comissió dels drets de l'home; i Dinamarca afirma la competència d'aquesta Comissió per a establir un text, encara que estima assenyat de demanar l'opinió de la dels drets humans. És el delegat francès el que fixa, en definitiva, el procediment a seguir: cal emprendre tot seguit l'elaboració de la declaració dels drets del nen i, un cop redactada, ja s'enviarà a l'ECOSOC, perquè tan sols es pot consultar la Comissió dels drets de l'home a requeriment d'aquest organisme superior del qual depenen ambdues Comissions. El Sr. Hauck suggereix la creació d'un petit grup de treball que endogui el text de la declaració. Davant de la proposta francesa -amb la voluntat que comporta-, Anglaterra afegeix que no es parli ja més de l'eventual consulta a la Comissió dels drets de l'home i diu que cal guanyar temps. Degradadament, com veurem, de temps no se'n guanyarà gaire. El President sotmet a votació la proposta del Sr. Hauck, que és aprovada. A la següent reunió (36), es ratifica aquest acord i es designen com a membres del Comitè de redacció els representants d'Austràlia, Brasil, França, Irak i Iugoeslàvia, sota la presidència del Sr. Hauck.

El curs dels debats mostra, d'aquesta manera, que tots ad-

(36) Reunió del 17 d'abril. Vegi's doc. E/CN.5/SR.125, de 26 d'abril de 1950, p. 4.

meten la intervenció de la Comissió dels drets de l'home, però que la competència per a establir un text definitori dels drets del nen és pròpia de la Comissió d'Assumptes Socials. Potser entencuen que aquesta serà la seva darrera intervenció (37). El delegat canadenc ja havia expressat que la supeditació a la Comissió dels drets de l'home veia del fet que aquesta "s'ocupa del conjunt de problemes relatius a la protecció de la persona humana".

I d'aquí el matís important que en aquest moment es precisa: si fins aleshores una Carta dels drets del nen de les Nacions Unides s'estudiava dins del marc de la protecció en general de la infantesa, la família i la joventut, en endavant guiarà els treballs preparatoris la idea de la protecció de la persona humana. L'elaboració de la Carta, sota aquest punt de vista, prendrà autonomia.

D'altra banda, tot i els dubtes que havia suscitat el Secretariat, la Comissió d'Assumptes Socials deixa ben clarament expressada la necessitat d'una declaració distinta i alguns delegats (Iugoeslàvia, però sobretot França) posen de relleu, d'entre tots els documents de què havien disposat, la versió de la Declaració de Ginebra modificada per la U.I.P.E. (vegi's la pàg. 125). També citen, com a documents remarcables que el Secretariat no semblava haver tingut en compte, les aportacions de l'O.M.S. i de l'O.I.T. El delegat australià, encara que no era partidari de noves declaracions, indica que en tot cas li sembla judicis de no fixar en un projecte de declaració una línia de conducta massa rígida, ja que alguns principis serien inacceptables per a certs països.

Amb això ve a reforçar-se la tesi de la U.I.P.E., que, en una actitud possibilista, havia maldat sempre per una enume-

(37) En efecte, segons veurem en referir-nos al període preparatori 1957-59, durant el 13è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home, s'estigué del tot d'acord en la necessitat d'una declaració independent, però també en què el projecte no fos ja retornat a la Comissió d'Assumptes Socials (vegi's doc. E/CN.4/SR.555-558, maig 1957).

ració breu de principis generals, deixant que cada país en fes l'aplicació segons les seves pròpies condicions i les institucions de què disposés.

Durant la resta d'aquest sisè període de sessions, la Comissió d'Assumptes Socials examinà paràgraf per paràgraf el projecte que el Comitè presidit pel Sr. Hauck havia elaborat en pocs dies. Després, fou enviat al Comitè Social de l'ECO-SOC.

L'estructura d'aquest projecte prengué ja la forma definitiva que adquiriria la Declaració de 1959: un preàmbul de sis apartats en el que es fa menció de la Carta de les Nacions Unides i la Declaració Universal dels Drets de l'Home, deu principis i una clàusula difusora final. És el que s'havia previst en el curs del quart període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials, aleshores que l'estudi de la declaració començà a prendre un altre rumb, apartant-se del model de 1924 (38). En els principis, el Comitè intentà de resumir, de la manera més concisa possible, totes les opinions manifestades fins aquell moment; i s'hi endevinen influències concretes, tant en les idees com en l'expressió, de les versions de l'O.M.S. (vegi's l'apèndix núm. 6), de la U.I.P.E. de l'O.I.T. i d'altres.

El text del projecte es transcriu al final d'aquest apartat, quan el Secretariat, treballant conjuntament amb la Comissió dels drets de l'home, l'haurà examinat i haurà establert, a partir dels seus deu principis, una nova correspondència amb els articles de la Declaració universal.

Es que abans volem referir-nos a la discussió, per part de la Comissió d'Assumptes Socials, del document establert pel Comitè que presidí el Sr. Hauck (39). El debat fou un "signe

(38) El quart període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials (1949), consistí tan sols en un breu debat general, centrat especialment en qüestions de forma. La decisió sobre l'estructura que havia de prendre la declaració dels drets del nen està continguda en una resolució de 17 de maig de 1949 (doc. E/1359, paràgraf 87).

(39) Vegi's docs. E/CN.5/SR. 137, 138, 139, 140 i 142.

de maduresa i una prova de què la llarga paciència comença a donar els seus fruits" (40); un dels moments més fecunds dels treballs preparatoris de la Carta. Feia quatre anys que la Comissió s'hi esforçava. El representant d'Anglaterra pogué dir, d'aquest sisè període de sessions, que sovint hi havia hagut un grau de compromís semblant al de la Comissió dels drets de l'home; i el l'Irak, que en alguns aspectes s'havia anat més lluny.

El document del Comitè sofrí poques esmenes. No obstant, el que ara interessa -ens sembla-, més que seguir l'ordre de les intervencions, és mirar de reproduir el to del debat; la vocació que s'hi posà. La Comissió d'Assumptes Socials estava imposada de què la seva labor era la de preparar una declaració adaptada a les condicions de l'any 1950 i els que el seguirien (41).

Es dubtà sobre el títol que calia posar al document. Era clar que el projecte ("es vulgui o no", dirà el Sr. Hauck) aniria a parar a la Comissió dels drets de l'home. Sembla que la President d'aquesta darrera Comissió hauria preferit que el terme "declaració" no hi figurés. De moment, per evitar divergències, el text s'intitulà "Projecte de resolució sobre els drets del nen". S'examinà amplament la possibilitat d'adoptar un dels tres títols següents: "resolució", "proclamació" o "declaració". S'optà, cap al final del període de sessions, pel de "declaració": ¿disminuiria, això, l'abast moral de l'instrument més general que és la Declaració universal dels drets de l'home? De fet, amb posterioritat s'han produït amb el mateix títol altres declaracions relatives a la principal, com la "Declaració sobre l'eliminació de qualsevol forma de discriminació racial" (1963) o la "Declaració sobre l'eliminació de la discriminació respecte la dona" (1967). Es discutí, també, l'èmfasi que havia de donar-se a la redacció

(40) Com reconegué el Comitè Social de l'ECOSOC en fer-se càrrec del projecte (vegi's E/AC.7/SR.126, p. 6).

(41) Vegi's doc. E/CN.5/SR.124, ja citat, p. 14 (intervenció del Sr. Hauck).

dels principis: si un to imperatiu, o bé potencial; ja que de l'expressió que s'utilitzés (es prenen com a model les formes angleses "shall" o "should") en pervindria una simple exposició d'ideals o un instrument amb força persuasiva, es deia. El Comitè de redacció havia emprat la forma imperativa per a subratllar que els Estats tenen l'obligació moral de respectar els principis enunciats en el text. Per això deia: "El nen ha de ser posat en condició ..." o "El nen ha de tenir dret ...". És a dir, que sense tractar-se d'una obligació jurídica -perquè no estàvem pas davant de cap convenció- es volia anar més enllà d'una recomanació. Iugoslàvia preguntava amb una certa cruessa si es pretenia un programa d'acció o un conjunt de desitjos piadosos. Si amb els principis es proposaven drets, digué el representant del Canadà, convenia mantenir la redacció en termes enèrgics. D'altra banda, afegí el delegat anglès, les versions en llengües no oficials de la declaració, tindrien tanta o més importància que els textos anglès o francès, servirien segurament de base per a mesures legislatives sobretot en els països subdesenvolupats; i ja que es tractava de proclamar uns drets era en efecte preferible, com així s'acordà, de conservar la forma imperativa.

Tampoc en aquest cas les qüestions de forma no eren fútils. Com dirà més endavant la Comissió dels drets de l'home, una decisió sobre el títol o la naturalesa de l'instrument pot determinar el seu fons.

Es buscava un text equil·ibrat i senzill, que fugís d'afirmacions abstractes. El representant de Bolívia, Sr. Anze Matienzo (42) digué que l'Organització de les Nacions Unides no ha de donar als pobles del món esperances irrealitzables, sinó que s'ha de mostrar prudent i ha de conservar el sentit de la realitat. És una actitud pròpia de país del Tercer Món, que en la dècada dels cinquanta començaran a entrar massiva-

(42) El Sr. Eduardo Anze Matienzo fou també representat del seu país a la Tercera Comissió de l'Assemblea General, quan aquesta estudià la Declaració universal dels drets de l'home.

ment al si de l'Organització. D'aquí, en part, la preocupació que aflorava sovint, en insistir-se en el tema dels serveis mèdics gratuïts -i, generalitzant el problema, de la seguretat social-, pel temor que molts països no poguessin fer-hi front.

Per motivacions diferents, altres representants reclamaven així mateix un text simple i concís. El del Canadà pensava en un text susceptible de ser penjat a les escoles i fàcilment comprès pels infants. Li semblava que el document redactat pel Comitè contenia fórmules massa rebuscades. Però el Sr. Hauck li féu observar que també podia dir-se que el llenguatge de la Declaració francesa dels drets de l'home era complex, i no per això, després de figurar molt de temps a les escoles de França, els nois del seu país deixaven de conèixer-la i de comprendre-la força bé. El projecte de declaració, deia el Sr. Hauck, no anava pas adreçat als infants mateixos, sinó a aquells que tenen la responsabilitat de protegir-los i de vetllar pel seu desenvolupament: educadors, metges, treballadors socials, etc. Com si tornessim a aquella frase de Wallon, ja citada: "El nen només sap viure la seva infantesa; conèixer-la és assumpte de l'adult".

L'ombra de la Declaració dels drets de l'home planava sobre els debats. "Cal que s'eviti el copiar servilment la Declaració universal dels drets de l'home; el que cal és tenir en compte les condicions de desenrotllament de l'infant", digué el representant de Iugoeslàvia quan es tractava dels serveis mèdics gratuïts; i el d'Estats Units feia observar que "el projecte de declaració de drets del nen presenta el mateix caràcter que la Declaració dels drets de l'home". El Sr. Anzo Matienzo advertia que la discussió del text no hauria de ser objecte d'un debat inútilment llarg. Recordava, ell que hi havia estat, els perllongats i difícils debats que precediren l'adopció definitiva de la Declaració universal dels drets de l'home; i avisà, encertant-ho: "El nou projecte de declaració concixerà probablement la mateixa sort".

Les deliberacions no arribaren a adquirir un to polèmic. Tan sols es vorejà en dues ocasions. Unad'elles en proposar la "Unió internacional de les Lligues Femenines Catòliques" que al costat del "desenrotllament físic, intel·lectual i social del nen" que enuncitava el primer principi s'hi afegís l'adjectiu espiritual; ja que l'infant és un ésser humà i convé assegurar el seu progrés en aquest camp (43). El Sr. Hauck no s'hi oposà pas, indicant que el Comitè de redacció havia considerat que el conjunt d'adjectius "intel·lectual, moral i social" responia a aquesta idea. Però el representant de Xina declarà que no acceptaria la inserció d'aquest qualificatiu si hom li donava un sentit religiós (44). El brot de controvèrsia s'esvaí quan el delegat anglès digué que ell no pensava pas que el mot "espiritual" s'hagués d'entendre en el sentit de pràctica de qualsevol religió. Brasil i Bolívia s'havien pronunciat ja a favor de l'ogmena, que prosperà. I més endavant sorgí la qüestió de l'avortament. A propòsit d'una frase del text que es refereix a la salut de l'infant "ja abans de la seva naixença" el representant de Dinamarca troba que aquí s'hi pot comprendre tant les atencions a la dona encinta com el dret del nen a viure. No obstant, adduí, la Comissió ha de comptar amb què alguns països autoritzen en certs casos l'avortament, àdhuc per eugenisme (Dinamarca mateix) o per la situació social especialment difícil en què pugui trobar-se la dona (cas de Suècia), i per això fóra delicat d'incloure una clàusula que fes abstracció d'aquest fet. El dret a la vida que proclama la Declaració universal dels drets de l'home ja havia provocat una discussió semblant; i, en atenció a les legislacions que permeten l'avortament, no s'havia precisat quan comença l'existència. El Sr. Hauck puntualitzà que en la frase "(el nen) ha de poder, ja abans de la seva naixença, créixer i desen-

(43) El mot "espiritual" figurava en el text de la Declaració de Ginebra, i provenia de la "Carta dels Nens" de la "Save the Children Fund": vegi's Apèndix núm. 1.

(44) Recordem que es tracta de la Xina "nacionalista". La República Popular de la Xina està present a l'O.N.U. des del 25 d'octubre de 1971.

rotllar-se d'una manera sena" es proclama la necessitat de protegir la maternitat. I així es tallà el segon brot polèmic.

Tres delegacions (Canadà, sobretot; Nova Zelanda i Anglaterra) s'inquietaren per una de les frases de la clàusula proclamatòria, la que afirma que el nen gaudirà "en el seu propi interès i en el de la societat" dels drets i llibertats fonamentals enunciats en la declaració (45). Canadà s'oposaria amb fermesa a què es deixés entendre que l'infant tan sols pot disfrutar de drets en benefici de la societat. "Tota possibilitat d'interpretació en aquest sentit ha de ser eliminada", remarcà, demanant que quedés ben patent l'equilibri entre el bé de l'individu i el de la societat. L'objecció sorprengué al Sr. Hauck: l'oposició entre individu i societat no havia pertorbat en cap moment les discussions al si del Comitè de redacció; tots els seus membres havien cercat d'establir, com una mena d'introducció o de teló de fons, aquest equilibri entre els drets de l'individu i el seu paper en la societat. Precisament, a la mateixa clàusula, com féu ressaltar el representant del Brasil, es fa al·lusió al dret a "una infantesa sortosa", expressió que implica que l'infant ha de formar part de la societat en la que viu i que el sentiment de pertànyer-hi és indispensable per a la seva felicitat.

El dret a una infantesa sortosa (46) només podíem trobar-lo en un document propi del darrer estadi de la història del nen. Com també la interpretació que es donà al mot "llibertat". Ara tocava el torn d'inquietar-se a Bolívia i al Brasil, ja que, d'entrada, els feia por aquesta darrera paraula; calia no servir-se'n injustificadament, deien. Aleshores el Sr. Hauck explicà que aquí hi havia un problema de mèto-

(45) Aquesta frase apareixia també a la "Carta dels Nens" de la S.C.F., en la que, enlloc de "societat", es parlava de "comunitat". Vegi's Apèndix núm. 1.

(46) La menció del dret a una infantesa sortosa fou el resultat d'una proposta del delegat nordamericà tendent a incloure en el projecte el dret a la recerca de la felicitat que enuncia la Constitució dels Estats Units.

des pedagògics antics i moderns. Ell estava convençut que apel·lar al raonament, al sentit de responsabilitat i al sentit social dels nois és sovint preferible que fer pesar sobre l'infant una autoritat ofuscada. Heus ací què li feia defensar el mot "llibertat", car ell creia que l'educació té per objecte desenrotllar la personalitat de l'infant en tots els aspectes. El Sr. Anze Matienzo restà convençut: "La declaració dels drets del nen sembla ser, doncs, igualment, una declaració dels deures dels pares", reflexionà; i demanà que es mantingués aquella expressió. D'aquesta manera, el sentit del document s'anava amenant de tota una concepció de la infantesa.

S'entrevéu, però, d'una manera imprecisa, l'existència de matisos segons que les observacions provinguin -per a emprar una terminologia acceptada- dels països "rics" o dels països "pobres". Els seus temors són diferents. Uns volen assegurar l'equilibri entre els drets de l'individu i de la comunitat; a d'altres els fa por la paraula "llibertat". Quan, per exemple, es debatia la qüestió de la gratuïtat dels serveis mèdics, el delegat nordamericà deia que seria "inoperant", i el del Brasil "il·lusòria" la clàusula que la recollís. En una de les sessions, Bolívia féu una remarca de caràcter general que ve a reforçar aquest extrem. Sembla, digué, que la declaració contempli els infants més afortunats, quan hauria de posar l'accent sobre els desheretats, els abandonats, els orfes, els il·legítims; recalcant que havia rebut instruccions del seu govern en aquest sentit. No integrariem pas aquesta posició a la nostra tesi, ja ho hem dit. Creiem que atemptaria el sentit de totalitat que ha de tenir la promoció de la infantesa, i que només així les injustícies i totes les reivindicacions catalogables han de ressortir amb més força. Però la postura de Bolívia és explicable. També serà el Sr. Anze Matienzo que demanarà per a l'infant "un nom i una llar". Prou el delegat de la Xina li diu que, al seu país, no concedeixen massa importància al nom i es considera que el nen només en té necessitat quan va a escola; i l'anglès, que donant al fill natural el nom de la mare, es ressalta encara més el caràcter il·legítim del seu naixement. Ell s'obstina -i ho compartim- a reclamar "la dignitat d'un nom".

Quan s'examinava la clàusula no-discriminatòria, degué causar com un estupor el singular al·legat del representant del Brasil a favor de la colonització llatina a Sudamèrica. "El món sencer, digué, comença a comprendre que les races no són pas intrínsicament inferiors o superiors, sinó que varien segons la seva cultura i les seves aspiracions". Cert que al Brasil, reconegué, la pràctica de l'esclavatge no s'ha eliminat totalment, però l'antagonisme racial, que és la manifestació més perillosa de la discriminació, és en camí de desaparèixer. Les nacions llatines no poden vanar-se d'uns orígens ètnics perfectament homogenis o purs; i fóra inútil de preguntar-se què hauria succeït si l'Amèrica llatina hagués estat colonitzada pels anglosaxons. Però el Brasil ha pogut mostrar com races diferents i diverses poden viure en un mateix país en un esperit d'absoluta igualtat. Les condicions que al Brasil han afavorit aquest progrés no existeixen en els països colonitzats pels anglosaxons. Per això el delegat brasileny es congratula del text redactat pel Comitè, que ha anat més lluny que la proposta inicial del Secretariat, i que marca fins i tot un avanç sobre la Declaració de Ginebra. Bolívia i l'Índia s'associaren calorosament a l'homenatge que encloïa aquesta intervenció. El delegat nordamericà reconegué plenament "el valor de les observacions formulades pel representant del Brasil", apressant-se a senyalar que el principi de no-discriminació figura en la declaració, dient que estaria disposat a reemplaçar els mots "més enllà de tota consideració de raça ..." per "sense cap distinció de raça ...", a fi de posar més clarament l'accent "sobre la qüestió que el representant brasileny es pren tant a pit". Hi ha una velada confrontació entre el Nord i el Sud, que encara és lluny de desaparèixer.

Volem comentar, a més, tres punts bàsics dels tractats en el present sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials. En primer lloc, el dret a l'educació, ja recollit, i més ampleament per cert, en l'article 26 de la Declaració universal dels drets de l'home. Les observacions

fetes en aquest terreny al si de la Comissió són una altra mostra de com era sensible a l'evolució produïda en l'encontre de la societat adulta amb els infants. Els principis de l'obligatorietat i de la gratuïtat ja eren reconeguts. Ara, aquí, es parlà del sentit de l'educació a partir de les necessitats mateixes del nen; i es digué que era essencial que l'educació no fes de l'home un simple robot, que no apuntés a fins materials o col·lectius, i que per això importava d'assegurar a l'infant una cultura general com a base per a la formació del seu judici personal. S'hauria volgut precisar més la significació del terme "cultura general". El Sr. Hauck insinuà que no consistia a emmagatzemar coneixements tècnics o científics, sinó de donar el sentit de l'art, el sentit de la ciència, i, en general, de totes les grans coses que transformen la humanitat i afermen el seu progrés. Tot i expressat sumàriament, aquesta és la concepció de la UNESCO a l'època d'una educació democràtica. Alguns delegats pretenien afegir-hi el dret a l'educació d'aquells adults que no haguessin gaudit, d'infants, de l'ensenyament elemental (Xina) o que calia estendre la gratuïtat a tots els nivells (Iugoeslàvia). Per part de molts, sobretot, s'insistí en el dret a una formació professional. Això portà a discutir l'edat límit de l'ensenyament obligatori (sub-toma d'una qüestió més àmplia: els confins temporals de la protecció de la infantesa). "Tant pel que fa a la formació professional com a la gratuïtat, tot depèn del significat que es doni al mot infant", comentà el representant del Canadà. Resultava complex d'establir un límit universal. D'una manera o altra, calia prohibir que un infant entrés a treballar abans d'haver acabat la seva instrucció obligatòria; però l'edat, "cada país l'ha de fixar en el marc de la seva legislació nacional, amb l'objecte de permetre als governs d'anar tant lluny que els sigui possible" (Iugoeslàvia). El representant de l'O.I.T. invocà la resolució adoptada en la seva Conferència de 1945, segons la qual els interessos professionals dels infants i dels joves han de ser estimulats i la tria d'una professió afavorida a través de programes d'ensenyament pre-professional susceptible de desenrotllar el coneixement, el

gust i l'estima del treball i que siguin compatibles amb els objectius de l'educació general (47). Per donar una satisfacció a les delegacions que expressaven el seu interès sobre el tema de la formació professional, i alhora mantenir la idea que l'educació no ha de ser purament acadèmica i que ha de facultar l'infant per a guanyar-se la vida, el Sr. Hauck proposà la frase "que pel seu treball pugui esdevenir un membre útil de la societat" (una expressió que prové del projecte de l'O.M.S. : vegi's apèndix núm. 6).

Un dels motius d'oposició a les esmenes sobre la formació professional era que aquesta no es dóna als infants sinó als joves. S'estigué a punt, aleshores, d'encetar el tema clau, no result, de què s'entén per "infant" en el context de la declaració. Però no s'hi aprofundí; i la qüestió resta dempeus (48).

Finalment, hi ha un darrer punt massa breument tractat per al nostre gust. Calia justificar, en el cos del text mateix, la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta. A l'argument d'una protecció especial "per la seva falta de maduresa física i mental", s'hi afegí: "i per la seva condició jurídica particular". El Sr. Hauck explicà que fou després d'un llarg intercanvi d'opinions al si del Comitè que es decidí de suprimir els mots "del menor". El terme "menor", que era el proposat de bell antuvi, podia suscitar diverses interpretacions. Quan la declaració fou objecte, els anys següents, de noves deliberacions, ja no es parlà més de "condició jurídica particular", i ens sembla una llèstima. Es consignaren altres frases, com "protecció jurídica especial" (projecte de

-
- (47) En general, les organitzacions especialitzades, com l'O. I.T., demostren en el seves intervencions una gran competència i claredat de conceptes. Les Convencions de l'O.I.T. relatives al treball dels infants, són un gran valor.
- (48) Algunes organitzacions internacionals dedicades a la infantesa tenen establert un límit d'edat. L'O.M.E.P. s'ocupa dels infants de fins els vuit anys. El B.I.C.E. entén per "infant" els nois de fins els quinze anys. Ja hem vist, a la pàg. 128 d'aquest treball, altres opinions sobre el particular.

la Comissió dels drets de l'home: vegi's apartat següent) o "la deguda protecció legal" (text definitiu de 1959), que enclouen tan sols conceptes més aviat tuitius. Degut als nostres plantejaments inicials, atribuïm un gran valor al canvi de l'expressió "condició del menor" per una fórmula més general.

Tal com hem enfocat la síntesi d'aquest sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials, creiem irrelevant el mencionar les votacions particulars que s'efectuaren durant els debats. En el seu conjunt, el projecte s'adoptà per tretze vots contra cap, i tres abstencions. S'abstingueren Bolívia, Canadà i Anglaterra. El Sr. Anze Matienzo insisteix -i el to s'endevina greu- en què hom no vegi en la seva abstenció un desinterès del seu país pel progrés social en general i la qüestió dels drets de l'infant en particular; el que ha influït principalment en la seva decisió és la desconfiança que, en establir els serveis mèdics gratuïts, tal serveis no siguin monopolitzats per les classes riques en detriment de les pobres. D'altra banda, expressa l'admiraçió pel paper que ha jugat en la discussió el representant de França i per la probitat intel·lectual amb què el President ha dirigit els debats. Canadà pensa que la idea de la gratuïtat de l'educació i dels serveis mèdics és aliena al tema debatut. El representant anglès explica que la seva delegació s'ha abstingut no pas perquè pugui fer objeccions a cap dels principis de la declaració, sinó perquè la discussió ha revelat que la matèria correspon en gran part a la competència de la Comissió dels drets de l'home.

Algunes de les motivacions dels vots favorables al text foren que aquesta declaració marca un progrés sobre tots els documents internacionals anteriors relatius als drets de l'infant, significat una base sòlida d'acció futura (Iugoeslòvia, país que ha mantingut sempre una actitud molt coherent); o perquè es creu que els governs s'hi inspiraran en la seva política en el camp de la infantesa (Unió Sudafricana); l'esperança que la declaració es converteixi en un instrument que compro-

meti els signataris (Brasil); o el fet que constitueix un complement de la Declaració universal dels drets de l'home (EEUU).

La Comissió d'Assumptes Socials adoptà aleshores una resolució (49) per la que es trametia el projecte de declaració al Consell Econòmic i Social, recomanant-li de demanar a la Comissió dels drets de l'home que comunicués de cara la 13ª Sessió del Consell la seva opinió sobre aquest projecte de declaració dels drets del nen, en vistes a sotmetre'l a l'aprovació de l'Assemblea General.

Fou el Comitè Social de l'ECOSOC l'encarregat d'examinar el text de declaració i el projecte de resolució proposats per la Comissió d'Assumptes Socials. Hi dedicà quatre reunions (50). L'exàmen que es féu del text en si resultà bastant superficial; els debats es centraren sobretot en la petició que calia fer a la Comissió dels drets de l'home.

En efecte, bé que provingués del Comitè Social aquell elogi de la labor de la Comissió d'Assumptes Socials, qualificant-la com una "prova de llarga paciència", semblava oblidar els anys que havia consumit per a redactar un text vàlid sobre els drets del nen. Reaparegueren els dubtes ja quasi habituals respecte la utilitat d'una declaració distinta (Bèlgica); s'intentà reconsiderar el títol perquè podia "atemptar el prestigi de la Declaració universal dels drets de l'home"; i, a aquestes altures, el representant del Canadà arribà a dir que "l'inserció d'un nou article a la Declaració universal seria preferible". El delegat mexicà s'inquieta en veure que alguns dels seus col·legues s'oposa a una declaració dels drets del nen distinta, recorda a tots la trista situació de molts infants en el món i espera, almenys, que el document de la Comissió d'Assumptes Socials serveixi de model a les legislacions sobre protecció de la infantesa.

-
- (49) Vegi's doc. E/1678 - E/CN.5/221, de 8 de maig de 1950, paràgraf 60, i Anexe II, part IV d'aquest doc., pp. 62-65.
- (50) Vegi's E/AC.7/SR.125-128, juliol 1950, onzè període de sessions de l'ECOSOC.

Són els delegats d'Anglaterra i EEUU, precisament els que semblen més desitjosos de l'entrada en escena de la Comissió dels drets de l'home (51), els que valoren públicament l'obra de la Comissió d'Assumptes Socials i que recorden que el projecte d'una declaració dels drets del nen no és pas una cosa d'ahir.

El President del Comitè Social -és una impressió personal nostra- no sap massa què fer davant les propostes que es van produint: ¿tornar el projecte a la Comissió d'Assumptes Socials perquè assenyali als governs els principis que representen el minimum jurídic a recollir en les legislacions nacionals? ¿no parlar de sotmetre el document a l'Assemblea General perquè la Comissió dels drets de l'home actuï amb més llibertat? ¿s'està davant d'una simple resolució sobre els drets del nen o d'un instrument comparable a la Declaració universal?

En el pas d'un organisme a l'altre, encara que es procuri entregar una documentació ben preparada i un historial complet, sempre pot perdre's alguna cosa. Es perden, si més no, les vivències i la riquesa de matisos que hi ha darrera un text. El burocratisme és inevitable; cal dir també que necessari per a conferir seguretat a la intervenció d'òrgans diversos. Només que les successives represes han estat de vegades menys afortunades que altres, i això té importància en l'elaboració d'un document que, com la Carta de la Infantesa, ha durat tant de temps.

El delegat francès al Comitè Social, coherent amb el Sr. Hauck, expressa el seu desig de veure l'Assemblea General examinar el més ràpidament possible tots els treballs ja aconplerts. Creu que la Comissió dels drets de l'home ajudarà l'E-COSOC a prendre, en la seva 13ª Sessió, una decisió amb més

(51) Qui sap si ens excediríem en dir que els països més desenvolupats manifesten una natural inclinació a pensar en les instàncies que els semblen més altes; o cal simplement reconèixer que és lògic, en el punt que es trobaven els treballs preparatoris, situar l'estudi de la declaració en el marc de la protecció de la persona humana, propi de la Comissió dels drets de l'home.

coneixement de causa. D'aquí la primera part de la resolució que desseguida es transcriurà. El delegat anglès deixa entendre que la Comissió d'Assumptes Socials s'havia extralimitat; estima que "en eixamplar l'abast del projecte de declaració dels drets del nen, ha promogut qüestions que han de ser tra-meses a la Comissió dels drets de l'home". Aquest darrer organisme, doncs, haurà de reprendre el problema. L'esmena anglesa de cara a la part dispositiva de la resolució és la que s'accepta, i, en realitat, permetrà una gran llibertat d'acció a la Comissió dels drets de l'home (52).

Reproduïm el text íntegre de la resolució perquè donarà molt joc en els debats posteriors:

Resolució 309 C (XI) del Consell Econòmic
i Social de 13 de juliol de 1950 (53)

Projecte de declaració dels drets del nen

El Consell Econòmic i Social,

Desitjant que una declaració sobre els drets del nen sigui presentada el més aviat possible, per al seu examen, a l'Assemblea General,

Prenent nota de l'estreta relació que existeix entre el projecte de declaració dels drets del nen i la Declaració universal dels drets de l'home,

Prega a la Comissió dels drets de l'home d'examinar, tenint en compte els processos verbals del Consell consagrats a aquest tema, el projecte de declaració dels drets del nen preparat per la Comissió d'Assumptes Socials alhora que la Declaració universal dels drets de l'home, i de comunicar al Consell, de cara el seu tretzè període de sessions, les seves observacions a propòsit de les qüestions de principi i sobre el contingut d'aquest document.

(52) El mateix President del Comitè Social de l'ECOSOC reconeix que amb la resolució presa, la 309 C (XI), no s'exclou la possibilitat que la Comissió dels drets de l'home pugui presentar un nou projecte de declaració (vegi's doc. E/AC.7/SR.128, p. 4). Això és el que efectivament passarà.

(53) Doc. E/1849, p. 39.

El projecte de declaració figurava en el programa del setè període de sessions de la Comissió dels drets de l'home, de 1951; però no pogué endinsar-se en el seu estudi fins el 1957 (tretzè període de sessions). No obstant, en realitzà un primer examen sumari que, a guisa de preàmbul del seu futur treball, recull un Memorandum del Secretari General (54).

L'actuació de la Comissió dels drets de l'home s'inicia amb aquest Memorandum, que és un document ordenat, concís i molt útil (55). Mai la intervenció del Secretariat, combinant-se en aquesta ocasió amb la labor de la Comissió dels drets de l'home, no havia estat tant eficaç. Després de fer-se càrrec de l'anterior resolució, de transcriure el text complet de la declaració dels drets del nen i de fer un breu historial de tot l'actuat des de 1946, dedica un apartat a les qüestions de principi i un altre al seu contingut; també reproduïx en un apèndix la Declaració de Ginebra. Fa notar que l'ECOSOC no havia pres cap decisió relativa al títol ni al fons del projecte; i que tampoc el Comitè Social no s'havia pronunciat sobre la naturalesa jurídica d'aquest instrument internacional (56).

A fi d'atendre el millor possible el prec contingut en la resolució 309 C (XI), el Memorandum intenta de precisar, abans que tot, el sentit dels termes "principi" i "contingut". En el present context, diu, la qüestió de "principi" sembla

-
- (54) Doc. E/CN.4/512, de 19 de febrer de 1951; setè període de sessions de la Comissió dels drets de l'home, punt setè de l'ordre del dia provisional.
- (55) Serà tingut molt en compte en el 13è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home (1957).
- (56) De totes maneres, el delegat francès al si del Comitè Social de l'ECOSOC ja havia advertit que aprovant la resolució 309 C (XI) s'aprovava, al mateix temps, l'expressió "declaració" (vegi's doc. E/AC.7/SR.126, p. 14). I ja quedà així per sempre. Pel que fa a la naturalesa de la declaració, de moment s'havia dit, per part dels EEUU, que la declaració enuncïava tan sols un objectiu a atènyer, que no era un instrument jurídic amb força obligatòria, i que un instrument jurídic fóra prematur (vegi's doc. E/AC.7/SR.128, p. 17).

comprendre totes les consideracions relatives a l'objectiu, a la naturalesa i al títol de l'instrument. El terme "contingut" significa el fons, és a dir les disposicions mateixes del text del projecte. Hi ha un estret lligam entre el "principi" i el "contingut", perquè una decisió sobre l'objectiu, la naturalesa i el títol del projecte determinarà, en una certa mesura, el fons mateix d'aquest instrument. I l'adopció de les disposicions suposa reconèixer prèviament la necessitat i l'oportunitat de l'instrument i un acord general sobre la seva naturalesa i el seu títol.

Aleshores, en el que constitueix una profitosa anàlisi del projecte que ens ocupa -i la millor introducció a la seva lectura-, aplica cadascun d'aquests conceptes al document en si i als problemes més sobressortints dels debats de la Comissió d'Assumptes Socials i del Comitè Social de l'ECOSOC.

L'objectiu del projecte figura en els paràgrafs 5 i 6 del Preàmbul del document, en referir-se a la protecció especial que el nen requereix, a la seva condició jurídica particular, i a la possibilitat de gaudir dels seus drets i llibertats fonamentals i tenir una infantesa sortosa. La necessitat i l'oportunitat d'una declaració distinta -tema tant controvertit, com hem vist- es centra en el caràcter particular de les necessitats de la infantesa i en el convenciment que la Declaració dels drets de l'home ha de considerar-se com una declaració general, a completar per una sèrie de declaracions especials.

La naturalesa del projecte, debatuda també llargament, motiva tot de preguntes: ¿ha de ser un instrument jurídic amb força obligatòria? ¿és un conjunt de normes mínimes a les quals s'hauran d'adaptar les legislacions nacionals; o és tan sols un model a seguir? ¿com es posaran en pràctica les seves disposicions? ¿quines mesures haurà de prendre l'O.N.U. per a aplicar-les?

I el títol. L'expressió no oficial de "Carta de la Infantesa", segueix el Memorandum, ha estat utilitzada per dife-

rents membres de la Comissió d'Assumptes Socials. D'entre els títols que s'havien suggerit, la Comissió es decidí finalment pel de "declaració"; per dues raons, li sembla: per a subratllar l'enllaç que hi ha entre aquest document i la Declaració de Ginebra de 1924 (que per això figura en l'Apèndix d'aquest Memorandum) i també per indicar la seva situació particular en relació amb l'instrument general, la Declaració universal dels drets de l'home.

Fixem-nos que en totes aquestes observacions no hi ha judicis de valor. Ara no es tractava sinó de deixar ben plantejats els problemes; tot i que la Comissió d'Assumptes Socials, per la seva banda, ja els havia donat per resoltos.

Respecte al contingut, a les disposicions mateixes, i amb la finalitat de proporcionar elements de judici per a comparar els dos instruments, es limita a reproduir, a dues columnes, els principis del projecte de declaració dels drets del nen i els articles de la Declaració universal dels drets de l'home que s'hi corresponen d'una manera més precisa. Procediment en aparença asèptic, però efectiu.

És el moment, doncs, de transcriure el text de la Comissió d'Assumptes Socials (57):

Projecte de declaració sobre els drets del nen
elaborat per la Comissió d'Assumptes Socials

P r e à m b u l

I. Considerant que les Nacions Unides han refermat en la Carta i en la Declaració universal dels drets de l'ho-

(57) Traducció personal del text francès contingut en el document E/CN.4/512, pp. 1-3; compulsada amb la versió espanyola continguda en el doc. E/1678, pp. 63-65 i E/3229 (aquest darrer, documentació oficial de l'ECOSOC, 28è període de sessions, suplement nº 8, pp. 24.26). Certes fórmules s'acosten més a la versió francesa. Les cites dels principis de la Declaració dels drets de l'home, són un extracte -ens sembla que suficient com a referència- dels articles amb els que es fa la correspondència.

me la seva fe en els drets fonamentals de l'home, i en la dignitat i el valor de la persona humana, i que s'han declarat decidides a promoure el progrés social i a instaurar condicions de vida en una més gran llibertat,

- II. Considerant que les Nacions Unides han declarat que tothom es pot prevaler de tots els drets i de totes les llibertats proclamades en la Declaració universal dels drets de l'home, sense cap mena de distinció, especialment de raça, de color, de sexe, de llengua, de religió, d'opinió política o altres opinions, d'origen nacional o social, de posició econòmica, de naixença o de qualsevol altra situació,
- III. Considerant que els Estats Membres han proclamat en la Declaració universal dels drets de l'home que reconeixen els drets fonamentals de la persona humana,
- IV. Considerant que seguint els termes de la Declaració de Ginebra sobre els drets del nen de 1924 la humanitat ha d'atorgar a l'infant el millor d'ella mateixa,
- V. Considerant que el nen necessita d'una protecció especial per la seva manca de maduresa física i intel·lectual i per la seva condició jurídica particular,

En conseqüència,

- VI. L'Assemblea General reconeix i proclama els drets essencials del nen a fi que tingui una infantesa sortosa i pugui desenrotllar-se per gaudir, tant en el seu propi interès com en el de la societat, dels drets i de les llibertats fonamentals, i particularment aquells que ha enunciat la Declaració universal dels drets de l'home. Insta els homes i les dones, no sols a títol individual sinó a través de les seves autoritats locals i governs respectius, a reconèixer aquests drets i a treballar perquè es respectin mitjançant l'aplicació dels principis següents:

PRINCIPIS

(del projecte de Declaració dels drets del nen de la Comissió d'Assumptes Socials)

Articles de la Declaració universal dels drets de l'home

1. EL NEN HA DE SER POSAT EN SITUACIÓ DE DESENROTLLAR-SE D'UNA MANERA SANA I NORMAL, EN EL PLA FÍSIC, INTEL.LECTUAL, MORAL, ESPIRITUAL I SOCIAL, EN CONDICIONS DE LLIBERTAT I DIGNITAT.	<p><u>Art. 3:</u>
Dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat de la persona.   <u>Art. 22:</u>
Dret a la seguretat social; drets econòmics, socials i culturals.   <u>Art. 25, pgrf. 2:</u>
Protecció a la maternitat i a la infantesa; protecció igual pels fills nascuts fora de matrimoni.</p>
2. EL NEN HA DE TENIR DRET DES DE LA SEVA NAIXENÇA A UN NOM I A UNA NACIONALITAT.	<p><u>Art. 15, pgrf. 1:</u>
Dret a una nacionalitat.</p>
3. EL NEN HA DE GAUDIR DELS BENEFICIS DE LA SEGURETAT SOCIAL. HA DE PODER CREIXER I DESENROTLLAR-SE, JA ABANS DE NÈIXER, D'UNA MANERA SANA. TÉ DRET A UNA ALIMENTACIÓ, A UNA VIVENDA I A UNS ESPLAIS ADEQUATS I A UNS SERVEIS MEDICS APROPIATS I GRATUÏTS.	<p><u>Art. 22</u> (ja mencionat)</p> <p><u>Art. 25, pgrf. 1:</u>
Dret a un nivell de vida suficient; dret al benestar.</p>
4. EL NEN HA DE TENIR LA POSSIBILITAT DE PUJAR EN UN AMBIENT DE SEGURETAT	<u>Art. 3</u> (ja mencionat) <u>Art. 22</u> (ja mencionat)

ECONÒMICA, SI ES POSSIBLE SOTA LA SALVAGUARDA DELS SEUS PROPIS PARES, EN UNA ATMOSFERA FAMILIAR D'AFECTE I COMPENSIÓ QUE AFAVOREIXIN L'EXPANDIMENT HARMONIÓS DE LA SEVA PERSONALITAT.

5. EL NEN HA DE REBRE UNA EDUCACIÓ QUE EL PROVEEIXI D'UNA CULTURA GENERAL, I LI PERMETI DE DESVOLUPAR LES SEVES FACULTATS I EL SEU JUDICI PERSONAL I D'ESDEVENIR UN MEMBRE ÚTIL DE LA SOCIETAT. AQUESTA EDUCACIÓ HA DE SER GRATUITA.

6. EL NEN HA DE FIGURAR ENTRE ELS PRIMERS A REBRE, EN TOTES LES CIRCUMSTÀNCIES, PROTECCIÓ I SOCORS.

7. EL NEN HA DE SER PROTEGIT CONTRA TOTES LES FORMES DE NEGLIGÈNCIA, DE CRUELTAT I D'EXPLOACIÓ. DE CAP MANERA NO SERÀ SOTMÉS A UNA OCUPACIÓ O TREBALL QUE PERJUDICI LA SEVA SALUT O LA SEVA EDUCACIÓ, O QUE DIFICULTI EL SEU DESENROTLLAMENT.

Art. 16, pgrf. 3:

La família és l'element natural i fonamental de la societat.

Art. 26, pgrfs. 1, 2 i 3:

Dret a l'educació; gratuïta a l'etapa elemental.

L'educació ha de tendir al ple desenrotllament de la personalitat humana.

Dret prioritari dels pares a escollir la classe d'educació de llurs fills.

Art. 25, pgrf. 2:

La infantesa té dret a una ajuda i a una assistència especials.

Art. 5:

Ningú no serà sotmès a tractes cruels, inhumans o degradants.

Art. 23, pgrfs. 1 i 3:

Dret al treball, en condicions equitatives i satisfactòries.

Art. 24:

Dret al descans, al lleure, a una limitació raonable de la jornada laboral.

8. EL NEN HA DE SER PROTEGIT CONTRA TOT ALLÒ QUE PUGUI EXCITAR LES DISCRIMINACIONS O ELS ODIS D'ORDRE RACIAL O NACIONAL. HA DE SER EDUCAT EN EL SENTIMENT QUE ASSOLIRÀ LA SEVA PLENA EXPANSIÓ I QUE S'ASSEGUARARÀ LES MÀXIMES SATISFACCIONS SI CONSAGRA LES SEVES ENERGIES I LES SEVES QUALITATS AL SERVEI DEL PROISME, EN UN ESPERIT DE FRATERNITAT I DE PAU UNIVERSALS.
9. EL NEN QUE PATEIXI ALGUNA DEFICIÈNCIA FÍSICA, MENTAL O SOCIAL, HA DE REBRE EL TRACTAMENT, L'EDUCACIÓ I LES ATENCIONS NECESSÀRIES QUE RECLAMA LA SEVA PARTICULAR SITUACIÓ.
10. EL NEN HA DE GAUDIR DE TOTS ELS DRETS RECONEGUTS MÉS AMUNT, DESCARTANT TOTA CONSIDERACIÓ DE RAÇA, DE COLOR, DE SEXE, DE CASTA, DE RELIGIÓ, D'OPINIÓ POLITICA O ALTRES OPINIONS, D'ORIGEN NACIONAL O SOCIAL, DE POSICIÓ ECONÒMICA, DE LEGITIMITAT O DE QUALSEVOL ALTRA SITUACIÓ.
- Art. 1er:
Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets; ... i els cal mantenir-se entre ells amb un esperit de fraternitat.
- Art. 2:
Qualsevol persona pot prevaler-se dels drets i llibertats que aquesta Declaració proclama, sense cap mena de distinció.
- Art. 7:
Tothom és igual davant la llei.
- Art. 26, pgrf. 2:
L'educació ... ha d'afavorir la comprensió, la tolerància i l'amistat.
- Art. 25, pgrfs. 1 i 2:
Tota persona té dret a la seguretat en cas de malaltia o invalidesa.
La infantesa té dret a una ajuda i a una assistència especials.
- Art. 2 (ja mencionat)
- Art. 25, pgrf. 2:
Tots els infants, nascuts dins o fora de matrimoni, gaudixen de la mateixa protecció social.

L'ASSEMBLEA GENERAL SOL.LICITA A TOTS ELS GOVERNS I ALS POBLES DE DIFONDRE I EXPLICAR ELS PRINCIPIS ENUNCIATS MÉS AMUNT ALS PARES, ALS EDUCADORS, ALS METGES, ALS TREBALLADORS SOCIALS, A TOTES LES ALTRES PERSONES QUE S'OCUPEN DIRECTAMENT DELS INFANTS, I ALS INFANTS MATEIXOS.

" " " " " "

Hem dedicat una atenció tan sostinguda a aquest projecte, perquè l'abast -excessiu, per alguns- donat per la Comissió d'Assumptes Socials al que en principi es tractava només d'un text preparatori, l'ha convertit en el que no dubtaríem a qualificar com la Declaració dels drets del nen de 1950.

Amb els debats d'aquest període quedà assegurada la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta. Calgué superar la tendència a mantenir una sola declaració principal sobre els drets de la persona humana. Aquest fou, en molta part, un mèrit personal del representant francès Sr. Hauck. Sense la seva actuació, segura i equilibrada, ens hauríem vist privats del que cal doncs considerar alguna cosa més que un simple antecedent.

La Comissió d'Assumptes Socials s'acomodà a la forta virada que imposà la presència de la Declaració universal dels drets de l'home, abandonant, com a mètode de treball, la temptativa de transformar i adaptar la Carta de 1924; encara que molts retalls seus poden identificar-se en aquests deu principis. La Declaració de Ginebra és lluny i és prop: se li reconeix la paternitat, se li ret homenatge i se la menciona com a font. Si les referències a la Declaració universal són persistents, ho són per a una confrontació. En realitat, el contingut i el to dels punts ara enunciats reflecteixen aquell tipus de coneixement de les necessitats del nen que tan sols li podia venir a la Comissió d'Assumptes Socials de consagrar se a la protecció de la infantesa i d'estar avesada a invocar, per a la seva acció, uns principis ja de temps proclamats en

el pla internacional. Per això el Sr. Hauck defensà l'aptesa i la responsabilitat de la Comissió de preparar una declaració sobre els drets del nen. I convertí anticipadament el projecte en la primera de les declaracions relatives als drets humans.

L'instrument que més endavant articularà la Comissió dels drets de l'home i la versió definitiva de 1959, no diferiran massa del text de 1950. Però les vicissituds de la declaració, fins que no es proclami, encara duraran. Passaran sis anys abans no es torni a treballar en el projecte.

El text de 1950 ningú no el coneixia; esperava veure's inclòs en algun ordre del dia per a reviure. Com que la Comissió d'Assumptes Socials havia hagut de transferir la seva competència, no podia actuar; i la Comissió dels drets de l'home s'encarava amb els Pactes internacionals. En el fons, la Declaració de Ginebra era la única que es podia considerar vigent (58), a més de formar part, amb les esmenes de 1948 (vegi's p. 125), dels Estatuts de la U.I.P.E. i de la S.C.F., que continuaven la seva tasca com a organismes internacionals privats.

El 1957, nous delegats insistiran en qüestions ja analitzades, n'aportaran algunes d'inèdites, matisaran aspectes importants. Els debats, sobretot al si de la Tercera Comissió de l'Assemblea General, seran llargs i prolixos. Potser aquests sis anys hauran permès d'incorporar altres perspectives en la visió de la infantesa. Però tot plegat confereix a la declaració dels drets del nen alguna cosa de permanentment inacabat; i qui sap si ha de ser així.

(58) Les Nacions Unides, no obstant, mai no s'adheriren formalment a la Declaració de Ginebra.

c. Període 1957-1959. El projecte de la Comissió dels drets de l'home

La Declaració Universal pesà intensament en els treballs preparatoris de 1950-1951; ara hi haurà, a més, l'influx dels Pactes internacionals complementaris.

El 1951 l'Assemblea General havia encarregat a la Comissió dels drets de l'home d'elaborar dos convenis que dotessin de força vinculant els articles de la Declaració Universal. I encara que la redacció dels Pactes s'acabà el 1955 (59), el text lliurat per la Comissió d'Assumptes Socials feia ja set anys, no s'examinarà fins a mitjan 1957.

El nen disfrutava, en realitat, de tots els drets proclamats en la Declaració dels drets de l'home (60), en allò que l'atenyien. L'existència dels Pactes fomentà en part una de les preocupacions bàsiques, no pas nova, del present període preparatori: redactar directament un text amb força obligatòria, que contingués mesures específiques d'aplicació. Aquesta empresa, tal com venia desenrotllant-se el procés d'elaboració de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides, apareixia quasi com a impossible, en certa manera contradictòria.

La mateixa promoció de l'UNICEF, menció obligada dins del llarg interval en què l'examen de la nostra declaració quedà en suspens, degué afavorir també aquella tendència. En efecte, el 1950 fou un any decisiu de cara la supervivència i

(59) L'Assemblea General inicià aleshores la discussió dels projectes dels Pactes, que no s'aprovaren fins el 16 de desembre de 1966.

(60) Ho observà encertadament un delegat governamental durant els debats de la Tercera Comissió (intervenció del representant de Tailàndia: vegeu's A/C.3/SR.914, p. 41).

el canvi de política d'aquest organisme (61). Durant el si-
 sè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials,
 mentre es redactava "la declaració de 1950", es discutia al-
 hora un programa a llarg termini a favor de la infantesa i
 es tractava de l'avenir del Fons (62). Algun membre de la
 Comissió no estimava necessari, aquells moments, d'aller-
 gar la seva vida. Ja quan es fundà, el 1946, s'havia mani-
 festat l'esperança que en ^{el} curs de pocs anys l'ajuda als nens
 podria ser reduïda d'una manera sensible. No obstant, reco-
 neguent la necessitat d'una acció continuada per tal d'alleu-
 jar els sofriments dels infants, sobretot als països insufi-
 cientment desenvolupats, es decidí que l'UNICEF quedés esta-
 blert com a institució permanent. El 1953, l'Assemblea Gene-
 ral confirmà aquestes decisions i les ratificà amplament en
 una resolució en la que, a més, acordà de canviar el seu nom
 pel de "Fons de les Nacions Unides per a l'Infància", és a
 dir, suprimint la paraula "emergency" del seu títol anglès,
 però conservant la sigla "UNICEF", que s'havia fet popular
 arreu del món (63). Així ressortava el seu caràcter durable.
 I un altre fet a destacar en aquest lapse de temps és la ce-
 lebració, des de 1954, per un acord entre l'UNICEF i la
 U.I.P.E., del Dia Universal del Nen. No es comptava amb cap
 declaració de drets on recolzar-se, però fou d'un gran im-
 pacte sensibilitzador en molts països.

La situació de l'UNICEF s'afermarà encara més quan, pro-

-
- (61) M. Kesera Karunatileke, "Le Fonds des Nations Unies pour l'Enfance. Étude de droit des organismes internationales", thèse pour le doctorat présentée et soutenue publiquement à l'Université de Paris. Faculté de Droit et des Sciences Économiques, avril 1966.
- (62) Doc. E/1678 - E/CN.5/221, de 8 de maig de 1950, ja citat, pp. 19-27.
- (63) Vegi's resolució 310 (XI), de l'11 d'agost de 1950, de l'ECOSOC; i les resolucions de l'Assemblea General 417 (V), 314ª sessió plenària, del 1er de desembre de 1950 i 802 (VIII), 455ª sessió plenària, del 3 de novembre de 1953. El títol anglès de l'organisme era, com és sabut, "United Nations International Children's Emergency Fund".

clamada la Declaració Universal, l'Assemblea General li atribuirà, en una resolució especial (64), la missió de "portar a la pràctica els fins enumerats en la Declaració dels drets del nen"; però tot li venia de l'època a què ens referim (els acords de 1950 i 1953).

L'UNICEF és un organisme molt singular dins l'ONU. Ens hi referirem més extensament en un altre capítol. Podria semblar que ara ens haguéssim precipitat, en parlar-ne; però, de l'apretada síntesi que hem fet del conegut organisme ens interessava assenyalar les paraules parcialment subratllades, que suposen una intencionalitat latent des de la seva creació. Té el seu origen en un acte unilateral de l'Organització, i és l'única institució intergovernamental consagrada als problemes de la infantesa (65). Acompleix un encàrrec concret, dedicant la seva atenció amb preferència envers els països "pobres".

A l'UNICEF no li ha calgut una declaració de principis per a la seva acció. Tampoc no n'ha generat cap, com succeí el 1923 en formular-se aleshores la U.I.S.E. la conveniència, també, d'una planificació a llarg termini. La Carta de Ginebra constituí un document programàtic i la força integradora que hi havia darrera la U.I.S.E. L'UNICEF mai no intervingué en els debats sobre la Declaració dels drets del nen.

En la nostra tesi es concebeix la Declaració com una doctrina, com el pensament, fins com una teoria si es vol, sobre la infantesa; susceptible, inclús, d'evolucionar. I això, que demana una visió total de la infantesa, fa -ens sembla- que la responsabilitat de l'UNICEF en l'aplicació dels drets del nen sigui només parcial. Els problemes d'aplicació, en aquest sentit lat com en l'estrictament jurídic, estan per resoldre; aleshores i avui.

(64) Res. 1391 (XIV), de l'Assemblea General, de 20 de novembre de 1959, paràgraf quart.

(65) Res. 57 (1), de l'Assemblea General, de l'11 de setembre de 1946.

Tot i la preocupació que planarà en aquest període preparatori, en ordre a convertir la declaració en un text aplicable, el document que deixarà redactat la Comissió dels drets de l'home serà un conjunt de principis generals. La Declaració Universal dels Drets del Nen de les Nacions Unides tindrà aquest caràcter. D'altra banda, costa tanmateix de pronunciar-se sobre què és millor, si una declaració o un conveni: és a dir, si l'últim sentit del que es proclama s'infiltrarà d'una manera més profunda en la consciència col·lectiva conservant-se com a autoritat moral o adquirint una autoritat jurídica.

Quan finalment, doncs, l'abril de 1957, es reemprèn l'estudi del projecte, un nou equip d'homes se'n fa càrrec. Se li confien els antecedents necessaris. Però en aquests relleus, ja ho hem dit abans, es perd sempre alguna cosa dels períodes anteriors. Es disposa cada vegada només dels seus resultats últims (66). En cadascun dels textos apareguts fins aquell moment hi havia una vocació universal que els feia invocables, àdhuc en el que podien tenir de contingent (67). Parlant de la versió definitiva de 1959, el Secretari del B.I.C.E., Sr. Moerman, dirà que tan sols podia concebre's "en un context històric i sociològic determinat; i aquesta manera de veure les coses recalca és important: explica que les Nacions Unides no creguessin que els calgués d'adherir-se a la Carta de Ginebra de

(66) En aquest cas concret, les actes resumides de l'ECOSOC, i especialment les del Comitè Social (E/AC.7/125-128), sense tenir davant el resum de la rica discussió al si de la Comissió d'Assumptes Socials (E/CN.5/SR.124-125 i 137-142). Es comptava, això sí, amb l'útil document E/CN.4/512, al que ja ens hem referit.

(67) Ens referim, aquí, als textos reproduïts en el cos d'aquest treball: la Declaració de Ginebra, la versió esmenada de la U.I.P.E. i el que n'hem dit "la declaració de 1950". El text de la U.I.P.E., hi insistim ara, ens sembla el més representatiu del període 1946-48, en el seu intent de transformar i adaptar la Declaració de Ginebra; tot i que el projecte de l'O.M.S. (Apèndix núm. 6) és en alguns punts més lúcid si cap.

1923, que, no obstant, havia rebut l'assentiment unànime de la Societat de Nacions" (68). I el mateix podria aplicar-se als precedents al.ludits.

La Comissió dels drets de l'home, cal tenir-ho present, estava formada per disset delegats governamentals i els representants de sis organitzacions privades. A aquests darrers se'ls escoltava sense, en general, discutir-se les seves opinions. S'entreu una certa propensió a l'oficialitat, que s'evidenciarà encara més a la Tercera Comissió (setanta quatre delegats governamentals i els representants de dos organismes especialitzats). Això pot també il.lustrar, en part, el fet que un grup caracteritzat d'oradors propugnés amb insistència mesures específiques i garanties estatals.

La labor de la Comissió es desenrotllarà en dues etapes: un ampli debat general en el seu 13è període de sessions (maig 1957) i l'estudi paràgraf per paràgraf del projecte de la Comissió d'Assumptes Socials en el 15è període de sessions (març-abril 1959). Ens aturarem sobretot en el debat general, que ens dóna el to del present període preparatori. Es dediquen a aquest debat quatre intenses reunions (69), i es fa un ús molt discrecional de l'esmentada resolució de l'ECOSOC 309 C (XI) de 13 de juliol de 1950, transcrita a la pàgina 154; seguint l'esquema quasi cartesià del Memorandum del Secretariat de 19 de febrer de 1951 (70), que d'una manera tan precisa sabé establir què calia entendre per principi i per fons de la Carta.

El President comença per referir-se a l'"excés de feina" que impedí a la Comissió d'abordar abans el treball sobre

(68) Joseph Moerman, article "La Oficina Internacional Católica de la Infancia y la Declaración de los Derechos del Niño", a "X Aniversario de los Derechos del Niño", ob. cit., p. 30.

(69) Dies 27 i 28 de maig de 1957; 13è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home. Vegi's docs. E/CN.4/SR.555-558.

(70) Doc. E/CN.4/512, ja citat.

la Carta dels drets del nen. Israel vol que consti en acta el seu pesar perquè, després de trenta anys d'esforços (71), encara no hagi estat possible acabar l'elaboració d'un projecte. També manifesta el President als delegats i als representants de les organitzacions no governamentals assistents (72) que, si ho desitjaven, podien pronunciar-se amb tota franquesa si els drets enunciats en el projecte de Declaració representaven, en opinió seva, el "mínimum a què el nen és acreedor o el maximum que cal obtenir progressivament". Ja es veu que s'anava a una nova redacció.

Les qüestions d'aplicació i la referència als Pactes internacionals aparegueren immediatament, a la primera reunió. "La Declaració Universal i el projecte de Pactes dels Drets Econòmics, Socials i Culturals, diu el delegat de Polònia (73), toquen alguns temes que afecten la infantesa, però no ho fan amb suficient detall"; i afegeix: "Quan el 1950 la Comissió d'Assumptes Socials elaborà el seu projecte de Declaració dels drets del nen, es trobaven encara en la seva etapa inicial els projectes de pactes internacionals dels drets humans" (74). El principal defecte que el delegat ucraïnà troba al projecte de la Comissió d'Assumptes Socials és que "no conté cap disposició sobre les garanties que l'Estat ha de donar per a la seva aplicació". El delegat soviètic, amb el to propi del països socialistes, considera injustificat el pessimisme d'alguns oradors respecte la possibilitat d'elaborar un text jurídicament obligatori. També Irak creu

-
- (71) Es retrotrau a la Declaració de Ginebra. I, ¿no hem de comptar, també, que en l'endemig hi hagué la "guerra freda"?
- (72) U.I.P.E., Organització Mundial Agudes d'Israel, Unió Internacional d'Organitzacions Familiars, B.I.C.E., Federació Internacional de Dones Universitàries i Moviment Mundial de Mares.
- (73) Notem que al·ludeix, com és lògic, als drets socials, que són els que bàsicament atenyen l'infant; no als drets civils i polítics.
- (74) E/CN.4/SR.557, p. 8.

que hauria estat preferible "enfrontar-se d'una vegada amb la realitat i concloure els pactes i convenis que fossin necessaris". El secunda l'Iran. Noruega, així mateix, "no troba cap raó perquè la Declaració no sigui un instrument obligatori"; "ni tan sols intenta d'enunciar les obligacions jurídiques dels peres". No obstant, el mateix delegat norueg afegeix que "tal com estan redactats, els principis no poden incloure's en un instrument jurídic", de manera que si la Comissió dels drets de l'home "no decideix redactar de nou tota la declaració (75), més val deixar-la com a simple declaració de principis". El delegat de Filipines desitja saber si som davant d'un minimum irreductible o un maximum a assolir. Xina encara dubta si el text ha de ser una resolució, una declaració o un conveni.

Argentina inicia una girada en el tractament d'aquest punt. Malgrat que hauria preferit una convenció internacional, reconeix que es necessitaria massa temps per a redactar-la; i proposa que es segueixi el mateix sistema ja emprat amb la Declaració Universal dels Drets de l'Home: primer una declaració, després un pacte i per fi les mesures d'aplicació. El representant francès Sr. Juvigny tampoc "no s'oposa en principi a la idea d'algunes delegacions de què més val firmar un conveni que publicar una declaració, però no ho estima possible immediatament"; i recolza el punt de vista d'Argentina. El representant de Ceilan també pensa que de moment és impossible de redactar un pacte; però darrera les seves paraules hi ha tota una altra visió de les coses. "És, diu, un problema d'educació. L'opinió pública dels països més civilitzats accolliria sens dubte amb gust la preparació d'un pacte, però no és possible vèncer tot d'un cop dificultats que han existit durant segles". I l'Índia repeteix l'argument pro-

(75) Notem com en aquest període de sessions s'admet la interpretació àmplia de la resolució 309 C (XI), en el sentit de conferir a la Comissió dels drets de l'home la facultat de redactar una nova Declaració dels drets del nen, com així es farà en l'etapa del 1959.

pi d'un país del Tercer Món: "Molts governs no podran adhe-
rir-se a la Declaració per raons purament econòmiques" (76).
Ja Ucraïna havia dit que "cal tenir presents les diverses
característiques de cada país". El representant anglès, Sir
Samuel Hoare, en una intervenció que tornarem a citar, "s'o-
posa a la idea d'incloure els principis proposats en una con-
venció" perquè "molts d'ells no es podrien formular en ter-
mes apropiats per a una convenció". La delegada nord-ameri-
cana, decantant-se per una declaració, conceptúa el projec-
te com "un document complementari -el pensament no era nou-
de la Declaració universal dels drets de l'home, íntimament
relacionat amb ell". França i Anglaterra, en les seves in-
tervencions d'aquest període, parlen de l'impuls i les obli-
gacions morals que suposen la Declaració dels drets del nen,
abans d'emprendre un conveni com a mitjà efectiu d'aplica-
ció; Argentina la qualifica de "codi moral de gran valor" (77).

La discussió es reproduirà una vegada més al si de la
Tercera Comissió, amb més força potser; però fou en aquest
tretzè període de sessions de la Comissió dels drets de l'ho-
me que s'establí la naturalesa de l'instrument. Restarà com
una declaració; una declaració relativa a la principal.

El B.I.C.E. té una opinió particular sobre la naturale-
sa de l'instrument, que prové de la seva concepció cristia-
na de la vida. Sempre s'ha mostrat més aviat partidari d'u-
na declaració, desconfiant de la utilitat d'una convenció.
En el present període, qui sap si influenciat pel clima que
havia provocat la presència dels projectes de Pactes inter-
nacionals, també demana "instruments jurídics que puguin

(76) Deia que "encara que sigui trist de reconèixer-ho, pot-
ser Estats econòmicament dèbils no estan en condicions
de facilitar tots els serveis socials que el projecte de
Declaració obliga a mantenir"; i per això "cal deixar el
text com una mera declaració de principis". Recordem la
llarga discussió sobre aquest punt al si de la Comissió
d'Assumptes Socials, l'abril de 1950 (doc. E/CN.5/SR.138,
sisè període de sessions, ja mencionat).

(77) Docs. E/CN.4/SR.557, pp. 10 i 14 i E/CN.4/SR.556, p. 8.

ser incorporats al dret positiu dels distints països". Fonamentament preocupat per alguns problemes de fons, considera el document "una creació purament humana, que no proclama sinó el que està a l'abast de l'home", i que aquest pot modificar quan li plagui. Per això afirma que "sols vinculant els drets fonamentals a un principi superior, se'ls podrà protegir contra tot canvi arbitrari" (78). Per aquest camí aniríem a parar a la justificació jusnaturalista dels drets fonamentals de la persona, punt que no volem tractar en aquest moment.

La discussió sobre l'objectiu de l'instrument, és a dir, la seva necessitat i oportunitat, donà lloc a algunes intervencions lúcides en el debat. La coexistència de la Declaració dels drets del nen i la dels drets de l'home, és perfectament concebible, afirmà el delegat francès Sr. Juvigny (79). "Encara que el nen sigui un subjecte de dret, digué, per la naturalesa mateixa de les coses es veu en la impossibilitat d'exercir directament els seus drets i ha de fer-ho per mitjà dels altres: els adults, la família, o les associacions i els grups privats o públics que espontàniament (els subratllats són nostres) s'ocupen d'ell. El nen no és un subjecte de dret normal, no és un ciutadà com els altres"; i és això el que justifica una declaració especial. També per a Israel (80) els drets del nen difereixen dels de l'home en què el nen posseeix un protector i un representant naturals -els pares-, mentre que els adults estan obligats a la cercar la protecció que necessiten en la legislació, en l'associació, en la defensa pròpia o en altres mitjans creats o reconeguts pels òrgans constitucionals". D'a-

(78) Vegi's E/CN.4/SR.556, p. 6 i doc. E/CN.4/NGO/72 de ler d'abril de 1957. La referència a "un principi superior" no fou objecte de cap discussió en el debat. El recurs a la protecció de la divinitat i l'afirmació de l'origen diví de l'home havien estat omesos de la Declaració Universal dels Drets de l'Home.

(79) Vegi's doc. E/CN.4/SR.557, p. 9.

(80) Vegi's doc. E/CN.4/SR.556, p. 9.

quí que la Declaració dels drets de l'home s'hagi de dirigir als Estats i la declaració dels drets del nen s'hagi de dirigir no sols als Estats sinó també i en particular a les persones a qui correspon la cura i custòdia dels infants. Completant aquestes opinions, el delegat anglès, Sir Samuel Hoare, observa (81) que "una dificultat particular estriba en què mentre els drets humans, en la forma enunciada en la Declaració Universal, poden ser reclamats pels interessats, el nen no coneix ni pot reclamar els seus drets, que han de ser preservats pel pare o el tutor". Per a Sir Samuel Hoare resulta fins i tot discutible parlar de drets del nen en sentit jurídic. "D'això, continua, se n'han adonat els que redactaren els principis del projecte de Declaració, molts dels quals comencen dient: 'Col donar al nen ...', o bé: 'El nen ha de ser protegit ...'; i no: 'Tot nen té dret ...'". I puntualitza que els principis proposats impliquen obligacions morals de la societat, dels pares o de l'Estat, i no drets personals (82). "Convé, per exemple, diu, que un nen sigui educat en la religió dels seus pares: mes aquest és un dret dels pares, no del nen".

Totes aquestes intervencions enclouen qüestions de principi referents a la naturalesa de l'instrument i al seu contingut. És difícil de dissociar-ho. També costa de distingir, dirà el representant francès, entre fons i forma. El Sr. Juvigny pensa que la Comissió dels drets de l'home ha de resistir la temptació d'elaborar una declaració amb tot detall, ja que això plantejaria problemes d'aplicació. "Col ser ambiciós i alhora realista", diu; i, defensant el projecte de la Comissió d'Assumptes Socials, li reconeix aquesta virtut. Una declaració que ha de ser aplicada a tot arreu s'ha de mantenir en un punt just, a fi de respectar les diferències polítiques, econòmiques, filosòfiques i socials que hi ha entre els diversos països. També Sir Samuel Hoare

(81) Vegi's doc. E/CN.4/SR.557, p. 13.

(82) Entenem que el terme "personal" indica, en aquest cas, el concepte general de dret subjectiu.

propugna una declaració de principis generals perquè sigui compatible amb els costums i pràctiques de tots els països. És la vella tesi de la U.I.P.E., que en aquest període de sessions recorda una vegada més el gran valor de la Declaració de Ginebra com a punt de partida de reformes socials i legals (83).

Un sol país es refereix a la qüestió del títol. La representant nord-americana hauria preferit encapçalar el text amb la paraula "proclamació", per satisfer les delegacions que havien manifestat el temor que una declaració distinta anés en detriment de la força i l'autoritat de la Declaració Universal. Però el nom de "declaració" també acabà imposant-se.

Quant a les disposicions mateixes, alguns països haurien acceptat en bloc el text del projecte de la Comissió d'Assumptes Socials. Així ho manifestà expressament l'Índia (84); Anglaterra ho deixà entendre, en tant que restés una declaració; França, ho hem vist, féu l'elogi del document qualificant-lo d'equilibrat. Les referències al contingut es centraren sobretot en la condició dels fills legítims, el dret a l'educació i el dret a la vida. Destaca, per la seva insistència, la condició dels fills il·legítims. Provocà fortes divergències, i en la seva discussió ens sembla que també hi és palpable la influència dels Pactes.

El tema l'encetà el delegat norueg. El principi 10 del projecte (la no-discriminació per cap motiu, entre ells el "naixement" i la "legitimitat") ja establí de manera clara que el fill il·legítim ha de tenir la mateixa protecció social que el legítim, observà; però estimava necessària alguna disposició sobre la seva condició jurídica. S'emparava en la legislació del seu propi país. Argentina, podent així mateix recolzar-se en la seva legislació nacional, s'hi mostrà immediatament d'acord. Itàlia, no obstant, s'hi oposà.

(83) Vegi's E/CN.4/SR.555, p. 8.

(84) Vegi's E/CN.4/SR.556, p. 7

Al·legà el risc de soscavar els drets de la família legítima: "Per delicada que sigui la labor", calia trobar el just equil·libri i conciliar els dos principis. Compartien la preocupació del delegat italià la Unió Internacional d'Organitzacions Familiars i el B.I.C.E., invocant la necessitat d'atmosfera familiar de què parlava el punt 4 i estudis de la mateixa ONU, de l'O.M.S. i del Centre Internacional de la Infància que demostraven els efectes desastrosos de la carència d'un medi familiar normal. Al delegat del Líban li semblava notar una "certa tendència a prescindir de la família". Quan el delegat mexicà adduí que aquestes qüestions eren alienes al debat, ja que ara es tractava dels "drets del nen, no dels de la família", la representant del Moviment Mundial de Mares li replicà que no es pot considerar el nen aïlladament. No obstant, per al delegat de Filipines "el problema radica en saber com podrà disfrutar d'aquest dret un fill il·legítim de pare desconegut".

Aquesta "distinció secular", segons frase d'Israel, divideix irrevocablement la Comissió dels drets de l'home en dos grups. Per això alguns delegats suggereixen de suprimir l'al·lusió a la il·legitimitat com a factor discriminatori. Amb tot, el problema no es pot defugir; "els fets hi estan en contra", diu el representant de Ceilan. Al llunyà Orient "no existia cap distinció entre legitimitat i il·legitimitat, ja que cada infant pertanyia a una família i era considerat com un bé; però sota la influència de les idees occidentalistes aquesta etapa ha estat superada (85) i s'han introduït conceptes més moderns sobre el matrimoni, el divorci i l'herència". La idea que la família és l'element natural de la societat ja figurava en la Declaració Universal (art. 16, 3). Possiblement per aquest motiu el projecte de la Comissió d'Assumptes Socials no hi havia insistit. Ara el delegat mexicà la recorda, però cal també "tenir en compte els fills il·legítims, el problema dels quals és, per a ell, el més important dels que resten sen-

(85) Malgrat això, ¿no hi ha aquí com una recusació envers la concepció occidentalista de la vida?

se resoldre en el projecte que es discuteix". El problema, diu encara, té una faceta religiosa; i afegeix amb un realisme tocat d'amargor: "Sovint l'aspecte econòmic és el més important; passa, senzillament, que molts no tenen mitjans suficients per casar-se". Ja el delegat de Ceilan havia apuntat que no s'havia de fer cap diferència en nom de la religió. "La religió hauria de donar a entendre que tota vida humana és igualment sagrada i que cada nen té dret a la plenitud del seu desenrotllament". El delegat d'Israel, en fi, tem que la menció de la il·legitimitat en el text no perpetui i sancioni aquella diferència. Sir Samuel Hoare, sense compartir l'argument israelita, també estima que podria suprimir-se la menció de la legitimitat, perquè tot el seu sentit està englobat en la paraula "naixement" que la precedeix en el text. "Així es determinà en les deliberacions sobre la mateixa paraula, en la preparació de la Declaració Universal i dels projectes de pactes internacionals". I aquest terme ja no apareixerà, com veurem (pràctica transaccional a la que es recorrerà cada vegada més) ni en el text establert per la Comissió dels drets de l'home ni en la versió definitiva de 1959.

El dret a la vida i a la lliure opció dels pares respecte l'educació que han de rebre els seus fills han estat sempre els "leit-motiv" de les intervencions del B.I. C.E. (86). "Conebut, el nen té dret a la vida, i aquest dret ha de ser protegit eficaçment contra tota infracció, i en primer lloc i sobre tot contra l'avortament". Congruent amb la seva visió cristiana, la posició és clara. Jo he vist com la qüestió fou obviada l'any 1950 per la Comissió d'Assumptes Socials; i ho continuarà essent en el futur. En aquest punt, la declaració dels drets del nen es tributària de la principal, que adoptà una solució ambigua evitant de pronunciar-se sobre els nascituri, l'eutanasia i fins sobre la pena de mort.

(86) Vegi's E/CN.4/SR.556, p. 4 i comunicació continguda en E/CN.4/NGO/72, de 1er d'abril de 1957.

Al B.I.C.E. li sorprèn també que en el principi 5 del projecte (el dret a l'educació) no es faci referència al paràgraf 3 de l'article 26 de la Declaració Universal, ja que és essencial -estima- que s'especifiqui taxativament el dret del nen a què es respecti la llibertat que tenen els seus pares d'eleger la classe d'educació, especialment la religiosa, que considerin més en harmonia amb la seva fe i més adequada per als interessos del nen (87). "Aquest dret és encara més fonamental que l'onunciat en el principi 5, i cal afirmar-ho si es vol que el text tingui algun sentit". Recalcant-ho, l'Organització Mundial Agudas d'Israel (88) precisa que el nen ha de "gaudir d'una educació que ostigui en harmonia amb les conviccions religioses i amb les afinitats culturals dels seus pares"(89); invocant, ultra la Declaració Universal, la Convenció de Ginebra sobre la protecció de la població civil en temps de guerra, de 12 d'agost de 1949, que, reconeixent l'existència d'aquest problema en el seu article 50, disposa que sempre que sigui possible els nens orfes o separats dels seus pares a conseqüència de la guerra han de ser pujats i educats per persones de la seva pròpia nacionalitat, idioma i religió. Es tracta, conclou, d'un "dret sagrat".

Les opinions del B.I.C.E. i de l'Organització Agudas d'Israel no són controvertides senzillament perquè no es discuteixen. En tractar-se d'un debat general, sense votacions, no hi ha cap desestimació formal. Però amb això podria començar-se a confeccionar un capítol de les parts rebutjades de la declaració, com fa Albert Verdoot en el seu estudi sobre la Declaració Universal (90). Les propostes s'ignoren, i

(87) Recordem la menció ocasional que sobre aquest punt féu Sir Samuel Hoare durant el debat general.

(88) Vegi's E/CN.4/SR.555, p. 9.

(89) Aquesta darrera al·lusió apareixerà novament en els debats de la Tercera Comissió, formulada pel representant d'un altre país.

(90) A. Verdoot, ob. cit. Capítol V.

no figuraran en l'informe oficial d'aquest tretzè període de sessions de la Comissió dels drets de l'home (91). La història de la Declaració dels drets del nen, no obstant, no fóra completa sense mencionar-les; i la seva interpretació resultaria deficient.

L'última reunió d'aquest període de sessions (92) es dedicà a la redacció del projecte de resolució amb què s'havia de cloure i que decidiria el treball futur de la Comissió. El debat havia posat de manifest que calia analitzar el projecte amb més detall i es volia satisfer la comanda que, per la Res. 309 C (XI), li havia fet l'ECOSOC. Fins aleshores s'havia opinat sobre els aspectes més essencials, però mancava un examen paràgraf per paràgraf. Alguns delegats (Filipines, Argentina) insinuaren la conveniència de retornar el projecte a la Comissió d'Assumptes Socials; però Polònia s'hi oposà amb rotunditat: "La Comissió de drets humans, digué, ha d'assumir la responsabilitat que el Consell li ha assignat: ha d'estudiar amb tot detall el projecte de Declaració, esmenar-lo si ho creu necessari, i presentar-lo després al Consell perquè aquest el trameti a l'Assemblea General". L'Índia recordà que "diverses delegacions han preguntat fins a quin punt la Declaració és jurídicament obligatòria per als Estats signataris". Això suposava consultar als Estats membres de les N.U. S'acceptà. Després, la Comissió continuaria els debats. Per la resolució adoptada (93) es trameteren als Estats membres les observacions fetes en aquest debat general, incloent-hi les comunicacions escrites de les organitzacions no governamentals i el text de la Comissió d'Assumptes Socials, pregant-los de contestar abans del 1er de desembre de 1957. Però l'ECOSOC, per tal d'asse-

-
- (91) Vegi's E/2970/Rev. 1 - E/CN.4/753/Rev. 1. Tampoc no figuraran propostes semblants o altres -com l'ús de la llengua materna en l'ensenyament, per exemple, que es consideren drets de minories- en l'informe dels debats de la Tercera Comissió, sobre els drets del nen (vegi's A/4249).
- (92) 9 d'abril de 1957 (doc. E/CN.4/SR.558).
- (93) Vegi's l'informe sobre el 13è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home (doc. E/2970/Rev. 1, ja esmentat).

gurar-se la seva col.laboració, cregué oportú de concedir-los un termini més llarg: fins el ler de desembre de 1958 (94). Es perdia un any. I, amb tot, dels 82 Estats que composaven l'Organització, només en respongueren 29 (95), xifra que, no obstant, fou considerada normal (96).

Durant la segona etapa de la seva actuació (15è període de sessions, març-abril de 1959), la Comissió dels drets de l'home considerà minuciosament, al llarg de disset reunions, el text de 1950 (97). D'acord amb els termes de la repetida resolució 309 C (XI), res no li impedia de presentar un nou projecte. De manera que l'encàrrec que havia rebut del Consell, de pronunciar-se sobre les qüestions de principi i de contingut del document elaborat per la Comissió d'Assumptes Socials, l'acomplí efectivament "en forma d'un nou projecte de declaració" (98), que envià a l'ECOSOC a més del de la Comissió d'Assumptes Socials.

No hem pas d'extendre'ns sobre els debats del 15è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home. La Comissió no es resigna a abdicar de la preocupació dominant en les discussions del 1957 i en tot el present període preparatori. Com que els principis del document examinat no es podien transformar en clàusules d'aplicació, amb el desig de preveure-ho tot el recarrega de detalls i aclariments que el converteixen en un text prolix, feixuc i reiteratiu. Desproveït de la vocació i d'aquella certa contundència que encara conservava la "declaració de 1950", el seu principal

(94) Res. 651 E (XXIV), de 24 de juliol de 1957.

(95) Vegi's la relació d'Estats a E/3229, paràgraf 107.

(96) Ho observà, comentant-ho, Sir Samuel Hoare, en els debats al si del Comitè Social (vegi's E/AC.7/SR.395, juliol 1959, p. 6), en jutjar la labor de la Comissió dels drets de l'home.

(97) 15è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home (vegi's E/CN.4/SR. 626-642).

(98) Res. 5 (XV), de la Comissió de drets humans, de 8 d'abril de 1959. Vegi's, també, el doc. A/4143 (Informe de l'ECOSOC, Secció V, p. 9).

valor radica en ser la base del treball de la Tercera Comissió.

La darrera contribució de la U.I.P.E. a la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides —una esmena presentada a finals de 1958— no pesà en aquest procedir de la Comissió de drets humans. Durant el debat general de 1957, la U.I.P.E. havia manifestat que no estava gens ressentida pel fet que la Comissió d'Assumptes Socials hagués volgut recomanar el seu propi text enlloc de la Declaració pre-existent (99). En aquesta esmena, la veterana organització realitzà, fidel a les seves tesis, un esforç extrem per a proposar un text senzill i concís (100). Contenia únicament principis, sense referir-se a qüestions d'aplicació; el Preàmbul havia estat sensiblement reduït i es col·locaren en un ordre més coherent els deu punts del projecte.

En realitat, durant la discussió del nou projecte es palesà la contraposició de dues visions sobre l'eficàcia de la declaració. Per a l'URSS, i amb ella el bloc dels països de l'Est, no havia de ser tan sols formalista, sinó que havia de contenir indicacions concretes. Mai no havia ocultat les seves preferències per una convenció internacional. Per a la majoria de les altres nacions, es tractava d'una enumeració breu de principis essencials. Aquesta contraposició tenia unes arrels profundes que comentarem en el capítol següent.

Entrant en l'estudi detallat del text de 1950, la Comissió de drets humans examina el Preàmbul (101). No es produeixen canvis importants. Hi ha una reordenació dels paràgrafs més ajustada al concepte d'una declaració que ha esdevingut relativa a la dels drets de l'home.

(99) Vegi's E/CN.4/SR.555, p. 8.

(100) Vegi's E/CN.4/NGO/84, de 31 de desembre de 1958, comunicació de la U.I.P.E. responnent a la invitació de la Res. 651 E (XXIV) de l'ECOSOC. El projecte, que no produïm, figura a les pp. 4-5 d'aquest document.

(101) Vegi's E/CN.4/SR.628-630.

Així, es ressalta amb més força, en el paràgraf primer, la referència a la Carta fundacional de les Nacions Unides. Una petita modificació en la clàusula general no-discriminatòria del paràgraf segon, vol subratllar que el reconeixement dels drets fonamentals de la persona passa necessàriament per la Declaració Universal. Col·locant a continuació el paràgraf cinquè de la Comissió d'Assumptes Socials (i suprimint el tercer perquè ara resultava reiteratiu), es justifica més aviat, dins del Preàmbul, la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta. S'insereix en quart lloc (proposta d'Israel) un paràgraf de nova redacció en el que es recorda que la protecció especial a la infància proclamada en la Declaració de Ginebra ha estat també reconeguda en l'article 25 de la Declaració Universal i en els convenis constitutius d'organismes especialitzats i organitzacions privades. El cinquè paràgraf, escurçant el quart punt del Preàmbul del text de 1950, recull una de les frases més afortunades de la Declaració de Ginebra. Finalment, en el paràgraf dispositiu culmina l'evolució del debat sobre els destinataris de la declaració. Si el 1924 es feia una crida als "homes i dones de totes les nacions" i la declaració de 1950 es dirigia als "homes i dones, no sols a títol individual sinó a través de les seves autoritats locals i governs respectius" (a la traducció oficial espanyola hi figura el mot "nacionals"), ara, com a conseqüència d'una esmena verbal de l'Índia, la responsabilitat apareix més destriada: d'una banda, els homes i dones individualment; de l'altra, les autoritats locals i els governs nacionals. Hi veiem la tendència a l'oficialitat d'aquest període. L'URSS hauria preferit, fins i tot, amb el seu acostumat punt de vista, que es parlés de "governos de l'Estat"; però la seva esmena no arribà a sotmetre's a votació.

Les opinions expressades en el debat de 1957 influeixen en la nova redacció dels principis (102). En resultarà, ja ho hem dit, un text més treballós; degut, en part, a la in-

(102) Es dediquen a la discussió quinze sessions (docs. E/CN.4/SR.628-642). Vegi's, així mateix, l'informe sobre el 15è període de sessions de la Comissió de drets humans (doc. E/3229).

sistència de l'URSS en demanar la inclusió de mesures legislatives i garanties estatals. La numeració dels principis, tal com es transcriuran més avall, segueix quasi punt per punt -és digne de ser notat- la classificació que n'havia fet la U.I.P.E.

A la primera sessió s'examinà una esmena que tendia a substituir les paraules "el nen" per "tot nen", però no s'aprova. Són idèntics, o pràcticament idèntics, els principis 2, 4, 8 i 9: els relatius al desenvolupament integral del nen; el dret a un nom i a una nacionalitat; el dret a ser el primer, o figurar entre els primers, o rebre auxili en tota circumstància; els drets dels infants disminuïts per les causes que s'hi esmenten.

Es col·locà, com a primer dels principis, la clàusula de no-discriminació. Ha estat sempre el parer de la U.I.P.E. que es repetís en el cos de la declaració, ja que, en divulgar-se, sovint s'ometen els paràgrafs del Preàmbul. S'elimina, com a factor discriminatori, la distinció per "la casta". Es suprimeix, també, el terme "legítimitat", que tantos controvèrsies havia produït en el debat general. Buscant, però, una protecció jurídica a més de la social, s'hi afegixen dues frases en les que es diu que el nen gaudirà de tots els drets enunciats amb independència que aquests drets siguin d'ell mateix o d'algun dels seus pares i tant si ha nascut de matrimoni com fora de matrimoni. La segona frase desapareixerà del text definitiu de la Tercera Comissió. El principi 3 és nou: respon al criteri d'un país de l'Est (en aquest cas Polònia), i enclou mesures concretes que afavoreixin el desenvolupament del nen previst en el principi 2. Cal destacar-ne l'expressió "l'interès superior del nen", que apareixerà en els principis 6 i 7. En la versió definitiva es refundran els principis 2 i 3 de la Comissió de drets humans. En el principi 5 (dret a la seguretat social) es renova la idea de la protecció al desenvolupament del nen; però s'esborra la menció de la gratuïtat dels serveis mèdics (esmena de l'Índia) i també la frase "ja abans de néixer". Aquesta elisió té importància, perquè així s'in-

terpreta d'una forma ja concloent que la protecció al no nascut es limita a les atencions prenatales; no el seu dret a néixer: és el que restà, a proposta de l'Índia, d'una esmena de l'URSS. El desenrotllament del/^{nen}en relació a la seva personalitat constitueix el nucli del principi 6. Amb el nou text, malgrat la seva extensió, es perd alguna cosa bàsica del principi quart del projecte de la Comissió d'Assumptes Socials. El que en 1950 era la possibilitat de créixer en "un medi familiar d'afecte i comprensió", ara queda reduït a una fórmula més genèrica i ambigua com és "un ambient d'afecte i seguretat moral". La possibilitat de pujar sota la salvaguarda dels pares es condiciona a "l'interès superior del nen", i tan sols en circumstàncies excepcionals el nen petit no serà separat de la mare. L'URSS pretenia d'incloure un llarg passatge sobre la protecció, per part de l'Estat, dels orfes i abandonats, que Polònia suavitzà conferint aquesta responsabilitat a "la societat i les autoritats públiques". El principi 7, sobre el dret a l'educació, fou objecte de nombroses esmenes i subesmenes. Es recollí el pensament que els seus fins últims han d'identificar-se amb els propòsits de les Nacions Unides. Es rebutjà una esmena de l'URSS que parlava, entre altres coses, de l'organització d'escoles. No es féu al·lusió a l'article 26 de la Declaració Universal, però prosperà una esmena de França per la que s'atribueix en primer lloc als pares la responsabilitat de l'educació i l'orientació dels fills. S'especifica, en el principi 10, que el nen no ha de treballar abans d'una certa edat. Finalment, s'explana d'una forma notable en el principi 11 el sentit global del desenrotllament del nen, demanant-se que sigui educat "en un esperit de pau, amistat i fraternitat entre les nacions". A Ucraïna sembla desagradar-li el mot "fraternitat" que voldria veure reemplaçat pel de "societat", però la seva proposta fou rebutjada. La clàusula difusora amb què s'acabava el projecte de 1950, es suprimí.

El text aprovat per la Comissió dels drets de l'home és el següent (al costat de cadascun dels paràgrafs del Preàmbul i dels seus principis s'indica el número corresponent

al de la Comissió d'Assumptes Socials):

TEXT APROVAT PER LA COMISSIÓ
DELS DRETS DE L'HOME

Numeració corresponent
del text de la Comissió
d'Assumptes Socials (con
fronti's pp. 157-162)

Preàmbul

Preàmbul

- I. Considerant que les Nacions Unides han refermat la seva fe en els drets fonamentals de l'home i en la dignitat i el valor de la persona humana, i que s'han declarat decidides a promoure el progrés social i a instaurar condicions de vida en una més gran llibertat,
- (Paràgraf I)
- II. Considerant que les Nacions Unides han proclamat en la Declaració Universal dels drets de l'home que tothom es pot prevaler de tots els drets i de totes les llibertats en ella establerts, sense cap mena de distinció, especialment de raça, de color, de sexe, de llengua, de religió, d'opinió política o altres opinions, d'origen nacional o social, de posició econòmica, de naixença o de qualsevol altra situació,
- (Paràgraf II)
- III. Considerant que el nen necessita d'una protecció especial, fins d'una protecció jurídica especial, per la seva manca de maduresa física i mental,
- (Paràgraf V)
- IV. Considerant que la necessitat d'aquesta protecció especial ha estat indicada en la Declaració de Ginebra de 1924 sobre els Drets del Nen i reconeguda de nou en el paràgraf a) de l'article 25 de la Declaració Universal dels Drets de l'Home i en els convenis constitutius dels orga
- (No té equivalent en el text de la Comissió d'Assumptes Socials)

nismes especialitzats i de les organitzacions internacionals que s'interessen pel benestar del nen,

- V. Considerant que la humanitat ha d'atorgar a l'infant el millor d'ella mateixa,

(Sense equivalent exacte: part del paràgraf IV)

En conseqüència,

- VI. L'Assemblea General reconeix i proclama els drets essencials del nen a fi que tingui una infantesa sortosa i pugui desenrotllar-se per gaudir, tant en el seu propi interès com en el de la societat, dels drets i de les llibertats fonamentals, i particularment aquells que ha anunciat la Declaració universal dels drets de l'home. Insta els homes i les dones individualment, com també a les autoritats locals i als governs respectius, a reconèixer aquests drets i a treballar perquè es respectin mitjançant l'aplicació dels principis següents:

(Paràgraf VI)

PRINCIPIS

1. EL NEN GAUDIRÀ DE TOTS ELS DRETS EXPOSATS EN AQUESTA DECLARACIÓ, DESCARTANT TOTA CONSIDERACIÓ DE RAÇA, DE COLOR, DE SEXE, DE LLENGUA, DE RELIGIÓ, D'OPINIÓ POLITICA O ALTRES OPINIONS, D'ORIGEN NACIONAL O SOCIAL, DE POSICIÓ ECONOMICA, DE NAIXENÇA O DE QUALSEVOL ALTRA SITUACIÓ, JA SIGUI D'ELL MATEIX O D'ALGUN DELS SEUS PARES. TOTS ELS NENS GAUDIRAN D'AQUESTS DRETS, TANT ELS NASCUTS DE MATRIMONI COM ELS DE FORA DE MATRIMONI.

PRINCIPIS

(Principi 10)

2. EL NEN HA DE SER POSAT EN SITUACIÓ DE DESENROTLLAR-SE D'UNA MANERA SANA I NORMAL, EN EL PLA FÍSIC, INTEL.LECTUAL, MORAL, ESPIRITUAL I SOCIAL, EN CONDICIONS DE LLIBERTAT I DIGNITAT (Principi 1)
3. EL NEN GAUDIRA D'UNA PROTECCIÓ ESPECIAL DISPENSADA PER LA LLEI I PER ALTRES MITJANS. SEMPRE QUE CALGUI LA LLEI CREARÀ LES OPORTUNITATS I ELS SERVEIS NECESSARIS A FI QUE EL NEN PUGUI DESENROTLLAR-SE D'ACORD AMB ELS PRINCIPIS DE LA PRESENT DECLARACIÓ. L'INTERÈS SUPERIOR DEL NEN SERÀ LA CONSIDERACIÓ FONAMENTAL QUE ES TINDRÀ PRESENT EN PROMULGAR AQUESTES LLEIS. (Principi nou, sense equivalent en el text de la Comissió d'Assumptes Socials)
4. EL NEN HA DE TENIR DRET DES DE LA SEVA NAIXENÇA A UN NOM I A UNA NACIONALITAT. (Principi 2)
5. EL NEN HA DE GAUDIR DELS BENEFICIS DE LA SEURETAT SOCIAL. HA DE PODER CRÉIXER I DESENROTLLAR-SE D'UNA MANERA SANA; I AMB AQUEST FI S'HAURAN DE PROPORCIONAR, TANT AL NEN COM A LA SEVA MARE, ATENCIONS I PROTECCIÓ ESPECIALS, INCLÛS ATENCIONS PRENATALS I POSTNATALS. EL NEN TINDRÀ DRET A DISPOSAR D'UNA ALIMENTACIÓ, D'UN HABITATGE, D'UNS ESPLAIS I D'UNS SERVEIS MEDICS APROPIATS. (Principi 3)

6. EL NEN, PER A L'EXPANDIMENT PLE I HARMONIÓS DE LA SEVA PERSONALITAT, NECESSITA AMOR I COMPRESIÓ. SALVANT SEMPRE L'INTERÉS SUPERIOR DEL NEN, CREIXERÀ SOTA L'EMPAR DELS SEUS PROPIS PARES I, LLEVAT CIRCUMSTANCIES ESPECIALS, EL NEN PETIT NO SERÀ SEPARAT DE LA SEVA MARE. HA DE TENIR LA POSSIBILITAT DE PUJAR EN UN AMBIENT D'AFECTE I DE SEGURETAT MORAL I MATERIAL. LA SOCIETAT I LES AUTORITATS PÚBLIQUES TINDRAN UNA CURA ESPECIAL ENVERS ELS NENS SENSE FAMÍLIA O QUE ESTIGUIN MANCATS DE MITJANS ADEQUATS DE SUBSISTÈNCIA.

(Principi 4)

7. EL NEN TÉ DRET A REBRE EDUCACIÓ GRATUITA, QUE SERÀ OBLIGATÒRIA ALMENYS EN LA SEVA ETAPA ELEMENTAL. L'EDUCACIÓ DEL NEN ESTARÀ DIRIGIDA AL DESENROTLLAMENT INTEGRAL DE LA SEVA PERSONALITAT I TENDRÀ A ENFORTIR EL RESPECTE ALS DRETS HUMANS I LES LLIBERTATS FONAMENTALS; LI HAURÀ DE PERMETRE, GAUDINT DE LES MATEIXES OPORTUNITATS QUE TOTS ELS ALTRES, DE DESENVOLUPAR LES SEVES FACULTATS I D'ESDEVENIR UN MEMBRE ÚTIL DE LA SOCIETAT. AQUESTA EDUCACIÓ HAURÀ DE FOMENTAR LA COMPRESIÓ, LA TOLERÀNCIA I L'AMISTAT RECÍPROQUES ENTRE TOTS ELS POBLES, GRUPS RACIALS I RELIGIOSOS, COM TAMBÉ LA COMPRESIÓ DE LA CULTURA DEL SEU PROPI POBLE I DE LA DELS ALTRES

(Principi 5)

POBLES I DELS PROPOSITS I PRINCIPIS DE LES NACIONS UNIDES.

L'INTERES SUPERIOR DEL NEN SERA EL PRINCIPI QUE GUIARÀ A AQUELLS QUE TENEN LA RESPONSABILITAT DE LA SEVA EDUCACIÓ I ORIENTACIÓ; AQUESTA RESPONSABILITAT PERTOCA ABANS QUE TOT ALS SEUS PARES.

8. EL NEN HA DE SER EL PRIMER A REBRE, EN TOTES LES CIRCUMSTÀNCIES, PROTECCIÓ I SOCORS. (Principi 6)

9. EL NEN QUE PATEIXI ALGUNA DEFICIÈNCIA FÍSICA, MENTAL O SOCIAL, HA DE REBRE EL TRACTAMENT, L'EDUCACIÓ I LES ATENCIONS NECESSÀRIES QUE RECLAMEN LA SEVA PARTICULAR SITUACIÓ. (Principi 9)

10. EL NEN HA DE SER PROTEGIT CONTRA TOTES LES FORMES DE NEGLIGÈNCIA, DE CRUELTAT I D'EXPLOTACIÓ. NO S'HAURÀ DE PERMETRE QUE TREBALLI ABANS D'UNA CERTA EDAT; I MAI NO S'HAURÀ DE CONSENTIR QUE ES DEDIQUI O QUE SE'L DEDIQUI A UNA OCUPACIÓ O TREBALL QUE PERJUDIQUI LA SEVA SALUT O LA SEVA EDUCACIÓ O QUE DIFICULTI EL SEU DESENROTLLAMENT FÍSIC, MENTAL O MORAL. (Principi 7)

11. EL NEN HA DE SER PUJAT EN UN MEDI EN EL QUE ES FOMENTI LA COMPRESIÓ, LA TOLERÀNCIA I L'AMISTAT ENTRE ELS POBLES I ENTRE ELS GRUPS NACIONALS, RACIALS I RELIGIOSOS, I L'AVERSIÓ PER TOTA FORMA DE DISCRIMINACIÓ NACIONAL, RACIAL I RELIGIOSA. HA DE SER PROTEGIT CONTRA TOT ALLÒ (Principi 8)

QUE PUGUI EXCITAR DISCRIMINACIONS,
 DE L'ORDRE QUE SIGUIN. HA DE SER
 EDUCAT EN UN ESPERIT DE PAU, D'AMIS-
 TAT I DE FRATERNITAT ENTRE LES NA-
 CIONS, EN EL SENTIMENT QUE ASSOLI-
 RÀ LA SEVA PLENA EXPANSIÓ I QUE S'AS-
 SEGURARÀ LES MÀXIMES SATISFACCIONS
 SI CONSAGRA LES SEVES ENERGIES I
 LES SEVES QUALITATS AL SERVEI DEL
 PROISME, EN UN ESPERIT I DE PAU
 UNIVERSALS.

(La clàusula difusora ha
 estat suprimida en el text
 aprovat per la Comissió
 dels drets de l'home)

(Clàusula difusora)

L'abril de 1959 (103) la Comissió de drets humans envia aquest projecte a l'ECOSOC, amb l'Informe del seu 15è període de sessions (104). S'hi contenen, confrontats, el text de 1950 i el de 1959.

La majoria dels membres del Comitè Social de l'ECOSOC, en ponderar aquests antecedents (105), troben el text massa detallat, excessivament complicat, reiteratiu (Finlàndia, Costa Rica, Països Baixos, Anglaterra, Afganistan, per exemple). Xina dubta que alguns principis tinguin el seu lloc en la declaració. El representant finlandès, tot i que la seva delegació votarà pel projecte, arriba a dir que la Declaració de Ginebra havia estat molt més pràctica. El re

(103) Res. 5 (XV), del 8 d'abril de 1959, adoptada durant la 640ª sessió de la Comissió dels drets de l'home.

(104) Doc. E/3229 - E/CN.4/789, Capítol VII (Documents oficials del 28è període de sessions de l'ECOSOC, Suplement N° 8).

(105) Hi dedica quatre reunions: vegi's E/AC.7/SR.393-396.

presentant francès creu que serà possible abreujar el text; i el d'EEUU diu que escoltarà amb gust els delegats favorables a simplificar-lo. Sir Samuel Hoare jutja que el projecte actual és inferior al de la Comissió d'Assumptes Socials: "La Comissió dels drets de l'home oblidà el simple fet que, per ser eficaç, el projecte de declaració hauria de ser sòlid, succint, breu i lúcid"; i afegeix que en 1950 Anglaterra s'havia unit "sense entusiasme" a l'opinió de la majoria, de què el projecte s'enviés a la Comissió de drets humans (106). Per a Bulgària, en canvi, el text és millor que el de 1950; calen aclariments, perquè sigui eficaç. També Polònia considera necessàries les puntualitzacions. L'URSS, partidària sempre de convencions, recalca que, de moment, "es conforma" amb una declaració. Alguns representants proposen que el text torni a la Comissió de drets humans a fi que més Estats puguin opinar sobre el projecte, o que es consulti la Comissió de la Condició Jurídica i Social de la Dona i l'UNICEF (107). Però han passat ja molts anys, diu Sir Samuel Hoare; i, reflectint la tendència oficialista d'aquest moment, al·lega que "totes les comissions i òrgans de les Nacions Unides que puguin ser consultats en relació amb el projecte estan compostats de representants dels governs, i tots els governs estan representats a l'Assemblea". I en una intervenció contundent obté que el projecte de declaració s'envii sense modificacions a l'Assemblea General. S'adopta una resolució en aquest sentit (108).

A la fi el projecte és presentat a l'Assemblea General.

-
- (106) Encara que això no sembla cert, ja que, com ho hem recollit en un altre lloc d'aquest treball (p. 153), tenim la impressió que tant Anglaterra com EEUU eren més aviat partidaris de la intervenció de la Comissió dels drets de l'home.
- (107) És l'única vegada que trobem una al·lusió explícita a l'UNICEF. Vegi's E/AC.7/SR.395, p. 5 (intervenció de Xina).
- (108) Resolució 728 C (XXVIII), de 30 de juliol de 1959, 1088ª sessió plenària del Consell Econòmic i Social, 28e període de sessions. La decisió es prengué per set vots contra un.

Li arriba -i considerarà- una declaració. En els debats de la Tercera Comissió es demanaran, una vegada més, disposicions concretes; però no es podia pensar en un conveni (109). Certament, alguna altra declaració relativa a la principal ha generat després la seva pròpia convenció (110). Això no obstant, el President de la U.I.P.E. dirà el 1963 que en el nostre cas encara no s'hi podia somniar, ni en els països que solem anomenar "avançats", fins que els Estats no hagin fet seu l'essencial dels seus principis; recalcant que no es tracta d'una adhesió simbòlica sinó la traducció d'aquests principis en fets, amb una legislació i unes institucions apropiades (111).

-
- (109) Un camí intel·ligent per a establir normes pràctiques l'havia sabut trobar la "Save the Children Fund" amb les clàusules d'aplicació que, sense tenir caràcter jurídic, seguien la seva lacònica "Carta dels Nens" de 1922 (Apèndix 1). Però es tractava de l'acomodació d'una Carta de la Infància a un país determinat.
- (110) Com la "Declaració de les Nacions Unides sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació racial", del 20 de novembre de 1963, adoptada per la Res. 1904 (XVIII) de l'Assemblea General, amb la seva Convenció adoptada per la Res. 2106 (XX) de 21 de novembre de 1965.
- (111) Andrée Morier, President d'honor de la U.I.P.E., a l'article, ja citat, publicat a la Revista Internacional de la Creu Roja, núm. 533, maig 1963, p. 215

II. ABAST DE LA "DECLARACIÓ UNIVERSAL DELS DRETS DEL NEN"

El tipus d'anàlisi que seguim per a explicar el procés d'elaboració de la Carta dels drets del nen de les Nacions Unides és -salvant totes les distàncies enfront d'una obra tan madura- el que utilitzà Albert Verdoot en fer la història de la Declaració dels Drets de l'home. En la seva obra (1), ja sovint citada, Verdoot ens diu que es proposà, en primer lloc, de descobrir les diverses tendències que es manifestaren en la redacció del Preàmbul i l'articulat de la Declaració, a fi de determinar les raons de fet, ideològiques i morals que impulsaren els delegats dels governs i de les organitzacions no governamentals a elegir tal sèrie de drets i tal formulació enlloc d'uns altres; i, en segon lloc, donar una interpretació del text final basada en els treballs preparatoris. S'absté de jutjar la Declaració dels drets de l'home del punt de vista moral o filosòfic, i ens diu també que en el seu mètode de treball, relativament simple, no s'inspirà ni en les modernes teories de la comunicació, en tècniques de "content analysis", ni en la semàntica. Es tractava de reunir un dossier, amb els antecedents del qual estudis futurs poguessin recórrer, si s'esqueia, a aquests procediments.

El llibre de Verdoot, objectiu, no asèptic -tampoc el nostre treball-, ens semblà un bon model. Quan calgui interpretar els principis de la Declaració dels drets del nen, ens referirem a les seves conclusions. Per la nostra banda,

(1) "Declaración Universal de los Derechos del Hombre. Nacimiento y significación", Bilbao, Ed. Mensajero, 1969 (el títol de l'original francès és "Naissance et signification de la Déclaration Universelle des Droits de l'Homme").

a més, el comentari sobre l'abast de la Declaració Universal dels Drets del Nen, objecte d'aquest capítol, ens portarà a examinar la possible conversió d'aquest document en categories de dret positiu i la seva projecció sobre altres mesures a favor de la infantesa: en definitiva, l'especial protecció que demana el Preàmbul i el Principi 2, "dispensada per la llei i per altres mitjans".

Abans, però, d'endinsar-nos en aquest comentari, és necessari d'aturar-se en un aspecte que fins ara tan sols havia quedat insinuat.

A partir sobretot de les discussions de 1950, quan els drets particulars de l'infant s'inscriuen en el marc més general de la protecció de la persona humana, hi trobem implícita una qüestió de fons de la que segurament no eren del tot conscients ni els mateixos actors dels debats; potser perquè els delegats de les successives Comissions eren personalitats jurídiques o polítiques, representants oficials de governs, que, en principi, evitaven les opcions filosòfiques. Estaven marcats per "la concepció interestatal que les Nacions Unides han tingut sempre i tenen de la societat universal" (2). La formulació dels drets haurà comportat sovint una transacció, i això resultarà més patent que mai al llarg de les sessions de la Tercera Comissió. De la Declaració dels drets de l'home Verdoot diu que "fou una obra pragmàtica" (3). El mateix pot dir-se de la Declaració dels drets del nen.

Les Nacions Unides no tenen una filosofia dels drets fonamentals de la persona humana; o més ben dit, per a la salvaguarda dels drets i llibertats fonamentals segueixen, recollint la terminologia de Peces-Barba (4), "el model prag-

(2) A. Verdoot, ob. cit., p. 311.

(3) A. Verdoot, ob. cit., p. 25.

(4) Gregorio Peces-Barba, "Derechos fundamentales" (2a edició), Madrid, Guadiana de Publicaciones S.A., 1976, p. 32.

màtic", que té, segons aquest autor, una "preocupació exclusiva per les tècniques positivistes, especialment processals". I no obstant, quan en el capítol anterior parlàvem de dues visions sobre l'eficàcia de la declaració dels drets del nen, volíem dir que hi ha dues concepcions dels drets humans, dues tradicions, dues maneres contraposades de pensar, que algun dia qui sap si arribaran a convergir o a cavalcar-se. La primera en el temps és la tradició liberal. Arrenca del 1789 i tendeix a declarar els drets, com si amb això sol ja funcionessin. La "declaració" és un punt de partida; i la formulació dels drets pren una forma negativa. Tenen el caràcter de limitació de la conducta de l'Estat. Són els drets civils i polítics. En la tradició socialista els drets no es declaren, es creen. La "declaració" dels drets vol ser un punt d'arribada; i la seva formulació és positiva. Dins d'aquesta tradició es programa i es planifica. Són els drets econòmics, socials i culturals (5). Peces-Barba parla d'una "interinfluència" entre aquestes dues menes de drets, de "la filosofia liberal dels drets fonamentals, més endavant matitzada per la filosofia socialista". Un breu assaig de John Somerville (6), de l'època en què començava a discutir-se la Declaració dels drets de l'home, subratllava que "aquests dos accents no són necessàriament contradictoris", sinó complementaris, i que en realitat apareixen "com a fases o etapes distintes en el creixement del principi democràtic". Malgrat tot, a l'hora de voler dotar de força vin-

-
- (5) Hilari Ragué, "El debat sobre el Dret Natural", breu curs professat a l'"Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona", febrer 1977.
- (6) John Somerville, "Comperación de los principios democráticos soviéticos, con referencia especial a los derechos del hombre", dins l'obra col·lectiva que recentment s'ha tornat a divulgar, dirigida per Jacques Maritain, "Los derechos del hombre", publicada per la UNESCO, Barcelona, Ed. Laia, 1973. Aquesta obra (Verdoot, ob. cit., p. 62) no fou tinguda en compte aleshores per la Comissió dels drets de l'home, expressament alertada en contra pel delegat belga Sr. Dehousse. L'assaig de Somerville és del juny de 1947.

culant els articles de la Declaració dels drets de l'home, s'hagueren de redactar dos Pactes diferents, un per als drets civils i polítics i un altre per als drets econòmics, socials i culturals. I recordem que els països socialistes, en bloc, s'abstingueren de votar el 1948. Votaren afirmativament, en canvi, la Declaració dels drets del nen; és probable que pel caràcter inevitablement social que tenen tots ells.

Aquestes dues línies són recognoscibles en l'elaboració de la Carta de la Infància de les Nacions Unides. Més en la seva formulació que en el seu contingut. És així que s'explica l'afany de l'URSS i dels altres països socialistes per a incloure-hi mesures específiques d'aplicació. L'URSS rebutjava el to formalista que prenia la declaració dels drets del nen. És el mateix defecte que atribuï a la Declaració dels drets de l'home (7). "L'aportació socialista" (Peces-Barba) suposava la "conducta activa de l'Estat". En una obra cabdal d'aquells anys (8), Karl Jaspers no pogué estarse de reconèixer "la claredat fàctica" de la política russa en comparació amb el gran adormiment dels països occidentals.

I encara podríem referir-nos a una tercera línia: la que, partint del text simple i il·luminat de 1923, representa la posició sostinguda sempre per la U.I.P.E. És fruit d'una experiència immediata i del tracte assidu amb els problemes de la infantesa; i, en realitat, ha nodrit el contingut de la nostra declaració. Aquesta línia, sense participar de les preocupacions tècniques que semblen més pròpies de la tradició occidental ni de la visió socialista, s'extingeix amb la darrera aportació, ja al·ludida, de la U.I.P.E., el desembre de 1958. En la seva formulació, els drets del nen

(7) Doc. E/800, citat per Verdoot, p. 70.

(8) Karl Jaspers, "¿Dónde estamos hoy?", assaig que dona títol a una obra col·lectiva de 1960, publicada en la seva traducció castellana per "Revista de Occidente", Madrid, 1962. És un intent de situació, sota aquesta pregunta, en el camp de les ciències humanes i experimentals.

tenen un caràcter social, són netament universals; i estem temptats de subscriure-la com a la més vàlida.

L'Assemblea General adoptarà el text de la Tercera Comissió, i constituirà una declaració en el sentit que li dóna el Servei Jurídic de les Nacions Unides (9): "un instrument formal i solemne, que es justifica en rars ocasions, quan s'enuncien principis de gran importància i valor durable".

En la seva 803ª sessió plenària, celebrada el 22 de setembre de 1959, l'Assemblea General assignà a la Tercera Comissió (de qüestions socials, humanitàries i culturals) el tema relatiu al projecte de declaració dels drets del nen. L'ECOSOC li havia tramès l'Informe dels debats de la Comissió dels drets de l'home (10), que reproduïa els textos preparats per la Comissió d'Assumptes Socials i la dels drets de l'home. Disposà també de l'excel·lent Memorandum del Secretariat (11) amb què, el 1951, s'havia iniciat la labor de la Comissió dels drets de l'home. Amb aquests documents bàsics a les mans, i altres de complementaris que s'havien confiat al Consell, la Tercera Comissió inicia les seves deliberacions. Hi dedica vint i tres sessions -quasi el doble del que s'havia previst-: del 25 de setembre al 29 d'octubre de 1959 (12). Hi participen delegats governamentals de setanta quatre països (13), un representant de l'OIT i un de la UNESCO.

(9) Verdoot, ob. cit., p. 314, en tractar de la diferència entre una "declaració" i una "recomanació" emanada de l'ONU.

(10) Doc. E/3229.

(11) Doc. E/CN.4/512, del que repetidament hem fet menció.

(12) Vegi's A/C.3/SR.907-929, XVè període de sessions de l'Assemblea General.

(13) Quaranta quatre d'aquests països eren membres originals de les Nacions Unides; vint i quatre dels delegats governamentals eren dones; quatre dels delegats ja havien intervingut en la discussió de la Declaració dels drets de l'home. Presidí amb eficàcia aquests debats de la Tercera Comissió la Sra. Georgette Ciselet, belga.

Som a la culminació d'un procés. Els extrems que es ventilen no difereixen massa dels tocats en els períodes preparatoris. El debat és més ampli; poques les autèntiques novetats. Domina la idea de simplificar i de polir; d'arribar al text definitiu. Faltaven tres mesos per Nadal. Si s'enllestia en el present període de sessions, digué la delegada cubana, la declaració seria per als nens de tot el món "el millor present de festes".

La President senyalarà que la Tercera Comissió es trobava davant de dos projectes; i algun delegat troba que ambdós són satisfactoris. Però, tot i que sovint es tornarà a la redacció formulada per la Comissió d'Assumptes Socials (n'hi havia que la preferien), es prendrà tan sols en consideració el text de la Comissió dels drets de l'home.

En el debat previ (14) s'hi poden descobrir les tres línies a què ens hem referit. Alguns delegats opinen que la declaració ha de proclamar únicament principis. Demanen solidesa, generalitat. "Ja que està destinada al gran públic, diu la delegada anglesa, ha de ser breu i clara"; i la seva forma, concisa. Els països socialistes insisteixen en què haurien preferit una convenció, i que tan sols per via transaccional estan disposats a recolzar una declaració. No volen desistir de determinades puntualitzacions contingudes en el text de la Comissió dels drets de l'home. L'URSS, malgrat que està d'acord amb Anglaterra quant a una declaració breu, clara i senzilla, diu que "cal conservar l'essència del text" i que la declaració no ha de contenir principis abstractes. De manera que no és el mateix la concisió de què parla Anglaterra que la precisió soviètica. Quatre països al·ludeixen expressament al text de la U.I.P.E. (15): per a Anglaterra, essent la meitat d'extens, és d'un abast molt més ampli; els Països Baixos quasi l'haurien preferit. Sigui com sigui, s'espera que "algun dia els drets del nen seran objecte d'un instrument més detallat i més complet" (Grècia). "L'aprovació de

(14) Quatre sessions: vegi's A/C.3/SR.907-910 (25-29 setembre de 1959).

(15) El de l'any 1958, que no reproduïm, recollit en el document, ja citat, E/CN.4/NGO/84.

la declaració no marcarà el terme dels treballs de les Nacions Unides en aquesta matèria", diu el representant iugoslau; i el de Bielorússia, que "si existeix el desig de preparar una declaració dels drets del nen, és lògic suposar que existeix el desig de portar-la a la pràctica". Mes, parlar d'una convenció és prematur (Índia). Per al representant francès "les qüestions d'aplicació són de la incumbència dels organismes especialitzats" i la responsabilitat de la protecció del nen recau o sobre l'Estat, o sobre la iniciativa privada, o sobre tots dos. No es nega el paper de la família, però, com un dels matisos que caracteritzen les dues principals postures representades en les deliberacions, s'afirma bé la seva total prioritat bé la intervenció més activa de l'Estat. I tots esperen que la declaració pugui servir d'orientació per a les legislacions nacionals o per a establir plans d'acció.

Tots, també, són conscients que es troben davant d'un document important, d'un dels "grans manifestes de la humanitat". Al delegat nord-americà li sembla que la seva redacció no ha de donar lloc a llargs debats, el rumanès apunta que "la reducció de la tibantor internacional crearà una atmosfera favorable per a l'aprovació de la declaració". La delegada anglesa estima que l'adopció d'una declaració dels drets del nen és possible en el present període de sessions "ja que -i en això s'equivoca- no comporta nocions gaire complexes ni polèmiques". El dret del nen a créixer en la fe religiosa i en el sentiment nacional dels seus pares és reiterat per Israel (16) ja en aquest debat previ; sorgirà la controvèrsia entorn al dret a la vida, a l'ús de la llengua materna en l'ensenyament, etc. Es parla ja correntment de "drets fonamentals"

(16) Israel havia presentat una proposta en aquest sentit a la Comissió dels drets de l'home, en el seu 15è període de sessions, però la retirà quan alguns representants manifestaren que el reconeixement d'aquest dret no tindria sinó un "interès temporal"; però creu que aquesta és una "opinió optimista" (vegis's A/C.3/SR.908, p. 13).

aplicant-ho als drets del nen (17). I és encara el representant d'Israel que diu: "la declaració ha de constituir un document complet, i el lector no s'ha de veure precisat a remetre's a cap altre instrument internacional".

1. El Preàmbul

Clos el debat previ, la Tercera Comissió examina el Preàmbul (18). Les correccions són mirades; semblen lleus, i porten al seu darrera una forta càrrega de discussió. Perquè són "els pobles de les Nacions Unides", es diu ara, els que fan la proclamació; i el que es proclama és la declaració, no els mateixos drets, que els drets "ja estaven reconeguts molt abans que l'Assemblea General existís", com dirà el delegat de Filipines. I aquesta declaració es dirigeix a tota la humanitat, no als Estats solament. Però per arribar fins aquí s'hauran encontrat més d'una vegada, sense produir-se la desitjada síntesi (19), les dues línies ideològiques en pugna.

Els paràgrafs primer i segon, aprovats per una majoria quasi absoluta, no provocaren problemes. Només, respecte al primer, es canvià la frase "les Nacions Unides" per "els pobles de les Nacions Unides", i es recollí, de la redacció de 1950, la referència a la Carta fundacional que havia arraconat el text de la Comissió dels drets de l'home. Tampoc no en plantejaren el quart, que restà pràcticament igual, ni el cinquè. Les dificultats aparegueren, sobretot, amb ocasió del paràgraf tercer i de la clàusula dispositiva.

(17) Malgrat que el qualificatiu d'"essencials", que figurava en la clàusula definitiva tant del text de la Comissió d'Assumptes Socials com del de la dels drets de l'home, es retiraria de la versió definitiva.

(18) S'hi dediquen les quatre sessions següents: vegi's A/C.3/SR.911-914 (30 setembre-2 d'octubre de 1959).

(19) A la sessió 912^a, el delegat polonès digué que en destacar la funció de l'Estat "no hi havia cap motivació política oculta", i el representant de l'Arabia Saudita, l'experimentat Sr. Barcoody, estava al seu costat en expressar que "els membres de la Comissió havien de passar per sobre de les querelles ideològiques"; però aquestes no es podien amagar.

L'objectiu central del tercer paràgraf és el de justificar una declaració distinta per als drets de la infantesa. Itàlia vol fer-hi constar que la protecció especial que el nen requereix comença en el moment de la concepció. I aleshores es reproduïx la primitiva discussió sobre el dret a la vida, a néixer. Onze països ho recolzen incondicionalment (20). La delegada italiana no desitja pas "suscitar la difícil qüestió de saber quan acaba la infantesa, però està convençuda que la Comissió pot examinar la de quan comença". Altres països s'haurien acontentat amb què hi figurés la frase "un cop comprovada la concepció" (República Dominicana), o simplement "abans de néixer" (Portugal). Però algun representant pensava que aquests no eren assumptes que hagués de tractar la Comissió. L'URSS, únic país socialista que intervé en la discussió d'aquest paràgraf, es limita a dir que l'esmena italiana era "innecessària", remetent-se al principi 5è, que parla de les atencions prenatales i postnatales degudes a la mare i al nen. També ho creu Cuba (21). No és aquest el fons de l'esmena italiana, és clar; i tothom sap què significa. Molts delegats, no obstant, es decanten a acceptar que la protecció es refereix més a la mare que al nen. El Dr. Jamil M. Baroody (22), que fa la impressió de gat vell en aquesta mena de justes, proposa que "si certs països com Itàlia desitgen de protegir el nen des del moment de la concepció, queden en llibertat d'interpretar així el text". És una fórmula que s'havia utilitzat sovint per a la Declaració dels drets de l'home, i que també s'emprarà en la nostra. La postura italiana (Irak, per exemple) suposava aventurar-se en un terreny perillós. Calia evitar obstacles als governs.

(20) Entre ells França, ja que l'esmena estava en absoluta conformitat amb el seu Codi Civil; també Espanya, "perquè el principi està reconegut en el Codi Napoleònic"; "està d'acord amb el dret musulmà", dirà la R.A.U. A Israel, en canvi, el nen no té drets abans de néixer. A les deliberacions s'al·ludirà als països que han sofert o no la influència del dret romà.

(21) És, ja, la Cuba de Fidel Castro.

(22) Delegat de l'Arabia Saudita, havia representat al seu país en els debats sobre la Declaració Universal dels Drets de l'Home.

Els EEUU, ja que donava lloc a controvèrsia, s'estimava més que es retirés l'esmena. Filipines troba una solució transaccional en suggerir l'expressió "tant abans com després del naixement". La seva subesmena prosperarà, després d'una votació que hagué de ser nominal. D'altra banda, l'Índia demanà que del text del projecte es suprimís el terme "especial" després de "protecció jurídica": es substitueix per "adequada".

El nus de la clàusula dispositiva, el paràgraf sisè, radica en qui són els destinataris de la declaració i els responsables d'aplicar-la. Els països socialistes -ara la seva intervenció és massiva-, fidels a les seves conviccions, afirmen que la declaració es dirigeix als Estats, no als individus; que només l'Estat està en condicions de millorar la situació del nen; que les Nacions Unides són una organització d'Estats sobirans que sempre s'ha dirigit i sempre s'ha de dirigir abans que tot als seus Membres; que els particulars no són subjectes de dret internacional. És França la que diu que la Carta és una proclamació "dels pobles de les Nacions Unides"; que, a França, l'Estat està al servei de l'home i no l'home al servei de l'Estat. El delegat francès tem que es confongui una declaració que es dirigeix a la humanitat amb un conveni que imposa obligacions als Estats. Anglaterra, seguint la seva tradició del servei voluntari, creu que "els individus solen prestar la seva ajuda més eficaç a través d'organitzacions privades". Els punts de vista ideològics resultaven irreconciliables. Els Països Baixos presenten una esmena que tendeix a subsanar el que qualifica de "greu omissió": la falta de total referència als pares i a les organitzacions privades. Filipines, tot recordant que es proclama la declaració i no els drets, indica que els seus destinataris són, per ordre lògic, "els individus, els pobles i els governs"; sol·licita així mateix que es canviï la paraula "reconeix" per "proclama" (23), com es

(23) El text de la Comissió dels drets de l'home deia: "L'Assemblea General reconeix i proclama els drets essencials del nen ..." La paraula "essencials" fou suprimida, com hem dit, del text definitiu.

féu en la Declaració dels Drets de l'Home. Afegeix, també, que cal treballar perquè els drets del nen es respectin gràcies a "mesures legislatives i altres mitjans". Les esmenes dels Països Baixos i de Filipines foren acceptades a través d'una votació nominal.

El Preàmbul, en la seva totalitat, fou aprovat per 64 vots contra cap i 4 abstencions. Diu així (24):

P R E A M B U L

- I. Considerant que els pobles de les Nacions Unides han refermat en la Carta la seva fe en els drets fonamentals de l'home i en la dignitat i el valor de la persona humana, i que s'han declarat decidits a promoure el progrés social i a instaurar condicions de vida en una més gran llibertat,
- II. Considerant que les Nacions Unides han proclamat en la Declaració Universal dels Drets de l'Home que tothom es pot prevaler de tots els drets i de totes les llibertats en ella establerts, sense cap mena de distinció, especialment de raça, de color, de sexe, de llengua, de religió, d'opinió política o altres opinions, d'origen nacional o social, de posició econòmica o de qualsevol altra situació,
- III. Considerant que el nen, per la seva manca de maduresa física i mental, necessita d'una protecció i d'unes atencions especials, fins de la protecció jurídica adequada, tant abans com després del seu naixement,
- IV. Considerant que la necessitat d'aquesta protecció especial ha estat expressada en la Declaració de Ginebra de 1924 sobre els Drets del Nen i reconeguda en la Declaració Universal dels Drets de l'Home i en els convenis constitutius dels organismes especialitzats i de les organitzacions internacionals que s'interessen pel benestar del nen,
- V. Considerant que la humanitat ha d'atorgar a l'infant el millor d'ella mateixa,

(24) Transcrivim el text definitivament aprovat per l'Assemblea General el 20 de novembre de 1959.

VI. L'Assemblea General proclama la present Declaració dels Drets del Nen a fi que tingui una infantesa sortosa i pugui desenrotllar-se per gaudir, tant en el seu propi interès com en el de la societat, dels drets i de les llibertats que s'hi enuncien, i insta els pares, els homes i dones individualment, i les organitzacions privades, autoritats locals i els governs respectius, a reconèixer aquests drets i a treballar perquè es respectin gràcies a mesures legislatives i altres mitjans adoptats progressivament, de conformitat amb els següents principis:

2. Els principis

Els drets ja estaven reconeguts, efectivament; les necessitats, catalogades. Són els propis d'una declaració relativa a la dels drets humans, però en el nostre cas no emanen, no s'extreuen de la principal. Provénen de la senzilla Declaració de Ginebra sobretot, i de les successives -en el fons no gaire nombroses- incorporacions que trobem en els textos de 1948, de 1950 i de 1959. No es tracta tant, doncs, tornem-ho a dir, del seu contingut sinó de la seva formulació. Respecte la Declaració Universal dels drets de l'home, hi ha una correspondència. I els tres períodes preparatoris que hem estudiat, tan distants entre sí en el temps, ens aparen una mena de gran debat que precedeix l'actuació de l'Assemblea General.

La Tercera Comissió intentarà d'establir els "drets individuals" del nen, la seva "identitat jurídica i cultural" (25). S'hi endevinaran, sovint imbricats, elements de la tradició liberal i de la tradició socialista, que costa de destriar per-

(25) D'aquesta manera els qualifica la Res. 3406 (XXX) de l'A.G., de 28 de novembre de 1975, adoptada en la seva 2420a sessió plenària, sobre la celebració d'un Any Internacional del Nen per commemorar el vintè aniversari de la Declaració Universal dels Drets del Nen. En el context d'aquesta Resolució preval el pensament del benestar del nen desatès sobre una visió total de la infantesa.

què el neoliberalisme també haurà anat adoptant "llibertats positives", com el dret a l'ensenyament, a les assegurances socials, etc.; hi descobrirem implicacions que dimanen del que s'anomena "el diàleg Nord-Sud" entre països rics i països pobres (26); hi trobarem rebutjats drets propis de minories, en part degut a la concepció interestatal de les Nacions Unides.

Creiem que l'expressió "drets individuals" es refereix als drets particulars de l'infant. És el mateix sentit, ens sembla, que els hi dona Jean Chazal (27), quan afirma que som davant d'uns "drets essencialment individuals, centrats en la seva qualitat de persona i que tenen un origen comú: el dret a la vida, del qual és titular tant l'infant concebut com el nou nat, l'adolescent i el nen petit, encara que els termes es transformin, es matisin, i es diversifiquin segons les edats".

Utilitzant atributs aplicables als drets de l'home com als del nen, es podrà parlar de drets inherents a l'existència mateixa de la persona; drets relatius a la seva protecció i seguretat, o relacionats amb la vida social i jurídica; drets pertanyents a l'estatut de llibertat i d'igualtat (es reiteraran amb èmfasi els factors no-discriminatoris); i, més que res, de drets "socials": drets propis de l'estatut de seguretat social, drets de caràcter econòmic i cultural per al desenvolupament de la persona.

El comentari que fem a continuació sobre cadascun dels deu principis, l'encapçalem amb el text de la seva redacció definitiva, ja adoptat per l'Assemblea General. L'ordre seguit és també el definitiu (28).

(26) Un mapa en el que apareguessin marcades les àrees corresponents als països industrialitzats, als països "no-aliats" i als països socialistes, ens explicaria, en algun moment, el to de certes intervencions.

(27) Jean Chazal, "Les droits de l'enfant", ob. cit., p. 12.

(28) És pràcticament el mateix que el del text de la Comissió dels drets de l'home, de 1959, que es prengué com a base de discussió. Tan sols hem de fer notar que els principis 2 i 3 d'aquest text es refongueren en un de sol (que passà a ser el segon), i que el principi 9 es col·locà en cinquè lloc.

PRINCIPI 1

EL NEN GAUDIRÀ DE TOTS ELS DRETS ENUNCIATS EN AQUESTA DECLARACIÓ. AQUESTS DRETS SERAN RECONEGUTS A TOTS ELS INFANTS SENSE EXCEPCIÓ DE CAP MENA O DISCRIMINACIÓ PER MOTIUS DE RAÇA, DE COLOR, DE SEXE, DE LLENGUA, DE RELIGIÓ, D'OPINIÓ POLÍTICA O ALTRES OPINIONS, D'ORIGEN NACIONAL O SOCIAL, DE NAIXENÇA O DE QUALSEVOL ALTRA SITUACIÓ, JA SIGUI DEL PROPI INFANT O DE LA SEVA FAMILIA.

L'examen d'aquest principi es basà en el primer del text de la Comissió dels drets de l'home (29). La correspondència amb els articles 2on de la declaració principal (dignitat igual de tots els homes) i el 25è, núm. 2 (protecció especial de la maternitat i de la infantesa) és força clara. És un dret alhora de caràcter social i que pertany a l'estatut d'igualtat, una premisa capital; és la clàusula no-discriminatòria reiterada en el cos de la nostra Declaració, on figura en primer lloc tal com havia recomanat la U.I.P.E.

Aquesta clàusula venia de lluny; apareixia en la Declaració de Ginebra, i s'anà arrodonint amb el temps. L'Estatut de Filadelfia preveia tres motius no-discriminatoris: la raça, el credo i el sexe; l'article primer de la Carta de les N.U., quatre (ho recorda ara el delegat de Filipines), ja que hi integrà la llengua. En el primer període preparatori, el de 1946-1948, el Secretariat (30) suggerí que s'extenguessin a la situació social i a la condició familiar del nen. En la Declaració Universal dels drets de l'home s'havia arribat, per altres camins, a una fórmula que és la recollida en el principi que comentem. Només que en la dels drets del nen -i és una aportació valuosa de

(29) Vegeu A/C.3/SR.914^a i 915^a, actes de les sessions celebrades el 2 i el 5 d'octubre de 1959.

(30) Doc. E/CN.5/44, de 19 de febrer de 1948, ja citat. Vegeu, també, la p. 119 d'aquest treball .

la Comissió dels drets de l'home- s'hi afegeixen les paraules "ja sigui del propi infant o de la seva família". Una esmena formal del delegat de Filipines intenta, sense èxit, de suprimir-les per considerar-ho una redundància. Aràbia Saudita, en una altra esmena, havia proposat de substituir la frase del text bàsic "tant els nascuts de matrimoni com els de fora de matrimoni" per "sense excepció de cap mena". Li semblava que tota al·lusió a la il·legitimitat del nen suscitaria problemes. Se li acceptà l'omissió, malgrat una enèrgica protesta de Polònia (31), i es retingué la darrera expressió.

La redacció definitiva d'aquest principi es deu a suggeriments verbals dels delegats de França i de Polònia, destralment aprofitats per la President del debat. S'aprovà per unanimitat. La clàusula no-discriminatòria que enclou ve reproduïda en alguna altra Declaració de l'ONU on és invocada, com a precedent, la Declaració Universal dels Drets del Nen (32).

No podem passar per alt una esmena important, presentada pel delegat belga Sr. Goris, encara que ell mateix l'hagués retirada sense haver-se votat. El Sr. Goris troba a faltar en aquest principi una definició del terme "nen". Entén que la protecció prevista en la Declaració ha d'actuar no solament sobre el nen petit sinó també sobre el de més edat. En ventilar-se el paràgraf tercer del Preàmbul la representant italiana havia al·ludit a "la difícil qüestió de saber quan acaba la infantesa". Ara el delegat belga insisteix en què els filòsofs i els escriptors han fixat el seu límit en edats molt diverses, afegint que no pot partir-se de la presumpció que tots els pobles interpretaren de la mateixa manera el terme "nen". Només li fa costat El Salvador. El re-

(31) La frase omesa en la nostra Declaració figura, en termes idèntics, en l'article segon de la Declaració Universal dels drets de l'home, amb el qual es correspon.

(32) Per exemple, en el paràgraf 2 de la "Declaració dels drets de les persones minusvàlides": Res. 3447 (XXX), del 9 de desembre de 1975, 2433ª sessió plenària de l'Assemblea General.

presentant mexicà no està/^{segur} que sigui necessari incloure en la Declaració una definició del nen. Creu, amb Cuba i Argentina, que l'esmena belga tendiria a una definició massa àmplia de la infantesa. L'Uruguai estima que comportaria dificultats. Cap altre país no participa en aquest debat. I davant del pobre ressò obtingut, el Sr. Goris retira l'esmena, acabant la seva intervenció amb dues afirmacions que són discutibles: primera, que del debat se'n desprèn clarament que ningú no vol ni pot definir el període de la infantesa fixant el seu principi i la seva fi; i segona, que, pel que es veu, la Declaració no ha de contenir disposicions que es refereixin a nens de més edat, "la qual cosa és lamentable".

De la redacció d'aquest principi 1, com del conjunt de la Declaració, no se'n desprèn pas que únicament es refereixi al nen petit. És cert que s'eludeix la qüestió, i que hom sol inclinar-se, sempre que llegeix el document, a pensar en el nen petit, potser perquè això tranquil·litza. Però, de fet, durant el sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials (període 1950-1951), ja es tractà dels confins temporals de la infantesa. Es discutia el límit de l'ensenyament obligatori, i aleshores el representant iugoslau (33) digué, acollint-se a la fórmula tan sovint emprada, que l'edat "cada país l'ha de fixar en el marc de la seva legislació nacional". En aquells/^{moments} ja semblava, això sí, que quedaven fora de la Declaració els joves. El tema, des d'un altre punt de vista, es reproduirà en tractar-se el principi 2.

En estudiar el segon període preparatori, vam aplaudir la decisió de la Comissió d'Assumptes Socials de suprimir en el projecte que preparava els mots "del menor", reemplaçant-los per "la condició jurídica particular del nen" (34). Els Pactes internacionals de la Declaració Universal dels Drets de l'Home i la Carta Social Europea parlen dels nens i dels adolescents. Chazal pensava en l'adolescent i el nen petit. En la primera part del nostre treball (Cap. I) hem propugnat la

(33) Reproduïm la citació completa d'aquesta intervenció a la p. 149 d'aquest treball.

(34) Vegeu p. 150 d'aquest treball.

protecció especial del nen mentre dura tota la seva lenta creixença, que no s'acaba fins als quinze o setze anys; edat que també defensa el B.I.C.E. (35). Ara bé, si les legislacions no saben o no poden donar una formulació positiva, volem dir no restrictiva o exclusivament tuitiva, als drets que s'avénen a cadascuna de les edats de la infantesa, caldrà optar per estendre la protecció fins a la majoria d'edat legal. Aquest és el criteri de l'O.M.S. (36) quant als beneficis dels serveis mèdics; i l'article primer del Codi del Nen de l'Uruguai (37) atribueix a l'anomenat Consell del Nen facultats sobre tot el relatiu a "la vida i el benestar dels menors des de la seva gestació fins a la majoria d'edat". Ens arriscaríem a dir que la solució no radica probablement a reduir el període de la minoria d'edat, si no fos que amb això aniríem massa enllà, ara en les nostres conclusions.

PRINCIPI 2

EL NEN GAUDIRÀ D'UNA PROTECCIÓ ESPECIAL I DISPOSA-
 RA D'OPORTUNITATS I DE SERVEIS, DISPENSAT TOT AIXÒ
 PER LA LLEI I ALTRES MITJANS, A FI QUE PUGUI DESEN-
 ROTLLAR-SE FÍSICAMENT, MENTALMENT, MORALMENT, ESPI-
 RITUALMENT I SOCIALMENT D'UNA MANERA SANA I NORMAL,
 AIXÍ COM EN CONDICIONS DE LLIBERTAT I DIGNITAT. EN
 PROMULGAR LLEIS AMB AQUESTA FINALITAT, LA CONSIDE-
 RACIÓ FONAMENTAL A QUE CALDRA ATENDRE'S SERA L'IN-
 TERÈS SUPERIOR DE L'INFANT.

-
- (35) J. Moerman, "La Oficina Internacional Católica de la Infancia", Informe publicat a la "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 52, abril 1974, ja citat, p. 140: "Ningú no deixa de ser nen abans de l'edat de dotze anys, i els que encara ho són després dels quinze no entren ja en les normes habituals".
- (36) Informe que acompanyava el seu projecte de Declaració que figura a l'Apèndix núm. 6. Vegeu doc EB2/60, de 25 d'octubre de 1948, ja citat, del Consell Executiu de l'O.M.S.
- (37) "CÓDIGO DEL NIÑO DEL URUGUAY. Ley promulgada el 6 de abril de 1934", 2ª Edició, O.E.A., Instituto Interamericano del Niño, Montevideo, Uruguay, 1964. Més endavant ens referirem novament a aquest notable Codi.

Des de diferents angles, la Declaració contempla la idea del desenrotllament del nen en els principis 2, 4, 6, 7 i 9. En realitat, no hem de dir que aquest és el seu pensament cabdal?

El principi 2 del text definitiu es basa en el segon i el tercer del projecte de la Comissió dels drets de l'home (vegeu p. 186), que, en el seu conjunt, afirmaven la necessitat del desenrotllament integral del nen i de mesures concretes que assegurassin la protecció especial que requereix. La Tercera Comissió considerarà de seguida l'oportunitat d'agrupar-los. La seva redacció és, doncs, una fusió de l'un i l'altre, alleugerint el document. Amb aquest objectiu, una esmena de Tailàndia havia demanat que es suprimís el tercer principi del text bàsic. La mateixa petició contenia una esmena dels Països Baixos, alhora que proposava la substitució del principi segon per un nou text. El representant tailandès indica que la seva proposta no s'oposa a què el nen sigui protegit per la llei. L'esmena neerlandesa manté la idea central sobre el desenrotllament del nen i comença amb la frase inicial del suprimit principi tercer: "El nen gaudirà d'una protecció especial dispensada per la llei i per altres mitjans". El delegat de Filipines dubta que calgui suprimir la menció d'"oportunitats i serveis" deguts al nen i, en un suggeriment verbal que s'accepta, apunta que es col·loqui després de "protecció especial". Així revisada, l'esmena dels Països Baixos és aprovada per la quasi totalitat dels delegats (38).

Tots els aspectes del desenrotllament integral del nen que s'enumeren en aquest principi 2 estaven previstos en anteriors declaracions o projectes. La "Carta dels Nens" de la

(38) L'examen del principi 2 abarcà les sessions 915a, 916a i 917a de la Tercera Comissió, celebrades els dies 5 i 6 d'octubre. Recordem que el Comitè Social, en estudiar el projecte de la Comissió dels drets de l'home, l'havia titllat de reiteratiu i feixuc (pp. 189 i 190 d'aquest treball). Ara, molts delegats a la Tercera Comissió també ho estimen: per això troben bé l'esmena revisada dels Països Baixos, jutjant la seva redacció més clara, més precisa, i fins més elegant.

"Save the Children Fund" (1922, Apèndix núm. 1) parlava d'un desenrotllament físic, mental i espiritual. La Declaració de Ginebra té una arrencada vigorosa: "El nen ha de poder desenrotllar-se d'una manera normal, materialment i espiritualment". La "Carta de la Casa Blanca" (1930, Apèndix núm. 2) demanava una educació "espiritual i moral". El qualificatiu "espiritual", que va excitar la sensibilitat d'algun representant a la Comissió d'Assumptes Socials durant el segon període preparatori (p. 145 del nostre treball), es mantingué en donar-li una interpretació apaivagadora, sense connotacions religioses (39). El text de la U.I.P.E. (1948) també hi afegia "moralment"; i el projecte de l'O.M.S. (Apèndix núm. 6), "socialment". Si en els textos de la Comissió d'Assumptes Socials i de la dels drets de l'home s'esmenta un desenrotllament "intel.lectual", la versió definitiva torna a dir "mental", com en la "Carta dels Nens" o el text de l'O.M.S.. Encara que no hi consti d'una manera expressa, sembla deixar-se "intel.lectual" per al principi 7, el dedicat a l'educació.

Una esmena de l'Afganistan intentava de suprimir la paraula "normal" després de "saludable". El representant cubà replica que, almenys en espanyol, "sa" no vol dir el mateix que "normal"; i el rumanès fa una precisió interessant: "saludable" indica absència de malaltia, "normal" correspon a un concepte estadístic. Per la nostra banda, hem defensat a la primera part del present treball (pp. 48-49) que la idea de normalitat està més d'acord amb una visió total de l'infant.

Uruguai, en una quarta esmena, proposa d'incloure el terme "responsabilitat" dins la frase "en condicions de llibertat i dignitat". Li ho feia dir el creixement alarmant de la delinqüència infantil. Que el nen havia de créixer en una "situació de dignitat" ho trobàvem ja en la "Carta dels Nens" de la S.C.F. Durant el segon període preparatori, quan es ventilava el text de 1950, dos països sudamericans (Bolívia i Brasil: vegeu p. 146)

(39) Amb motiu de discutir-se l'article 1er de la Declaració Universal dels Drets de l'Home, la paraula "germà" provocà una reacció semblant. Parlar de què "tots els homes són germans" revolava religió o filosofia, es digué; "fraternitat" es considerà un terme "menys abstracte" (vegeu Verdoot, ob. cit., p. 78).

s'inquietaren davant del mot "llibertat". Aleshores el delegat francès Sr. Hauck manifestà que aquesta paraula calia situar-la en la línia dels mètodes pedagògics moderns, que sabon apel·lar al sentit de responsabilitat dels nois. Ara, un altre país sudamericà restaria més tranquil si se li acceptava l'expressió "responsabilitat". La delegada neerlandesa diu que fóra preferible mencionar-ho en el principi 7, que tracta dels deures de la infantesa. Irlanda i el mateix Uruguai, tot i creient que el seu lloc més apropiat es troba segurament en el principi 7 (el relatiu a l'educació), desitjarien que aparegués com més aviat possible en el cos de la Declaració. L'osmena fou rebutjada.

Finalment, una esmena conjunta de sis països (40) malda per posar de nou sobre la taula la qüestió del dret a la vida. Semblava una qüestió ja dirimida a través dels treballs preparatoris (41) i fins amb la discussió del paràgraf III del Preàmbul, en el present debat de la Tercera Comissió. Que s'hi torni és significatiu. No importa tant la defensa que se'n fa com aquesta insistència. Deu voler dir que es tracta d'un punt includible i a la vegada insalvable. La Declaració dels Drets de l'Home estableix el dret a la vida en el seu article 3; i Argentina s'hi empara per afirmar que "el dret a la vida és a la base de tots els altres drets del nen". Recorda el que deia Chazal. Però Camboia qualifica l'esmena conjunta d'"exagerada" i Ceilan de "provocativa". Iugoslàvia pensa que introduirà en la Declaració un element de controvèrsia. Afganistan, un dels països que la promouien, creu que no entraria en pugna amb les legislacions que permeten l'avortament. Jordània estima en canvi que sí, i que fóra més prudent deixar els òrgans legislatius dels diferents Estats entendre sobre problemes com el del moment en què es produeix la

(40) Afganistan, Argentina, Brasil, Espanya, Itàlia i Uruguai (doc. A/C.3/L.725, paràgraf 1).

(41) Durant el segon període preparatori, el delegat francès Sr. Hauck manifestà que quan es parla del nen "abans de néixer" cal entendre que hom es refereix a la protecció de la mare (E/CN.5/SR.138, p. 12). En el tercer període preparatori, el B.I.C.E. defensà, sense èxit, el dret a la vida del concebut (E/CN.4/SR.556, p. 4). Ho hem comentat a les pp. 145 i 176 del nostre treball.

concepció". En va Argentina dirà que "el que s'està discutint no és el moment de la concepció, sinó el dret a la vida". El representant d'Israel argumenta que el que s'anomena dret a la vida del nen des del moment de la concepció ateny en realitat a la vida de la mare i que el dret a la vida de l'article 3 de la Declaració Universal dels Drets Humans concerneix tan sols a algú que ja ha nascut. Ceilan introdueix un element nou dins l'esquema de discussió: "No es pot esperar que els països de població prolífica i recursos escassos subscriuïn un document que limitaria la seva llibertat d'acció per portar a terme mesures humanitàries (sic) de regulació demogràfica" (42). L'esmena serà rebutjada en una votació nominal (43), per 34 vots contra 28 i 10 abstencions. Votaren en contra els països anglosaxons i els nòrdics, els països de l'Est en bloc (les dues civilitzacions qualificades d'"ex-cristianes" per Toynbee), i països del Tercer Món amb problemes de població. Entre els que votaren a favor hi trobem la majoria dels sud-americans i els del Sud d'Europa. La votació sembla que segueixi, bé que difusament, la línia del diàleg Nord-Sud.

Un comentari complet del principi 2 no podia prescindir de les tres darreres, rebutjades, esmenes; sobretot de l'esmena conjunta. Els antecedents d'aquesta esmena són remots. El tema havia aparegut a cada període preparatori i a les deliberacions de l'article 3 de la Declaració dels Drets Humans. Empalma amb la discussió del paràgraf III del Preàmbul i del principi primer del text definitiu de la nostra Declaració -quan es tractava dels confins temporals de la protecció del nen.

(42) El mateix any 1959 tenia lloc a l'ONU una disputa entre els addictes i els contraris al control de la natalitat; i els que n'eren partidaris anaren guanyant terreny al si de les N.U. i de molts dels seus organismes, com l'O.I.T., l'U.N.I.C.E.F., l'O.M.S., etc. Aquesta tendència es manifestarà clarament amb motiu de la Conferència Mundial de la Població, celebrada a Bucarest el 1974: la documentació prèvia distribuïda per les N.U. de cara la Conferència comprenia fullets de l'O.I.T., del Banc Mundial, de l'U.N.I.C.E.F. i de la I.P.P.F. (Federació Internacional de Planificació Familiar), que l'abonaven.

(43) Vegeu doc. A/C.3/SR.916^a, de 6 d'octubre de 1959, p. 50.

Ens quedem, doncs, sense una definició de la infantesa. Cap altre declaració o projecte anteriors sobre els seus drets no la comprenia. Tampoc la declaració principal no conté una definició de l'home; com defugí -estimant que era una opció filosòfica- pronunciar-se sobre el seu origen. Caldrà concloure que no és propi d'una declaració de principis generals determinar el significat de la paraula "nen". La fixació del començament i de la fi de la infantesa, amb tots els interrogants que comporta, haurà de fer-se a dos nivells diferents, extrems, en el fons compatibles: l'esfera de la consciència personal i lliure o l'àmbit de les legislacions nacionals. Hi intervindran elements psicològics i sociològics, però també, i molt primordialment, les conviccions íntimes, expressades individualment o col·lectivament, i la tradició jurídica de cada país. Ara bé, la radicalitat d'Israel en la seva crítica a l'esmena conjunta és difícil d'admetre; i la interpretació, acceptada per molts, que tendeix a afirmar que el dret a la vida del nen des de la concepció, o senzillament abans de néixer, ateny a la vida de la mare, esquiva, opinem, un punt essencial: que la plenitud de desenvolupament a què es refereix el principi 2 que comentem es basa en el dret a la vida del mateix nen, malgrat que resulti un concepte tan desdibuixat.

Per ponderar el sentit de la nostra Declaració ens cal acudir, com a font d'interpretació obligada, a la declaració principal. Pel que fa a aquest principi 2, hi ha una correspondència amb els seus articles 3, 22 i 25, paràgraf segon. En general, però, situem en un segon terme la interpretació fonamental en la Declaració dels Drets Humans, ja que la correspondència entre els articles d'aquesta i els principis de la dels drets del nen va ser feta "a posteriori", un cop establert un dels projectes més acabats, el de 1950 (44). Pre-

(44) Figura en el Memoràndum del Secretariat, tantes vegades citat, amb què s'inicià la labor de la Comissió dels drets de l'home (doc. E/CN.4/512, del 19 de febrer de 1951). Parlem d'"articles" sempre que ens referim a la Declaració dels Drets de l'Home, i de "principis" sempre que ho fem respecte la dels Drets del Nen.

ferim, i ens sembla que aquesta ha de ser la norma, esgotar la via de recórrer abans que tot als treballs preparatoris i als debats de la Tercera Comissió. Fou primer la Declaració dels Drets del Nen.

"Tot individu té dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat de la seva persona", declara l'article 3 de la Declaració dels Drets Humans. És un article en sí mateix massa vague, diu Verdoot (45), que el glossa de la manera següent: "Cada individu té dret a l'existència física. No precisa quan comença aquesta existència, amb miras a les legislacions que permeten l'avortament en certs casos. Així mateix no es pronuncia expressament contra l'eutanàsia dels incurables i dels dèbils mentals, ni contra la pena de mort". Projectant aquest comentari sobre les nostres pròpies conclusions, ¿no ha de relacionar-se el terme "individu" amb l'infant, més que amb la mare? D'altra banda, el paràgraf segon de l'article 25, diu: "La maternitat i la infantesa tenen dret a una ajuda i a una assistència especials". I aquí es parla de "maternitat" i d'"infantesa" com de dues situacions clarament distintes. Creiem que Verdoot també ho pensa així: les comenta per separat (46). Centrant-se en la infantesa, Verdoot entén que tots els nens, d'una manera absoluta, no poden ser exclosos del benefici dels drets socials a causa del seu naixement, i que es deixa oberta i lliure la qüestió de la seva igualtat civil.

L'article 22 reforça, si és que calia, la qualitat de social del principi 2 de la nostra Declaració: afirma el dret de tota persona a la seguretat social i la facultat d'obtenir la satisfacció dels drets socials, econòmics i culturals indispensables per al seu desenrotllament. Aquest ar-

(45) A. Verdoot, ob. cit., pp. 97-98.

(46) A. Verdoot, ob. cit., p. 235. Verdoot fa observar, de passada, que molts termes de l'article 25 de la Declaració dels Drets Humans "no han estat objecte de definició".

ticle, pel lloc en què fou col·locat dins la Declaració dels Drets Humans, a compleix una singular funció. Fa com de nus, de lligada entre tots els anteriors fins a ell, és a dir, els drets personals, que responen a conceptes expressats en la Declaració francesa de 1789 i els que el segueixen a continuació, els "nous drets" socials (47). El tall entre una mena i l'altra de drets passa per aquest punt. I així com la frontera és clara en la declaració principal, en la nostra no. Tots els drets del nen són i es corresponen sempre amb drets de contingut social, matisats amb atributs propis de l'estatut d'igualtat o de llibertat, en tant -només- que suport necessari dels drets socials. És remarcable, en aquest sentit, una intervenció de René Cassin, recollida per Verdoot (48), quan es discutia aquest article 22 en els debats de 1948. El dret a la vida és incondicional, digué Cassin, i no requereix garanties específiques (deduint-se, per tant, afegiríem, que basta "declarar-lo"), mentre que la satisfacció dels drets socials exigeix prestacions per part de l'Estat, o la seva acció vigilant perquè es produeixin.

La conjunció d'aquests tres articles de la declaració principal completa la visió que hem donat del principi 2 de la nostra Declaració, i justifica l'atenció prestada als propòsits de fons de la rebutjada esmena conjunta sobre el dret a la vida com a base de la plenitud del desenrotllament del nen.

(47) Concretament, els articles 23 al 28, ambdós inclusiu, de la Declaració Universal dels Drets de l'Home. És a partir d'aquesta diferenciació que, segons hem insinuat abans, trobem el motiu que explica l'existència de dos Pactes internacionals per als drets humans, un per a cada mena de drets.

(48) A. Verdoot, ob. cit., p. 209.

PRINCIPI 3

EL NEN TÉ DRET, DES DE LA SEVA NAIKENÇA,
A UN NOM I A UNA NACIONALITAT.

En comentar el principi anterior dèiem que tots els drets del nen es corresponen amb drets que en la declaració principal ténen un contingut de caràcter social. L'única excepció el constitueix aquest principi 3, relacionat d'una manera directa -tocant al punt de la nacionalitat- amb l'article 15, paràgraf 1, de la Declaració dels Drets de l'Home, que diu: "Tot individu té dret a una nacionalitat". I és també l'únic cas sense cap precedent ni en la Declaració de Ginebra ni en el text de 1948. No s'hi pensà fins que la Carta de la Infantesa no fou considerada, durant el segon període preparatori, per influència de la Declaració dels Drets Humans, sota el prisma de la protecció de la persona en general. És un dret que pertany a l'estatut de llibertat, relatiu a la vida social i jurídica. En les seves conclusions, Verdoot (49) remarca que en un ordre internacional basat encara sobre la sobirania nacional, sense una nacionalitat pràcticament no es pot concedir cap altre dret, i així mateix que en l'esmenat article 15 s'invita als membres de les N.U. a una acció col·lectiva per tal que ningú no caigui en l'apatridia. Ara, tant en els treballs preparatoris com en el debat de la Tercera Comissió l'èmfasi va posar-se més en el nom que en la nacionalitat (50).

Una esmena de Tailàndia volia suprimir aquest principi per innecessari. En proclamar el dret a un nom, al·lega, no es fa res més que sancionar una tradició mil·lenària; i la qüestió de la nacionalitat, ultra figurar en la declaració principal, és massa complexa. Pocs països intervingueren en el debat, tan sols catorze; cap del bloc socialista. El de-

(49) A. Verdoot, ob. cit., p. 158.

(50) El principi 3 va debatre's dins la sessió 917^a, del 6 d'octubre de 1959, i es basava en el quart del text de la Comissió dels drets de l'home.

legat d'Israel, Sr. Baror, no pot estar d'acord amb l'esmena de Tailandia. L'objecte d'aquest principi, diu, "no és recordar el seu deure als pares que estan en situació de transmetre una nacionalitat als seus fills i que estan disposats a donar-los un nom, sinó garantir una identitat i una nacionalitat als nens abandonats". Molt propi d'Israel, diríem. En el debat general del tercer període preparatori, per boca del representant de l'Organització Mundial Agudas (51), ja havia indicat la conveniència que els nens orfes o separats dels seus pares fossin educats per persones de la seva pròpia nacionalitat, llengua i religió. Més endavant, en ventilar-se al si de la Tercera Comissió, el principi 6, el Sr. Baror reclamarà la garantia de què el nen pugui ser pujat en la fe religiosa i en el "sentiment de lleialtat nacional" dels seus pares.

Més enllà dels problemes que evidentment planteja el vincle de la nacionalitat (si ha de seguir-se el criteri del jus sanguinis o del jus soli, l'epatridia o el cúmul de nacionalitats, per exemple, a què havia al·ludit el representant tailandès), Israel fa derivar la qüestió de manera que el dret a una nacionalitat s'entengui com una salvaguarda de la identitat del nen. Això és el que ens sembla veure-hi i el que cal ressaltar; perquè aleshores la facultat de disposar d'un nom i d'una nacionalitat es converteix de debò en un "dret individual" del nen.

El punt de la nacionalitat el tocà únicament Israel. No es definí el terme "nacionalitat". No es parlà tampoc de minories nacionals, dels grups que puguin tenir "drets de nació", ni del dret de tot individu a "la seva pròpia cultura ètnica o nacional"; extrems tots ells que formaren part de propostes rebutjades en la Declaració Universal dels Drets de l'Home (52). Amb tot i que es tracta, doncs,

(51) Vegeu doc. E/CN.4/SR.555, ja citat; i una referència a la p. 177 del present treball. Moltes intervencions d'Israel responen a les seves inquietuds més característiques.

(52) A. Verdoot, ob. cit., pp 280 i segs., Cap. IV, "Parts rebutjades de la Declaració", apartat III: "Dret de les minories". Aquests extrems són d'una importància sobresortint per un país com Catalunya, on la identitat de l'infant depèn d'aquests drets.

d'un concepte sense precisar, la nacionalitat és una de les coordenades per la qual passa la "identitat jurídica i cultural" de l'infant.

El debat va ocupar-se més extensament, però, del nom. Una esmena de Bèlgica consistia a aplicar el qualificatiu de "decorós" a la paraula "nom", a fi d'evitar que els fills de pares desconeguts rebien un nom ridícol que reveli la seva condició d'expòsit. Fa al·lusió més aviat al cognom, al nom de família. N'hi ha precedents deplorables a molts països. El Salvador preferiria, enlloc de "decorós", l'expressió "que el dignifiqui" (53). Per al representant de l'Aràbia Saudita és precís no immiscuir-se en la intimitat de la família, que, per motius respectables, fonamentats en la tradició o en conviccions ^{religioses}, pot ^{pot} elegir un nom amb preferència a un altre (es parla, aquí, del nom de pila?). Una esmena de l'Uruguai provoca que el tema adopti un plantejament jurídic més acusat. L'afirmació de què "tot nen ha de saber qui són els seus pares" donà lloc a reaccions adverses. Portugal estima que difícilment es pot reconèixer als fills adoptius el dret a saber qui són els seus veritables pares. Encara que l'esmena uruguaia "pot semblar racional a primera vista", diu el representant canadenc, els fills adoptius ja no tenen cap vincle amb la seva família d'origen. L'adoptant pot no desitjar, per raons comprensibles, que el nen sàpiga qui són els seus veritables pares. El Sr. Baroody hi afegeix que ens trobem davant d'un problema més vast, ja que "en el segle XX, en efecte, el parentiu no ha de fonamentar-se exclusivament en els vincles de sang, sinó també en vincles psicològics". Itàlia pensa que una llibertat absoluta en el camp de la investigació de la paternitat podria tenir conseqüències lamentables. Defensant la seva posició, l'Uruguai diu que la seva esmena no es refereix ni als fills adoptius ni als fills d'una dona casada, la filiació dels quals està re-

(53) Durant el sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials (segon període preparatori), el Sr. Anze Matienzo, representant de Bolívia, havia demanat per a l'infant "un nom i una llar"; s'obstinava en "la dignitat d'un nom".

coneguda en el registre civil; es tracta dels nens nascuts fora de matrimoni. En aquest sentit, el principi 3 ha de proclamar un dret del nen, no dels pares; dret que només ha de ser exercit pel seu representant legal quan respongui a un interès del nen.

Alguns delegats són partidaris de tornar a la redacció del projecte de la Comissió dels drets de l'home (que és la mateixa del text de 1950, de la Comissió d'Assumptes Socials). El representant de Libèria no pot recolzar les propostes de Bèlgica ni la de l'Uruguai: "el seu tenor podria semblar estrany a molts pobles, especialment els de l'Àfrica". I totes les esmenes foren rebutjades (54).

Durant el segon període preparatori, el delegat de la Xina havia explicat que, al seu país, no es concedia gaire importància al nom, considerant que el nen tan sols en té necessitat quan va a escola. I per la nostra banda pensem que el nen petit realment no sol donar massa importància al cognom; es reconeix més bé en el nom de pila. Aprèn i recita d'una forma sovint mecànica el conjunt del nom de pila amb el cognom o cognoms. En canvi, de més gran, és possible que s'interessi, tot i adoptat, per la seva família d'origen. Del principi que comentem no queda eliminada la licitud de la investigació de la paternitat.

Un sol país, Camboia, va referir-se explícitament al nom de pila, el nom de fonts: "L'esmena de Bèlgica confereix una precisió molt útil tant pel que fa al cognom com al nom de pila", digué. Nosaltres considerem que, en part, el nom de pila té un estret lligam amb la identitat que ve determinada pel seu dret a una nacionalitat; ja que, en certs casos, si volem que el dret a un nom esdevingui un "dret individual" del nen, aquest ha de poder usar-lo en la llengua pròpia

(54) Per 68 vots a favor contra cap en contra i una abstenció, fou aprovat aquest principi, que restà idèntic, en la seva redacció, al text preparat per la Comissió dels drets de l'home.

del seu grup ètnic o nacional, tant si forma part de la majoria com de la minoria de la població (55).

PRINCIPI 4

L'INFANT HA DE GAUDIR DELS BENEFICIS DE LA SEGURETAT SOCIAL. TINDRÀ DRET A CREIXER I A DES-SENROTLLAR-SE EN BONA SALUT; I AMB AQUEST FI HAURÀ DE PROPORCIONAR-SE, TANT A ELL COM A LA MARE, ATENCIONS ESPECIALS, ADHUC LA PRENATAL I POSTNATAL. L'INFANT TINDRÀ DRET A DISPOSAR D'ALIMENTACIÓ, VIVENDA, RECREACIÓ I SERVEIS MÈDICS ADEQUATS.

Per segona vegada se'ns proposa la idea del desenrotllament del nen; referida, aquí, a les seves necessitats materials i biològiques. Ressalta, però, el dret a gaudir dels beneficis de la seguretat social, col·locat d'una manera destacada.

En el primer període dels treballs preparatoris, el Secretariat assenyalava que "la protecció de la infantesa, considerada com a part integrant d'un sistema general de seguretat social" era un dels nous principis que calia incorporar a la Carta dels Nens de les Nacions Unides (56). La versió de la U.I.P.E., de 1948, l'introduí; i, en els mateixos ter-

-
- (55) A Catalunya això és evident; i ho reforça el fet que s'hagi aprovat per les Corts espanyoles la llei 17/1977, del 4 de gener de 1977 (B.O.E. nº 7, p. 393), acordant una nova redacció per al paràgraf primer de l'article 54 de la Llei del Registre Civil, que ara diu: "En la inscripció s'expressarà el nom que es doni al nascut. Tractant-se d'espanyols, els noms -vol dir els noms de pila- hauran de consignar-se en alguna de les llengües espanyoles", acabant així amb una situació anòmala i injusta que ha durat quasi bé quaranta anys, ja que abans els noms havien de consignar-se forçosament en castellà.
- (56) Informe del Secretariat del 19 de febrer de 1948, ja citat (doc. E/CN.5/44, p. 57).

mes que trobem a la redacció definitiva, figura en els projectes de 1950 i 1959, després que la Declaració Universal n'hagués fet el nucli del seu article 22 (57).

Portugal pensa que "no convé parlar de seguretat social" en una declaració sobre els drets del nen. Tailàndia va més enllà: planteja, en una esmena formal, de suprimir el principi 4 perquè, diu, tot està previst en els articles 22 i 25 de la declaració principal. Amb la posició de Tailàndia -que ja hauria volgut prescindir del principi 3 per superflus- sembla que revisquem els dubtes apareguts al començament del segon període preparatori sobre la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta. Recordem que al final del mateix segon període, el representant canadenc al si del Comitè Social (vegeu p. 152 d'aquest treball) arribà a dir que "la inserció d'un nou article a la Declaració Universal seria preferible". Segons el delegat austríac, l'esmena tailandesa revela una preocupació excessiva per la concisió. La Sra. Kujarenko, de la República Soviètica d'Ucrània, es sorprèn davant el text d'aquesta esmena. Observa que "alguns representants critiquen la utilització de fórmules idèntiques en els principis 2 i en aquest" (el 2 al·ludeix també, com hem vist, al desenrotllament del nen "en forma saludable", i a mesures legislatives que l'assegurin), i fa notar que si el principi 2 tracta de "la condició jurídica del nen", el 4 que s'està examinant es refereix a la seva "protecció social". L'advertiment és vàlid. La distinció ja s'havia fet durant el tercer període preparatori (p. 174 del nostre treball). I quan es discutia l'article 22 de la Declaració Universal dels drets de l'home, René Cassin manifestà vehementment que la introducció del terme "seguretat social" corresponia a una fase del progrés humà. D'altra banda, tal com va declarar el repre

(57) El principi 4 de la nostra Declaració fou examinat a les sessions 917^a i 918^a de la Tercera Comissió, celebrades els dies 6 i 7 d'octubre de 1959; es basà en el principi 5 del projecte de la Comissió dels drets de l'home, i està directament relacionat amb els articles 22 i 25, núms. 1 i 2, de la Declaració Universal dels drets de l'home.

sentant israelita en el debat previ de la Tercera Comissió, la nostra Declaració ha de ser "un document complet", sense que el lector es vegi precisat a remetre's a cap altre instrument internacional. La referència a la seguretat social en aquest principi és ben legítima.

El representant tailandès, no obstant això, insisteix en el seu punt de vista i pregunta si l'alimentació, el vestit, l'habitatge, etc., poden considerar-se prestacions de la seguretat social. De fet, no ho són "strictu sensu". Constitueixen més aviat uns factors indispensables, elementals, que garanteixen el benestar del nen, la protecció social de la seva lenta creixença i del seu desenrotllament en bona salut. La correspondència amb l'article 25, núm. 1, de la declaració principal (dret a un nivell de vida suficient; dret al benestar), reforça aquesta visió. No cal dir que l'esmena tailandesa serà rebutjada.

Els quatre factors enumerats en aquest principi estaven previstos en anteriors textos o declaracions. La de Ginebra deia que el nen que té fam ha de ser alimentat, el malalt curat. La "Carta de la infantesa per al món de postguerra", de 1942 (Apèndix 4) parlava de nodriment, vestit i serveis mèdics; la "Declaració de les oportunitats reconegudes a l'infant", de 1942 (Apèndix 5) es refereix especialment al dret a la recreació; i el projecte de l'O.M.S. els esmenta tots. És curiós de constatar que quan el pedagog belga Ovide Decroly (1870-1932) organitza l'ensenyament amb els seus famosos "centres d'interès", agrupa en quatre les necessitats capitals de l'experiència humana: 1) Necessitat d'alimentar-se. 2) Lluita contra la intempèrie: mitjans per vestir-se, aixoplugar-se, escalfar-se. 3) Defensa contra perills i enemics diversos: higiene, lluita contra les malalties. 4) Necessitat d'actuar, de descansar, d'esplaiar-se, de desenvolupar-se (58). Els nens ho entenen, això.

(58) Renzo Titone, "Metodología didáctica", Madrid, Ediciones Rialp, 1966, Cap. "La escuela de Decroly y los 'centros de interés'", p. 177.

La seguretat social no es defineix; s'afirma. Era una antiga reivindicació que s'anà concretant des de la Revolució Industrial -que coincideix amb el segon moment de la història del nen-, quan l'home modern es va trobant més sol, assetjat per amenaces més subtils, menys visibles; i "es cerca més la seguretat que no el repòs" (la frase s'atribueix a Voltaire). El final feliç de contes com "Patufet" i "Hansel i Gretel" demostra la velada presència d'un enorme desig de seguretat. El nen no sabrà formular d'una manera explícita les seves necessitats; però el principi 4, igual que l'article 25 de la declaració principal, mencionen expressament dues categories d'éssers humans en situació de debilitat que requereixen una atenció especial: la mare i l'infant.

L'URSS no en té prou amb aquesta menció i, en una esmena que serà rebutjada, diu que és indispensable indicar "en què han de consistir les atencions prenatales i postnatales". Demana així mateix que s'especifiquin les mesures a prendre per part de l'Estat en aquest sentit. Se li adueix que constituïrien clàusules impròpies d'una declaració. I torna a encetar la qüestió de la gratuïtat dels serveis mèdics, llargament debatuda durant el segon període dels treballs preparatoris. La redacció definitiva parla de "serveis mèdics adequats" (59). Amb tot i el suport incondicional que rep dels altres països de l'Est, els suggeriments de l'URSS no prosperen.

Posat a la consideració dels delegats el punt 5 del projecte de la Comissió dels drets de l'home, s'aprovà sense canvis per 68 vots contra cap i 3 abstencions, convertint-se en el principi 4 del text definitiu.

Durant l'examen d'aquest principi, al final de la 917a sessió, la President recorda que s'ha dedicat al tema de la declaració dels drets del nen la major part del temps que

(59) En el text de la Comissió d'Assumptes Socials es deia "serveis mèdics apropiats i gratuïts".

s'havia previst en començar el treball de la Tercera Comissió. El debat no és fàcil. Caldran, encara, tretze sessions més.

PRINCIPI 5

EL NEN IMPEDIT FÍSICAMENT O MENTALMENT, O QUE PATEIXI D'ALGUN IMPEDIMENT SOCIAL HA DE REBRE EL TRACTAMENT, L'EDUCACIÓ I LES ATENCIONS NECESÀRIES QUE RECLAMA LA SEVA PARTICULAR SITUACIÓ.

La part del principi que es refereix al nen "que pateixi d'algun impediment social", oferí dificultats. I en aquest punt es centrà tota la discussió. Va donar-hi lloc una esmena del delegat italià.

Quan, pocs dies abans, es debatia el principi dedicat a l'educació, la delegació italiana proposà d'incloure-hi una frase sobre els nens inadaptats, ja que a Itàlia, va dir, el tractament d'aquests nens consisteix en una reeducació; i si apareixia qualsevol tipus de conflicte entre la família i la societat només un jutge podia dirimir-lo amb imparcialitat. Aleshores se li demanà que aplicués l'esmena al principi 9 del projecte de la Comissió dels drets de l'home -que va convertir-se en el cinquè del text definitiu(60). Ara, doncs, el delegat italià torna a presentar-la, negant-se a admetre que l'edició que suposa la seva esmena sigui inútil ni que constitueixi una clàusula impròpia de la declaració dels drets del nen, com deien alguns. Recorda que,

(60) El principi 5 es ventilà dins les sessions 924^a i 925^a, els dies 13 i 14 d'octubre de 1959. Es basava en el principi 9 del projecte de la Comissió dels drets de l'home; i es col·locà en cinquè lloc com a conseqüència d'una proposta que van fer Grècia i el Regne Unit durant la sessió 928^a, del 16 d'octubre. El principi 7, dedicat a l'educació, es debaté els dies 9 i 12 d'octubre.

al seu país, els tribunals de menors es crearen arran d'haver-se proclamat la Declaració de Ginebra, i creu que un jutge especialitzat tindrà més present l'interès de l'infant que un tribunal de dret comú.

L'esmena italiana suscita el cas límit de la inadaptació social: el nen delinqüent, i la possibilitat d'haver-lo de separar de la seva família si arriba a produir-se el conflicte amb la societat. La seva intenció no era aturar-se en aquesta única situació particular, prescindint de les altres que contempla el principi 5. Tampoc no desitja anteposar l'interès de la família al del nen; i reconeix que la paraula "delinqüent" és massa restrictiva. Però dues menes de dificultats impedeixen que s'accepti: hi ha països que no disposen d'una autoritat judicial especialitzada, i molts delegats consideren que restaria universalitat a la declaració.

Per superar la primera dificultat alguns delegats suggereixen fórmules més generalitzables: "El nen inadaptat rebrà un tracte humà i no podrà ser separat arbitràriament dels seus pares" (Sr. Baroody, de l'Aràbia Saudita), o una simplificació d'aquesta: "El nen inadaptat no podrà ser separat arbitràriament dels seus pares" (Irak); o bé: "El nen l'inadaptació del qual sigui perillosa podrà ser separat de la seva família per decisió judicial" (El Salvador). França, que, amb Portugal, recolza l'esmena italiana, apunta que podria consignar-se l'expressió "autoritat judicial competent", per evitar el terme "especialitzada". El delegat suec acolliria amb satisfacció el suggeriment d'Aràbia Saudita, ja que, al seu país, diu, són uns comitès locals, on no figura cap magistrat, els que s'ocupen en primera instància dels nens inadaptats. Itàlia refà una i altra vegada la seva esmena perquè sigui acceptada, i finalment presenta a la Comissió el següent text: "Al nen inadaptat, fins i tot al delinqüent, no se'l podrà separar de la seva família si no és en virtut de la decisió d'una autoritat judicial competent".

Hom enyora, certament, la contundència de la Declaració

de Ginebra, que deia: "el nen desviat ha de ser atret". El projecte de l'O.M.S. (vegeu Apèndix núm. 6) declarava que "el nen inadapdat ha de ser reeducat".

La segona dificultat era, en el fons, més insalvable. La representant del Regne Unit manifesta que l'esmena italiana és compatible amb la pràctica anglesa; i, no obstant això, entén que la protecció del nen queda prou assegurada pels principis 2, 6 -que desseguida veurem- i pel mateix principi 5, tal com prové del projecte de la Comissió dels drets de l'home. Estima que una declaració no ha d'enunciar mesures d'aplicació tan detallades. Per a l'Índia, una de les idees fonamentals de l'esmena italiana també es troba en el principi 6, que diu: "Llevat de circumstàncies excepcionals, l'infant d'una edat tendra no serà separat de la seva mare"; amb tot i que el delegat francès assenyala, amb raó, que aquesta frase no pot aplicar-se a delinqüents menors. Diferents delegats (els de Turquia i Brasil, per exemple) es decanten per acceptar el text de la Comissió dels drets de l'home.

L'esmena italiana serà rebutjada. S'aprovarà per unanimitat el text de la Comissió dels drets de l'home -que és idèntic al corresponent de la Comissió d'Assumptes Socials.

Es constata en el debat una preocupació per la delinqüència infantil, que aflora també de tant en tant en la discussió d'altres principis; i surten a rel·luir, encara, certs reflexos puritants en la visió de la infantesa. Un delegat europeu manifestà que "no veu que hi hagi justificació per sustentar la idea de què no hi ha nens dolents", i que "és innegable que alguns tenen intencions criminals des d'una edat molt precoç" (61).

(61) Això és el que impedeix a l'al·ludit representant de prestar el seu suport a l'esmena italiana: "fóra un error mostrar una sol·licitud envers el delinqüent jove, que no és més que un criminal". Cap al final del període de sessions de la Tercera Comissió trobem una intervenció semblant d'un delegat asiàtic: "... és una equivocació ensenyar als nens quins són els seus drets sense posar de relleu els seus deures, ja que d'aquesta manera poden creure's en el dret de fer el que vulguin i convertir-se així en delinqüents".

Per la nostra banda, creiem que la paraula "tractament" d'aquest principi empara la tendència a què sigui un jutge especialitzat el que assumeixi els problemes del nen que ha delinquit. Jean Chazal, una autoritat internacional en la matèria (62), distingeix entre l'abans i el després del conflicte amb la societat. Abans, "les intervencions que s'imposen, diu, són de l'incumbència dels organismes educatius, culturals, socials, sanitaris, públics o privats; i tenen com a objectiu exercir una acció preventiva de la inadaptació dels joves. No ha arribat el moment de la Justícia". Per a quan arribi, Chazal demana la presència d'un magistrat professional, amb "una vigorosa disciplina de pensament, comprensiu i estrictament objectiu, despulat de passió, però en estat (ho subratllem nosaltres) de simpatia humana". El punt 14 de la "Carta de la Casa Blanca", de 1930 (vegeu Apèndix n.ºm. 2), conté un plantejament semblant.

(62) Jean Chazal, "Les droits de l'enfant", ob. cit., pp. 108-110. Abundem en les citacions d'aquest autor perquè en l'obra esmentada estudia, com a jutge de menors, diverses situacions particulars de l'infant (l'abandonat, el maltractat, el que es troba en perill moral, el revoltat, el disputat), partint precisament dels deu punts de la Declaració Universal dels drets del nen.

PRINCIPI 6

EL NEN, PER AL DESENROTLLAMENT PLE I HARMONIÓS DE LA SEVA PERSONALITAT, NECESSITA AMOR I COMPRESIÓ. SEMPRE QUE SIGUI POSSIBLE, HAURÀ DE CRÉIXER A L'EMPARANÇA I SOTA LA RESPONSABILITAT DELS SEUS PARES I, EN QUALSEVOL CAS, EN UN AMBIENT D'AFECTE I DE SEGURETAT MORAL I MATERIAL; LLEVAT DE CIRCUMSTÀNCIES EXCEPCIONALS, L'INFANT D'UNA EDAT TENDRA NO SERÀ SEPARAT DE LA SEVA MARE. LA SOCIETAT I LES AUTORITATS PÚBLIQUES TINDRAN UNA CURA ESPECIAL ENVERS ELS NENS SENSE FAMÍLIA O QUE ESTIGUIN MANCATS DE MITJANS ADEQUATS DE SUBSISTÈNCIA. PER AL MANTENIMENT DELS FILLS DE FAMÍLIES NOMBROSES, CONVÉ DE CONCEDIR SUBSIDIS ESTATALS O D'UNA ALTRA MENA.

El principi 6 toca un aspecte subtil del desenrotllament de l'infant; el de la seva personalitat. Ja no són les seves necessitats materials o biològiques, la "necessitat brutal", sinó, com diu Jean Chazal, les seves "necessitats bio-afectives de seguretat i de tendresa", "la necessitat alhora afectiva i intel·lectual de ser comprès". El text d'aquest principi parla de "seguretat moral i material"; però la material més aviat la suposa, o la pressuposa, perquè ha estat l'objecte d'un principi anterior. És un aspecte difícilment sancionable, que no hauríem vist formulat abans de l'últim estadi de la història del nen, quan hem après una mica a acostar-nos-hi.

Hi ha precedents clars d'aquest principi en textos posteriors a la Declaració de Ginebra. La Conferència de la Casa Blanca, de 1930 (vegeu Apèndix núm. 2), es comprometia a assegurar "per a tot infant, la comprensió i el respecte a la seva personalitat"; la "Carta de la infantesa per al món de la postguerra", de 1942 (Apèndix núm. 4), proclamava amb certa

solemnitat que "la personalitat del nen és sagrada", i la "Declaració de les oportunitats degudes a l'infant", de 1942 (Apèndix núm. 5), que l'infant ha de pujar "voltat de l'efecte i de la disciplina indulgent de la família". Per això el Secretariat pogué dir (63), en el primer dels períodes preparatoris, que entre els principis que figuraven en aquests textos i que fins aleshores no s'havien tingut expressament en compte en declaracions sobre els drets del nen, calia considerar la importància de la llar i de la família i així mateix la protecció de la seva personalitat. El projecte de la U.I. P.E., de 1948, ja es refereix al "medi familiar" i el de l'O. M.S. (Apèndix núm. 6) parla d'"una atmosfera d'afecte i seguretat" que només pot fornir una vida familiar normal. D'aquí pasà als textos de 1950 i 1959.

La correspondència amb la declaració principal s'estableix a través dels articles 3, 22 i 16, apartat 3: és el dret a la vida i a la seguretat de la persona -aplicat al nostre cas, una seguretat afectiva-, la formació interna del nen, i el reconeixement de la missió de la família.

En el tercer període preparatori, quan s'estava discutint sobre la filiació il·legítima, a un dels delegats va semblar-li que es tendia a prescindir de la família. El representant mexicà li recordà aleshores que la Declaració Universal considerava la família com l'element natural i fonamental de la societat (vegeu p. 175 d'aquest treball). D'acord amb els comentaris de Verdoot (64), l'article 16 protegeix molt especialment la institució familiar, fins en el supòsit que no estigui fundada en un matrimoni oficial. "Valorant la família, diu Sauvy (65), la declaració universal dels Drets de l'Home de 1948 contrasta amb l'individualisme que posava de manifest la Declaració de l'Home i del Ciutadà". Sauvy fa notar també

(63) En el repetidament esmentat Informe del 19 de febrer de 1948 (doc. E/CN.5/44, p. 57).

(64) A. Verdoot, ob. cit., pp. 162-167.

(65) Aldref Sauvy, "La població", Barcelona, Edicions 62, 1964, p. 139.

que de les trenta-nou constitucions aperegudes després de la segona guerra mundial, trenta-tres d'elles han inserit articles sobre la família (66); i afirma "la superioritat de la criança familiar" respecte de la criança en grup.

Quin nen, però, és el protagonista o destinatari del principi 6? Cinc països que, de cara a una nova redacció d'aquest principi, presentaren una esmena conjunta al punt 6 del projecte de la Comissió dels drets de l'home, van ometre -per tal d'alleugerir-lo- una frase que al·ludia als nens sense família o mancats de mitjans de subsistència. A la sessió 919^a (67), el delegat polonès Sr. Ketrzynski diu que li interessaria conèixer les raons que han motivat l'omissió, i sap exposar magníficament el nucli d'aquest principi, que, segons ell, "tracta del grandiós i commovedor tema de l'amor, de la responsabilitat maternal i de la suprema funció de la família; que comença amb una proclamació que ultrapassa l'abast d'una ordinària declaració de drets, i es refereix després a la funció dels pares i de la llar". Aquestes mateixes paraules serveixen a Polònia per justificar una subesmena, que prosperarà, demanant que es reincorporés la frase suprimida. De manera que els destinataris d'aquest principi són tant els nens que tenen uns pares i una llar com, segons l'expressió del delegat israelita, els nens "privats dels avantatges que ofereix la vida familiar". I l'actitud que s'intenta definir obliga als pares i a les persones que, per qualsevol circumstància, ocupin el seu lloc.

La composició d'aquest principi es deu, doncs, en primer lloc, a l'esmena conjunta dels cinc països (68) que proposaren la substitució del text de la Comissió dels drets de l'home pel següent: "El nen, per al desenrotllament ple i harmoniós

(66) No pot oblidar-se que l'obra de Sauvy "La població" és dels anys seixanta. D'altra banda, al·ludeix a països tant del bloc socialista com del món occidental o a terres subdesenvolupades.

(67) Aquest principi va discutir-se durant les sessions 918^a, 919^a i 920^a de la Tercera Comissió, celebrades els dies 7 i 8 d'octubre de 1959. Es basà en el punt 6 del projecte de la Comissió dels drets de l'home.

(68) Són: Dinamarca, Grècia, Països Baixos, Regne Unit i Tailàndia.

de la seva personalitat, necessita amor i comprensió. Sempre que sigui possible, haurà de créixer a l'emparança (i sota la responsabilitat) dels seus pares i, en qualsevol cas, en un ambient d'afecte i seguretat moral i material; (llevet de circumstàncies excepcionals, l'infant d'una edat tendra no serà separat de la seva mare)". Aquí s'acabava. Com observè el representant d'Indonèsia, consistia en un canvi d'ordre de les paraules del text corregit, que així millorava. La única novetat consistí a afegir-hi "sota la responsabilitat" dels pares. Les delegacions patrocinadores de l'esmena indicaren que no totes estaven d'acord sobre els passatges que figuraven entre parèntesis, suggerint que es votessin aïlladament. Es van aprovar. Es deu, en segon lloc, a la subesmena de Polònia, sense la qual hauria restat incomplet. A més, l'URSS obtingué la inclusió de la frase final, sobre la concessió de subsidis pel manteniment dels fills de famílies nombroses; esmena que fou considerada per algunes delegacions com una clàusula d'aplicació. En conjunt la nova redacció resultà més extensa que la de la Comissió dels drets de l'home, i el doble de llarga de la de la Comissió d'Assumptes Socials. En la seva totalitat, s'aprovà per 65 vots contra 1, i 14 abstencions.

La preocupació demogràfica de l'Índia portà el seu delegat a dir que l'esmena soviètica sobre la protecció a les famílies nombroses podria estimular la procreació. El representant danès formulà observacions a la frase de l'esmena conjunta "l'infant d'una edat tendra no serà separat de la seva mare". Subratllà que admetia significacions diverses segons que es tractés de separacions en casos de divorci, d'hospitalització o a causa del treball de la mare. Anglaterra no feia problema d'aquesta qüestió; Irlanda i França, en canvi, hi donaven molta importància. L'interessant de la intervenció danesa és el seu advertiment final: "Una mare que treballi fora de casa no ha de ser induïda a preguntar-se, en llegir el principi que es discuteix, si obra bé o malament en confiar a altres el seu fill quan accepta un treball"; com si amb això volgués allunyar la intranquil·litat per les connotacions ètiques de les normes de criaença de la puericultura que privaven encara al

tercer moment de la història del nen (69).

Els països socialistes es mostraren partidaris d'atribuir a l'Estat la protecció dels infants orfes i abandonats. "Les institucions privades i els individus poden realitzar una gran tasca a favor d'aquests nens", digué la representant de la República Soviètica de Bielorússia, però l'ajuda que en pot provenir "no té continuïtat". Polònia, en la defensa que ve fer de la seva subesmena, s'acontentava amb el terme "societat", que jutjava acceptable per tots els països, sigui quin sigui el caràcter dels seus sistemes socials. Israel preferirà parlar de "les persones encarregades d'acomplir les funcions dels pares" i afegeix, en un altre lloc, que l'experiència demostra que "sol ser preferible col·locar el nen amb una família provisional". Són matisos de concepcions diferents.

Guatemala i Israel, en una esmena que no prosperà, plantejaren l'edició a aquest principi del text següent: "El nen té dret a formar-se en la fe religiosa i en els sentiments de lleialtat nacional dels seus pares, però serà protegit contra tota pràctica que pugui fomentar discriminacions i odís d'ordre racial, religiós o nacional". De les vint-i-sis delegacions que intervingueren en el debat d'aquest principi, nou s'hi oposaren obertament, per diversos motius; altres, amb les de l'Est en bloc, l'ignoraren. El contingut d'aquesta esmena, tota una interpretació del dret a la vida i l'ús de la llengua materna en l'ensenyament, formen el conjunt més sobressortint de les parts rebutjades de la nostra Declaració.

"La fe no és una cosa que s'adquireixi en un dia", al·lega el representant de Guatemala, estimant que en la declaració cal que hi sigui reconeguda la importància de l'educació moral i religiosa" (Guatemala insisteix més en aquest aspecte de l'esmena). La defensa d'Israel es basa en el paràgraf tercer de l'article 26 de la Declaració Universal, que confereix als pares el dret preferent a escollir el tipus d'educació dels seus fills. "Aquest dret comporta una responsabilitat", diu. "Un cop

(69) Vegeu la referència a l'obra de Luc Boltanski "Puericultura y moral de clase", a la primera part del present treball (pp. 72-75).

feta l'elecció, tota ingerència en el curs de l'educació es-collida constituiria una violació dels drets humans". A més, per a Israel, les persones encarregades d'acomplir les funcions dels pares han d'esforçar-se a realitzar el que, al seu judici, "hauria estat el desig d'aquells".

Alguns representants, recolzant-se en el caràcter de laic dels seus respectius països, troben inoportuna l'al·lusió a la formació religiosa. La referència al "sentiment de lleialtat nacional" és jutjada d'innecessària o inútil. En general, fins els que es miren l'esmena amb simpatia pensen que és una qüestió massa delicada i compromesa per incorporar-la al text. Es remetent al principi 10, que insisteix -per tercera vegada en la nostra declaració- els factors discriminatoris, o al principi 7, sobre el dret a l'educació, que torna a parlar de la responsabilitat dels pares. El representant de l'Àrabia Saudita recorda el nombre molt notable de matrimonis de persones de religió i nacionalitat distintes, i apel·la a un vell tòpic en dir que "aquesta disposició podria priver el nen de triar més endavant la seva pròpia religió i nacionalitat". El delegat mexicà Sr. Cuevas Cancino (70) és el que s'hi oposa amb més intensitat. El Sr. Cuevas també argüeix que la segona part de l'esmena ja queda prevista en el principi 10; però, a més, segons ell, hi ha una contradicció entre les parts primera i la segona de l'esmena, ja que "formar un nen en una determinada fe religiosa o en certs sentiments de lleialtat nacional, podria, en algunes circumstàncies, exposar-lo a la discriminació". Per al delegat mexicà, el dret enunciat en la primera part de l'esmena "és un dret dels pares, més que dels nens"; i conclou la seva intervenció dient que la nacionalitat de l'article 15 de la declaració principal ve substituïda aquí per lleialtat nacional, "un concepte molt més vague i, al mateix temps, més emotiu, que planteja dificultats insalvables a la seva delegació perquè suscita el problema de les minories. Com a membre de l'Organització dels Estats Americans, Mèxic no reconeix les minories com a tals".

(70) Serà el Relator de tot aquest període de sessions de la Tercera Comissió.

No sorprèn l'actitud de la delegació mexicana. Cau dins la trajectòria que respecte les minories -del que se n'ha dit el principi de la diversitat- ha seguit sempre l'ONU, afectada per la seva concepció interestatal de l'organització internacional. És un dels punts on s'adverteix d'una manera més notòria la servitud que sobre la nostra declaració imposa la principal. En efecte, la Declaració Universal dels Drets de l'Home no garanteix els drets de les minories com a tals. Verdoot explica, amb una amplitud que no podem transportar al present treball (71), les vicissituds per introduir, en el cos de la Declaració Universal, un article que definís les minories i els seus drets específics; i com tot abocà a una Resolució per la qual es decidí no tractar el tema i traspassar-lo a una Subcomissió. Aquest article no adoptat parlava de "grups ètnics, lingüístics i religiosos ben definits, que es distingeixen clarament de la resta de la població i que tenen la voluntat de beneficiar-se d'un tracte diferencial", i se'ls reconeixia el dret a obrir i sostenir escoles i institucions religioses o culturals i a l'ús de la pròpia llengua parlada i escrita. Charles Malik (que representà el Líban), un dels principals autors de la Declaració Universal, observà que les discussions van posar de relleu la diferència entre el Nou Món i l'Antic: el Vell Món presenta grans divisions en grups ètnics, mentre que al Nou Món hi ha una assimilació. La Sra. Roosevelt, una altra figura influent, recordà que a la Conferència de Lima, de 1938, i a la Conferència de Chapultepec, de 1945, s'havia afirmat que a Amèrica les minories no existeixen com a tals i que no era recomanable la presència de grups tancats i homogenis amb l'estatut de minories. Quasi tots els delegats sud-americans expressaren els seus temors davant de qualsevol proposta tendent a assegurar els drets de les minories; encara que també alguns països europeus (Regne Unit, França) recelaven de l'aplicació del principi de la diversitat, inclinant-se, si no per l'assimilació, almenys per una integració. I aparegué l'argument de què la protecció de les minories equivaldria a un agreuja-

(71) A. Verdoot, ob. cit., pp. 280-291, Cap. IV, "Parts rebutjades de la Declaració", apartat III, "Dret de les minories".

ment de la discriminació. Es creia que aquesta protecció podia trobar-se en diversos articles escampats per la Declaració, i expressament en el segon, que diu: "Qualsevol persona pot prevaler-se de tots els drets i de totes les llibertats que aquesta Declaració proclama, sense cap distinció". Però no basta el dret general de l'individu a desenvolupar-se sota l'empara de mesures no-discriminatòries, digué en aquell debat de 1948 el representant ucraïnà. Els països de l'Est criticaren la política d'assimilació. Fou el representant de l'URSS el que proposà l'adopció del text següent: "Cadascú té dret a la seva pròpia cultura ètnica o nacional, tant si forma part de la majoria com de la minoria de la població". Amb tot, predominà la idea que la protecció de les minories és un problema polític que correspon a la competència de cada Estat sobirà, i que depèn de la seva legislació nacional (72). La qüestió fou traspassada a la Subcomissió de la lluita contra les mesures discriminatòries i la protecció de les minories.

Com a conseqüència d'aquestes precisions, podríem interrogar-nos sobre la unitat que utilitza l'ONU en la Declaració Universal dels Drets de l'Home (i, per tant, en les declaracions relatives a la mateixa, com ho és la nostra) per a la defensa dels drets fonamentals de la persona. De tot el seu context se'n desprèn que és l'individu; l'individu que es mou dins d'un Estat. Perquè en el debat s'hi digué (Austràlia, Uruguai) que la Declaració Universal no ha de tractar sinó de la qüestió jurídica de la protecció dels drets de l'individu; o que, si no es poden satisfer les necessitats de tots els Estats, és millor limitar-se a definir, en la Declaració, els drets aplicables al conjunt de la humanitat. Els dos extrems són, doncs, l'individu -poc situat- i el conjunt de la humanitat -un concepte massa vast. Entre aquests dos extrems, només hi ha l'Estat. Iugoslàvia va presentar un text que no es referia als drets individuals de les persones que perta-

(72) Aquest esperit informe, per exemple, la "Convenció relativa a la lluita contra les discriminacions en l'esfera de l'ensenyament", de 14 de desembre de 1960, el text de la qual posa moltes reserves als drets concedits a les minories.

nyen a una minoria, sinó al reconeixement de la minoria mateixa com a grup, a fi que aquesta minoria pogués emprendre un esforç col·lectiu per crear les condicions necessàries per al gaudi dels seus drets: és a dir, que per assegurar la protecció d'un individu és precis, abans que tot, que la seva comunitat sigui reconeguda i protegida. Però això és precisament el que no es va admetre.

El desenrotllament de la personalitat del nen és l'objecte del principi que comentem. I nosaltres no podem deixar de veure en l'escena rebutjada un nou intent de definir la seva identitat. La fe dels pares, o el seu "llegat cultural" -com també demanava Israel-, un sentit d'origen, de començament, de sentiment de país natal, d'allò que és pròxim i concret, la llengua, són components de la personalitat de l'infant que és necessari preservar i assegurar. Comencen a obrir-se a l'interior de la família, que és, fent servir termes de Salvador Giner (73), el grup primari més important, la comunitat paradigmàtica; i s'expandeixen a través de comunitats també primàries i cada vegada més àmplies, com la nació. Si, dins de la Declaració Universal, entre l'individu i l'Estat no es contempla la presència, amb estatut propi, d'altres menes de grups, tota la responsabilitat cau sobre la família, mes per romandre potser en la intimitat, sense possibilitats de confrontació. En la Declaració Universal se suposa la coincidència plena de Nació i Estat -grup secundari-, i es parla del dret a una nacionalitat; però "tota lleialtat (subratllem) és un sentiment de comunitat, no de grup secundari" (74). El no reconeixement de realitats socials fora d'aquesta coincidència crea la situació de minoria, i, amb ella, una inseguretat que arriba al nen. Cal, almenys, comptar amb les limitacions del nostre document (75).

(73) Salvador Giner, "Sociologia", Barcelona, Edicions 62, 1968, pp. 67-68.

(74) Salvador Giner, ob. cit., p. 68.

(75) Gregorio Peces-Barba, en la seva obra "Derechos Fundamentales (la 2ª edició, ja citada; p. 110), reproduïx una classificació de Castán sobre els drets fonamentals per raó dels subjectes protegits, que comprèn: 1) drets de la

I encara dues remarques. Opinem que és equívoc l'argument mexicà, emprat en altres avinenteses, segons el qual la primera part de l'esmena de Guatemala i Israel és un dret dels pares, més que del nen, ja que moltes vegades "el nen no es pot considerar aïlladament" (76). Finalment, indiquem que tan sols/dos delegats estaven d'acord amb aquesta esmena: el cubà i l'espanyol. En el cas de la delegada cubana no ens estranya, perquè en la discussió del principi 7, sobre l'educació, defensarà amb resultat advers l'ús de la llengua materna a l'escola. El delegat espanyol Sr. Vidal Gabas es va referir d'una manera directa a la part de l'esmena que tractava de l'educació religiosa, però es guardà de fer cap al·lusió als "sentiments de lleialtat nacional" (77).

lo les persona, 2) drets de les comunitats menors o infraestatals, especialment la família, 3) drets dels Estats en l'esfera interna, 4) drets dels Estats i dels pobles en la comunitat internacional; i comenta: "Aquesta classificació hauria de ser completada en un tercer nivell, introduint explícitament el dret de les minories ètniques racials o culturals com un dret de comunitats infraestatals, que els textos més recents en matèria de Drets Fonamentals s'ocupen cada vegada més". Això en el pla doctrinal; però la posició de l'ONU és la descrita, i no veiem que hagi canviat. Dins d'aquest tercer nivell, o en un altre, caldria situar les nacionalitats, les quals, parlant pròpiament, no s'haurien d'anomenar "minories", com s'acostuma a fer. El terme "minories" s'hauria de reservar per a qualificar una situació o estat de discriminació.

- (76) Aquests són els termes d'una rèplica de la representant del Moviment Mundial de Mares, que recollim a la p. 175 del present treball; la p. 173, reproduïm una intervenció de Sir Samuel Hoare en el mateix sentit (debat general del tretzè període de sessions de la Comissió dels drets de l'home, 1957).
- (77) El delegat espanyol intervingué després del representant mexicà. Era clar que el concepte "lleialtat nacional" es referia, en el debat, a les "minories". El 1959 -i la situació no ha variat prou- la realitat de les minories nacionals era qualificada tímidament, a Espanya, de "peculiaritats regionals".

PRINCIPI 7

EL NEN TÉ DRET A REBRE EDUCACIÓ, QUE SERÀ GRATUÏTA I OBLIGATOTIA ALMENYS EN LA SEVA ETAPA ELEMENTAL. SE LI DONARÀ UNA EDUCACIÓ QUE AFAVOREIXI LA SEVA CULTURA GENERAL I LI PERMETI, EN CONDICIONS D'IGUALTAT D'OPORTUNITATS, DESENVOLUPAR LES SEVES APTITUDS I EL SEU JUDICI INDIVIDUAL, EL SEU SENTIT DE RESPONSABILITAT MORAL I SOCIAL, I ESDEVENIR UN MEMBRE ÚTIL DE LA SOCIETAT.

L'INTERÈS SUPERIOR DEL NEN SERÀ EL PRINCIPI QUE GUIARÀ AQUELLS QUE TENEN LA RESPONSABILITAT DE LA SEVA EDUCACIÓ I ORIENTACIÓ; AQUESTA RESPONSABILITAT PERTOCA ABANS DE TOT ALS SEUS PARES.

EL NEN GAUDIRÀ PLENAMENT DE JOCS I RECREACIONS, ELS QUALS HAURAN D'ESTAR ORIENTATS VERS LES FINALITATS PERSEGUIDES PER L'EDUCACIÓ; LA SOCIETAT I LES AUTORITATS PÚBLIQUES, S'ESFORÇARAN PER PROMOURE LA SATISFACCIÓ D'AQUEST DRET.

A la discussió d'aquest principi es van dedicar més sessions que a cap altre (78); i el seu contingut té una relació tan estreta amb l'article 26 de la Declaració principal, que el text d'aquest, tot sencer, podria formar-ne part. Tal com succeïa en els projectes de la Comissió d'Assumptes Socials i de la dels drets de l'home, està situat després del punt que tracta de la responsabilitat general dels pares en la formació del nen. També en el 7 hi ha una responsabilitat dels pares, transcendent la intimitat de la llar.

El dret a la instrucció figurava a la Constitució francesa de 1793. Darrere d'aquesta primera proclamació d'un dret

(78) S'examinà durant les sessions 920^a a la 923^a, celebrades els dies 8, 9 i 12 d'octubre de 1959. Es basà en el principi 7 del projecte de la Comissió dels drets de l'home. En el comentari d'aquest principi 7 hauré de fer una referència extensa al debat de l'article 26 de la Declaració Universal dels Drets de l'Home.

del nen hi havia tot un clamor de veus il·lustres o anònimes. Els textos previs a la nostra Declaració contenien formulacions ben estimables. Què volien assegurar? La Carta de la "Save the Children Fund", conforme a la clàusula d'aplicació núm. 20, "un sistema satisfactori d'educació" i que "l'ensenyament, en la seva etapa elemental, sigui gratuït" (fins el 1950 no trobarem una altra vegada la menció de la gratuïtat). La "Carta de la infantesa per al món de la post guerra" postula una "escolarització completa". La "Carta de la Casa Blanca" declara el dret a "una educació" en el seu principi 1, demana "una escola" en el 8, "una instrucció que el prepari per a la vida" en el 10; en l'11, "una instrucció i una formació" que facin del nen un bon ciutadà. La "Declaració de les oportunitats degudes a l'infant" estima necessàries alhora la instrucció i la formació "de cara el desenvolupament de les seves aptituds". Ens sembla significatiu que el projecte de l'O.M.S. reculli en un mateix apartat el dret a la seguretat social i el dret a l'educació (79). La Declaració de Ginebra es mantingué en un nivell d'enunciat general: "El nen ha de ser posat en condicions de guanyar-se la vida". En cap altra expressió no trobarem, però, com en aquesta, una força que empeny a l'acció. El text de la U.I.P.E., de 1948, a penes retocà aquesta directa elementalitat afegint-hi la idea de "preparació" (que en el text de l'O.M.S. ja és "formació"). El mot "educar" es lliga, en la Declaració de Ginebra, a la creació d'un sentiment de solidaritat universal.

La Declaració Universal ens deixà un article ben conformat sobre l'educació. Encara que comenci dient "Tota persona té dret a l'educació", sembla que només parli dels nens. Està dividit en tres parts. La primera es refereix al que

(79) Piaget, en un treball dedicat al comentari de l'article 26 de la Declaració Universal ("On va l'educació", Barcelona, Ed. Teide, 1974, p. 20) parla de "La justícia escolar en tant que és un cas particular de la justícia social".

podríem dir-ne condicions estructurals d'un sistema educatiu: gratuïtat de l'educació elemental (per a l'infant) i de la fonamental (per a l'adult que no hagi tingut la possibilitat de freqüentar una escola elemental), l'obligatorietat de l'etapa elemental; la conveniència de generalitzar l'ensenyament tècnic i de facilitar l'accés, en igualtat d'oportunitats, als estudis superiors. La segona esbossa els objectius formatius (desenvolupament de la personalitat humana) i les finalitats últimes de l'educació en un text com aquest (el seu contingut ha de correspondre amb el de la Declaració Universal). La tercera, en proclamar el dret dels pares a escollir, amb prioritat, el tipus d'educació dels seus fills, mira d'assegurar, com a mínim, que l'ensenyament escolar no resti dissociat de l'acció familiar. Era molt difícil que aquest esquema no pesés en els projectes de 1950 i de 1959; sobretot llavors que l'elaboració de la Carta de la Infantesa de les Nacions Unides abandonà la línia de la Declaració de Ginebra. El text de la Comissió d'Assumptes Socials, de 1950, sofrí la influència de la Declaració Universal; el projecte de la Comissió dels drets de l'home, a més, la dels Pactes complementaris. I el debat de l'article 26 -com veurem- havia estat ric.

Proclamada la Declaració Universal, la Comissió d'Assumptes Socials redacta un text breu que reflecteix tan sols l'educació escolar (vegeu la p. 160 del present treball, principi 5, que passarà a ser el 7 del projecte de la Comissió dels drets de l'home). No fa diferència entre educació fonamental i elemental, perquè ara es tracta de l'infant; i l'educació, diu, haurà de proveir-lo d'una cultura general, li permetrà el desenrotllament de la seva personalitat i el convertirà en un membre útil de la societat. Aquesta educació serà gratuïta. No diu res més. Però l'article 26 de la Declaració principal actuava com a font supletòria. Tanmateix, hem de dir que el principi 5 de la Comissió d'Assumptes Socials era massa estricte. En canvi, la Comissió dels drets de l'home volgué trasplantar al principi 7 del seu projecte tots els conceptes de la Declaració Universal, i en pervingué un text

llarg -el més llarg de tots: vegeu pp. 187-188 d'aquest treball- i feixuc.

Hem registrat fins aquí els elements, inclosos els de la Declaració Universal (80), que han anat ordint el dret a l'educació. Ara ens cal veure quins han passat a la redacció definitiva d'aquest principi; i la significació que hi prenen. La discussió, tret d'una esmena de Cuba, no presenta novetats. No s'hi revela cap interès especial per caracteritzar una àrea pròpia de l'article 26 de la Declaració dels drets de l'home i una altra del principi 7 de la dels drets del nen. Els límits entre ambdues declaracions, per exemple, són difusos; mai no s'arribà a fixar una edat per a la nostra, ja ho hem anotat. El principi 7 té una autonomia suficient: no és pas que no pugui anar sol. En realitat, més que complementar-se, ambdues disposicions s'entrecavalquen.

S'imposava, de bell antuvi, alleugerir i reordenar el text de la Comissió dels drets de l'home. I aquest era l'objectiu principal d'una esmena conjunta de cinc Potències (81), amb el text nou de la qual es van compondre els dos paràgrafs inicials. De fet, les modificacions importants es produïren en el primer d'ells, en suprimir-se tota la sèrie d'objectius que formen el que Piaget en diu "l'educació internacional" (82):

(80) No passa amb cap més article de la Declaració Universal que, en la seva totalitat, tingui una relació tan forta amb un principi de la nostra. Cal assenyalar, a més, la confiança que les N.U. tenien posada en "l'ensenyament i l'educació" per a l'aplicació efectiva de la Declaració Universal (clàusula proclamatòria del seu Preàmbul): érem encara en el període de la postguerra. L'ECOSOC ha insistit sovint en l'ensenyament sobre les Nacions Unides a les escoles.

(81) Dinamarca, Grècia, Països Baixos, Regne Unit i Tailàndia. És el mateix grup de països que proposà la nova redacció del principi 6 (vegeu nota 68 d'aquest capítol). A aquests cinc països s'hi incorporà l'Uruguai, que aportà un suggeriment verbal interessant per al principi 7; de manera que aquesta esmena va ser també coneguda com "l'esmena de les sis Potències".

(82) "El problema de l'educació internacional -deia Piaget, comentant l'apartat segon de l'article 26- és un dels més delicats que es poden plantejar a l'educador" ("On va l'educació", ob. cit., p. 67).

enfortir el respecte als drets humans i les llibertats fonamentals, promoure l'amistat entre els pobles i la comprensió dels propòsits de les Nacions Unides. El delegat de l'Afganistan havia fet observar que aquests objectius "sovint són interpretats en un sentit estrictament polític". També s'eliminà l'objectiu consistent a "fomentar la comprensió de la cultura del seu propi poble i la dels altres pobles", amb tot i que Cuba intentà amb fermesa de mantenir-lo. L'Uruguai va proposar, i el grup promotor de l'esmena conjunta li ho va admetre, la inclusió de la frase "(desenvolupar) el seu sentit de responsabilitat moral i social". Fetes aquelles elisions, el primer paràgraf resultà molt similar al principi 5 del text de la Comissió d'Assumptes Socials, "però més complet, digué la representant anglesa, ja que inclou la noció d'igualtat d'oportunitats". Així, després d'un exordi contundent sobre la gratuïtat i l'obligatorietat, s'accentuaven motivacions pedagògiques més immediates.

El segon paràgraf és idèntic que el també segon del text bàsic de la Comissió dels drets de l'home. Atorga als pares, en primer terme, la responsabilitat d'orientar l'educació dels fills. La delegació búlgara demanà que es suprimissin d'aquest segon paràgraf les paraules "abans de tot" -referides als pares- i que s'hi afegissin "així com a la societat i a l'Estat", a fi de què tots tres estaments quedessin situats en un mateix pla. "Convé destacar, conjecturava el delegat búlgar en la línia dels peïsos de l'Est, la funció que a compleix l'Estat en l'ensenyament, ... cal indicar d'una manera concreta qui és el responsable de la instrucció del nen". Aquest és el veritable fons de l'esmena búlgara, que fou rebutjada. La qüestió tornarà a aparèixer repetidament.

El tercer paràgraf, sobre el joc, és nou en part. La "recreació" es menciona en el principi 4 com un dels factors que garanteixen el benestar del nen i la seva creixença en bona salut. El delegat mexicà, que presenta una esmena en nom propi i en el de les delegacions del Perú i de Rumania, argüeix que la recreació prevista en el principi 4 es cita

en contraposició al treball, i és un dret que els poders públics poden facilitar quasi passivament; mentre que en l'esmena d'aquestes tres Potències és "una activitat de la infantesa que es resol en ella mateixa", que completa la seva educació i contribueix a la seva integració social. Això reclama una actitud positiva de "la societat i les autoritats públiques". L'Àrab Saudita manifesta que comprèn els motius de Mèxic, Perú i Rumania "per voler completar la part relativa a l'educació amb una al·lusió molt més precisa a una activitat natural de la infantesa. Amb tot, cal deixar el nen i l'escola en llibertat d'orientar aquesta activitat"; i no creu indispensable assignar una responsabilitat específica a la societat i a les autoritats públiques. La R.A.U. pensa el mateix. El delegat dels Països Baixos demana als autors de la proposta que s'accontentin amb les disposicions del principi 2. França, seguint el fil de l'argumentació de l'Àrab Saudita, fa dues observacions: que el nen ha de gaudir de la màxima llibertat en els seus jocs i que hom ha d'interrogar-se sobre qui s'encarregaria d'orientar les activitats recreatives. Si es declara que incumbeix a les autoritats públiques, "s'entraria en contradicció amb l'esmena de les sis Potències, segons la qual la responsabilitat de l'educació pertoca als pares". Qualsevol tema que s'insinua en el debat fa emergir aquesta qüestió, perquè hi ha dues visions contraposades. L'esmena de les tres Potències s'aprovà per un ampli marge (83), convertint-se en el paràgraf tercer.

No es defineix l'educació. És impropï en un instrument com el nostre. Ara bé, la delegada cubana, Sra. Casuso, demana que a la primera frase del primer paràgraf es substituís la paraula "educació" per la d'"ensenyament". "El mot educació es repeteix sovint en el principi 7", i aquí es tracta, afirmà, "de la instrucció, de la suma de coneixements que un nen pot adquirir, més que del desenrotllament de la se-

(83) L'esmena es votà per parts. Les paraules "la societat i les autoritats públiques s'esforçaran per promoure la satisfacció d'aquest dret", són les que obtingueren un marge més petit (A/C.3/SR.923, pp. 85-86).

va personalitat". La representant d'Irlanda aprova que s'ha-
gi plantejat "la diferència entre instrucció i educació"; ad-
verteix una "tendència perillosa a negligir el desenrotlla-
ment intel.lectual". Nosaltres entenem que l'esmena de Cuba
suscita no tan sols un vell tema de la Pedagogia sinó també
una qüestió seriosa de terminologia. Té sentit, aquesta dis-
tinció? Els primers textos sobre drets del nen no feien un
ús indiscriminat del dos mots. Tot el principi 7 utilitza el
terme "educació". D'acord amb els precedents més immediats
d'aquest principi, la segona frase del primer paràgraf, la
que diu "Se li donarà una educació que afavoreixi la seva
cultura general ... ", el fa servir si més no amb tota cons-
ciència. L'expressió "cultura general", segons comentà el
delegat francès Sr. Hauck durant l'elaboració del text de
1950, no significa pas "emmagatzemar un cert nombre de co-
neixements tècnics o científics" (84). La resta de la frase
no ofereix dubtes. Mes, i la primera frase? Examinem l'arti-
cle 26 de la Declaració Universal. Comença amb aquesta propo-
sició: "Tota persona té dret a rebre educació". A continuació
llegim: "L'educació serà gratuïta, almenys en el seu grau
elemental i fonamental". La frase següent, fa: "L'ensenyam-
ent elemental serà obligatori". També parla d'"ensenyament
tècnic i professional". Reserva el mot "educació" per refe-
rir-se al "desenvolupament de la personalitat" (paràgraf se-
gon de l'article 26) i per atribuir als pares, "amb priori-
tat, el dret a escollir el tipus d'educació dels seus fills"
(paràgraf tercer). Són volguts, aquests matisos? Verdoot, a
qui sempre acudim, no ens ho explica. Trobem, en canvi, en
la seva obra (85), que durant tota la primera part del debat
de l'article 26 s'havia recorregut únicament a la paraula

(84) Vegeu doc. E/CN.5/SR.138, p. 22, sisè període de sessions
de la Comissió d'Assumptes Socials. L'expressió "cultura
general" va ser recuperada en la redacció definitiva del
principi 7, procedent del text de 1950. Una referència
més extensa a la intervenció del Sr. Hauck figura a la
p. 149 del present treball.

(85) A. Verdoot, ob. cit., pp. 236-240.

"instrucció". Un dels seus molts esbossos resava: "Tot ésser humà està cridat a saber i té dret a la instrucció". S'objectà que "dret a la instrucció" és un sinònim de "cridat a saber", amb tot i que la darrera expressió era plena de suggeriments (86). Fou quan el representant del Congrés Judaic Mundial notà que, tal com s'anava configurant l'article, ressaltava el quadre tècnic de la instrucció sense contenir cap indicati sobre l'esperit amb què calia donar-la, que s'hi afegí un nou paràgraf: "L'educació ha de tendir al ple desenvolupament de la personalitat humana". Quasi immediatament després, René Cassin obtenia la substitució de la paraula "instrucció" per la d'"educació" al començament de l'article, ja que -al·legà- "l'educació és un concepte més ampli que comprèn la instrucció". La paraula "ensenyament" es conservà en les restants pracions mencionades.

Tornant a la discussió del nostre principi 7, el delegat de Filipines s'adreça al representant de la UNESCO, Sr. Salsamendi, perquè es pronunciï sobre aquest extrem. Una mica expeditivament -és una impressió personal nostra-, i havent puntualitzat que, en general, "instrucció" té un significat més limitat o restrictiu, el Sr. Salsamendi contesta que "no creu útils les distincions d'aquesta mena en documents que es basen en una transacció". "Educació" és la paraula que figura en tots els documents de la UNESCO; i per ella s'inclinen la majoria de les delegacions que en el debat s'interessen sobre el particular (87). I es mantingué "educació". Només el delegat turc, resistint-s'him recalcà que la primera frase tracta de la instrucció o ensenyament, "no de l'educació, que el nen rep no sols dels seus mestres sinó tam-

(86) Potser perquè a nosaltres ens fa pensar en "la trinitat negra de l'haver, el poder i el saber"(subratllem), de què parlava Roger Garaudy, "per la qual s'imposen tots els dualismes i totes les dominacions".

(87) Les de l'Índia, Colòmbia, Àrabia Saudita, República Dominicana, El Salvador, Indonèsia; cap dels "grans", cap dels països de l'Est.

bé de la família i de tota la societat". Nosaltres ens identificariem amb aquest darrer argument per trobar un sentit a aquella distinció; sobretot en un debat on hi ha posicions enconrades.

La gratuïtat preocupà alguns països asiàtics del Tercer Món. Ho manifestaren explícitament Birmània, la Federació Malaisia i el Nepal. Altres deuriem sentir la mateixa inquietud sense deixar-ho entreveure. Els alarmà una esmena soviètica que pretenia estendre la gratuïtat a l'ensenyament secundari i que la mateixa URSS retirà, sense que arribés a votar-se, en atenció a la càrrega financera que comportava (88).

Portugal pregunta als autors de l'esmena conjunta de les sis Potències si la disposició sobre la gratuïtat i obligatorietat exclou "l'educació privada per la qual es paguen honoraris". La delegada anglesa li assegura que no hi ha hagut cap intenció d'"eliminar la possibilitat d'una educació pagada" (sic). Més enllà d'aquest dret individual, que la Declaració Universal dels Drets de l'Home ja respectava, l'obligatorietat planteja, des d'un altre angle, un dels grans temes del debat: qui és l'últim responsable de l'educació del noi. O, formulat d'una altra manera --i tenint en compte que el principi 7 enuncia un dret tan clarament social--: qui dóna l'orientació, l'esperit? quin és l'àmbit de la família i quin el de l'Estat? Algunes delegacions recelen que la posició soviètica, manifestada en una de les seves es-

(88) No es féu cap al·lusió en el debat --tampoc en els períodes preparatoris-- a la gratuïtat de l'etapa preescolar, que és, en canvi, un factor importantíssim de cara a la justícia escolar. En rigor, no podem considerar inclosa l'educació preescolar (almenys, la seva gratuïtat) en l'expressió "etapes elementals" del principi 7 ni en l'article 26 de la declaració principal. Fóra una interpretació massa lata. En trobem una referència concreta en el principi 8 de la "Carta de les oportunitats degudes a l'infant" (Apèndix núm. 5). El projecte d'una Carta del "National Council of Women", de 1922, mencionat a la p. 94 del present treball, preveia "la protecció del nen d'edat preescolar" (vegeu doc. E/CN.5/44, de 19 de febrer de 1948, p. 54). No hem trobat res més.

menes, permeti una penetració massa intensa de l'Estat en aquest camp. Per defensar la seva esmena, el delegat de l'URSS mantenia que si es vol garantir el dret del nen a l'educació "l'Estat ha de crear escoles i formar el personal docent necessari". França, que s'ufansva d'haver proclamat aquest principi el 1789, replicà que es tindria "la impressió de conferir a l'Estat un monopoli que no li és reconegut universalment". Per a Rumania, les posicions de la Unió Soviètica i de Bulgària (ja ens hem referit a l'esmena búlgara) "no exclouen l'ensenyament privat; tendeixen simplement a subratllar la responsabilitat de l'Estat". Però Anglaterra, en una intervenció que no al·ludeix a la pregunta de Portugal sinó a l'esmena búlgara, recalca: "Les delegacions patrocinadores de l'esmena conjunta creuen que els pares tenen un paper més important que l'Estat en l'educació dels nens, i en el text búlgar s'insisteix precisament en el contrari". No es tracta, doncs, tan sols, opinem, de la coexistència d'escoles privades al costat de les creades per l'Estat. Grècia i Argentina s'associaren a Anglaterra. Atribuïnt l'orientació dels nois als pares, diu el representant argentí, s'eviten "els perills del totalitarisme".

Quan, el 1948, es discutia l'article 26 de la declaració principal -hem de retornar contínuament al debat de la Declaració Universal dels Drets de l'Home com en una mena de flash back-, s'intentà de precisar l'abast del terme "obligatorietat" (89). Vol dir, segons René Cassin, que ningú, ni l'Estat, ni la família, no poden impedir al nen rebre un ensenyament elemental. Cassin no va tenir en compte el dret a fundar establiments d'ensenyament privat pel temor a l'abisme que poguessin crear entre les diverses categories de nens. Opinava, sense voler consagrar el monopoli de l'Estat, que convé a tots un ensenyament comú (diríem que hi ha com un deix de Condorcet, aquí); i que les Esglésies, com també les Filologies laiques, haurien de disposar d'alguns dies

(89) Vegeu A. Verdoot, ob. cit., pp. 238-240.

de les vacances oficials per organitzar un ensenyament extraescolar. Nosaltres ens preguntem si aquest "ensenyament comú" és "l'ensenyament obligatori elemental" del paràgraf primer de l'article 26. El representant de la UNESCO i la Sra. Roosevelt afirmaren, "i tots estaven d'acord amb ells" (Verdoot), que la paraula "obligatori" de cap manera no posa en dubte el dret d'una família a triar l'escola que han de freqüentar els seus fills. Els delegats dels Països Baixos i el Líban van convertir aquesta afirmació en una esmena, que s'aprovà, transformant-se en l'apartat tercer de l'article 26: "Els pares tenen, amb prioritat, dret a escollir el tipus d'educació dels seus fills" (90). En el moment de votar-se aquest text polèmic, el delegat soviètic va dir que calia especificar de quin nen es tractava; perquè, segons ell, es pot concebre que els pares decideixin l'educació que s'ha de donar a un nen de dotze anys, però no és el mateix si el nen en té catorze o més. No s'arribà a concretar cap edat: Cassin preferí deixar un text flexible.

L'URSS donà al tercer paràgraf de l'article 26 una interpretació bastant restrictiva, limitant-lo al camp de l'orientació vocacional (91). És evident, però, que hi ha tota una altra dimensió d'aquesta responsabilitat: la formació del nen d'acord amb les conviccions religioses dels pares. Una nota al tercer principi de la Carta de la "Save the Chil-

(90) Que, però, per resoldre una qüestió: a quins centres hauran d'acudir? La "Convenció relativa a la lluita contra les discriminacions en l'esfera de l'ensenyança", adoptada el 14 de desembre de 1960 per la Conferència General de la UNESCO, diu (article 5, apartats b i c) que els pares que desitgin donar als seus fills una educació religiosa d'acord amb les seves conviccions i aquells que, membres de minories nacionals, vulguin que siguin ensenyats en el seu propi idioma, hauran d'acudir a centres "que no siguin els costejats pels poders públics". Cal entendre que això és salvant les legislacions nacionals que resolguin el problema d'una altra faïsa, trobant una alternativa més creadora. Confronteu aquesta disposició amb l'al·ludida en la nota (93) d'aquest mateix capítol.

(91) Piaget opina igualment en la seva obra, repetidament citada, "On va l'educació", pp. 35 i segs.

dren Fund" (Apèndix núm. 1), diu que "les formes apropiades per a l'ensenyament religiós variaran segons les circumstàncies i, donada la universalitat de la Carta, no s'indica cap forma específica". Per la seva banda, la "Carta de la infantesa per al món de la postguerra" (Apèndix núm. 4), declara en el seu principi 6 que "L'educació religiosa haurà de ser accessible a tot infant". Al B.I.C.E. li va sorprendre que en la discussió del nostre document, durant el debat general de 1957 (92), quan s'examinava el punt 5 del projecte de la Comissió d'Assumptes Socials, no es fes referència al tercer paràgraf de l'article 26. A nosaltres, amb franquesa, també ens sorprèn que el tema no hagués aparegut en les deliberacions de la Tercera Comissió. Perquè toca la identitat de l'infant.

Verdoot, basant-se en els treballs preparatoris i tot el debat de l'article 26 de la Declaració Universal, conclou que els pares tenen, en prioritat sobre totes les altres persones i institucions, inclús l'Estat, el dret a escollir el gènere d'educació que cal donar als seus fills (entenent-se que no es tracta dels fills grans, però sense precisar l'edat); i això, precisament pel caràcter d'obligatori de la instrucció elemental. "Aquesta és la raó, diu, per la qual s'autoritza l'ensenyament religiós a les escoles, i els països o localitats on estan situades ho desitgen" (93).

(92) Vegeu doc. E/CN.4/SR.556, de 27 de maig de 1957, p. 5, actes resumides del 13è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home i doc. E/CN.4/NGO/72, de l'1 d'abril de 1957 (comunicació del "Bureau International Catholique de l'Enfance" de cara l'esmentat període de sessions). Una referència a aquesta intervenció del B.I.C.E. figura a la p. 177 del present treball.

(93) L'article 146, paràgraf segon, de la Constitució de Weimar, diu: "Dintre de cada Municipi deuran crear-se, a petició dels que tinguin dret a educació, escoles públiques de la seva confessió o de les seves idees, ...". Aquesta disposició figura en el recull antològic de textos constitucionals "Generalitat de Catalunya (Departament de Governació). INSTRUCCIÓ PÚBLICA. IDIOMA. Oficina de Madrid. Fascicle núm. 2, Març 1932", edició ciclostil·lada, en el que ressalten -i això és el significatiu- drets reconeguts a les minories.

Cuba aporta un element nou a la discussió d'aquest principi 7: proposa d'introduir-hi el dret del nen a rebre l'ensenyament en la seva llengua materna. Mai, fins aleshores, no s'havia tractat aquest punt (94). La defensa que en fa la Sra. Casuso és breu i senzilla. "La llengua materna d'un ésser humà, diu, constitueix l'essencial de la seva personalitat. És el que estableix el vincle entre el nen i la seva família i el que permet a aquesta controlar, educar i orientar el nen. Privat de la seva llengua materna, el nen es troba submergit en el caos i perd tota la confiança en ell mateix". El seu planteig no és directament escolar, sinó més aviat de política general. Com preveient objeccions, continua: "Algunes delegacions, en particular les dels països que administren territoris on es parlen diverses llengües, poden pensar que és difícil subscriure la proposta de garantir el dret de rebre ensenyament elemental en la seva llengua materna. En realitat, si proposcionessin a les poblacions que tenen al seu càrrec un ensenyament d'aquest tipus, aquests països simplificarien la seva tasca, ja que és més fàcil governar grups homogenis que grups d'individus desorientats (el subretíllat és nostre) per la pèrdua del seu propi idioma". Les objeccions arriben desseguida. Molts delegats expressen simpatia o comprensió envers la proposta; es parla del seu "esperit humà i democràtic" (com fa l'Afganistan). Tots, però hi troben dificultats pràctiques o hi posen obstacles de fons que els impedeix recolzar-la. Les objeccions, és clar, prenen un to diferent segons el país d'on provenen. El parer de la Sra. Casuso no coincideix amb el d'altres països del Nou Món. Brasil assenyala el fet de les grans poblacions d'immigrants que cal assimilar, i, en determinats casos, diu, "la instrucció en llengua mater

(94) Cuba retirà aquesta part de la seva esmena cap al final de la 921ª sessió; sense que, per tant, s'arribés a votar. El Sr. Cuevas Cancino, Relator del present 14^è període de sessions de la Tercera Comissió, no menciona aquesta part de l'esmena cubana en el seu Informe de cara l'Assemblea General; el que ens atrevim a considerar una arbitrarietat si tenim en compte que esmenta altres esmenes de les quals, totalment o parcialment, hom havia també desistit voluntàriament abans no es votessin (l'Informe consta en el doc. A/4249, del 6 de novembre de 1959).

na fóra decididament perjudicial per al propi immigrant". Portugal, al seu torn, parla de la integració "de les poblacions indígenes i les poblacions tribals a la comunitat nacional". Alguns països asiàtics, antigues colònies europees, diran, com Birmània, que si bé és desitjable l'ensenyament dels nens en la seva llengua materna, és preferible el bilingüe quan es tracta d'idiomes "poc difosos en el món". El representant de l'Índia, alhora que accepta els avantatges de l'educació rebuda per mitjà d'una llengua estrangera, reconeix, amb Cuba, "que provoca la desintegració de la personalitat humana". Mentre el delegat afgè indica que, "en general, els educadors estan d'acord en què la instrucció s'ha d'impartir en llengua materna sempre que sigui possible", el de Guinea ens diu que l'ús d'una sola llengua, encara que no sigui la materna, "facilita la labor dels educadors" i que el desenrotllament intel·lectual dels nens guineans no n'ha patit gens. Tampoc, segons la Srta. MacEntee, no ha produït efectes perjudicials els nens irlandesos "l'ensenyament en un idioma diferent del que es parla a la llar"; ni n'ha quedat afectat el sentiment patriòtic dels nens del seu país, afirma el delegat birmà. Maria Curie, quan era petita, sí que se'n va sentir, pel que sembla (95).

No es parla, en el debat, dels efectes de la diglòssia; tampoc no hi trobem una terminologia precisa ni un concepte clar de llengua materna. Molts països en diuen "la llengua de la llar". No hi ha consideracions sociolingüístiques -que

(95) L'anècdota és coneguda. A la Polònia de la infantesa de Maria Curie, moltes escoles han d'ensenyar d'amagat en polonès. Però inspectors russos comproven de tant en tant el compliment de les normes imposades, entre elles si els nens saben en rus les oracions quotidianes de la religió catòlica -que pretenien respectar mentre els humiliaven fent-les-hi recitar en una llengua estrangera. A l'escola de Marie Curie, quan un inspector demana, a aquests efectes, que li sigui presentada una nena qualsevol, ella ja sap que serà la designada, perquè és intel·ligent i astuta. Recita correctament, amb veu neutra, el Parnostre en rus; però quan el funcionari ha sortit, s'acosta a la seva mestra i plora desconsoladament (Eva Curie, "La vida heroica de Maria Curie", Madrid, Espasa-Calpe, 1960, 25ª edició, Cap. II, pp. 15-17).

potser no eren d'esperar- ni una línia política; tan sols referències a situacions de fet. El delegat belga exposa que les autoritats del seu país han topat amb "el problema d'haver d'ensenyar a nens que parlen llengües diferents, tant a Bèlgica com al Congo, i han arribat a la conclusió de què el més adequat per al nen és rebre instrucció en la llengua de la regió que habita". Una de les dificultats de la proposta, segons el propi delegat belga, és que "desperta profunds sentiments que podrien impedir un enfocament objectiu de la qüestió" (96). Bèlgica hauria pogut votar l'esmena de Cuba si s'haguessin substituït les paraules "en la seva llengua materna" per "en una llengua de la seva regió". Com sempre, les grans Potències callen; i, en aquest cas, els països de l'Est també (97). El Sr. Salsamendi, representant de la UNESCO, "desitja assegurar a la representant de Cuba que aquesta organització dedica molta atenció al problema de l'educació en llengua materna"; i aclareix que la UNESCO utilitza el terme de "llengües vernacles". Cuba, a fi d'evitar que la discussió s'allargassi, retira aquesta part de la seva esmena, "encara que -insisteix- el problema de la instrucció en llengua materna no és insoluble".

El problema de la llengua materna té, al nostre entendre, una clara connexió amb els de la formació religiosa i en el sentiment de lleialtat nacional de què vam tractar en estudiar el principi 6; i no seria insoluble i, entre altres coses, s'acceptés l'existència, de ple dret, de comunitats infraestatals, algunes de les quals vénen caracteritzades per la llengua.

(96) El cas de Bèlgica ha estat posat sovint com a model de coexistència de les llengües de dues comunitats; així, en l'exposició de motius del Decret de la República espanyola de 29 d'abril de 1931 sobre l'ús de la llengua materna en l'ensenyament a Catalunya. D'altra banda, a la Conferència internacional sobre bilingüisme, celebrada a Luxemburg del 2 al 5 d'abril de 1928 sota els auspicis de l'Oficina Internacional d'Educació de Ginebra, el professor de la Universitat de Gant Sr. M. Verheyen, després d'afirmar que "Bèlgica no és un país bilingüe en el sentit propi de la paraula", reconeix que "la qüestió lingüística envierina la vida pública". Vegeu "El bilingüismo y la educación", Madrid-Barcelona, Espasa-Calpe, Ediciones "La lec-

PRINCIPI 8

EL NEN HA DE FIGURAR ENTRE ELS PRIMERS A REBRE,
EN TOTES LES CIRCUMSTÀNCIES, PROTECCIÓ I SOCORS.

Aquest principi, de dret humanitari, prové de la Declaració de Ginebra. Es correspon amb l'apartat segon de l'article 25 de la declaració principal (l'assistència especial deguda a la infantesa), i s'examinà al final de la 923a sessió, immediatament després de votar-se el principi 7.

Només oferí una dificultat. El text bàsic deia, tot simplement, igual que la Declaració de Ginebra, que el nen "ha de ser el primer", sempre, a rebre auxili. Algunes delegacions estimaren que aquesta redacció era massa estricta, que la prioritat del nen és relativa, que no deixava oberta la possibilitat d'assistir a altres persones amb tanta necessitat d'ajuda com els nens. S'al·ludí a "les dones encintes, els malalts impeditos, els ancians". La delegada dels Països Baixos presentà una esmena encaminada a fer el text menys categòric, en el que les paraules "ser el primer" es substituïen per "figurar entre els primers". El representant afgà va opinar que la interpretació donada al text original era massa rígida, "quan el text en sí no ho era pas"; i el de Polònia senyalà que "en temps de catàstrofe, són les dones encintes les primeres a demanar que en primer lloc es concedeixi assistència als nens. Ell mateix -assegurà- ho ha vist a Varsòvia". Però es va tenir en compte l'esmena neerlandesa; i la redacció del principi resultà aleshores idèntica a la del projecte de la Comissió d'Assumptes Socials, de 1950.

tura", 1932, pp. 148-149, que recull els treballs i les actes de l'esmentada Conferència. Es va tenir molta cura a assenyalar que aquesta Conferència era una reunió de treball i no un Congrés de minories (circular d'invitació), destacant, però, "els lligams del bilingüisme amb diversos problemes de la filosofia de la història i algunes de les qüestions més espineses de l'hora actual: imperialisme, minories, autonomisme, colonització, etc." (Pierre Bovet, Director de l'O.I.E., Prefaci a l'obra citada).

(97) El delegat espanyol tampoc no participà en aquesta discussió.

PRINCIPI 9

EL NEN HA DE SER PROTEGIT CONTRA TOTES LES FORMES DE NEGLIGÈNCIA, CRUELTAT I EXPLOTACIÓ. NO SERÀ OBJECTE DE CAP TIPUS DE TRAFIC.

NO S'HAURÀ DE CONSENTIR QUE EL NEN TREBALLI ABANS D'UNA EDAT MÍNIMA ADEQUADA; EN CAP CAS SE'L DEDICARA NI SE LI PERMETRA QUE ES DEDIQUI A UNA TASCA O UNA OCUPACIÓ QUE PERJUDICI LA SEVA SALUT, O QUE DIFICULTI EL SEU DESENROTLLAMENT FÍSIC, MENTAL O MORAL.

El desenrotllament del nen torna ser el motiu del principi 9: per salvaguardar aquest desenrotllament, ara, per advertir sobre allò que bàsicament l'amença.

El contingut del principi ja estava inclòs en el punt 4 de la Declaració de Ginebra, que diu: "El nen ha de ser posat en condicions de guanyar-se la vida i ha de ser protegit contra qualsevol explotació", perquè l'expressió "ser posat en condicions de guanyar-se la vida" apunta tant a l'educació com al treball. La "Carta de la Casa Blanca" reclamava, en el seu apartat 16, una protecció contra "el treball que impedeixi el creixement físic i mental del nen, o que limiti la seva educació", i fins i tot hi afegia "que el privi del dret a una companyonia, al joc, a l'alegria". La "Carta de la infantesa en temps de guerra" alertava contra tota "negligència, explotació i esforços desmesurats". Aquestes prevencions s'incorporen als successius textos. El de la Comissió d'Assumptes Socials hi ajunta la "crueltat", un terme que prové de la Declaració Universal. I el projecte de la Comissió dels drets de l'home, que no es pot començar a treballar "abans d'una certa edat".

Durant el període d'entreguerres, l'O.I.T. havia adoptat

nombroses Convencions sobre el treball dels nens. Cap al final de la dècada dels cinquanta, l'evocació de la trista sort del nen obrer havia perdut dramatisme; quan és encara un fet prou actual en el Tercer Món, en els països a mig camí del seu desenvolupament i en el que d'un temps ençà ve anomenant-se el Quart Món (98).

El debat (99) no tractà de les condicions de treball dels infants. El text ve a afirmar la necessitat d'un equil·libri i una concordança entre la formació elemental del nen i la seva entrada en el món del treball. Així s'intentava assegurar el seu desenrotllament. Un dels factors, bé que relatiu, d'aquest equil·libri, és l'edat (100). En aquest sentit, Venèçuela presentà una esmena per tal d'inserir en el principi "una disposició terminant per la qual es prohibís l'ocupació de nens menors de catorze anys", l'edat fixada en els Convenis de l'O.I.T. Però era difícil que tots els Estats Membres acceptessin un límit precís, ja que alguns no havien ratificat els al·ludits Convenis. Per això, el representant veneçolà demanà que, almenys, es reemplaçés la frase del projecte de la Comissió dels drets de l'home "No s'haurà de permetre

-
- (98) El Quart Món és descrit com la capa de la població que viu a l'escala social més baixa, en un estat global de postergació, i s'ha avaluat pels volts del 5% de la població total dels països industrialitzats ("Le Quart Monde, un peuple jamais partenaire mais mal jugé u oublié": comunicació presentada a la Conferència de l'Associació d'Advocats Catòlics de Pax Romana celebrada a Dublin, agost-setembre 1976).
- (99) El principi 9 s'examinà a les sessions 925^a i 926^a, celebrades els dies 14 i 15 d'octubre de 1959; es basà en el principi 10 del projecte de la Comissió dels drets de l'home i està parcialment relacionat amb els articles 5, 23, nús. 1 i 3, i 24 de la Declaració principal.
- (100) Un exemple de la dicotomia que pot produir aquesta falta de concordança l'hem sofert a l'Espanya contemporània: mentre el text refós de la Llei de Contracte de Treball de 1944 fixava l'edat mínima en els 14 anys (art. 11, apartat b), la Llei d'Ensenyament Primari de 17 de juliol de 1945 preveia l'escolaritat obligatòria dels 6 als 12 anys.

que treballi abans d'una certa edat" per "No s'haurà de consentir que el nen treballi abans d'una edat mínima adequada". Algunes delegacions estimaven innecessària aquesta puntualització. L'esmena veneçolana prosperà. El representant de l'O. I.T. recordà que la qüestió de l'edat mínima d'admissió al treball havia estat objecte d'atenció des de les seves primeres Conferències Internacionals, indicant que el text preparat per la Comissió dels drets de l'home s'ajustava perfectament a les normes de l'O.I.T. i que l'esmena de Veneçuela presentava el petit avantatge de recollir la terminologia emprada per l'Organització. Una esmena de l'URSS volia, enant més enllà, que hi constés "una responsabilitat jurídica en el cas d'ocupació de menors que no haguessin assolit l'edat fixada per la llei". Es considerà una clàusula d'aplicació, i fou rebutjada.

Rumania, en una tercera esmena, va suggerir de completar el primer paràgraf amb la frase següent: "No serà objecte de cap tipus de tràfic i no podrà ser comprat ni venut". Hi hagué delegacions que trobaren inútil la totalitat de l'esmena, afirmant que la paraula "explotació" ja comprenia el tràfic de nens; pensaven, sobretot, que l'expressió "comprat ni venut" era poc feliç, o creien que els termes "tràfic" i "compra i venda" eren sinònims. Molts representants, però, la recolzaren. La delegada de Grècia va dir que, amb tot i disposar la primera part del principi una àmplia protecció del nen, la resta limitava el seu abast als problemes de l'ocupació dels menors. Segons la delegada de la República Socialista Soviètica de Bielorússia, resultava "deplorable que en el segle XX encara existeixi el tràfic de nens. Costa establir -digué- les causes profundes que obliguen alguns pares a vendre els seus fills: sovint se'ls persuadeix a cedir-los amb la promesa d'una adopció legal o de la seva preparació professional, però el fet és que els pares perden el dret sobre els fills si aquests són enduts a un altre país, i els mateixos nens són tractats com una mercaderia. La Comissió ha d'enfrontar-se d'una manera inequívoca amb aquesta vergonyosa herència del passat". La delegada de Cambotja, en una intervenció a primera vista singular, manifestà que "l'esmena de Rumania condemna,

amb raó, aquells que es lucren amb la compra o venda de nens; mes cal no oblidar que la compra d'un nen per un matrimoni estèril, posem per cas, no és perjudicial a la felicitat d'un nen" (101).

El delegat rumanès insisteix en la necessitat de conservar els termes de la seva esmena. "Amb tot i que la Convenció de Ginebra de 1956, diu, preveu ja alguns aspectes del tràfic, la declaració dels drets del nen és l'instrument per excel·lència en el qual han de ser condemnats d'una manera expressa la venda i totes les formes del tràfic de nens". No creu que la idea de venda estigui continguda en la paraula "explotació". "De vegades la venda pot arrabassar el nen de la misèria i constituir aparentment un benefici; però no deixa de ser un acte degradant". Contestant algunes de les objeccions que se li havien fet, senyala que els termes tràfic i compra i venda no són sinònims. "La venda és consentida pels pares, sense intermediaris, i és una operació aïllada. En canvi, el tràfic implica una organització que exerceix les seves activitats en un país determinat o més enllà de les pròpies fronteres". No obstant això, la frase "no podrà ser comprat ni venut, posada a votació, fou rebutjada.

(101) El representant d'un país no desenvolupat sembla menys propici a escandalitzar-se davant d'un fet com aquest. La intervenció de Cambotja, i d'altres, fan que en el debat s'estigui a punt de tocar, sense aturar-s'hi, el tema de l'adopció. El mateix delegat rumanès al·ludí "als greus aspectes de la compra i venda de nens amb la finalitat d'adoptar-los".

PRINCIPI 10

EL NEN HA DE SER PROTEGIT CONTRA LES PRÀCTIQUES QUE PUGUIN FOMENTAR LA DISCRIMINACIÓ RACIAL, RELIGIOSA O DE QUALSEVOL ALTRA MENA.

HA DE SER EDUCAT EN UN ESPERIT DE COMPRESIÓ, TOLERÀNCIA, AMISTAT ENTRE ELS POBLES, PAU I FRATERNITAT UNIVERSAL, I AMB PLENA CONSCIÈNCIA QUE HA DE CONSAGRAR LES SEVES APTITUDS I ENERGIES AL SERVEI DELS SEUS SEMBLANTS.

S'acosta el final del debat. En el principi 10 hi trobarem un to, volgut, de coronament.

Un grup de quatre Potències presentà una esmena al text bàsic (102), en la que es proposava una nova redacció d'aquest principi. El delegat afgà manifesta que els seus autors s'han esforçat molt per arribar a una esmena única, que diu: "El nen ha de ser educat en un esperit de pau, tolerància i fraternitat universal i amb plena consciència de què (les seves energies i les seves aptituds han de posar-se al servei dels seus semblants) (assolirà el seu desenrotllament complet i obtindrà la seva major satisfacció posant les seves energies i les seves aptituds al servei dels seus semblants)". Les frases entre parèntesis es formulaven alternativament; la Comissió n'havia de triar una. La primera d'elles -encara que els promotors de l'esmena no ho diuen- prové del principi 5 de la Declaració de Ginebra i del 6 del text de la U.I.P.E., que el reproduïa íntegrament. La segona, provenia del punt 7 del projecte

(102) Afganistan, Grècia, Regne Unit i Tailàndia. El principi 10 s'examinà a les sessions 927^a i 928^a, celebrades els dies 15 i 16 d'octubre de 1959; es basà en el principi 11 del projecte de la Comissió dels drets de l'home.

de l'O.M.S., i figurava en els projectes de la Comissió d'Assumptes Socials i de la dels drets de l'home. El delegat finlandès manifestà desseguida que recolzaria la primera. El delegat turc també, argumentant que les paraules "la seva major satisfacció", del segon text optatiu, "introdueixen una noció d'individualisme inescaient al principi". Personalment no estem segurs -tenint en compte la font d'on provenia la frase- que el delegat turc hagués copsat tot el sentit de l'expressió que criticava. Segons el nostre parer, no atemptava contra el contingut social del principi. És cert que potser la primera frase té més contundència. Més que res, interessa ressaltar el desig de conferir una intencionalitat social al nostre document. La mateixa intencionalitat apareixerà en un altre moment del debat del principi que comentem. En definitiva, i per una àmplia majoria, els delegats es decantaren per la primera de les opcions.

La versió de l'esmena conjunta, declarava el delegat afgà, "comprèn dues idees fonamentals: l'esperit en què ha de ser educat el nen i l'ideal vers el qual ha de ser orientat". Però Polònia i Rumania es van unir per presentar una esmena (una subesmena, en realitat) al text de les quatre Potències, perquè trobaven que era excessivament breu i que silenciava alguns punts essencials del text bàsic. En concret, demanaven que entre les paraules "esperit de" i "pau" s'hi afegís el següent: "comprensió, amistat i", i que les paraules "tolerància i fraternitat universal" fossin suprimides i es reemplaçessin per "entre tots els pobles". Així resultaria: "en un esperit de comprensió, amistat i pau entre tots els pobles". "No basta, al·legava el representant polonès Sr. Ketrzynski, dir que el nen ha de ser educat en un esperit de pau, tolerància i fraternitat universal, sense fer cap referència a la necessitat de comprensió i amistat entre els pobles". També estimaven que calia al·ludir a la no-discriminació. "La tolerància, insistia el Sr. Ketrzynski, és un concepte passiu, i es necessita alguna cosa de més actiu -la comprensió- perquè els pobles s'estimin els uns als altres. D'una manera semblant, en els difícils temps que travessa el món, és imprescindible

una afirmació positiva de la necessitat de l'amistat entre tots els pobles i grups". Recordà que molts punts plantejats en el curs del debat sobre principis anteriors foren deixats de banda per incloure'ls en el principi 10. L'URSS acompanyà el delegat polonès en aquesta argumentació: "La seva delegació va accedir a què en el principi 7 es suprimís la disposició de què l'educació ha de fomentar la comprensió, la tolerància i l'amistat recíproques entre tots els pobles, grups racials o religiosos, en el ben entès de què aquesta clàusula figuraria en el principi 10". La representant del Regne Unit, en nom dels promotors de l'esmena conjunta, consentí a incloure el terme "comprensió" després de "tolerància"; mes "no estaven disposats a suprimir la paraula tolerància, virtut de gran importància tant en les relacions internacionals com personals". A judici del delegat francès, oriünd d'una altra democràcia tradicional, "tolerància" té més valor que "comprensió"; però estima que la inclusió d'ambdues, havent estat acceptada pels autors de l'esmena conjunta, donarà més força a la declaració. La "Carta de la infantesa en temps de guerra" (Estats Units, 1942: vegeu Apèndix núm. 3) havia proclamat que "les repúbliques americanes han nascut d'una aspiració vigorosa envers la tolerància ...".

No volem extendre'ns massa sobre les disquisicions que es produïren en el debat respecte les expressions "amistat entre tots els pobles" i "fraternitat universal". L'URSS opina que seria un error contreposar-les. Per a Itàlia no són en absolut equivalents: "fraternitat universal, digué, és un objectiu filosòfic, mentre que amistat entre els pobles és un mitjà pràctic d'assolir aquest objectiu"; per tant, calia invertir l'ordre d'aquests termes. El delegat polonès, després d'agrair als autors de l'esmena conjunta que haguessin accedit a recollir la paraula "comprensió", féu constar que preferia l'expressió "amistat entre els pobles" a "fraternitat universal"; ja que -i aquí apareix novament la intencionalitat de conferir al nostre document un contingut social- "pensa que la darrera implica amistat entre els homes com a individus, més aviat que entre nacions". La versió final, revisada i sot-

mesa a votació, conté tots els termes discutits en la forma que veiem en el text definitiu d'aquest principi, i és un cas manifest de transacció entre les diferents postures que es reflecteixen en el debat. D'aquesta forma quedava delinat l'esperit en què s'ha d'educar el nen; l'objectiu de l'"educació internacional" al·ludit per Jean Piaget (vegeu el comentari fet a propòsit del principi 7).

L'Índia es lamentà de què en la versió de l'esmena conjunta "no es tractés d'una qüestió tan important com la discriminació"; i, amb Mèxic, presentà una altra subesmena amb aquesta idea. Anava, doncs, a parlar-se'n per tercera vegada en la nostra declaració. El delegat indi creia que no constituiria una repetició ni tampoc no allargaria massa el text; calia que en el document hi figurés "una disposició que permeti al nen desenrotllar-se en un ambient lliure de tota discriminació". En el fons, la discussió sobre l'esperit en què ha de ser educat el nen ja hi portava.

L'esmena d'Índia i Mèxic preveia, com a factors no-discriminadors, els d'ordre "racial i religiós". Itàlia volia afegir-hi les paraules "nacional" i "polític". El delegat francès era partidari d'una fórmula de caràcter general. La representant britànica creia que aquesta subesmena era innecessària. Aràbia Saudita parlà de l'"obsessió de la discriminació". Tailàndia pensava, així mateix, que s'hi insistia massa; temia que "despertés en l'ànim del nen l'interès per les pràctiques que es desitjava evitar". En una fórmula transaccional es consignà "la discriminació racial, religiosa o de qualsevol altra mena". El representant de Filipines, tot acceptant el concepte que inspira la subesmena de l'Índia i Mèxic, suggereix que no es col·loqui al final de la declaració, "ja que expressa una idea en certa manera negativa, quan hauria d'acabar amb una idea més positiva i encoratjadora". Pakistan i Argentine manifesten explícitament que hi estan d'acord ("fóra poc elegant, diu el delegat argentí, que s'acabés amb una frase negativa"). Els autors de la subesmena accepten el canvi. "Convé, dirà el representant indi, començar pel particular i passar al general; i és bo que la declaració es ologui amb un to d'esperança".

3. Darreres sessions de la Tercera Comissió. Una clàusula difusora. S'aprova la Carta.

El text de la Comissió d'Assumptes Socials s'acabava (vegeu p. 162 del present treball) amb una clàusula difusora, suprimida en el projecte de la Comissió dels drets de l'home. Un cop tancada la discussió dels principis, el delegat de l'Afganistan intenta ressuscitar-la. La Declaració, diu, ha de contenir "una crida als governs i als pobles a fi de què, per tots els mitjans, la donin a conèixer". El delegat equatorià, per la seva banda, pensa que la Declaració restaria incompleta sense l'addició d'un paràgraf que fes referència "a la necessitat del desenvolupament econòmic, l'únic que pot donar seguretat material al nen", ja que la protecció legal no és suficient. Amb les seves paraules sembla aspirar a la inclusió d'una clàusula semblant a l'article 28 de la Declaració Universal, aquell que fa: "Tota persona té dret a què regni, en el medi social i en l'internacional, un ordre que permeti assolir amb plena eficàcia els drets i les llibertats enunciats en aquesta Declaració". La delegada de Cuba hi afegeix una lúcida observació -a retè- nir-: "La inseguretat del nen pot ser motivada per factors psicològics, emocionals, etc., a més dels purament econòmics". Les manifestacions dels representants de l'Equador i de Cuba (103) no obtenen ressò, i no es discuteixen. Ens sembla una llàstima.

Quant a la publicitat de la Declaració, s'està d'acord en la conveniència d'una cloenda, d'una "crida especial", com diu el delegat iugoslau, "dirigida no sols al públic en general, sinó també als pares i a tots aquells que tenen contacte directe amb el nen". Grècia recorda que quan l'Assemblea General proclamà la Declaració Universal dels Drets de l'Home va optar-se per una resolució separada, i aquesta és també la fór-

(103) Manifestacions fetes al final de la 928ª sessió, celebrada el 16 d'octubre de 1959. L'Informa del Relator no en parla.

mule adoptada per la dels drets del nen. La Resolució que, sen se formar-ne part, l'acompanya, o l'hauria d'acompanyar sempre, diu així (104):

L'Assemblea General,

Considerant que la Declaració dels Drets del Nen insta els pares, els homes i dones individualment i les organitzacions privades, autoritats locals i els governs respectius a reconèixer aquests drets i a treballar perquè es respectin,

1. Recomana als governs dels Estats Membres, als organismes especialitzats interessats i a les organitzacions no governamentals pertinents que donin la màxima publicitat possible al text de la Declaració dels Drets del Nen;
2. Prega al Secretari General que vulgui donar la més àmplia difusió a la Declaració i que, a aquest fi, se serveixi de tots els mitjans de què disposa per publicar i fer distribuir el seu text en totes les llengües en què sigui possible.

A l'hora de votar sobre la totalitat del projecte que s'enviaria a l'Assemblea General s'havien produït dues abstencions, la de la Unió Sudafricana (105) i la de Cambotja.

L'Assemblea considera aquest projecte durant la sessió plenària del 20 de novembre de 1959. El presenta el Relator de la Tercera Comissió, Sr. Cuevas Cancino, que en fa una defensa ben estructurada, amb una oratòria de tall clàssic. I s'aprova per

(104) Es tracta de la Res. 1387 (XIV), adoptada durant la sessió plenària de l'Assemblea General 841^a, del 20 de novembre de 1959 (vegeu documents oficials del 14è període de sessions de l'Assemblea General, p. 20). El text d'aquesta resolució fou discutit a les sessions 929^a i 930^a de la Tercera Comissió, celebrades els dies 17 i 20 d'octubre de 1959, sobre la base d'un projecte presentant pel delegat afgà.

(105) Recordem que la Unió Sudafricana va abstenir-se en la votació final de la Declaració dels Drets de l'Home (vegeu p. 133 del present treball). No volgué desdir, però, de la unanimitat manifestada enfront de la nostra Declaració, en votar-se a l'Assemblea General.

unanimitat (106).

En el seu discurs (107), el Sr. Cuevas Cancino digué que al llarg dels tres lustres d'existència que portava aleshores l'ONU havien passat molts temes per les seves mans, però que la majoria es referien "a la perpètuament mutable vivència internacional. Amb tot, de tant en tant en trobem algun d'ordre divers. I aquestes excepcions constitueixen temes que s'identifiquen amb nosaltres mateixos; amb aquesta humanitat a la que d'una forma parcial i imperfecta representem. Encara que sigui tan sols per un instant l'Assemblea es converteix en portantveu de la humanitat i, conscient de les seves múltiples limitacions, apunta, per dir-ho així, al seu propi futur; s'atura en alguna cosa de permanent". Aquest fou el cas de la Declaració Universal dels Drets de l'Home; i aquest és també, afegí, el cas del projecte de Declaració que ara es presentava.

El moment té una certa semblança amb l'ocasió solemne en què la Lliga de les Nacions féu seva, el 1924, la Declaració de Ginebra. La Societat de Nacions, segons expresseu en un altre lloc, degué sentir-se com alleugida, qui sap si justificada, de poder aprovar aquell text alhora tan càlid i convincent. La Declaració de 1959 té unes altres característiques; i el procés d'elaboració ha estat molt distint. No obstant això, el paral·lel brolla d'una manera espontània.

El discurs del Relator, com també algunes de les intervencions a les últimes sessions de la Tercera Comissió, contenen punts que no es poden passar per alt. Incloem el seu comentari en les consideracions que segueixen.

(106) Es convertí en la Res. 1386 (XIV), 841ª sessió plenària de l'Assemblea General, del 20 de novembre de 1959.

(107) Vegeu doc. A/PV.841, acta de la sessió plenària de l'Assemblea General del 20 de novembre de 1959, documents oficials del 14^è període de sessions, pp. 630-632.

4. Consideracions finals sobre l'abast de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides

a) Posem de relleu, un cop més, ara que en tenim la visió de conjunt, una diferència primordial entre la Carta del Nen de la Lliga de les Nacions i la Declaració de l'ONU. La Societat no féu sinó assumir el text d'una organització privada, sense participar en la seva redacció; les Nacions Unides han volgut elaborar el seu propi instrument. Això ha suposat unes limitacions.

Personalment, som del parer que el treball de les Comissions no aportà gaires elements nous al contingut mateix de la Declaració (108). La confrontació col·lectiva -lenta- i pública era necessària; els temps s'ho portaven, també. Però ens arrisquem a opinar que l'actuació de la Comissió dels drets de l'home va resultar, si més no, innecessària. Se li demanà que formulés observacions al text de 1950, i es proposà de fer-ho amb un nou projecte. Donà lloc, almenys en part, a què l'estudi de la nostra Declaració restés en suspens durant sis anys. Si la seva intervenció inicial fou útil i aclaridora (109), la Tercera Comissió tornà sovint al document establert per la Comissió d'Assumptes Socials. I n'accentuà el caràcter transaccional.

Aquest caràcter és el que sembla justificar el vot d'algunes delegacions a l'acabament del debat de la Tercera Comissió. "El text aprovat és el resultat d'una transacció", diu el delegat brasileny, que s'aplica a afegir: "però en ell s'hi enuncien principis essencials que haurien de seguir tots els països". El de Guatemala, emprant la fórmula que durant les dis-

(108) De les tres possibilitats apuntades a principis del 1948 (doc. E/CN.5/44, ja citat): reafirmar la Declaració de Ginebra, transformar-la o preparar una Carta enterament nova, s'ha seguit, en realitat, el segon camí.

(109) Ens referim a l'Informe realitzat el febrer de 1951 (doc. E/CN.4/512, repetidament citat). Vegeu pp. 155-157 d'aquest treball. D'altra banda, en qualificar d'innecessària l'actuació de la Comissió dels drets de l'home ens referim sobretot a la forma d'acomplir la seva comessa.

cussions ha abocat tan sovint a la via transaccional, manifesta que ha votat a favor del projecte perquè les seves disposicions "concorden" amb la legislació del seu país. Per al delegat de Xile el text, "potser massa profús, no conté res que contradigui els sistemes jurídics dels diversos Estats; representa un comú denominador simple i raonable entre els punts de vista de les diverses delegacions". Altres representants, més o menys visiblement, han seguit aquesta postura en els debats. Quan es discutia el principi 7, el de la UNESCO ja havia parlat de "documents que es basen en una transacció". En la defensa davant de l'Assemblea General, el Sr. Cuevas Cancino adverteix que "fóra inoportú i perillós ignorar els problemes que la nostra Declaració suscita a moltes nacions" per la insuficiència del seu desenvolupament. Aquest és un dels factors que han afavorit l'índole transaccional de la Declaració. N'hi ha més -ho hem vist-, deguts a matisos ideològics o a qüestions que apareixen complexes o embarassoses. Hi ha contribuït la condició de representants de governs dels delegats: el més comú esdevé, així, l'interestatal. Signes de transacció són les parts rebutjades de la Declaració. I una transacció contrau sempre un to com de final; és poc creadora.

b) Lligada a l'anterior, una segona consideració la segueix d'una manera immediata. "Alguns representants desitjaven una Declaració més lacònica, explica el Relator en el seu discurs. Altres van procurar estendre-la fins a comprendre el detall de la seva execució, el mecanisme per concretar tots i cadascun dels seus principis". Aquest comentari enclou un dels temes forts entorn de la Declaració, el de la seva eficàcia; és un tema que toca, també, la seva naturalesa jurídica i la possible conversió de l'instrument en categories de dret positiu.

La tensió entre dues formes d'organització social i política s'han infiltrat, sense fondre's -ja vam anticipar-ho- en la formulació dels principis de la nostra Declaració (110). Perquè

(110) Ja hem vist com en el debat de la Tercera Comissió els delegats governamentals actuaven per blocs; bé presentant esmenes conjuntes, bé donant un suport incondicional a les propostes que encarnaven el pensament afí.

és en la formulació on rau el problema. En la Declaració Universal dels Drets de l'Home trobem un catàleg on dues menes de drets, encara que col·locats "en un mateix pla" (111), són destriables. Hi ha les llibertats tradicionals i els nous drets econòmics, socials i culturals. Els drets del nen, tots són socials; ja des de la Carta d'Eglantyne Jebb. Aleshores, la dualitat, que hi és, ha hagut de resoldre's al si de l'estructura de cada enunciació.

El gaudi de les llibertats tradicionals, un cop publicades, és immediat. Els drets socials constitueixen "crèdits" davant de la societat, la seva satisfacció es manté en estat virtual i relatiu, el seu objecte resta pràcticament indefinit, fins el moment en què la col·lectivitat se'n fa càrrec i els assegura (112). Això no priva, ens sembla, que puguin ser enunciats amb caràcter general.

Durant el tercer període preparatori, els representants dels països on impera "el socialisme totalitari" -amb expressió de Peces-Barba- demanaren insistentment la incorporació al nou projecte que volgué elaborar la Comissió dels drets de l'home de més detalls, aclariments, puntualitzacions. La Unió Soviètica pretenia un text jurídicament obligatori. En pervingué el document recarregat i feixuc que ja coneixem (pp. 184-189 del present treball).

S'estava elaborant una Declaració. És un estadi. El següent és el de la garantia organitzada. La Unió Soviètica i el conjunt de països de la seva zona d'influència intentaren proscoindir

-
- (111) Jean Rivero, "Les libertés publiques. 1/ Les droits de l'homme", Paris, P.U.F., 1973, p. 101 D'altra banda, Rivero no s'escandalitza per l'existència de Pactes diferents pels dos grups de drets de l'home, ja que no responen, diu, a les mateixes tècniques jurídiques.
- (112) J. Rivero, ob. cit., pp. 17 i 105. A "Derechos Fundamentales" (2ª edició, p. 74, Gregorio Peces-Barba diu: "no podem estar d'acord amb aquells que -des d'una perspectiva de purisme liberal- neguen la possibilitat de què els drets econòmics, socials i culturals puguin introduir-se en la categoria de drets subjectius".

del primer. Però continuaren presentant esmenes que contenien clàusules d'aplicació (el text definitiu, notablement alleugerit, en manté). Era un contrasentit dins del procés de construcció del document. Aquesta posició, portada a l'extrem, vindria a dir que el sol enunciat d'un dret social no pot tenir existència pròpia, el que no podem compartir. Una altra cosa és que la satisfacció d'aquests drets només serà efectiva quan s'hagi creat l'aparell necessari per respondre a les seves exigències i que depengui, molt més que la de les llibertats tradicionals, dels recursos de cada Estat (113). Per això valoràvem aquella petició, no atesa ni discutida, del delegat equatorià (114) d'addicionar un paràgraf que es referís al desenvolupament econòmic com a suport de la seguretat del nen. D'aquí, també, que apreciem l'encert, per part del Secretari del B.I.C.E., Joseph Moerman, de preferir la paraula "promoció" a la de "protecció" de la infantesa (115); pel dinamisme que comporta.

"La nostra Declaració té un valor en si", reconeixem plenament amb el Relator, que, tot seguit, diu: "No convé, en analitzar-la, exagerar la línia divisòria entre les obligacions derivades del tractat o d'instruments internacionals menys formals. Si els nostres principis i drets es fonamenten en el convenciment dels pobles, quina major obligatorietat podem pretendre?". Som dins del tema de l'eficàcia, encara. I aquesta afirmació del Sr. Cuevas Cancino conté un risc: el d'un acontament confiat en la pura i simple proclamació d'uns principis o drets, al que poden tendir les nacions on la tradició liberal és puixant; i és afavorit per les solucions transaccionals al·ludides i pel "model pragmàtic" que, per a la salva-

(113) J. Rivero, ob. cit., p. 105.

(114) 928ª sessió de la Tercera Comissió (vegeu doc. A/C.3/SR. 928, p. 109).

(115) Joseph Moerman, "La Oficina Internacional Católica de la Infancia", article a la "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 52, Madrid, abril 1974, ja citat. La "promoció", diu Moerman, no exclou de cap manera la "protecció", però implica i hi afegeix una actitud més positiva.

guarda dels drets fonamentals, segueix l'ONU (Peces-Barba). És la cara oposada de les aspiracions soviètiques.

Basta, el convenciment? La qüestió ja es plantejà amb motiu de publicar-se la Declaració Universal dels Drets de l'Home. René Cassin sostenia que l'acció de l'educació havia de precedir tota altra mesura. Aquest punt de vista, argumentat i exposat lleialment per Cassin, semblava convenir als Estats Units. Mes hi havia qui considerava que posar l'accent sobre l'educació, la persuasió i l'exemple, era una actitud mancada de sentit crític (116). Quan el delegat soviètic votà, amb tot i no satisfer-li, a favor del projecte definitiu de la nostra Declaració, ho féu en l'esperança de "que els governs i les autoritats el portarien a la pràctica", amb principis que, "malauradament, no figuren en aquest text". El romanès, perquè el considerava "una guia per a l'acció", sense doldre-li que determinats principis fossin prou llargs. La dualitat entre dues concepcions es mantingué, doncs, fins a l'acabament del debat.

Amb totes les seves limitacions i contradiccions, nosaltres creiem -calia dir-ho?- en la bondat intrínseca del document. És el que tenim. Però, sense nostàlgia, no podem deixar d'evocar el que qualificariem de línia ingènua en la formulació dels drets del nen; prenent el mot "ingenu" en el seu sentit més autèntic de "nat lliure". És la línia que parteix de la Carta d'Englantyne Jebb i que la U.I.P.E., com amb una mena de discret i tenaç contrapunt, ha anat vetllant durant el llarg descabdellament de la Declaració (117), aportant versions matissades del text inicial. A cada versió, els seus paradigmes responen a necessitats reals del nen, experimentades a través d'una acció concreta; i ha mantingut inalteradament que la Declaració havia de consistir en una enumeració breu de principis generals, deixant que cada país en faci l'aplicació adaptant-los a les seves disponibilitats. Són principis de caràcter social, nets

(116) Sobre aquest punt, vegeu A. Verdoot, ob. citada, pp. 318-324.

(117) Fins el 1958, amb el projecte contingut en el doc. E/CN.4/NGO/84, ja citat.

de tot condicionament, i venien revestits d'una autonomia que no hauria impedit la clara relació que el nostre instrument ha de tenir amb el principal (118).

c) La condició de socials que tenen els drets del nen és palesa; amb una propietat que depèn, en part, de la consideració que després farem sobre el significat del terme "infantesa".

Acceptant que els drets socials suposen "crèdits enfront de la societat", que poden convertir-se en "poders d'exigir" (Rivero), en el nostre cas el nen no ha demansar res, perquè, senzillament, tot li és degut.

No es tracta, aquí, del problema de la representació legal d'un incapaç, ja que no té res a veure amb la minoria d'edat. No es tracta, tampoc, de cap reflexió genèrica sobre l'estat de benestar al que tendeix la societat actual, ni de la posició que l'infant ocupa en una "societat dirigida pels altres". Més enllà de la seva "debilitat" o de la condició de "transitorietat" a què al·ludeix el Relator per justificar una Declaració distinta, hi ha la promoció del seu desenrotllament integral, que imposa un comportament actiu de la societat. Caldria afegir, potser, de la seva pròpia comunitat. En la primera part d'aquest treball ens referíem al "coneixement-responsabilitat" que una comunitat ha de tenir de la infantesa, si vol fer-se'n càrrec.

(118) És significatiu que per incorporar la Declaració de Ginebra a la Constitució espanyola del 9 de desembre de 1931 bastés dir: "... fent seva la 'Declaració de Ginebra' o taula dels drets del nen" (article 43). Què es faria per traspasar el document de 1959 a una constitució actual? Quan, després de les eleccions del 15 de juny de 1977, s'intenta encaixar en el primer esbós de la nova Constitució espanyola principis de la Declaració Universal dels Drets de l'Home, el Sr. Peces-Berba, parlant com a diputat socialista, ha de dir que "... algunes crítiques semàntiques (que s'han fet al borrador) no haurien de referir-se al treball pròpiament dit dels ponents, sinó a la mateixa Declaració d'on s'han extret determinades fórmules expressives" (manifestacions a la premsa recollides pel diari barceloní "El Correo Catalán", de l'1 de desembre de 1977).

Determinades frases del discurs final del Sr. Cuevas Cancino apunten cap a aquesta direcció. "El text, diu, té per objecte els nens però es dirigeix fonamentalment a la societat, als adults ... en tant que individus organitzats en societats familiars i estatals". Qualifica la infantesa de "la única classe privilegiada"; parla "del que és degut a la infantesa"; retreu -sense dir que procedeix d'Eglantyne Jebb- el cinquè considerant del Preàmbul: "La humanitat ha d'atorgar a l'infant el millor d'ella mateixa". En aquest mateix sentit, és una troballa el títol del text conegut per "Declaració de les oportunitats degudes a l'infant", de 1942 (Apèndix núm. 5).

La lluita pel dret, de què parlava Ihering (119), no és pròpia del nen, sinó de la comunitat adulta. Cau dins de la seva responsabilitat "crear un ordre que permeti assolir amb plena eficàcia" (120) els drets propis de la infantesa; un ordre que s'ha de mantenir en una tensió constant, perquè són drets que provenen de necessitats permanents.

En aquesta visió dels drets del nen, l'actitud de l'infant no és passiva: ell els "viu", i a l'adult toca -com dèiem a la primera part- de "conèixer-los". I encara que en el seu discurs el Relator es vegi quasi compel·lit a manifestar que "són drets que impliquen obligacions" (ben segur que molts haurien desitjat que insistís més sobre aquest punt), nosaltres entenem que les "obligacions" de l'infant depenen precisament d'aquell comportament actiu de la societat. Per això, no permetríem pas que

(119) Rudolph von Ihering, en el breu i apassionat opuscle "La lucha por el derecho", publicat per Editorial Doncel, Madrid, Col. "Libro de bolsillo Doncel", nº 101, 1976; amb un pròleg esplèndid de Leopoldo Alas ("Clarín"), escrit el 1881. La crítica de Ihering a l'escola romàntica del dret sembla, per cert, un blasme de la tradició liberal en la declaració de drets: "No és necessari -diu-, segons aquesta doctrina, lluitar; i la mateixa investigació és inútil, perquè aquesta força de la veritat que secretament obra en la vida, avança amb pas lent, però segur, i sense esforços violents, i el poder de la persuasió va produint a poc a poc la llum en els cors, que, obrant sota la seva influència, el revesteixen d'una forma legal. Una regla de dret ncix doncs, tan senzillament com una regla gramatical".

(120) Nucli de l'article 28 de la declaració principal.

se'ns imputés la imatge d'una infantesa irresponsable. El mateix Relator fa constar que no vol atribuir "un sentit vacu" a l'expressió "infantesa sortosa".

Hi ha, doncs, una especificitat dels drets de la infantesa, que es precisarà quan s'arribi a la construcció correcta de la teoria dels drets fonamentals de caràcter social; i aquesta teoria, per torna, es beneficiarà de la presència dels drets del nen.

d) Després d'haver-se aprovat el text definitiu, ressalta més la significació d'algunes parts no resoltes i d'algunes parts rebutjades del nostre instrument. Entre les primeres, el "nen" prefigurats en la nostra Declaració. Entre les segones (121), l'acceptació de comunitats infraestatals com a marc per al desenvolupament de la persona -del nen. Entre aquella qüestió no resolta i aquesta rebutjada hi ha una relació que afecta la titularitat dels drets del nen.

Seguint l'esquema de les consideracions anteriors, no hauríem de dir que els titulars dels drets enunciats en la nostra Declaració són els nens amb els grups d'adults organitzats que se'n fan càrrec?

Assagem, abans de tot, d'explicar el terme "nen" pel que fa als seus confins temporals. Prescindint de la discussió sobre el moment en què comença la infantesa, ens centrarem en el que

(121) Hi hem al·ludit amb suficient insistència en examinar el paràgraf tercer del Preàmbul i la seva clàusula dispositiva, i els principis 2, 6 i 7. Són: una determinada concepció del dret a la vida, els destinataris de la Declaració, la formació del nen d'acord amb les conviccions religioses i en els sentiments de lleialtat nacional dels seus pares (el refús d'aquest dret va portar-nos a reflexionar sobre la unitat que utilitza l'ONU per a la defensa dels drets fonamentals, i, en conseqüència, sobre la legítima existència de comunitats infraestatals), els mal anomenats "drets de les minories", l'ensenyament en llengua materna.

acaba. Semblava obvi que la Declaració no s'ha de referir solament al nen petit, al nen de tendra edat; però també que no es pot franquejar el límit que ve a representar el final de l'ensenyament obligatori -encara que oscil·li segons els països. A partir d'aquí sorgien les ambigüitats (122). Textos com els Pactes complementaris de la Declaració dels Drets de l'Home i la Carta Social Europea parlen de "nens i adolescents". Ha esdevingut corrent l'expressió "programes a favor de la infància i la joventut". Quan una legislació positiva resol dedicar una part de la seva normativa a la infantesa, ha de comptar amb la noció de minoria d'edat; per bé que en algunes avui s'hi troba una flexibilitat que abans no podíem esperar (123). L'UNICEF, en els seus informes i estadístiques per exemple, sol parlar d'"infants de menys de quinze anys". Una veu autoritzada com la del Secretari del B.I.C.E. entén per "infantesa" aquell gran grup més o menys homogeni que inclou el que per costum s'anomena "infància" i "preadolescència", caracteritzat per la dependència més forta dels pares, pel fet de no haver assolit l'"estat d'orientació professional", i el fet de no formar un grup de pressió en la societat. En definitiva, conclou Moerman (ja ho hem citat en un altre lloc): "ningú no deixa de ser un nen abans de l'edat de dotze anys, i els que ho són encara després dels quinze no entren en les normes habituals". La història del nen i l'evolució del seu status so-

(122) Vegeu el nostre comentari al principi 1, pp. 206-208 del present treball; i notes al peu de la p. 208.

(123) El "Codi del Nen" de l'Uruguai (1934) afecta "els menors, des de la seva gestació fins a la majoria d'edat"; però organitza el seu contingut en les següents divisions tècniques, a cadascuna de les quals dedica un capítol: Prenatal, Primera infància (fins els 3 anys), Segona infància (fins els 14), Adolescència i Treball (fins els 21). Altres països sudamericans, seguint aquest model pioner, han publicat el seu "Codi de Menors", com Veneçuela, Nicaragua, Mèxic, Perú, El Salvador, l'Equador. En ells s'hi entreveu l'esforç per donar un significat concret a cada edat. El de l'Equador (1976), a més, diu en l'article 4 que "la protecció dels menors serà integral"; i en el 3 que "estan subjectes a les disposicions del Codi: a) tot ésser humà, des del seu estat prenatal fins als divuit anys, i b) les persones majors d'edat, en els casos connexos previstos per la llei".

cial del nen ja ens ho venien a dir.

No concebim, així, que la Declaració hagi d'anar més enllà. Tampoc no ha d'estar per sota d'aquest marge (124). És el temps de creixença de l'infant, del noi. Dins d'aquest període, el protagonisme del nen no queda descartat, perquè ell, a la seva manera, exigeix: cal que nosaltres ho veiem. La manera dels joves és una altra: s'ho fan, o proven de fer-s'ho, ja tots sols (125).

La preparació d'un Any Internacional del Nen (1979) ha aportat elements nous que confirmen aquest punt de vista. És sabut que la iniciativa d'aquest Any prové de dues organitzacions no governamentals, el B.I.C.E. i la U.I.P.E.; singularment la primera. Doncs bé, l'Any Internacional del Nen es concentra únicament en la infantesa i no sobre el grup que d'una forma habitual es designa amb el terme "joventut". "Costa marcar un límit entre els dos grups. Sigui com sigui, la distinció és necessària. L'Any s'adreçarà també a la joventut, però en tant que copartícep, treballant amb els infants i en el seu nom" (126).

- (124) A finals de 1977, la Societat Catalana de Pediatria i l'Associació Espanyola de Pediatria van emprendre una campanya per tal d'assegurar fins els setze anys l'assistència pediàtrica, els àmbits de la qual s'abarquen l'existència del nen des del seu naixement fins a l'adolescència (la campanya tendia a fer congruents la llei espanyola de Sanitat Infantil i Maternal de 1941 i l'assistència prevista per la Seguretat Social -mal enfocada).
- (125) També després de les eleccions del 15 de juny de 1977, les joventuts socialistes (PSOE) van publicar una "Carta constitucional de la joventut", en la que, apart les afirmacions pròpies de partit, es demanava incloure a la Constitució els drets a la participació en la vida pública, d'associació sense límits d'edat, al treball, a la gestió de les organitzacions juvenils, a la formació i promoció professional; com també pot oferir -proclamant-ho com un deure- la seva contribució a les necessitats de la societat.
- (126) Vegeu doc. 76/5 - ONG/AIE/4 i Annex 2, acta de la reunió fundacional del Comitè de les ONG per l'Any Internacional del Nen, celebrada a Ginebra el 16 de gener de 1976. En aquesta reunió es subratllà la preocupació pels drets del nen i el seu estatut legal, i es parlà de l'eventual redacció d'un text que completi o expliciti la Carta dels drets del nen de les Nacions Unides.

En segon lloc, la nostra Declaració té per objecte el nen; simplement, sense qualificatius. El text -tampoc cap dels precedents- no ens presenta un nen idealitzat. De vegades, però, s'ha fet necessari remarcar que es tracta del nen normal. Perquè atordeix veure o saber que hi ha legions de nens malmeses o truncades, com uns renovats sants innocents. I durant els debats alguna veu s'aixecava de tant en tant dient que la Declaració havia de ser per al desvalgut. L'indispensable treball de l'UNICEF, omplint la nostra perspectiva, ha retingut l'atenció sobre aquests nens; i ha ajudat, segurament, a difondre una certa imatge "internacionalitzada", alhora que incompleta, de la infantesa. Ho trobem en més d'una resolució de l'ONU.

En documents més pròxims ha anat penetrant un sentit més total; i ha estat també gràcies a la preparació d'un Any Internacional del Nen. La primera resolució de l'Assemblea General que fa referència a aquest Any (127) expressa una "preocupació pel benestar del nen en tots els seus aspectes, tant pel que fa als seus drets individuals com a la seva identitat jurídica i cultural". Menciona els "infants de nombrosos països en vies de desenvolupament", però ja no és tan sols la necessitat brutal.

El projecte que sobre l'Any van presentar les organitzacions no governamentals promotores assenyala: "És evident que un Any Internacional del Nen no es pot limitar als països subdesenvolupats. Els nens dels països industrialitzats són marcats per problemes molt greus. Encara que hom reconegui la importància primordial d'enfrontar-se amb les necessitats dels infants en matèria d'alimentació, vestit, assistència sanitària, etc., no ens podem quedar en aquest nivell. El desenrotllament intel·lectual, psicològic i social és també prou important, com ho és el respecte de tots els seus drets en tant que ésser humà" (128). A més, el projecte no preveia cap Pla d'acció mundial, com el

(127) Res. A/3406 (XXX), adoptada per l'Assemblea General en la 2420ª sessió plenària del 28 de novembre de 1975, ja citada.

(128) Vegeu Annex 2 del doc. 76/5 - ONG/AIE/4, del Comitè ONG per l'Any Internacional del Nen, ja citat, pp. 1 i 4.

que va presentar l'ONU a la Conferència Mundial de la Població celebrada a Bucarest el 1974. "Fa la impressió que un Pla d'aquest tipus no és el mètode més pragmàtic per resoldre els problemes dels infants, que són tan diferents d'un país a l'altre i fins i tot al si de cada país".

L'Assemblea General va fer seu, globalment, el planteig del Comitè de les ONG quan va dictar la resolució proclamant el 1979 Any Internacional del Nen (129). Així, en el segon paràgraf reconeix la importància fonamental "que revesteixen en tots els països, tant en vies de desenvolupament com industrialitzats" els programes a favor de la infantesa; està convençuda, segons el cinquè, "de què un any internacional pot servir d'estímul a tots els països" per establir "programes d'acció nacional i local segons les condicions, necessitats i prioritats de cada país"; i té en compte, en el setè, que la celebració d'aquest any pot ser una oportunitat per "promoure encara més l'aplicació de la Declaració dels drets del nen". Recordem el que objectà la delegada cubana al de l'Equador quan aquest, al final del debat de la Tercera Comissió, insistia en la necessitat d'un desenvolupament econòmic per donar seguretat al nen. La inseguretat del nen, digué la Sra. Casuso, "pot ser causada per factors psicològics, emocionals, etc., a més dels purament econòmics".

Es a partir d'aquí que nosaltres veiem un nexa entre la definició que hem proposat del terme "nen" (n'hem donat, almenys, els elements) i l'existència de comunitats infraestatals com a marc per al desenrotllament de la persona.

Les necessitats dels nens ocupen un front molt extens, tenen

(129) Res. A/196 (XXXI), adoptada per l'Assemblea General, en la 106a sessió plenària del 21 de desembre de 1976. Prèviament, l'ECOSOC i l'UNICEF havien acceptat aquests postulats de les ONG. Vegeu doc. E/NGO/48, de 14 de juliol de 1976, en el que deia que l'Any "s'esforçarà a presentar un nou tipus d'acció internacional, ... i veurà la seva aplicació concreta diversificada segons la situació de cada país". Vegeu, així mateix, el comunicat oficial de premsa de l'UNICEF, del 5 d'agost, difós el 21 de desembre de 1976.

un mateix rang i han de ser ateses amb una simultaneïtat absoluta, guardant com una mena d'equilibri ecològic. Però s'ha defugit aquesta complexitat.

El fet de pertànyer a una nacionalitat ens ha fet sensibles a determinades necessitats del nen que només poden ser satisfetes amb la col·laboració directa de les comunitats primàries més acostades a ell. Bàsicament -però no les úniques-, són les que posen en joc la seva identitat. Exigeixen d'una manera especial el reconeixement dels "grups menors" perquè aquests n'assumeixin la promoció i, si s'escau, la titularitat dels drets que en dimanen. Això cada país s'ho sap, havíem dit, i ha d'establir les seves pròpies coordenades de lloc i temps per detectar-les, evitant discriminacions que no per menys espectaculars són menys reals. Cal poder parlar amb naturalitat del "nen de cada país" sense atemptar contra els sentiments de solidaritat universal.

En la nostra Declaració, per una servitud massa forte respecte de la principal, s'accepta tan sols el grup familiar (130). La doctrina va obrint més possibilitats en aquest camp. "Els grups ... són mitjans al servei de l'home", diu Jean Rivero; i posa, com a exemples, "comunitats locals, minories lingüístiques" (131). Però és coneguda la resistència de la tradició del liberalisme individualista a acceptar "la legitimitat dels grups, ja siguin naturals, ja siguin el resultat d'una lliure creació, ... posant l'individu (observa Rivero), en una visió simplifica-

(130) Es desprèn del discurs del Relator, en dir aquest que la Declaració constitueix una crida als adults "en tant que individus organitzats en societats familiars i estatals" (vegeu doc. A/PV.841, ja citat, p. 630, paràgraf 33).

(131) J. Rivero, "Les libertés publiques", ob cit., pp. 96-97. No obstant això, Rivero vol alertar sobre la voluntat de poder que de vegades anima el grup, i que arribaria a posar en perill la llibertat dels seus components, com també la d'aquells que li retiren la seva adhesió; i creu en la necessitat d'una jerarquia de valors, establint els límits dins dels quals els grups vegin reconeguts els seus drets.

da de la societat, cara a cara amb la sola comunitat nacional" -estatal, entenem nosaltres- (132). El mateix passa amb l'organització totalitària de la societat.

En 1957, durant el debat general de la Comissió dels drets de l'home (133) es produïren algunes intervencions singulars sobre el punt que ens ocupa. "El nen no és un subjecte de dret normal", deia aleshores el delegat francès Sr. Juvigny; i, en la impossibilitat d'exercir directament els seus drets, "ha de fer-ho per mitjà dels altres: els adults, la família, o les associacions i els grups privats o públics que espontàniament s'ocupen d'ell". Nosaltres volem creure que aquesta frase no el·ludeix a la figura de la representació legal d'un menor incapacitat. Per a Sir Samuel Hoare, els principis proposats implicaven obligacions morals de la societat i arribava a trobar discutible parlar de drets del nen en un sentit jurídic. Ell i el delegat israelita en aquella Comissió actuaven -a diferència del representant francès, ens sembla- amb uns criteris quasi exclusivament jusprivatistes.

El problema de la titularitat dels drets que dimanen dels principis enunciats en la Declaració és, doncs, dels més arduos. Una consideració sobre la naturalesa de l'instrument no ens ho resoldrà.

= = = =

(132) Ja Leopoldo Alas, en el pròleg a l'obra de Ihering, citada, "La lucha por el derecho", pp. 39-40, venia a acusar el liberalisme del seu temps d'haver pensat molt poc en la relació de l'espai amb el dret: "... aquesta relació exigeix que es pensi en el mitjà de què cadascú, si ha de ser autònom i sobirà, ho sigui abans de tot on el seu dret té les seves més immediates necessitats, l'espai on viu, la seva llar, el seu poble. Faltant aquest primer moment de la sobirania, la resta esdevé una vana abstracció".

(133) Tercer període preparatori en l'elaboració de la nostra Carta; 13è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home, maig de 1957: vegeu docs. E/CN.4/SR.566 i 577, i pp. 172-173 del present treball.

En definitiva, ens hem esforçat a presentar -des del comença-
ment- la realitat de la infantesa i les necessitats que li són
pròpies. Per al reconeixement d'aquestes necessitats s'ha dotat
al nen d'atribucions, s'ha introduït la noció de dret. Els drets
del nen són fonamentals. Tenen, tots ells, un caràcter social; i
la seva propietat és que li són deguts pel simple fet de ser un
nen. Ell sol no els pot promoure ni exercir. I, de més a més, in-
tentem superar la concepció de la minoria d'edat legal, ja que,
pel que fa a aquesta mena de drets, el nen no és tan sols un
"incapaç". Aleshores, descobrir les seves necessitats i defen-
sar els seus drets pertoca als adults. Han de ser els adults
més pròxims a ell, pel sentit d'origen i d'immediateza de què
ve revestit l'infant; i han de ser adults organitzats en "grups
menors", "comunitats primàries", que puguin ostentar "poders
d'exigir" enfront de la societat. Abans, cal admetre plenament
la legitimitat d'aquests grups -fixant, si és precís, els seus
límits- i atorgar-los la titularitat, o la co-titularitat, d'a-
quests drets. Però no sabem continuar, ja: fóra endinsar-nos en
la doctrina general del Dret dels drets fonamentals.

5. Naturallesa de l'instrument

No entrava en els propòsits del nostre treball endinsar-nos en la teoria del Dret dels drets fonamentals. Més aviat la necessitem per veure com, després d'estudiar l'origen i la significació de l'instrument, aquest pot ser aplicat. Per altra part, dèiem que una consideració sobre la naturalesa de l'instrument no ens resoldria -amb tot i que intentem presentar una fórmula apropiada- un dels problemes més arduos que se'ns han presentat, el de la titularitat dels drets del nen. Però és bàsic tocar el punt de la naturalesa de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides per poder tractar de la seva ulterior projecció.

La naturalesa (fixem-nos que no parlem de naturalesa jurídica) de la Declaració Universal dels Drets del Nen és la mateixa que la dels Drets de l'Home. Tot el que es digui d'aquesta pot dir-se també del nostre instrument. A mitjan 1957, en el debat general del tretzè període de sessions de la Comissió dels drets de l'home, ja s'establí que fóra una declaració, no un conveni. Restà dirimida anticipadament una qüestió que seria discutida fins al darrer moment. Així mateix ja es va parlar, aleshores, d'un "codi moral de gran valor", d'"obligacions morals", de "document complementari" (134).

Amb la definició de drets continguda en la Declaració Universal de 1948, diu el professor González Campos (135), existia una sòlida base per al desenvolupament del que hauria de ser el "programa de les Nacions Unides en matèria de drets humans". En aquest programa, d'ampliació i especificació dels drets humans, "la tècnica de les Resolucions de l'Assemblea proclamant Declaracions de drets i llibertats ha ocupat un

(134) Vegeu p. 171 del present treball.

(135) Julio D. González Campos, "La protección de los derechos humanos en las Naciones Unidas", treball contingut a "ONU. Año XX", ob. cit., p. 273.

paper rellevant". L'abest d'aquest conjunt de declaracions -continua González Campos-, entre les quals cal comptar la dels drets del nen, pot ser examinat des de diferents perspectives. "Jurídicament, una part de la doctrina ha insistit a negar el seu efecte obligatori". En principi, constringeixen simples "recomanacions" de conducta, obligacions de comportament en relació amb el deure de cooperació inscrit en l'article 1, apartat 3er, de la Carta de les Nacions Unides (136). No hi ha dubte, però, afegeix, que la negativa a acceptar les Resolucions de les Nacions Unides en matèria de drets humans col·loca l'Estat en "una situació incompatible amb la qualitat de membre de les N.U.". De més a més, les possibilitats d'"aplicació indirecta" al si dels Estats són nombroses: pensem en la interpretació judicial de determinats preceptes d'un ordenament nacional posant-los en relació amb els preceptes i criteris de valor relatius als drets humans en el pla internacional. No obstant això, i d'acord encara amb González Campos, cal tenir present que la definició, per part de l'ONU, dels drets humans, és tributària d'una tècnica jurídica amb limitacions estructurals notòries, ja que es basa "en un sistema de coordinació de sobirania estatal que, en última instància, descansa en la voluntat, favorable o adversa als drets humans, dels Estats membres" (137).

Referint-se a la Declaració dels Drets de l'Home (nosaltres traslladem l'observació a la dels nens), Peces-Barba diu que "no té sinó un valor moral". Això no implica negar-li importància; en té, i molta, en tant que "representa, en el pla doctrinal, l'acord de tota la humanitat en matèria de drets fonamentals". Ara bé, "per garantir-los pràcticament, segueix essent un esperit sense força". La Declaració Universal es

(136) "3. Realitzar la cooperació internacional tot resolent els problemes internacionals d'ordre econòmic, social, intel·lectual o humanitari, desenrotllant i encoratjant el respecte dels drets de l'home i de les llibertats fonamentals per tothom sense distinció de raça, de sexe, de llengua o de religió".

(137) Albert Verdoot parlava, ja ho hem adduït en un altre lloc, de "la concepció interestatal que les Nacions Unides han tingut sempre i tenen de la societat universal" (ob. cit., p. 311).

queda en un primer moment, "el moment dels drets fonamentals com a valors". És la postura d'aquest autor. (138) en la construcció de la teoria dels drets fonamentals. En efecte, Peces-Barba sosté una concepció dualista dels drets humans, mirant-los com a valors o paradigmes d'un dret futur i com a dret vigent positiu en una societat determinada. Abans de ser incorporats a l'ordenament positiu, els "drets fonamentals" no són Dret, són valors, diu; però defensa l'autonomia de la realitat dels valors dels drets fonamentals ("és necessari afirmar, diu, la realitat de la seva objectivitat"), que, per consegüent, han de ser estudiats en un primer nivell, el de la filosofia dels drets fonamentals. Un segon nivell d'estudi suposa el pas de la filosofia dels drets fonamentals al Dret dels drets fonamentals, és a dir, la inserció d'aquests valors en normes jurídiques, en el Dret positiu, i la configuració dels drets públics fonamentals com a drets públics subjectius. Dins d'aquesta concepció, el nostre instrument, pel seu caràcter de declaració, coincideix amb el primer nivell.

González Campos vol prevenir contra una determinada manera de parlar de l'"alt valor moral" de les Declaracions sobre drets humans -tal com ho recollíem al principi d'aquest apartat-, ja que comporte "la intenció més o menys patent de reduir els seus efectes jurídics obligatoris". Conscient com és de les deficiències estructurals de l'obra de les Nacions Unides, almenys prova de fugir, quan la valora, "tant d'un optimisme com d'un pessimisme igualment còmodes". I, més enllà de l'acció dels governs, té una esperança en l'acció dels particulars: "aquests podran, amb una política destinada a transformar els perfils ideològics del poder estatal, eliminar qual-

(138) G. Peces-Barba, "Derechos fundamentales", 2ª edició, ob. cit., pp. 33-40. L'obra de Peces-Barba representa un esforç notable per delimitar el concepte de drets fonamentals. Ens sembla particularment útil en el moment de referir-nos a l'eficàcia de la Declaració. Descarta la visió jusnaturalista, situant-se en una línia historicista i realista. És temptador el·ludir a la polèmica jusnaturalisme-positivisme, que el mateix Peces-Barba planteja; però ens sembla impropí dels límits del present treball.

sevol possibilitat de què es violin els drets humans, construint un Estat en el que es doni compliment als drets civils i polítics i es promoguin els drets econòmics, socials i culturals de la persona". Estimem molt lúcida la darrera frase (els subratllats són nostres); però creiem que, en tractar-se dels drets del nen, en el terme "particulars" cal entendre-hi inclosos, pels motius que ja no cal tornar a reproduir, els anomenats "grups menors" o "comunitats infraestatals".

I és ara que hem de formular-nos -com ja ho feia aquell Memorandum de 1951 que contenia la primera intervenció de la Comissió dels drets de l'home (139)- les següents preguntes: "Com es posaran en pràctica les seves disposicions? Quines mesures haurà de prendre l'ONU per aplicar-les?"

6. Projecció de la Carta: La Declaració Universal dels Drets del Nen i l'ordenament positiu

Si una societat política, diu Peces-Barba, no reconeix uns drets determinats acceptant-los en el seu Dret positiu intern o adherint-se a una convenció internacional que els protegeixi, no es pot parlar d'aquests drets en un sentit estrictament jurídic, ni es poden invocar davant dels tribunals competents en cas d'infracció.

Som en el moment de la recepció, per part del Dret positiu, dels valors enunciats com a drets fonamentals; el moment de l'eficàcia jurídica, ja no social. Peces-Barba es refereix al fenomen de positivació dels drets fonamentals iniciat en ple segle XIX i clarament apreciable quant a les llibertats tradi-

(139) Doc. E/CN.4/512, ja citat, p. 8, en tractar precisament de la naturalesa de la Declaració. Vegeu, així mateix, p. 156 del present treball.

cionals. El procés troba, però, resistències en el camp dels drets econòmics, socials i culturals; es tracta, a més, de drets encara "immadurs en la teoria dels drets fonamentals" (140). Això val per la Declaració dels Drets del Nen, i l'afecta; ja que, com hem vingut repetint, els drets continguts en el nostre instrument tots tenen el caràcter de socials.

La positivació dels principis proclamats a la Carta hauria de tenir en compte, al nostre entendre, els següents factors:

1er. L'edat

Tota norma jurídica que constitueixi la traducció, total o parcial, d'un principi de la Carta, o que en vingui informada, sigui quin sigui el rang de la norma, tan sols es pot referir a la infantesa, expressió a la qual hem dedicat prou atenció en diversos llocs d'aquest treball (141).

2on. Caràcter dels drets que dimanen dels principis de la Carta

Són drets fonamentals de caràcter social. Els reconeixem per la seva finalitat genèrica d'"afavorir el desenrotllament integral de la persona humana" en el seu estat d'infantesa -que és, tornem-ho a dir, un període vàlid per sí mateix, no una simple situació transitòria. Responen a necessitats perma-

(140) G. Peces-Barba, "Los derechos fundamentales", 2ª edició, ob. cit., p. 112.

(141) Vegeu, especialment, pp. 272-274. Mantenim com a final de la infantesa, els quinze anys. Als arguments anteriors ja mencionats, i davant la continuada indefinició dels termes "infantesa" i "joventut", afegiríem la resolució 19 C/100, adoptada a la Conferència General de la UNESCO en la seva 19ª reunió, per la qual aprovà el Pla a mitjà termini per al període 1977-1982, i en la que diu: "... la joventut constitueix un conjunt que cada societat identifica com a tal i que correspon, en general, a la categoria d'edat dels quinze als vint-i-quatre anys".

nents de la infantesa i han de poder comportar, com a drets de crèdit, un poder d'exigir enfront de la societat, sense con- trepartida per part del nen.

Quan Rafael Sajón (142) vol configurar el que ell anomena "Dret del menor" el defineix com "un conjunt de disposicions que té per objecte regular l'activitat comunitària en relació amb el menor"; i ho corrobora amb una citació del jurista brasileny Levi Carneiro, segons la qual "els nens tenen drets als que no corresponen deures".

No són, o no són tan sols, drets de menors d'edat (143). Pot dir-se, en tot cas, que moltes normes ja existents de dret positiu, referides als menors, concorden amb enuncis de la Declaració (144), i que algunes institucions coadjuven a l'acompliment dels seus objectius, com l'adopció. D'altra banda, hi ha drets que són comuns al nen -que potser ens hem acostumat a considerar exclusius del nen- i a l'adult, com el dret a un nom, a la investigació de la paternitat, a aliments.

3er. No tots els enuncis de la Declaració són susceptibles de ser adoptats pel Dret positiu

Es poden assegurar, mitjançant una norma jurídica, l'"amor i comprensió" del principi 6? Però no és aquesta exactament

- (142) Rafael Sajón, Director General de l'Institut Interamericà del Nen, "Introducción al Derecho de menores", article publicat a la Revista de Protección de Menores", Ministerio de Justicia, Madrid, 1970, núm. 127, pp. 23-40. D'aquest excel·lent treball del professor Sajón no en podem compartir l'aspiració d'erigir el "Dret del menor" en branca autònoma del Dret.
- (143) L'article 32, paràgraf segon, del Codi civil espanyol, diu: "Els que es trobin en algun d'aquests estats (entre ells, el de menors d'edat) són susceptibles de drets, i fins i tot d'obligacions, ..."
- (144) En aquest sentit trobem inadequat, o almenys ambigu, el títol d'un treball -per una altra part, un breu estudi útil- de Julio López de Oruezábal, President del Tribunal Tutelar de Menors de Madrid, titulat "Desarrollo (subratllem nosaltres) de los Derechos del Niño en el ordenamiento jurídico español", contingut a l'obra ja citada "X Aniversario de la Declaración de los Derechos del Niño", pp. 89-103.

la qüestió, sinó la de saber si els drets fonamentals de la infantesa poden esdevenir drets subjectius fonamentals. Peces-Barba diu que els drets econòmics, socials i culturals es poden introduir a la categoria jurídica de drets subjectius "si són suficientment concrets". A la pràctica poden presentar-se problemes.

La protecció del nen haurà de revestir, sovint, en l'ordenament positiu, una forma indirecta; o caldrà anar descomposant un principi programàtic per convertir-lo en norma jurídica. Amb tot, matisos importants s'escaparan a la intencionalitat del legislador. El text de 1959 sembla ésser-ne conscient: en el Considerant III del Preàmbul es refereix a "una protecció i unes atencions especials, fins la protecció jurídica adequada"; i en el principi 2, a "la llei i altres mitjans". Aquestes expressions no difereixen massa de la redacció de l'article 2 del "Pacte internacional de drets econòmics, socials i culturals", segons el qual els Estats es comprometen "a adoptar mesures, (...) fins al màxim dels recursos de què disposi, per obtenir progressivament, gràcies a tots els mitjans apropiats, àdhuc en particular l'adopció de mesures legislatives (tots els subratllats són nostres), la plena eficàcia dels drets aquí reconeguts" (145).

La dificultat per encabir en normes jurídiques el contingut dels drets econòmics, socials i culturals -per tant, dels drets fonamentals de la infantesa- sembla, doncs, més gran que en el cas de llibertats tradicionals (146). De manera que

-
- (145) Confronteu aquest article amb el segon del "Pacte de drets civils i polítics". La introducció i l'article primer d'ambdós Pactes són idèntics; és a partir del segon que segueixen camins diferents (en el cas dels dos documents hi ha també altres articles iguals). En el de drets civils i polítics s'hi entreveu més deseiximent a l'hora de preveure garanties concretes.
- (146) És significatiu que l'article 45, Capítol Quart, Títol II, sobre les garanties dels drets fonamentals, del text de l'avantprojecte per a una nova Constitució espanyola (vegeu Butlletí Oficial de les Corts, núm. 44, del 5 de gener de 1978) digui que els drets econòmics, socials i culturals "no poden ser alegats, directament, com a drets subjectius, davant dels tribunals".

l'acompliment d'aquests drets dependrà, en una part important, de la seva constant promoció (el mot el prenem ara de González Campos) dins d'un ordre social i polític que ho afavoreixi (147).

4rt. Reconeixement dels grups menors o comunitats infraestatals

La legislació positiva hauria d'acceptar l'existència, amb personalitat jurídica, i a diversos nivells, d'aquests grups o comunitats, sense els quals, molts dels drets fonamentals de la infantesa -tant els relatius a les seves necessitats materials com a la seva identitat personal- no podran ser promoguts ni exercits amb plenitud.

Aquest punt, en el qual posem tot l'èmfasi, no el trobem suficientment tractat en una teoria del Dret dels drets fonamentals. I és una visió que, podem dir-ho també amb Peces-Barba (148), "no suposa en absolut admetre un concepte transpersonalista dels drets fonamentals, ja que en definitiva els beneficiaris d'aquests drets de què gaudeixen persones jurídiques o col·lectives, com a drets fonamentals, són els individus que formen part d'aquestes comunitats o societats". Rivero (149) diu que "la reconeixença dels drets dels grups prové d'un aprofundiment de la noció de persona".

Als "grups primaris" se'ls pot atribuir poders d'exigir o se'ls pot demanar la satisfacció de drets fonamentals, segons el nivell que ocupin. En algun cas tindren la doble funció:

(147) És aquell "ordre" de què parla l'article 28 de la Declaració dels Drets de l'Home; l'article que, segons González Campos, és, juntament amb el principi de no discriminació, una de les premisses bàsiques de la declaració principal. És el que, a la seva manera, venien a demanar per a la nostra els representants de Cuba i de l'Equador al final del debat de la 3ª Comissió (vegeu p. 262 del present treball). Aquest ordre, diu Peces-Barba, suposa "unes condicions que es donen tan sols en la societat democràtica".

(148) G. Peces-Barba, ob. cit., p. 11.

(149) J. Rivero, ob. cit., p. 98.

el punt d'arrencada, en una o altra direcció, és el que marcarà els límits del seu destí. Els drets de crèdit, insisteix Peces-Barba, són aquells en els quals el titular pot reclamar de l'Estat o d'"altres grups" un comportament positiu. Per això, la tècnica jurídica d'organització dels drets econòmics, socials i culturals "requereix els plantejaments dels serveis públics i, per consegüent, les tècniques del Dret administratiu" (150). El dret de les llibertats públiques (terminologia de Rivero) és "pluridisciplinar per naturalesa".

5è. Mecanisme d'incorporació dels principis de la Carta a l'ordenament positiu

Amb la Declaració Universal dels Drets del Nen de 1959 disposem -comptant fins i tot amb les seves imperfeccions i llacunes- d'una definició prou satisfactòria dels drets fonamentals de la infantesa. Gaudeix d'una acceptació general (151) i és apropiada per iniciar un procés de positivació tant en el pla internacional com en l'intern. Al nostre parer, és, sinó prioritari, almenys indispensable que es realitzi a nivell intern.

La Declaració que va proclamar-se ara aviat farà vint anys, pot generar un conveni internacional al qual hom pugui adherir-se. Ara bé, no és necessari cap conveni perquè el Dret intern faci seva la Declaració mitjançant una referència expressa, ja

(150) G. Peces-Barba, ob. cit., pp. 111 i 112.

(151) El B.I.C.E. i la U.I.P.E., les dues organitzacions no governamentals promotores de l'Any Internacional del Nen, admeten el text de l'ONU com a base de la seva acció. El B.I.C.E. ho va expressar amb motiu del Congrés Mundial sobre els Drets del Nen celebrat a Beirut del 16 al 23 d'abril de 1963. Per a la U.I.P.E., que, com a continuadora de la U.I.S.E., havia promulgat la Declaració de Ginebra, l'adopció de la Declaració de les Nacions Unides significava de moment la presència de dues declaracions, entre les quals calia escollir. No sense una -per molts motius- explicable resistència, consentí, després de considerar-ho llargament, a què figures en els seus Estatuts enlloc de l'original (vegeu acta de la 33ª sessió del Comitè executiu de la U.I.P.E., celebrada a Ginebra el 24 de gener de 1962).

que el text, contingut en una Resolució de l'ONU, resulta del tot identificable (152). Aquest procediment, que no és l'únic a seguir, seria adoní quant a la norma de rang constitucional.

Però creiem que cal assumir d'una forma més creadora el nostre document, perquè representa tota una visió de la infantesa, susceptible encara d'evolucionar. Al llarg dels debats es manifestà sovint el sovint de què servís de "font d'inspiració" a les legislacions nacionals. I la que qualificàvem de "línia ingènua" en la formulació dels drets del nen anava, en certa manera, més lluny. En efecte, quan el "National Council of Women" establí, el 1922, un primer projecte de Carta dels Nens (153), confiava en què cada país dissenyaria la seva Carta d'acord amb les pròpies necessitats; i la U.I.P.E. ha vist també sempre l'aplicació de la Declaració diversificada per països. Tota activitat encaminada a la positivació dels drets fonamentals de la infantesa vindria, doncs, precedida o acompanyada d'una definició del nen a través de les seves coordenades de lloc i temps.

Situats ja en el pla del Dret intern, distingiríem tres moments en el procés de positivació, que en realitat responen al "sistema mixte" exposat per Peces-Barba (154), que consisteix -per dir-ho ara ben simplement- a constitucionalitzar els drets fonamentals i deixar que la llei els desenrotlli.

(152) Aquesta fou l'opció de la Constitució espanyola del 9 de desembre de 1931 respecte la Declaració de Ginebra (vegeu nota al peu de la p. 270 del present treball). En el mateix sentit s'han presentat esmenes a l'avantprojecte de Constitució que s'està gestant després de les eleccions generals del 15 de juny de 1977. Notem, d'altra banda, que els articles de la Declaració Universal dels Drets de l'Home han vingut a incorporar-se a moltes Constitucions sense que els Pactes internacionals hagin entrat en vigor.

(153) Vegeu p. 94 del present treball.

(154) G. Peces-Barba, ob. cit., Segona Part, Tema Primer, sobre les fonts dels drets fonamentals.

El primer moment és el constitucional (155). Restar en aquest sol moment, encara que sigui el primer en rang, fóra inoperant i aventurat. Suposaria confiar massa l'eficàcia d'aquests drets en el seu pur enunciat. A més, la disposició del text constitucional que els reculli ha de ser explícitament dedicada a la infantesa. No ha de formar part de cap altra norma que tracti situacions diferents; almenys no n'ha de formar part d'una manera indiscriminada. Els dubtes sobre la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta quedaren ja esveïts a partir del segon període preparatori de la Carta de les Nacions Unides; i aquesta especificitat (156) ha de reflectir-se en el text constitucional.

El segon moment el concretaríem en una llei -una llei general; orgànica, o constitucional-, en la qual el nen d'una comunitat determinada esdevingués el punt de vista ineludible, incorporat als reflexos socials, i per tant jurídics, d'un país. Una llei que, en els seus plantejaments i la seva "filosofia", haurà de provar si aquesta comunitat ha assolit el grau necessari de coneixement-responsabilitat respecte la infantesa com per fer-se càrrec dels seus drets fonamentals; i haurà de contenir pautes perquè tot el desplegament legislatiu posterior en vingui informat. Comprendria, així, una definició de la infantesa, una relació dels drets fonamentals que li corresponen, el caràcter d'aquests drets, la seva titularitat, les formes de promoció i exercici. La Declaració de 1959 continuaria servint -d'acord amb la norma constitucional- de desencadenant d'aquesta llei, però adaptant-la al sistema jurídic intern i a la idiosincràsia de la pròpia organització político-social. Situats, per exemple,

(155) En interrogar-se sobre si "un dret de les llibertats públiques" constitueix una disciplina distinta, Rivero (ob. cit., pp. 9-11) la presenta com interdisciplinària per naturalesa i considera que el dret constitucional ha de proporcionar la teoria general dels drets fonamentals i de les competències relatives a la seva reglamentació.

(156) Fou en el 6è període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials on calgué defensar aquesta especificitat: vegeu pp. 136-140 del present treball. El perill més concret radica a què l'estat d'infantesa sigui atret pel de la joventut; però tampoc no ha d'involucrar-se amb categories diferents d'éssers humans que es considerin grups vulnerables dins de la societat (la vellesa, per exemple, o els disminuïts físics o mentals). Això, en una norma constitucional, no pot succeir.

en la realitat espanyola, caldria prendre consciència de què som un Estat plurinacional i preveure les competències dels òrgans autònoms, etc.; i no desdiria d'un ús lleial de la Carta de les Nacions Unides la possible inclusió de parts que el 1959 foren rebutjades, ja que el text va proclamar-se sota el signe de la transacció.

El procés de positivació arribarà, aleshores, en un tercer moment, a les diverses branques del Dret, ramificant-se per gravitar sobre aquells capítols o institucions dels quals depèn d'una manera més directa l'eficàcia dels drets fonamentals del nen; com també ha d'arribar a la regulació de l'activitat administrativa, que té un paper important en l'establiment de condicions que assegurin la satisfacció dels drets de caràcter social. Una política de la infantesa reclama la coordinació de la "via departamental", si es volen atendre les necessitats totals del nen (157).

En pervé, de tot aquest procés, una visió de conjunt, pluridisciplinària, jerarquitzada sota una inspiració comú -la Declaració de 1959-, que defuig la creació d'una nova parcel·la del Dret, com desitjaria algun sector doctrinal. La infantesa no es pot aïllar, ni en el camp legislatiu (158). Tot el complex aparell jurídic contribueix a conferir al nen, amb una difícil naturalitat, un lloc pensat en la vida social.

(157) Tendència recognizable en treballs com "Por una política nacional de la infancia y la juventud", de E.J.R. Heyward ("Revista del Instituto de la Juventud", Madrid, nº 35, juny 1971, pp. 189-210), i "Medidas administrativas para promover el bienestar infantil mediante la planificación nacional", de Ch. I. Schottland (a "La infancia y la juventud en la planificación del desarrollo", México-Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica, 1965, pp. 150-153). Heyward es refereix als serveis que corresponen als diferents "ministeris funcionals"; Schottland a la necessitat de coordinar-los. En un altre àmbit, Sauvy (vegeu "La població", ob. cit., pp. 137-138) creu que una política demogràfica s'ha de realitzar a través d'una acció conjunta dels diferents Ministeris.

(158) Per a la protecció dels disminuïts físics, la legislació belga no ha creat un Ministeri en particular, sinó que ha optat per atribuir a cada departament la resolució de tot allò que els afecta, evitant la "marginació tècnica" que podria donar-se amb una centralització de serveis.

C O N C L U S I O N S

- I. El nen que contempla la Declaració Universal dels Drets del Nen no és el menor d'edat. El procés d'irrupció de la infantesa en la vida social s'ha fet el marge de la idea de la majoria d'edat legal. És lògic: no hi té res a veure; no serveix de suport en el moment d'organitzar la garantia dels drets fonamentals de l'infant.
- II. La Declaració no defineix la infantesa. Però la llei positiva ho necessitarà. No es pot oferir a la llei un límit d'edat precís. Tot amb tot, la infantesa és definible a partir d'unes característiques constitucionals i psicològiques. D'acord amb el nostre treball, ens arriscaríem a situar el seu terme en el moment de complir els quinze anys. La infantesa no és un espai dins de la minoria d'edat, ja que el Dret positiu vigent planteja aquesta com una incapacitat -encara que no la consideri com una incapacitat "genèrica"- que obra amb la mateixa força des del naixement fins a l'edat que ara té determinada o pugui determinar en el futur. Altrament, hi insistim, no es tracta de drets que depenguin de la idea de minoria d'edat.

Estimem que la infantesa no és un estat transitori sinó un període vàlid en ell mateix; una etapa, essencialment irreversible, de formació de tot el seu ésser. Hem vist penetrar poc a poc en la vida social la noció de benestar del nen; i ultrapassar aquesta noció, tot compronent-la, per atènyer la seva "identitat jurídica i cultural". Tot això constitueix el fonament de la protecció de les necessitats de la infantesa. A més, cal delimitar el concepte d'infantesa enfront del de joventut. Creiem que els enunciats de la Carta recullen aquesta visió.

III. El contingut de la Carta, remuntant-nos a l'antecedent històric més important, la Declaració de Ginebra, i a través dels períodes preparatoris, ha evolucionat en el sentit explicat.

La llei, per organitzar la protecció dels drets del nen, requereix la presència de necessitats objectives. En el nostre cas, es tracta de necessitats permanents que ha de satisfer la societat. S'han anat trobant d'una forma diríem negativa, és a dir, a base de catalogar les injustícies i els oblits més flagrants de què l'infant havia estat objecte o establint aquells factors que contribueixen al seu desenrotllament personal integral.

La lluminosa Declaració de Ginebra de 1924 encara conservava un deix de "dret humanitari". Quan les Nacions Unides volgueren redactar la seva pròpia Carta dels Drets del Nen - en cap moment no van adherir-se a la Declaració de Ginebra- confiaren aquesta comanda a la Comissió d'Assumptes Socials de l'ECOSOC, que situà el tema dins del marc de la protecció en general de la infantesa, la família i la joventut (el projecte d'aquesta Comissió, de 1950, és, però, un text molt acabat; al nostre entendre, més vàlid que el de la Comissió dels drets de l'home de 1959). Per influència de la publicació de la Declaració Universal dels Drets de l'Home, el tractament de la Carta dels Drets del Nen prengué més autonomia, passant a formar part d'una manera més concreta de la filosofia dels drets humans. S'arribà, a l'últim, a la presa de consciència i a la descripció d'unes necessitats objectives, per al reconeixement de les quals es dotà el nen d'atribucions, introduint a la Carta la noció de dret.

IV. Els drets fonamentals de la infantesa tots formen part dels que, en una terminologia ja acceptada, s'anomenen "drets econòmics, socials i culturals"; o, simplement, "drets socials". Són drets de crèdit, poders d'exigir

enfront de la societat.

Des que s'ha pogut parlar de drets del nen (i ens remuntem altra vegada a la Declaració de Ginebra) tenen aquest caràcter. Una simple comparació amb els articles de la Declaració dels Drets de l'Home amb els quals es corresponen més directament, ens ho demostraria desseguida.

- V. La Declaració Universal dels Drets del Nen de 1959 enuncia veritables drets fonamentals de caràcter social. Ho fa a nivell de valors o paradigmes d'un Dret futur. Aquests valors poden i han de convertir-se en dret positiu si es vol garantir-los amb eficàcia.

Ara bé, trobem la teoria del Dret dels drets fonamentals de caràcter social encara immedura. Té dificultats per dotar-los de la condició de drets subjectius fonamentals.

No tots els enunciats de la Declaració són susceptibles de ser adoptats pel dret positiu. Amb tot i que les necessitats del nen hagin assolit una formulació objectiva (i encara no tots poden arribar-hi; perquè, ¿com es pot assegurar l'"amor i comprensió" del principi 6?) l'esmentada dificultat se'ns presenta ara com ara indefudible.

- VI. Sorgeix, en el cas dels drets del nen, un obstacle adicional: el de la seva titularitat. Tant si som davant de drets subjectius fonamentals com si no han aconseguit aquesta categoria -o, dit d'una altra manera, tant si es tracta del seu compliment com de la seva promoció- hi ha la qüestió del seu exercici. Partim de la base que el nen, pel fet de ser nen, té drets als que no corresponen obligacions i que a ell no pertoca lluitar pels seus drets. El problema, per tot el que hem dit, va més enllà, naturalment, de la representació legal d'un menor d'edat. I al mateix temps, volem fer notar que en algun document un dret social com és el de l'educació, per exemple, ve prefigurat com una "llibertat pública", o

sigui que és considerat com a dret subjectiu fonamental (això succeeix en el primer avantprojecte de la nova Constitució espanyola).

Posats en aquesta situació, ens sembla que haurien d'entrar en joc grups infraestatals que poguessin ostentar la titularitat o la co-titularitat d'aquests drets. Són les persones jurídiques o col·lectives, associacions, grups privats o públics que s'ocupen del nen, col·lectivitats locals, minories lingüístiques, etc., que assumirien el dret d'exigir enfront de la societat. La Declaració de 1959 només preveu, com a grup infraestatal, la família. És insuficient.

Això exigiria la prèvia reconeixença dels grups menors amb personalitat jurídica plena.

No ens endinsem en cap teoria sobre l'Estat, ni en cap concepte d'organització socio-política que, amb una conducta espontàniament activa, assegurés la satisfacció total d'aquests drets. Tampoc no entrem en una discussió sobre l'ambigüitat del terme "societat". Tan sols proposem, repetim que posats en aquesta situació i d'una manera pragmàtica, una forma eficaç d'exercici —compliment o promoció— dels drets fonamentals de la infantesa.

- VII. Cal tenir present que la Declaració dels Drets del Nen de les Nacions Unides, igual que la Declaració dels Drets de l'Home, és tributària d'una tècnica jurídica amb limitacions estructurals notòries. Ve marcada per la concepció interestatal que té l'ONU de la societat universal, i té un excessiu caràcter transaccional. En general confia massa en què la sola proclamació basta per posar en pràctica els seus principis.

La Declaració ha romàs quasi vint anys en un estat d'inaplicació; volem dir en un "estat de declaració". Però conserva la seva puixança, és un instrument apte per desencadenar un procés de positivació. Les circumstàncies actuals, a més, ho afavoreixen.

VIII. Ens sembla poc efectiu positivament el text a nivell internacional. No som en el cas, ara, de fomentar un conveni complementari. Opinem que és més útil una acció en el pla nacional, que s'ordeni de cara al nen de cada país, el nen que ens ve donat per unes coordenades de lloc i temps el més concretes possible.

Estructurariem, aleshores, el mecanisme de positivació en tres estadis: la norma constitucional, una llei que la desenvolupi, i la seva projecció diversificada a través de les distintes branques del Dret i de l'activitat administrativa.

IX. No creiem en la conveniència de crear una branca del Dret autònoma que faci del nen el seu objecte -com voldria algun sector de la doctrina. La protecció del nen ha de venir del perfeccionament de la teoria del Dret dels drets fonamentals de caràcter social aplicada al camp de la infantesa.

A P E N D I X S

=====

Apèndix núm. 1

La "CARTA DELS NENS" de la "SAVE THE CHILDREN FUND", de 1922 (1)

La "Save the Children Fund" estima que, tant en interès de la comunitat com en el del propi infant, i sense cap distinció de raça, de classe, d'opinió política i de creença,

- I) tot infant ha de créixer en un bon estat de salut i en una situació de dignitat, i ha de ser pujat en condicions saludables;
- II) tot infant ha de ser atès en la seva salut, socorregut en la malaltia i en el perill, i atret si es desvia;
- III) tot infant ha de tenir la possibilitat de desenrotllar-se físicament, mentalment i espiritualment; (.)
- IV) tot infant ha de ser educat com un membre de la família humana, conscient del vincle que l'uneix amb tots els altres infants i preparat per a jugar el paper que li correspongui al servei dels seus germans.

-
- (1) Vegeu doc. E/CH.5/44, de 19 de febrer de 1948, Informe del Secretariat, pp. 72-75, Annex III (que reproduïx un extracte de "World's Children", l'òrgan de la S.C.F., Vol. III, núm. 3). A més de la Carta transcrivim -amb tot i la seva prolixitat- les seves vint-i-vuit clausules d'aplicació. La majoria mantenen una actualitat. Conserven un regust d'època i, alhora, la vocació internacional que presidi la confecció del document. En el punt que toca l'educació recorda un text notable del seu temps, els "Trenta punts de les Escolles noves", formulats al Congrés de les E.N., Calais 1921.
- (.) "Les formes apropiades per a l'ensenyament religiós variaran segons les circumstàncies i, donada la universalitat de la Carta, no es proposa cap forma específica" (aclariment en forma de nota que figura en el mateix document transcrit).

L'aplicació d'aquests principis generals es troba exposat en les vint-i-vuit clàusules següents:

1. S'exposaran clarament als pares les responsabilitats que els incumbeixen, i es donaran, tant als pares com als futurs pares, els consells necessaris a fi d'engendrar infants sans i normals.
2. S'establirà a cada país un Departament d'Estat, encarregat de vetllar pels interessos dels infants i de controlar les institucions que se n'ocupen.
3. Es notificarà a l'autoritat sanitària competent, dins d'un termini de tres dies, els naixements dels infants nascuts morts; l'enregistrament dels naixements serà obligatori dins d'un termini de sis setmanes.
4. En tant que sigui possible, els infants seran pujats a ple aire i al sol.
5. Els pares i els seus fills gaudiran d'instal·lacions sanitàries i higièniques suficients per a la seva vida quotidiana en els seus habitatges.
6. S'establiran, en els països que encara no en disposin, centres de protecció social, a fi que les mares (..) puguin obtenir ajuda pràctica per criar, nodrir i vestir els seus fills. Es prendran mesures perquè els centres ja establerts estiguin preparats per fornir consells tècnics.
7. Disposicions apropiades permetran oferir llet pura i en quantitat suficient; vetllant perquè les mares i els seus fills puguin disposar-ne a un preu assequible.
8. Es proporcionaran àpats escolars als infants necessitats.
9. Es difondrà informació per indicar els millors i menys costosos aliments, i els més adequats a l'edat de cada infant; i s'estimularà la seva producció i distribució a gran escala, suprimint el lucre de l'intermediari.
10. Es donaran a conèixer a l'infant les regles de la higiene i la importància de la netedat.
11. Tots els països disposaran dels mitjans suficients per prevenir i tractar els cassos de malaltia i per assegurar les atencions i l'educació dels infants retardats, invàlids, cecs, sord-muts i mentalment deficientes.
12. Es preveurà el tractament adequat que requereixin les mares delicades i encintes, com també els nens petits. Es prendran les mesures necessàries per lluitar contra la ceguesa infantil. Les mares i els infants de qualsevol edat tindran a la seva disposició clíniques per a la vigilància i atencions dentals, de les orelles, nas, coll, gorja, dels ulls, de les malalties venèries, la tuberculosi, el raquitisme, i altres malalties corrents. També caldrà assegurar aquelles atencions que els nens recla-

(..) "El mot mare s'aplica al mateix temps, tot al llarg del text de la present Carta, a les mares casades i a les no casades" (nota que figura en el mateix document transcrit).

- men en els períodes en què la mare, temporalment, està incapacitada per atendre-les.
13. Els infants de les grans ciutats o que no gaudeixin de bona salut, hauran de tenir la possibilitat de passar les vacances al camp o a la vora del mar.
 14. Dels nens orfes i els abandonats indigents se'n farà càrrec l'Estat; en unes condicions que, dins del possible, recordin les d'una llar normal.
 15. Seran ateses les mares abandonades i les vídues, com també les dones, amb infants a mantenir, de marits invàlids i sense ocupació.
 16. Els infants que infringeixin la llei seran jutjats per un tribunal especial; i les sentències tendiran més aviat a la reeducació que al càstig.
 17. Ningú que, segons els termes de la llei, sigui un "infant", no podrà ser condemnat a la pena de presó ni a la pena capital.
 18. Cap infant d'edat escolar no serà ocupat d'una manera regular a l'indústria; i cap noi o noia, menors de divuit anys, en treballs nocturns ni perillosos.
 19. La crueltat o negligència envers els infants, i tota mena d'explotació, seran punibles segons la llei.
 20. L'Estat ha d'assegurar als ciutadans un sistema satisfactori d'educació. Els professors vindran qualificats, alhora, pel seu caràcter i per la seva formació, i seran degudament remunerats. L'ensenyament, en la seva etapa elemental, serà gratuït; i s'establiran mitjans per procurar formació superior als infants que manifestin unes aptituds especials. Els edificis escolars seran ben construïts i suficientment amplis, a fi que no hi hagi deserts ni classes gaire nombroses.
 21. Els treballs manuals constituïran una part essencial de l'ensenyament, i els exercicis i l'entrenament físics figuraran en el programa escolar.
 22. Les noies aprendran costura, a rentar la roba, cuina, economia domèstica i puericultura; però s'ensenyarà també als nois els rudiments d'aquestes matèries.
 23. Les aptituds especials dels nens que deixen l'escola seran objecte d'estudi, i s'establiran consultes entre els pares i els professors sobre l'esdevenidor de cada infant.
 24. Es crearan unes oficines especials que ajudin aquells infants a qui, en sortir de l'escola, els resulti difícil de trobar un treball idoni i, ulteriorment, ben remunerat. Les ocupacions que portarien a un fracàs seran descartades.
 25. Totes les escoles posseïran camps de joc, i els infants que no puguin gaudir de l'aire lliure disposaran de terrenys de joc situats a prop on acudir després de les hores de classe. Aquests terrenys de joc no seran simple-

ment uns espais, sinó que forniran als infants possibilitats d'exercitacions, de divertiments, de motius d'interès.

26. S'educarà els infants en el coneixement de les meravelles de la natura, i se'ls ensenyarà a protegir la vida dels animals i de les plantes.
27. S'habituarà els infants a contribuir a la bellesa del món, i a no malmenar-la ni destruir-la, a que els siguin familiars les obres mestres de l'art i de l'artesanat, a comprendre la bona música i a participar en representacions teatrals.
28. Tot infant haurà de tenir l'oportunitat d'entrar en contacte amb infants d'altres classes socials i d'altres races, i de ser-los útil; inspirar l'amor a la humanitat serà l'objecte de l'ensenyament de la història.

Apèndix núm. 2

CARTA CONSTITUCIONAL DE LA INFANTESA (coneguda per "CARTA DE LA CASA BLANCA"),

adoptada el 1930 a la Conferència de la Casa Blanca, Washington, sobre la salut i la protecció de la infantese (2)

La Conferència de la Casa Blanca sobre la salut i la protecció de la infantesa reunida sota els auspicis del President Hoover, reconeixent que els drets de l'infant són els primers drets del ciutadà, es compromet a què siguin assegurats els següents drets als infants d'Amèrica:

1. Per a tot infant, una educació espiritual i moral que li permeti de reeixir enfront dels atzars de la vida.
2. Per a tot infant, la comprensió i el respecte de la seva personalitat com el més valuós dels seus béns.
3. Per a tot infant, una llar i l'amor i seguretat que pot trobar-hi; i per a tot infant sense pares una llar que s'acosti el més possible a la llar familiar.
4. Per a tot infant, la més acurada preparació de la seva naixença; amb l'organització de les mesures que assegurin la protecció de l'embaràs, procurant a la mare les atencions necessàries abans, durant i després del part.
5. Per a tot infant, la protecció de la seva salut des del naixement i durant l'adolescència, comprnent exàmens mèdics periòdics i, en cas de necessitat, l'assistència d'especialistes i tractament hospitalari, exàmens dentaris regulars i vigilància de la dentició, mesures preventives de malalties contagioses; garantint-li alimentació, llet i aigua pures.
6. Per a tot infant, des del naixement fins a l'adolescència, el desenrotllament de la seva salut, incluint l'ensenyament i programes sobre higiene, l'esplai mental i físic sens, amb mestres i caps experimentats.

(2) Doc. E/CN.5/28, pp. 16-19 (traduït de la versió francesa). Hi ha una versió espanyola a "Los derechos del niño", OEA, Instituto Interamericano del Niño, , Montevideo, Uruguay, 1969, pp. 19-22.

7. Per a tot infant, un indret on viure d'una manera sana i saludable, amb mesures raonables que li assegurin una suficient tranquil·litat, lliure de condicionaments que atemptin el seu desenrotllament, en un medi harmoniós i enriquidor.
8. Per a tot infant, una escola lliure d'accidents, sana, degudament equipada, clara, ventilada. Per als més petits, escoles maternals i jardins d'infants que siguin el complement de les atencions de la llar.
9. Per a tot infant, una comunitat que reconegui les seves necessitats i actuï en conseqüència, el protegeixi contra els perills físics i morals i les malalties; que li procuri espais de recreació sens i a l'emparança de perills; que prengui en consideració les seves necessitats culturals i socials.
10. Per a tot infant, una instrucció i una formació que el preparin per a formar en condicions satisfactòries una família i una llar i acomplir els seus drets de ciutadà; per als pares, una formació complementària que els posi en condicions de resoldre prudentment els problemes familiars.
11. Per a tot infant, una instrucció que el prepari per a la vida, donant-li consciència de les seves capacitats individuals tot assegurant-ne el seu desenrotllament; i que mitjançant la formació i l'orientació professionals el prepari per a una existència que li doni el màxim de satisfaccions.
12. Per a tot infant una educació de cara a la seguretat i protecció contra els accidents que comporta la vida moderna: per a aquells a què està directament exposat i els que indirectament l'afectin degut a la pèrdua o qualsevol impediment dels pares.
13. Per a tot infant cec, sord, dèbil o afectat de qual sevol anomalia física o mental, les mesures que permetin descobrir i diagnosticar en el moment adequat la seva deficiència, assegurant-li el tractament i educant-lo de tal manera que arribi a ser un membre útil a la societat i no una càrrega. La col·lektivitat s'ha de fer càrrec d'aquests serveis, en defecte de la iniciativa privada.
14. Per a tot infant que entri en conflicte amb la societat, el dret a ser tractat d'una manera intel·ligent com un deure que es té envers ell, i no bandejant-lo; amb la llar, l'escola, l'església, els tribunals i les institucions protectores si ho necessita, disposats tots a retornar-lo el més aviat possible al corrent normal de la vida.
15. Per a tot infant, el dret a créixer al si d'una família amb un nivell de vida suficient i una renda estable com a garantia segura contra els desavantatges socials.

16. Per a tot infant, una protecció contra el treball que impedeixi el seu creixement físic o mental, que limiti la seva educació, que el privi del dret a una companyonia, al joc i l'alegria.
17. Per a tot infant del camp, serveis escolars i d'higiene anàlegs als que disposen els de la ciutat, i el gaudi, per part de les famílies rurals, de possibilitats socials, recreatives i culturals.
18. Completar el paper de la família i de l'escola en la formació de la joventut proporcionant-li els avantatges que la vida moderna tendeix a privar als infants; estimular i encoratjar en tot el possible les organitzacions juvenils voluntàries.
19. A fi d'assegurar a tot arreu aquestes proteccions mínimes de la salut i el benestar de l'infant, es crearà una organització per a la salut, la instrucció i el benestar a nivell local, provincial o regional, amb funcionaris remunerats, que formi part d'un programa general que respongui a un servei nacional d'informació, estadístic i d'investigació. Això suposa:
 - a. Funcionaris de salut pública experimentats i amb dedicació total, una inspecció sanitària i investigadors professionals.
 - b. Llits suficients als hospitals.
 - c. Un servei permanent d'assistència social per a la salvaguarda, l'ajuda i l'orientació dels infants que necessitin atencions especials, degut a l'estat de pobresa, desemper o dificultats de conducta, i per a la protecció dels infants contra els maltractes, la negligència, l'explotació o els perills morals.

Per a tot infant, la garantia d'aquests drets sense distinció de raça, de color o de situació social, en qualsevol lloc on es trobi sota la protecció de la bandera americana.

Apèndix núm. 3CARTA DE LA INFANTESA EN TEMPS DE GUERRA

adoptada el 1942 per la Comissió de la infantesa en temps de guerra de l'Oficina de la Infantesa dels Estats Units (3)

Estem en guerra contra les nacions agressores. Llitem de nou per la llibertat de la humanitat i especialment per l'esdevenidor dels nostres infants en un món lliure.

Els infants cal que siguin salvats -i poden ser salvats- enmig d'aquesta guerra total a fi que puguin viure i participar en la preparació d'aquest futur. Han de ser nodrits, resguardats i protegits també en l'esforç de producció de guerra de tal manera que siguin prou forts per a mantenir una pau justa i estable.

Les nostres repúbliques americanes han nascut d'una aspiració vigorosa envers la tolerància, la independència i el govern autònom. Amèrica és un fogar que ha sorgit de la recerca de la llibertat. En el seu si l'infant viu i aprèn pel seu propi esforç la significació i la responsabilitat de la llibertat.

Nosaltres tenim fe en els infants del Nou Món; creiem que si ara la nostra generació juga tal com li correspon el seu paper, renovaran els principis vius de la nostra vida col·lectiva i que en treuran el millor profit.

Nosaltres fem una crida als ciutadans, joves i vells, perquè s'uneixin amb la finalitat de portar a terme els objectius següents, que són alhora una responsabilitat i els fonaments del nostre propi esdevenidor i el dels nostres propis infants:

1. Preservar els infants de tot dany en les zones perilloses.
2. Protegir els infants contra tota negligència, explotació i esforços desmesurats en els sectors de defensa.
3. Reforçar la vida familiar de l'infant que tingui els pares mobilitzats per la guerra o per la producció de guerra.
4. Sostenir, equipar i alliberar els infants de tota raça i de tota creença de manera que puguin tenir el seu paper en la democràcia.

(3) Doc. E/CN.5/28, pp. 19-20 (traducció de la versió francesa).

Apèndix núm. 4CARTA DE LA INFANTESA PER AL MON DE LA POSTGUERRA

adoptada l'abril de 1942 pels representants de dinou nacions participants en la conferència interaliada d'experts educadors, reunits a Londres (4)

La conferència interaliada reunida a Londres els dies 11 i 12 d'abril de 1942 per la "New Education Fellowship" demana respectuosament als governs de les nacions aliades d'aprovar i d'adoptar la següent Carta pels infants, més enllà de tota consideració de raça, de creença, de nacionalitat, de sexe o de situació social, com una declaració dels seus drets fonamentals, que cal assegurar i salvaguardar:

1. La personalitat de l'infant és sagrada; les seves necessitats han de constituir la base de tot sistema educatiu vàlid.
2. Els drets de l'infant a un nodriment, uns vestits i un sostre convenients han de ser acceptats com la primera de les obligacions a càrrec dels recursos d'una nació.
3. Les atencions i el tractament mèdics necessaris seran sempre assegurats a l'infant.
4. Cada infant tindrà les mateixes possibilitats d'accedir als recursos de la nació en el camp dels coneixements i del saber.
5. Tot infant gaudirà d'una escolarització completa.
6. L'educació religiosa haurà de ser accessible a tot infant.

(4) Doc. E/CN.5/28, pp. 20-21 (traducció de la versió francesa).

Apèndix núm. 5DECLARACIÓ DE LES OPORTUNITATS RECONEGUDES A L'INFANT

adoptada el 8 de maig de 1942, en el VIIIè Congrés Panamericà del Nen, celebrat a Wahsington, del 2 al 9 de maig (5)

1. Oportunitat per a tot infant de pujar voltet de l'afecte i de la disciplina indulgent de la família.
2. Oportunitat per a tot infant d'obtenir els elements essencials d'una existència sana.
3. Oportunitat per a tot infant de descobrir les seves pròpies capacitats i de rebre la instrucció i la formació necessàries de cara el desenrotllament de les seves aptituds.
4. Oportunitat per a tot infant de desenvolupar el seu sentit de responsabilitat i d'ensinistrar-se en la participació del bé comú.
5. Oportunitat per a tot infant de fer servir creadorament el temps lliure després de les hores de classe o de treball, mitjançant l'estudi i la pràctica d'activitats o d'experiències artístiques lliurement escollides, comprnent-hi la participació en les activitats socials normals amb altres nois.
6. Oportunitat per a tot infant de tenir un lloc, com a ciutadà, en la vida de la comunitat.
7. Oportunitat per a tot infant de participar en alguns dels nombrosos mitjans creadors que transformen els materials en brut de la vida humana en coses útils o en bellesa -com a artista o dissenyador, com a obrer en el camp o la mina, o la fàbrica, com a dirigant o militant d'organitzacions per al millorament de la col·lectivitat; o com a estudiant, investigador, o com a guia espiritual.

(5) Doc. E/CN.5/" , pp. 21-22 (traduït de la versió francesa). Hi ha també una traducció espanyola a "Los derechos del niño", OEA, Instituto Interamericano del Niño, ob. cit. Aquesta traducció espanyola és més extensa que la transcrita; conté paràgrafs explanatoris de cada principi, que no ens sembla indispensable reproduir, entre altres raons perquè la Comissió d'Assumptes Socials disposà tan sols de la versió abreujada.

Apèndix núm. 6PROJECTE DE DECLARACIÓ DE LES NACIONS UNIDES
RELATIU ALS DRETS DE L'INFANT

proposat per l'Organització Mundial de la Salut (6)

Reconeixent que hi ha una part dels drets humans fonamentals que concerneixen l'infant, tal com figuren enunciats en la Declaració internacional de les Nacions Unides referent als Drets de l'Home, i afirmant que la Humanitat ha d'atorgar a cada infant el millor que li pugui donar, l'Assemblea general de les Nacions Unides promulga la següent Declaració dels Drets del Nen i declara que és un deure propi de cada nació satisfer plenament aquestes obligacions:

1. El nen ha de ser protegit descartant tota consideració de raça, de nacionalitat, de creences, d'opinions polítiques, de condició econòmica i social.
2. El nen ha de poder desenvolupar-se d'una manera normal, físicament, mentalment i socialment, i per això ha de disposar especialment d'un habitatge, una alimentació i una educació apropiats. L'infant té dret a que els millors serveis preservin la seva salut, que és un estat de benestar complet, físic, mental i social, i no pas tan sols una absència de malaltia o debilitat.
3. El nen ha de viure en família, en una atmosfera d'afecte i de seguretat, ja que aquest medi és incomparablement el millor per al seu desenvolupament. Si l'infant no té una vida familiar normal la col·lectivitat hauria de fornir-li una llar, recreant, fins on sigui possible, les condicions d'un medi familiar sa.

(6) Projecte establert a partir del text esmenat de la U.I.P.E., del 1948. Les modificacions proposades per l'O.M.S. són les frases que apareixen subratllades. Vegeu doc. EB2/60, de 25 d'octubre de 1948, Actes del Consell Executiu de l'O.M.S., 2ª sessió, Informe del Director General, pp. 4 i 5; i vegeu, també, Actes Oficials de l'O.M.S., núm. 14, Informes de la 1ª i 2ª sessions, Ginebra, desembre 1948 (Annex 12 al doc. EB2/88 i Corr 1, del 8 de novembre de 1948, p. 52). Es fa referència d'aquest projecte a la p. 127 del present treball.

4. El nen que té fam ha de ser alimentat; el nen malalt ha de ser curat; el nen físicament, mentalment i socialment deficient ha de ser ajudat; el nen inadaptat ha de ser reeducat; l'orfe i l'abandonat han de ser recollits i atesos; el nen ha de ser el primer a rebre auxili en moments de desastre.
5. El nen s'ha de beneficiar plenament de les mesures de previsió i seguretat socials. Per la descoberta i el desenrotllament de les seves aptituds personals, l'infant ha de rebre una formació que li permeti, arribat el moment, de guanyar-se la vida i d'emmenar-la de forma que li permeti d'esdevenir un membre útil de la societat (7).
6. El nen ha de ser protegit contra tota forma d'explo-tació i ha de gaudir de recreacions, esplais i d'un repòs adequats (8).
7. El nen ha de ser educat en el sentiment de què assolirà la seva plena expansió i s'assegurará totes les satisfaccions si consagra les seves energies i les seves qualitats al servei dels seus semblants. La facultat de viure harmoniosament dins un medi en complet estat de transformació és essencial per al desenrotllament sa de l'infant, i cal afavorir-la. L'infant ha de tenir la possibilitat d'assumir responsabilitats socials i ha de ser encoratjat a acceptar-les, primer dins del marc familiar i més endavant en el de la col·lectivitat local, nacional i internacional.

(7) En el text que figura a les Actes Oficials de l'O.M.S., aquesta darrera frase diu: "... un membre de la societat capaç d'assumir responsabilitats".

(8) En el text que figura a les Actes Oficials, aquest principi està dividit en dos; de manera que la segona part, la subratllada, resta aïllada de la primera, constituint un article independent.

Apèndix núm. 7

Resolució núm. XI relativa a la protecció dels infants i joves treballadors, adoptada el 4 de Novembre de 1945 per la Conferència Internacional del Treball en la seva 27ª reunió celebrada a Paris (9)

Considerant que el Preàmbul a la Constitució de l'Organització Internacional del Treball inclou entre altres qüestions la protecció dels infants i dels joves treballadors i l'organització de l'educació vocacional i tècnica;

Considerant que l'article 41 de la Constitució declara que és d'especial i urgent importància "l'abolició del treball del nen i la implantació de determinades limitacions al treball dels joves, de manera que permetin la continuïtat de la seva educació i garanteixin el seu adequat desenvolupament físic";

Considerant que la Declaració de Filadelfia reconeix l'obligació solemne de l'O.I.T. d'extendre entre les nacions els programes mundials que assoleixin la "previsió pel benestar del nen i la protecció maternal" com també "la seguretat d'una igualtat d'oportunitats educacionals i vocacionals".

Considerant que aquests solemnes compromisos impliquen l'acceptació per les autoritats públiques dels Estats membres de

- (9) Aquesta Resolució, continguda a l'Annex I del doc. E/CN.5/4, és coneguda com la "Carta de la Infantesa de l'O.I.T.". És un document prolix i molt estructurat. En transcrivim la part dispositiva i els "Principis generals" com a mostra dels nous criteris que, després de la segona guerra mundial, havien anat apareixent en el camp de protecció de la infantesa. Els següents capítols es refereixen a la protecció social general dels infants i dels joves, oportunitats d'educació, condicions d'admissió al treball, protecció dels joves treballadors, sistemes de protecció i bases per a una col.laboració internacional. És un dels pocs textos que confereix a l'educació preescolar una importància cabdal: "Hauria de ser accessible a tots els nens, diu, sense ser obligatòria; i hauria de poder començar tan aviat com fos possible i anar tant enllà como sigui practicable" (Cap. III, apartat B).

la responsabilitat de garantir, pels mitjans adequats, que els infants, ciutadans i treballadors del futur, siguin portats al món i pugin en circumstàncies que els procurin oportunitats de desenrotllament físic, mental i moral i per a l'ensinistrament de cara a una ocupació o treball útil;

Considerant que, fins comptant amb l'agreujament notable d'alguns problemes socials relatius als infants i joves treballadors, degut a la guerra i a les anormals condicions de vida que d'ells se'n deriven, molts d'aquests problemes són de caràcter permanent i requereixen l'adopció de mesures coordinades en ordre a millorar les condicions socials de les que de- el benestar dels nens i dels joves;

Considerant que el període de reconstrucció, durant el qual totes les nacions democràtiques cerquen de restablir i millorar els seus instruments de progrés social, proporciona una oportunitat única de revisar la tasca ja realitzada sota els auspicis de l'O.I.T. en benefici de la infantesa i de la joventut i de redactar per al futur una política àmplia formulant els principis generals a seguir en ordre a aconseguir aquestes finalitats dins del sistema d'objectius fonamentals de l'O.I.T.;

La Conferència General de l'O.I.T. , reunida a París en la seva 27ª reunió aquest dia 4 de Novembre de 1945, adopta la present Resolució relativa a la protecció dels infants i dels joves treballadors:

Principis generals

1. La Conferència, conscient de la seva obligació d'estimular el progrés material i espiritual dels treballadors arreu, reafirma la seva convicció que en ordre a desenvolupar al màxim les capacitats dels treballadors i ciutadans del futur, estima que els Governos, mentre procurin atenuar les obligacions de tipus individual i familiar, haurien d'acceptar la responsabilitat d'assegurar la salut, el benestar i l'educació de tots els infants i joves, i la protecció de tots els treballadors joves d'ambdós sexes, més enllà de tota consideració de raça, de creences, de color o de situació familiar, tant a través d'accions de caràcter nacional com a través de mesures apropiades de coordinació internacional.
2. La Conferència reconeix que les qüestions relatives a la salut, l'educació, la col·locació, la protecció i el benestar general dels infants i joves estan interrelacionades i no poden resoldre's isoladament.
3. La Conferència reconeix així mateix que algun dels temes tractats en aquesta Resolució correspondren primordialment a la responsabilitat d'altres agències intergovernamentals ja existents o projectades, i expressa l'esperança que tals agències consideraran amb tota l'atenció deguda els punts que s'estableixen en la present Resolució.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

- AGUILAR NAVARRO, DIAZ GARCÍA, GONZÁLEZ CAMPOS, GONZÁLEZ CASANOVA, DE ESTEBAN, RUIZ-GIMÉNEZ, TIerno GALVÁN, TORRES BOURSAULT, TRUYOL y otros, "Democracia y Derechos Humanos", "Cuadernos para el Diálogo", núm. extra, XII, Madrid, 1968.
- AGUSTÍ (Sant), "Confessions", Barcelona, Ed. Barcino, "Col·lecció Sant Jordi", 1928, Vol. I, Llibre Primer ("La primera infància" i "L'escolar")
- ALCALÁ-ZAMORA CASTILLO, N., "La protección procesal internacional de los Derechos Humanos", Madrid, Civitas, 1975.
- Alumnos de 4º Curso do Instituto Masculino de Lugo, "Declaración dos Dereitos do Neno e outras cousas nosas", Lugo, Ediciones Celta, 1973.
- ARBELO, A., "Estudio de la demografía sanitaria infantil en Cataluña", treball publicat al "Boletín de la Sociedad Catalana de Pediatría", Barcelona, número monogràfic, Vol. XXVII, Núm. 120, Març-Abril 1966.
- AYALA, Francisco, "Introducción a las ciencias sociales", Madrid, Ed. Aguilar, 1951 (capítulo "Intentos frustrados de superar la organización del Estado Nacional").
- AZCÁRATE, Pablo de, "La Sociedad de Naciones. Recuerdos y notas sueltas", treball contingut a "ONU. Año XX (1946-1966)", Madrid, Ed. Tecnos, 1966.
- BARRET, François, "Histoire du travail", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", núm. 164, 1958.
- BETTELHEIM, Bruno, "Psicoanálisis de los cuentos de hadas", Barcelona, Editorial Crítica, Grupo editorial Grijalbo, 1977.
- BOLTANSKI, Luc, "Puericultura y moral de clase", Barcelona, Ed. Laia, 1974.
- BORRELL i SOLER, Antoni Ma, "Derecho Civil vigente en Cataluña", Tomo Primero, Preliminares, Barcelona, Ed. Bosch, 1944.
- BORRELL i SOLER, Antoni Ma, "Derecho Civil Español", Tomo I, Parte General, Barcelona, Ed. Bosch, 1955 (Cap. "Incapacidades generales por razón de edad").
- BOSCH MARÍN, Juan, "¿Qué instrumentos hay que movilizar para que se cumplan los principios de la declaración de los Derechos del Niño?", treball contingut a "X Aniversario de la Declaración de los Derechos del Niño", Comisión Católica Española

- de la Infancia, Madrid, Confederación Española de Cajas de Ahorro, 1970, pp. 201-204.
- BOURDIEU, P., PASSERON, J.-C., "Los estudiantes y la cultura", Barcelona, Ed. Labor, Nueva Colección Labor, 1967.
- BREDSORFF, Elias, "Ese Andersen ... ¿cómo era?", artículo a "Informaciones danesas", número especial publicat amb ocasió del primer centenari de la mort de Hans Christian Andersen, el 4 d'agost de 1875.
- BUZZATI, Dino, "El secreto del bosque viejo", Barcelona, José Janés Editor, Col. "La Pléyade", 1943 (l'original italià havia aparegut el 1935).
- CANDEL, Francesc, "Los otros catalanes", Barcelona, Eds. Península, 1964.
- CARR, E.H., CROCE, B., GANDHI, M., HUXLEY, A., y otros, "Los Derechos del Hombre", Barcelona, Ed. Laia, 1973.
- CASSIN, ALCALÁ-ZAMORA, SPOLANSKY, y otros, "Veinte años de evolución de los Derechos Humanos", México, Instituto de Investigaciones Jurídicas, UNAM, 1974.
- CASTÁN TOBEÑAS, J., "Los Derechos del Hombre", Madrid, Real Academia de Jurisprudencia y Legislación, 1968; Editorial Reus (ampliación revisada), 1976.
- CERDÀ, Ildefons, "Teoría General de la Urbanización y aplicación de sus principios y doctrinas a la Reforma y Ensanche de Barcelona", Madrid, Imprenta Española, 1867. Edición facsímil publicada per l'"Instituto de Estudios Fiscales", Barcelona, a cura d'Edicions Ariel i Editorial Vicens Vives, 1968. Vol. II, Cap. "Indicador general de las artes y oficios".
- CHAMBODERON, Jean-Claude, PRÉVOT, J., "Le métier d'enfant", treball publicat a "Revue française de Sociologie", París, Juliol-Setembre 1973, Vol. XIV, Núm. 3.
- CHANLETT, E., MORIER, G., "Breve ojeada histórica (a la Declaración de los derechos del niño). Evolución desde su declaración en 1924. Proyecto de enmienda de 1948 y la nueva declaración de 1959", artículo a "X Aniversario de la declaración de los derechos del niño", Trabajos y documentación recopilados por la Comisión Católica Española de la Infancia, Madrid, Confederación de Cajas de Ahorro, 1970, pp. 13-23.
- CHAUCHARD, Paul, "Le langage et la pensée", París, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", núm. 698, 1965.
- CHAZAL, Jean, "Les droits de l'enfant", París, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", 1962.

- CHOMBART de LAUWE, Marie-José, "Un monde autre: l'enfance", Paris, Payot, 1971.
- COLAÇO, María-Rosa, "El niño y la vida", Barcelona, Ed. Kairos, 1969.
- COMAS, Antoni, "Maragall i Rilke i el sentiment de Déu en la infantesa: una comparança insignificant", Barcelona, "Quaderns d'Atzavara", 1956.
- COMISIÓN CATÓLICA ESPAÑOLA DE LA INFANCIA, "Necesidades de la infancia española", I Congreso Nacional de la Infancia Española, Octubre-Noviembre 1962, Madrid, Graf. Bachende, 1963.
- COMISIÓN CATÓLICA ESPAÑOLA DE LA INFANCIA, "Día Universal del Niño. 1972", Editado por el Centro de Redacción y Publicaciones de la Obra de Protección de Menores, Madrid, Gráficas Bonalca, 1973.
- CONSEJO DE EUROPA, "Política de Juventud y sus posibilidades de investigación", Col.loqui Baden-Austria, treball publicat a la "Revista del Instituto de la Juventud", Madrid, núm. 52, abril 1974, p. 192.
- CORTS GRAU, J., "Las modernas declaraciones de derechos y del Derecho Natural", Valencia, Derechos Humanos, 1969.
- COURSIER, Henri, "La Croix-Rouge Internationale", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", 1959.
- COUSINET, Roger, "¿Qué es la educación nueva?", Buenos Aires, Ed. Kapelusz, 1959 (2ª ed.).
- CUADRE, Héctor, "La proyección internacional de los Derechos Humanos", México, Instituto de Investigaciones Jurídicas, UNAM, 1970.
- DANIÉLOU, Jean, "Cultura y misterio", Barcelona, Ed. Estela, 1963.
- DARRIGRANDE SILVA, J., "Los derechos humanos en América", Santiago de Chile, Editorial Jurídica de Chile, 1968.
- DILTHEY, Wilhelm, "Vida y Poesía", México, Fondo de Cultura Económica, 1945 (treball dedicat a "Jean-Paul").
- DOTRENS, Robert, "Cómo mejorar los programas escolares", Buenos Aires, Ed. Kapelusz, 1961.
- ESSEX, Mary Langmuir, "The Rights of the Child - the Realization of his Potential", treball llegit a la XII Asamblea Internacional de l'O.M.E.P., Washington, 1968, i publicat a "International Journal of Early Childhood", Vol. 1, núm. 2, 1969.

- FOLLIET, Joseph, "El pueblo y la cultura", Buenos Aires, Ediciones del Atlántico, 1958.
- FREEMAN, Kathleen, "If any man build. The history of the Save the Children Fund", London, Hodder and Stoughton, 1965.
- FUENTES PÉREZ, A., "Iusnaturalismo y positivismo en Derechos Humanos", en ciclo de conferencias sobre cuestiones jurídicas y de actualidad, Murcia, Caja de Ahorros del Sur-oeste de España, 1971.
- FULLER, Edward, D.Litt., F.J.I., "She Championed Children (the Story of Eglantyne Jebb, 1876-1928)", London, "The Save the Children Fund", 1967 (2ª ed.).
- FULOP-MILLER, René, "Endre", narració que forma part del volum "Tres episodios de una vida", Buenos Aires-México, Espasa-Calpe Argentina, Col. Austral, 1946.
- GAL, Roger, "Histoire de l'éducation", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", núm. 310, 1963.
- GARCÍA PLEYÁN, Carles, "Psicologia, avui", Barcelona, Ed. Teide, 1973.
- GENERALITAT DE CATALUNYA, Consell de l'Escola Nova Unificada, "Projecte d'Ensenyament de l'Escola Nova Unificada", Barcelona, Inst. Gràf. Oliva de Vilanova, 1936.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (Departament de Governació), "INSTRUCCIÓ PÚBLICA. IDIOMA", Oficina de Madrid, Fascicle núm. 2, Març 1932 (edició ciclostil·lada).
- GINER, Salvador, "Sociologia", Barcelona, Edicions 62, 1968.
- GONZÁLEZ CAMPOS, Julio D., "La protección de los derechos humanos en las Naciones Unidas", treball contingut a "ONU. Año XX (1946-1966)", Madrid, Ed. Tecnos, 1966, pp. 249-285.
- GONZÁLEZ CASANOVA, J.A., "Los derechos del hombre", Madrid, Edicusa, Los Suplementos, 1968.
- GUARDINI, Romano, "El ocaso de la Edad Moderna", Madrid, Ed. Guadarrama, 1958.
- GUTIÉRREZ, Fernando, "30.000 niños españoles acusan", Madrid, Editorial PPC, "Colección Vida Nueva", 1973.
- HAZARD, Paul, "Los niños, los libros y los hombres", Barcelona, Ed. Juventud, 1950 (1ª ed.).
- HAUCOURT, Geneviève d', "La vie au Moyen Âge", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", núm. 132, 1961.

- HEYWARD, E.J.R., "Por una política nacional de la infancia y de la juventud", article contingut a la "Revista del Instituto de la Juventud", Madrid, núm. 35, juny 1971, pp. 189-210.
- IHERING, Rudolph von, "La lucha por el derecho", Madrid, Editorial Doncel, Col. "Libro de bolsillo Doncel", 1976 (amb un pròleg de Leopoldo Alas, "Clarín").
- JASPERS, Karl i altres autors, "¿Dónde estamos hoy?", Madrid, "Revista de Occidente", 1962.
- JIMÉNEZ DE PARGA, Manuel, "La Carta de las Naciones Unidas y el presente sistema de fuerzas políticas", treball a "ONU. Año XX (1946-1966)", Madrid, Ed. Tecnos, 1966, pp. 137-142.
- KARUNATILLEKE, M. Kesera, "Le Fonds des Nations Unies pour l'Enfance. Étude de droit des organismes internationales", thèse pour le doctorat présentée et soutenue publiquement à l'Université de Paris, Faculté de Droit et des Sciences Économiques, avril 1966.
- KEPHART, Newell C., "El alumno retrasado", Barcelona, Ed. Miracle, "Biblioteca Universal Miracle", 1968.
- KERSCHENSTEINER, Georg, "El alma del educador", Barcelona, Ed. Labor, 1934 (2a ed.).
- KOMENSKI, J.A., "Didactica Magna", Madrid, Ed. Reus, 1971, versió espanyola de Saturnino López Peces, (2a ed.), Cap. XXVII.
- LATORRE, Angel, "Introducción al Derecho", Barcelona, Eds. Ariel, Col. "Ariel quincenal", 1972.
- LECERCLE, Jean-Louis, "Emilio en la historia", estudi contingut en l'edició d'"Emilio o de La Educación", de J.J. Rousseau, Barcelona, Ed. Fontanella, 1973 (amb una Introducció d'Henry Wallon).
- "Llibre de Fades d'Arthur Rackham" (El), Barcelona, Editorial Joventut, 1934, Pròleg de l'il·lustrador A. Rackham, traduccions de Marià Manent i Josep Carner.
- LLUCH, E. i GIRAL, E., "La població catalana", estudi que segueix i és contingut a la traducció catalana de "La població", d'Alfred Sauvy, Barcelona, Edicions 62, 1964.
- LLULL, Ramon, "Doctrina Pueril" (a cura de Gret Schib), Barcelona, Ed. Barcino, Col. "Els Nostres Clàssics", 1972.
- LÓPEZ DE ORUEZÁBAL, Julio, "Desarrollo de los Derechos del Niño en el ordenamiento jurídico español", treball contingut a "X Aniversario de la Declaración de los Derechos del Niño", Trabajos y documentación recopilados por la C.C.E.I., Madrid, Confederación de Cajas de Ahorro, 1970, pp. 89-103.

- LUZURIAGA, Lorenzo, "Historia de la Educación Pública", Buenos Aires, Ed. Losada, 1964.
- LYND, Sylvia, "Los niños ingleses", Londres, Adprint Limited, Col. "La Gran Bretaña Pictórica" (sense data d'edició).
- MALSON, Lucien, "Los niños selváticos", treball contingut dins de l'edició de la "Memoria e Informe sobre Víctor de l'Aveyron" de Jean Itard, Madrid, Alianza Editorial (El libro de bolsillo), 1973, pp. 3-95; traducció i comentaris de Rafael Sánchez Ferlosio.
- MARROU, H.I., "Histoire de l'éducation dans l'antiquité", Paris, Éditions du Seuil, 1965 (6ª edició).
- MARQUISET, Jean, "Los derechos naturales", Barcelona, Oikos-Tau, Col. "¿Qué sé?", núm. 37, 1971.
- MARTINEZ MENCHÉN, Antonio, "Narraciones infantiles y cambio social", Madrid, Eds. Taurus, Col. "Cuadernos Taurus", núm. 111, 1971.
- MASNOU I BOIXEDA, Ramon, "Drets de l'infant i de l'adolescent, Carta Pastoral que l'Excm. i Rvdm. Dr. D. Ramon Masnou i Boixeda, Bisbe de Vich, dirigeix als seus diocesans", Imp. Anglada, Vich, 1960.
- MASPONS I ANGLASELL, Francesc, "La llei de la família catalana", Barcelona, Ed. Barcino, Biblioteca Popular Barcino, 1935.
- MAYNZ, C., "Curso de Derecho Romano", Barcelona, Jaime Molinas Editor, 1887.
- MEAD, M., y otros (copilación, Kenneth Vaux), "El derecho a vivir, Medicina moderna y futuro humano", Buenos Aires, Ed. La Aurora, 1972.
- MENDEL, Gerard, "La descolonización del niño", Barcelona, Ed. Ariel, Col. "Ariel quincenal", 1974.
- MENDIZÁBAL OSÉS, Luís, "Introducción al Derecho Procesal de Menores", Madrid, Instituto de la Juventud del Instituto de Estudios Políticos, 1973.
- MENDIZÁBAL OSÉS, Luís, "La privilegiada condición y estado que debería ostentar, en el ámbito privado, la persona humana antes de alcanzar su plenitud existencial", article a la "Revista del Instituto de la Juventud", Madrid, núm. 37, octubre 1971.
- MERANI, Alberto, "Psicología y Pedagogía", México Ed. Grijalbo, 1969 (Cap. "Plan de reforma Langevin-Wallon").

- MEYLAN, Louis, "Heinrich Pestalozzi", treball contingut a l'obra col·lectiva dirigida per Jean Château "Los Grandes Pedagogos", México-Buenos Aires, Ed. Fondo de Cultura Económica, 1959, pp. 203-218.
- MIRALBELL I ANDREU, Enric, "Roig i Raventós i la lluita contra la mortalitat infantil a Catalunya", comunicació presentada al "I Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana", Llibre d'Actes, Vol. II, Barcelona-Montpeller, 1-7 juny 1970, Barcelona, Editorial Scientia, 1971.
- MOERMAN, Joseph, "La Oficina Internacional Católica de la Infancia", article a la "Revista del Instituto de la Juventud", Madrid, núm. 52, abril 1974.
- MORIER, André, "La Déclaration des Droits de l'Enfant", article publicat a la "Revue internationale de la Croix-Rouge", Ginebra, maig 1963, Any quaranta-cinc, Núm. 533, pp. 209-216.
- MULLER, Philippe, "El desarrollo psicológico del niño" (títol original, molt suggeridor, "Les tâches de l'enfance"), Madrid, Eds. Guadarrama, 1968 (Cap. primer, "Situación del niño a través de la historia").
- NADAL, Jordi, "La población española" (siglos XVI al XX), Barcelona, Ed. Ariel, Col. "Ariel quincenal", 1973 (3ª edició).
- OBIETA, José A., "El derecho internacional de la persona humana", Bilbao, Ed. Mensajero, 1974.
- , INSTITUTO INTERAMERICANO DEL NIÑO, "Los Derechos del Niño", Montevideo, Uruguay, 1969, Pròleg de Rafael Sajón.
- OEA. INSTITUTO INTERAMERICANO DEL NIÑO, "Naturaleza jurídica del I.I.N.", Montevideo, Uruguay, 1966.
- OEA. INSTITUTO INTERAMERICANO DEL NIÑO, "Código del Niño del Uruguay. Ley promulgada el 6 de abril de 1934" (2ª edició), Montevideo, Uruguay, 1964.
- OEA. INSTITUTO INTERAMERICANO DEL NIÑO, "XIII Congreso Panamericano del Niño, Quito, Ecuador, Junio 15-22, 1968", Montevideo, Uruguay, 1968.
- O.N.U., "Las Naciones Unidas y los derechos humanos", preparado por la Secretaría General de las Naciones Unidas y presentado por U Thant, Nueva York, 1968.
- PALACIO SÁNCHEZ-IZQUIERDO, José-Ricardo, "Edad, Derecho Penal y Derecho Tutelar", Editado por el Consejo Superior de Protección de Menores y la Unión Nacional de Tribunales Tutelares, Madrid, 1969.
- PARDOS PÉREZ, J.L., "Los derechos del hombre en el Consejo de Europa", Murcia, Ed. del Patronato de la Diputación, 1960.

- PECES-BARBA, Gregorio, "Derechos Fundamentales. I, Teoría General", Madrid-Barcelona, Guadiana de Publicaciones, Biblioteca Universitaria Guadiana, 1973.
- PECES-BARBA, Gregorio, "Derechos Fundamentales", Madrid, Guadiana de Publicaciones, 1976 (2ª edición).
- PECES-BARBA, Gregorio, "Textos básicos sobre derechos humanos", con la colaboración de Liborio Hierro Sánchez Pescador, Facultad de Derecho, Universidad de Madrid, 1973.
- PETRINI, Enzo, "Estudio crítico de la literatura infantil", Madrid, Eds. Rialp, 1963 (Cap. 1, "Descubrimiento de la niñez").
- PI I FERRER, Albert, "El començament de la Pediatría com a especialitat: publicacions", comunicació presentada al "I Congrés Internacional de la Medicina Catalana", Llibre d'Actes, Vol. II, Barcelona-Montpeller, 1-7 juny 1970, Barcelona, Editorial Scientia, 1971.
- PIAGET, Jean, "Filosofías infantiles", treball contingut dins l'obra col·lectiva "Manual de psicología del niño", Barcelona, Francisco Seix Editor, 1935, pp. 663-679.
- PIAGET, Jean, "On va l'educació", Barcelona, Editorial Teide, 1974.
- PIAGET, Jean i INHELDER, Bärbel, "La psicología de l'infent", Barcelona, Eds. 62, Col. "Llibres a l'abast", 1970.
- PIAGET, Jean, "Seis estudios de psicología", Barcelona, Barral Editores, Col. "Ediciones de bolsillo", 1973, 4ª edición (especialment, el capítol "Problemas de psicología genética: Innatividad y adquisición").
- PLANCHARD, Émile, "La Pedagogía contemporánea", Madrid, Eds. Rialp, 1961.
- QUINTANA CABANAS, J. Mª, "El niño en las distintas clases sociales", Alcoy, Ed. Marfil, 1970.
- RIES, M. Nicolás, i altres autors, "El bilingüismo y la educación", Barcelona-Madrid, Espasa-Calpe S.A., Ediciones "La lectura", 1932.
- RIESMAN, David, i altres autors, "La muchedumbre solitaria", Buenos Aires, Ed. Paidós, "Biblioteca Mundo Moderno", 1971.
- RIVERO, Jean, "Les libertés publiques. 1/Les droits de l'homme", Paris, P.U.F., 1973.
- ROCHFORT, Christiane, "Los niños primero", Barcelona, Ed. Anagrama, 1977.

- SAJÓN, Rafael, "Introducción al Derecho de Menores", artículo publicat a la "Revista de Protección de Menores", Ministerio de Justicia, Madrid, 1970, núm. 27, pp. 23-40.
- SALARICH, Joaquim, "Higiene del tejedor", Vich, Imprenta y Librería de Soler Hermanos, 1858 (especialment, el capítol "Duración del trabajo. Niños").
- SANCHEZ DE LA TORRE, A., "Teoría y experiencia de los derechos humanos", Gregorio del Toro, Madrid, 1968; "Teoría jurídica de los derechos humanos", II, "Sociología de los derechos humanos", Instituto de Estudios Políticos, Biblioteca de Cuestiones Actuales, Madrid, 1972.
- SAUVY, Alfred, "La población", Barcelona, Eds. 62, 1964.
- SCHWOB, Marcel, "La Cruzada de los niños", Barcelona, Tusquets Editor, "Cuadernos marginales", 1971.
- SCHOTTLAND, Charles I., "Medidas administrativas para promover el bienestar infantil mediante la planificación nacional", treball contingut en l'obra col·lectiva "La infancia y la juventud en la planificación del desarrollo", México-Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica, 1965, pp. 150-153.
- SOMERVILLE, John, "Comperación de los principios democráticos soviéticos, con referencia especial a los derechos del hombre", treball contingut en l'obra col·lectiva "Los derechos del hombre", Barcelona, Ed. Laia, 1973, pp. 227-231.
- SPRANGER, Eduard, "Espíritu de la escuela primaria", Buenos Aires, Ed. Kapelusz, 1964.
- SWIFT, Jonathan, "Una modesta proposición para evitar que los hijos de Irlanda sean una carga para sus padres o su país, y para hacerlos útiles al pueblo", Madrid, "La Fontana Literaria", Mauricio d'Ors, editor, 1972.
- TARDIO, Antonio, "Hacia un Derecho juvenil español", Madrid, Instituto de la Juventud del Instituto de Estudios Políticos, 1971.
- THOMSON, David, "Historia Mundial. 1914-1950", México-Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica, Col. "Breviarios", 1959.
- TITONE, Renzo, "Metodología didáctica", Madrid, Eds. Rialp, 1966.
- TOSQUELLES, Francesc, "La pràctica del maternatge terapèutic en els deficients mentals profunds", Barcelona, Ed. Nova Terra, Col. "Nadal", 1972.
- TRUYOL, Antonio, "Los derechos humanos", Madrid, Ed. Tecnos, 1971.

- TRUYOL, Antonio, "La organización mundial en perspectiva histórica. Idea y realidad", treball contingut a "ONU. Año XX (1946-1966)", Madrid, Ed. Tecnos, 1966, pp. 51-63.
- UNIÓN INTERNACIONAL DE PROTECCIÓN A LA INFANCIA, "Revista Internacional del Niño", Ginebra, núm. 7, juny 1970, número especial dedicat a la commemoració del cinquantenari d'aquesta organització no governamental.
- UNAMUNO, Miguel de, "El día de la infancia", article contingut a "Visiones y comentarios", reproduït a la revista de la Junta Provincial de Protecció de Menors de Barcelona "Pro Infancia y Juventud", núm. 149-150, Sep.-Dicem. 1973.
- U.N.E.S.C.O., "Us de les llengües vernacles en l'ensenyament", versió catalana de l'informe de la reunió d'especialistes organitzada per la U.N.E.S.C.O. el 1951, Edicions d'Aportació Catalana.
- URGORRI, Enrique, "La seguridad jurídica del menor", article publicat a la "Revista del Instituto de la Juventud", Madrid, núm. 22, abril 1969, p. 31.
- VAIZEY, John, "La educación en el mundo moderno", Madrid, Eds. Guadarrama, 1967.
- VALLES, Edmon, "Història gràfica de la Catalunya Contemporània", Barcelona, Eds. 62, 1974, Vol. I.
- VARELA FEIJOO, J., "La protección de los derechos humanos", Barcelona, Editorial Hispano-europea, 1972.
- VAYER, Pierre, "El diálogo corporal", Barcelona, Editorial Científico-Médica, 1972.
- VERDOOT, Albert, "Declaración Universal de los Derechos del Hombre. Nacimiento y significación", Bilbao, Editorial Mensajero, 1969.
- VIGENS I VIVES, Jaume, "Aproximación a la Historia de España", Barcelona, Ed. Salvat, Biblioteca Básica, Salvat Editores y Alianza Editorial, 1970, 2ª edició, Pròleg.

F O N T S

I.- COL·LECCIONS I DOCUMENTS OFICIALS CUSTODIALS A LA BIBLIOTECA DE LES NACIONS UNIDES DE GINEBRA, PALAU DE LES NACIONS.

1. SOCIETAT DE NACIONS

Informe de 5ª Comissió a la 5ª Assemblea (i Annexos 1 i 2), document. A.107.1924.IV de 24 setembre 1924.

2. ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES (1)

2.1. Primer període preparatori de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides (1946-1948) (2)

Informe de la Comissió Provisional d'Assumptes Socials, document E/41 de 21 maig 1946, pp. 20-53.

Segon període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials:

Acta resumida de la reunió 34 de 8 setembre 1947, doc. E/CN.5/SR.34 de 28 novembre 1947, pp. 18-19.

Tercer període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials (5-23 abril 1948):

Doc. E/CN.5/4, Anex I, pp. 20-43

(1) EXPLICACIÓ DE LES SIGLES MÉS FREQUENTS:

A : Assemblea General

AC.7: Comitè Social de l'ECOSOC

C.3 : Tercera Comissió de l'Assemblea General (de qüestions socials, humanitàries i culturals)

CN.5: Comissió d'Assumptes Socials de l'ECOSOC

CN.4: Comissió dels drets de l'home de l'ECOSOC

E : ECOSOC (Consell Econòmic i Social)

L : Document de distribució limitada

NGO : Organització no governamental amb estatut consultiu prop de l'ECOSOC

SR : Acta resumida

- (2) La distinció en tres períodes dels treballs preparatoris per a l'elaboració de la Carta dels Drets del Nen de les N.U. (1946-1948; 1950-1951 i 1957-1959) correspon a l'estructura que personalment hem conferit al nostre treball. Ens ha semblat oportú conservar-la en aquesta relació de fonts.

- Doc. E/CN.5/28, Anex II, pp. 15-22
- Doc. E/CN.5/44 de 19 febrer 1948 i Anex III, Informe preparat pel Secretariat, pp. 52-61 i 72-75.
- Doc. E/CN.5/82 de 15 abril 1948
- Doc. E/CN.5/91 de 19 abril 1948
- Acta resumida de la reunió 60 de 19 abril 1948, doc. E/CN.5/SR.60 de 19 abril 1948, pp. 1-21.

2.2. Segon període preparatori de la Carta dels Drets del Nen de les N.U. (1950-1951)

Sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes socials:

- Doc. E/CN.5/199 de 9 febrer 1950, nota redactada pel Secretariat, pp. 1-8.

Actes resumides de les següents reunions de la Comissió d'Assumptes Socials:

- Reunió 124 de 14 abril 1950, doc. E/CN.5/SR.124 de 25 abril 1950, pp. 12-22
- Reunió 125 de 17 abril 1950, doc. E/CN.5/SR.125 de 26 abril 1950, p. 4
- Reunió 137 de 27 abril 1950, doc. E/CN.5/SR.137 de 9 maig 1950, pp. 4-18
- Reunió 138 de 27 abril 1950, doc. E/CN.5/SR.138 de 8 maig 1950, pp. 4-26
- Reunió 139 de 28 abril 1950, doc. E/CN.5/SR.139 de 10 maig 1950, pp. 5-16
- Reunió 140 de 28 abril 1950, doc. E/CN.5/SR.140 de 11 maig 1950, pp. 3-12
- Reunió 142 d'1 maig 1950, doc. E/CN.5/SR.142 d'11 maig 1950, pp. 3-9

Informe de la Comissió d'Assumptes Socials sobre el sisè període de sessions, doc. E/CN.5/221 de 8 maig 1950 (numeració de l'ECOSOC: E/1678, del seu 11è període de sessions), pp. 62-65

Actes resumides de les següents reunions del Comitè Social de l'ECOSOC (11è període de sessions de l'ECOSOC):

- Reunió 125 de 5 juliol 1950, doc. E/AC.7/SR.125 de 5 juliol 1950, p. 7
- Reunió 126 de 5 juliol 1950, doc. E/AC.7/SR.126 de 12 juliol 1950, pp. 6-18
- Reunió 127 de 6 juliol 1950, doc. E/AC.7/SR.127 de 14 juliol 1950, pp. 19-23
- Reunió 128 de 6 juliol 1950, doc. E/AC.7/SR.128 de 14 juliol 1950, pp. 4-5

Informe del Comitè Social de l'ECOSOC (11è període de sessions de l'ECOSOC), doc. E/1755 de 8 juliol 1950, pp. 3-4

Res. 309 C (XI) de l'ECOSOC, de 13 juliol 1950, doc. E/1849, p. 39

Res. 310 (XI) de l'ECOSOC, d'11 agost 1950, sobre l'UNICEF, documents oficials de l'ECOSOC, Any 5è, 11è període de sessions, pp. 20-22

Res. 417 (V) d'1 de desembre 1950, sobre l'UNICEF, adoptada per l'Assemblea General a la seva 314ª sessió plenària, docs. ofs. de l'A.G., p. 43

Res. 802 (VIII) de 6 octubre 1953, sobre l'UNICEF, adoptada per l'Assemblea General a la seva 452ª sessió plenària, docs. ofs. de l'A.G., p. 58

Setè període de sessions de la Comissió dels drets de l'home:

Memorandum del Secretari General, doc. E/CN.4/512 de 19 febrer 1951, pp. 1-14

2.3. Tercer període preparatori de la Carta dels Drets del Nen de les N.U. (1957-1959)

Tretzè període de sessions de la Comissió dels drets de l'home:

Actes resumides de les següents reunions de la Comissió dels drets de l'home:

Reunió 555 de 8 abril 1957, doc. E/CN.4/SR.555 de 27 maig 1957, pp. 4-10

Reunió 556 de 8 abril 1957, doc. E/CN.4/SR.556 de 27 maig 1957, pp. 4-13

Reunió 557 de 9 abril 1957, doc. E/CN.4/SR.557 de 28 maig 1956, pp. 5-15

Reunió 558 de 9 abril 1957, doc. E/CN.4/SR.558 de 28 maig 1957, pp. 4-9

Doc. E/CN.4/NGO/70/Corr. 1 de 3 abril 1957, pp. 1-2 (Nota del Moviment Mundial de Mares)

Doc. E/CN.4/NGO/70/Corr. 2 d'11 abril 1957 (Comunicació del Moviment Mundial de Mares)

Doc. E/CN.4/NGO/72 d'1 abril 1957, pp. 1-3 (Comunicació del B.I.C.E.)

Doc. E/CN.4/NGO/73 de 2 abril 1957 (Nota del Comitè d'Enllaç de les Grans Associacions Internacionals femenines)

Informe de la Comissió dels drets de l'home sobre el tretzè període de sessions, Doc. E/CN.4/753/Rev.1, pp. 12-13 (numeració de l'ECOSOC: doc. E/2970/Rev.1, del seu 24è període de sessions, docs. ofs., suplement núm. 4)

Quinzè període de sessions de la Comissió dels drets de l'home:

Doc. E/CN.4/NGO/84 de 31 de desembre 1958, pp. 1-5 (Comunicació de la U.I.P.E.)

Informe de la Comissió dels drets de l'home sobre el 15è període de sessions, celebrat del 16 de març al 10 d'abril de 1959, doc. E/CN.4/789, pp. 17-26 (numeració de l'ECOSOC: doc. E/3229 del seu 28è període de sessions, docs. ofs., suplement núm. 8)

Actuació del Comitè Social de l'ECOSOC en relació amb l'Informe sobre el 15è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home (28è període de sessions de l'ECOSOC):

Doc. E/AC.7/L.325 de 6 juliol 1959 (esmena soviètica a l'anterior informe), pp. 1-2

Actes resumides de les següents reunions del Comitè Social:

Reunió 393 de 2 juliol 1959, doc. E/AC.7/SR.393, de 8 setembre 1959, pp. 3-5 i 7-8

Reunió 394, doc. E/AC.7/SR.394, p. 4, 6-11 i 13-14

Reunió 395, doc. E/AC.7/SR.395, pp. 4-10

Reunió 396, doc. E/AC.7/SR.396, pp. 3-4

Doc. E/SR.1088, documents oficials de l'ECOSOC, p. 20, sessió plenària celebrada el 30 de juliol de 1959, adoptant la Res. 728 C (XXVIII) d'aquesta data.

2.4. Debat a l'Assemblea General de les N.U.

Informe de l'ECOSOC de cara el 14è període de sessions de l'Assemblea General, doc. A/4143, docs. ofs. de l'A.G., Suplement núm. 3, pp. 66-67

Informe del Secretari General de cara el 14è període de sessions de l'Assemblea General, doc A/4185 de 17 agost 1959, pp. 1-2

Actes resumides de les següents reunions de la Tercera Comissió:

Reunió 907, de 25 setembre 1959, doc. A/C.3/SR.907, documents oficials de l'A.G., pp. 7-10

Reunió 908 de 28 setembre 1959, doc. A/C.3/SR.908, pp. 11-14

Reunió 909 de 28 setembre 1959, doc. A/C.3/SR.909, pp. 15-18

Reunió 910 de 29 setembre 1959, doc. A/C.3/SR.910, pp. 19-21

- Reunió 911 de 30 setembre 1959, doc. A/C.3/SR.911,
pp. 23-27
- Reunió 912 de 1er octubre 1959, doc. A/C.3/SR.912,
pp. 29-33
- Reunió 913 de 2 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.913,
pp. 35-37
- Reunió 914 de 2 d'octubre de 1959, doc. A/C.3/SR.914,
pp. 39-43
- Reunió 915 de 5 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.915,
pp. 45-48
- Reunió 916 de 6 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.916,
pp. 49-52
- Reunió 917 de 6 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.917,
pp. 53-56
- Reunió 918 de 7 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.918,
pp. 57-61
- Reunió 919 de 8 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.919,
pp. 63-66
- Reunió 920 de 8 d'octubre de 1959, doc. A/C.3/SR.920,
pp. 67-71
- Reunió 921 de 9 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.921,
pp. 73-77
- Reunió 922 de 12 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.922,
pp. 79-82
- Reunió 923 de 12 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.923,
pp. 83-87
- Reunió 924 de 13 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.924,
pp. 89-92
- Reunió 925 de 14 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.925,
pp. 93-95
- Reunió 926 de 15 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.926,
pp. 97-101
- Reunió 927 de 15 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.927,
pp. 103-105
- Reunió 928 de 16 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.928,
pp. 107-111
- Reunió 929 de 19 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.929,
pp. 113-116
- Reunió 930 de 20 octubre 1959, doc. A/C.3/SR.930,
p. 117

Documents contenint el text definitiu del preàmbul i dels deu principis i el d'esmenes discutides durant el debat de la Tercera Comissió:

Doc. A/C.3/L.712 de 29 setembre 1959, pp 1-2

Doc. A/C.3/L.712/Corr. 2 de 9 octubre 1959

- Doc. A/C.3/L.712/Corr.4 de 14 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.712/Corr.5 de 15 octubre 1959,
 Doc. A/C.3/L.725 de 30 setembre 1959
 Doc. A/C.3/L.731 de 30 setembre 1959
 Doc. A/C.3/L.738 de 5 octubre 1959, pp. 1-2
 Doc. A/C.3/L.739 de 5 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.744 de 7 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.748 de 9 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.749 de 9 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.750 de 9 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.751 de 12 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.752 de 12 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.753 de 13 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.754 de 13 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.755 de 14 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.756 de 14 octubre 1959
 Doc. A/A.3/L.757 de 15 octubre 1959, pp. 1-4
 Doc. A/C.3/L.758 de 15 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.758/Rev.1 de 15 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.759 de 15 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.762 de 16 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.757/Add.1 de 16 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.763 de 19 octubre 1959
 Doc. A/C.3/L.763/Rev.1 de 19 octubre 1959

Informe de la Tercera Comissió sobre el 14è període de sessions, doc. A/4249, de 6 de novembre de 1959, pp. 1-25, amb dos Anexos (Informe del Relator).

Acta de la sessió plenària núm. 841, de 20 de novembre de 1959, en què es presentà l'Informe del debat de la Tercera Comissió i s'aprovà la Declaració, doc. A/PV.841, docs. ofs. de l'A.G., 14è període de sessions, pp. 630-632.

- Res. 1386 (XIV), de 20 de novembre de 1959, adoptada a la 841ª sessió plenària de l'A.G. (text Declaració), docs. ofs. A.G., pp. 19-20
 Res. 1387 (XIV), de 20 de novembre de 1959, adoptada a la 841ª sessió plenària de l'A.G. (publicitat de la Declaració), docs. ofs. A.G., p. 20
 Res. 1391 (XIV), de 20 de novembre de 1959, sobre l'UNICEF, adoptada a la mateixa sessió plenària 841ª de l'A.G., docs. ofs. p. 21

II.- ALTRES ARXIUS

A. "Union Internationale de Protection de l'Enfance (U.I. F.E.)", Ginebra

- . Actes del Consell General celebrat a Estocolm els dies 10-16 d'agost de 1948, pp. 31-35.
- . Acta de la 29ª sessió del Comitè Executiu, celebrada a Ginebra del 7 al 9 d'abril de 1959, p. 5.
- . Acta de la 30ª sessió del Comitè Executiu, celebrada a Lisbonne, el 5 de juliol de 1960, p. 2; i Anex II b.
- . Acta de la 32ª sessió del Comitè Executiu, celebrada a Ginebra, el 21 de juny de 1961, pp. 3-5.
- . Acta de la 33ª sessió del Comitè Executiu, celebrada a Ginebra, el 24 de gener de 1962, p. 2.

B. "Organització Mundial de la Salut", Ginebra

- . Informe del Director General, segon període de sessions del Consell Executiu, doc. EB2/60 de 25 d'octubre de 1948, pp. 1-5-
- . Informes del Consell Executiu, primer i segon períodes de sessions, Ginebra 16-28 de juliol i 25 d'octubre a l'11 de setembre de 1948, Actes Oficials de l'O.M.S., núm. 14, pp. 19 i 52.
- . Actes del segon període de sessions del Consell Executiu, 6ª reunió celebrada el 1er de novembre de 1948, doc. EB2/Min/6/Rev. 1 de 28 de gener de 1949, pp. 9-11.
- . Actes del segon període de sessions del Consell Executiu, 17ª reunió celebrada el 10 de novembre de 1948, doc. EB2/Min/17/Rev. 1 de 28 de gener de 1949, pp. 21-23.
- . Actes de la Segona Assemblea Mundial de la Salut, Roma, 13 juny a 2 de juliol de 1949, 3^a i 4ª sessions plenàries celebrades, respectivament, el 16 i 17 de juny, Actes Oficials de l'O.M.S., núm. 21, pp. 150-153.

C. "Comitè de les Organitzacions no governamentals per l'Any Internacional del Nen", Ginebra

- . Acta de la reunió fundacional del "Comitè ONG/AIN", Ginebra, 14 de gener de 1976, doc. 76/5 - ONG/AIE/4, pp. 1-4; i Anex 2, pp. 1-5.
- . Proposta al Secretari General de les N.U. sobre l'Any Internacional del Nen, doc. ONG/AIN/7 (ref^a de l'ONU: doc. E/NGO/48 de 14 de juliol de 1976, 61^è període de sessions de l'ECOSOC), pp. 1-3.
- . Sessió Plenària del Comitè, Ginebra, 3-4 abril 1978, Comunicació del President Joseph Moerman, doc. 78/16 - ONG/AIN-41.

INDEX D'ORGANITZACIONS I DE SIGLES

- A.I.E. - Année Internationale de l'Enfance, 274, 275, 276, 288.
- A.I.P. - Association Internationale pour la Protection de l'Enfance, 101, 102, 108.
- American Relief Administration, 94.
- American Relief Association, 105.
- Associació de Joventuts Socialistes, 94.
- Associació de Mestres Alemanys, 80.
- B.I.C.E. - Bureau International Catholique de l'Enfance, VI, VIII, 56, 102, 150, 167, 169, 171, 175, 176, 177, 208, 211, 249, 268, 273, 274, 288 (vegeu també Oficina Internacional Catòlica de la Infància).
- Boy Scouts, 86.
- C.E.N.U. - Consell de l'Escola Nova Unificada, 21.
- C.I.C.R. - Comitè Internacional de la Creu Roja, 90, 91, 92, 96, 100.
- Centre Internacional de la Infància, 175.
- Charity Organization Society, 88.
- Comisión Católica de la Infancia, 3.
- Comissió de la condició jurídica i social de la dona, 190.
- Comité de Secours aux Enfants, 92.
- Comité Suisse de Secours aux Enfants, 92.
- Confederació Helvètica, 96.
- Consell d'Europa, 5, 14, 15.
- Consell Internacional de Dones, 119.
- Creu Roja Internacional, 85, 86, 89, 91, 92, 93, 191.
- ECOSOC - Consell Econòmic i Social, III, IV, 94, 109, 113, 116, 132, 139, 141, 142, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 165, 167, 168, 178, 179, 180, 189, 196, 241, 276, 293.
- F.A.O. - Food and Agriculture Organization of the United Nations, 112, 119.
- Family Welfare Association, 88.
- Federació Internacional de Dones Universitàries, 109.
- Federació Internacional de Planificació Familiar (vegeu IPFF).
- Federació Internacional de Sindicats Obrers, 85.

- Federació Sindical Internacional, 94 .
- Fight the Famine Council, 89.
- Fons de Socors a la Infantesa, 102.
- Fons de les Nacions Unides per a la Infantesa, 12.
- Förenningen Rädda Barnen, 92, 124.
- Fundació de l'aire lliure, 78.
- Fundació Jaume Bofill, VIII.
- Fundació per a les vacances al camp, 78.
- Generalitat de Catalunya, 249.
- I.C.E. - Institut de Ciències de l'Educació, VIII.
- I.I.N. - Institut Interamericà del Nen, 45, 104, 105, 119, 208, 285, 301, 306.
- I.P.P.F. - Federació Internacional de Planificació Familiar, 212.
- Internacional de Joventuts Obreres, 94.
- Junta de Protecció a l'Infància, 78.
- Junta Provincial de Protecció de Menors de Barcelona, 50.
- Lliga de les Nacions, 99, 105, 114, 116 (vegeu també Societat de Nacions).
- Lliga de Societats de la Creu Roja, 100.
- Moviment Mundial de Mares, 169, 175, 237.
- N.G.O. (vegeu O.N.G.)
- Nacions Unides, III, IV, 3, 45, 83, 84, 86, 94, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 137, 138, 140, 141, 143, 165, 167, 178, 180, 181, 184, 190, 191, 192, 193, 195, 196, 198, 199, 201, 202, 204, 205, 212, 216, 220, 240, 241, 242, 265, 274, 280, 281, 282, 288, 290, 291, 293, 295, 307 (vegeu també O.N.U.)
- National Council of Women, 94, 246, 280.
- New Education Fellowship, 305.
- O.E.A. - Organització dels Estats Americans, 45, 104, 105, 208, 233, 301, 306.
- O.I.E. - Oficina Internacional d'Educació, 253.
- O.I.T. - Organització Internacional del Treball, V, 93, 100, 109, 112, 113, 117, 119, 140, 141, 149, 150, 192, 212, 254, 255, 256, 309, 310.
- O.M.E.P. - Organització Mundial d'Educació Preescolar, VIII, 58, 83, 102, 150.

- O.M.S. - Organització Mundial de la Salut, VIII, 67, 70, 112, 113, 119, 127, 128, 129, 132, 140, 141, 150, 167, 175, 208, 210, 212, 222, 226, 229, 239, 259, 307, 308.
- O.N.G. - Organització No Governamental, VIII, 102, 274, 275, 276.
- O.N.U. - Organització de les Nacions Unides, I, II, III, IV, VII, 85, 90, 116, 123, 130, 131, 134, 145, 156, 166, 179, 196, 206, 212, 234, 235, 264, 265, 269, 272, 275, 276, 281, 283, 288, 289, 295.
- Oficina Catòlica Espanyola de la Infància, VIII.
- Oficina Internacional Catòlica de la Infància, 3, 43, 168, 208.
- Organització Mundial Agudas d'Israel, 169, 177, 217.
- R.A.U. - República Àrabica Unida, 243.
- Santa Aliança, 85.
- S.C.F. - Save the Children Fund, VIII, 85, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 102, 105, 106, 107, 117, 118, 145, 146, 163, 191, 210, 239, 248, 297.
- Sinn Fein, 92.
- Sistema Interamericà, 104.
- Sociedad Catalana de Pediatría, 52.
- Societat de Nacions, II, 6, 86, 90, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 108, 109, 112, 116, 121, 130, 137, 168, 264.
- Societat Protectora dels Nens, 78.
- Tribunals per a Nens, 2.
- Tribunals Tutelars de Menors, 2.
- U.I.P.E. - Union Internationale de Protection de l'Enfance, III, VII, VIII, 46, 84, 87, 101, 102, 103, 115, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 140, 141, 163, 165, 167, 169, 174, 180, 182, 191, 195, 197, 205, 210, 220, 229, 239, 258, 269, 274, 288, 289, 307.
- U.I.S.E. - Union Internationale de Secours aux Enfants, 84, 85, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 100, 101, 102, 105, 106, 107, 108, 117, 166, 288.
- U.N.E.S.C.O. - Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura, V, 81, 112, 113, 149, 196, 245, 248, 252, 266, 284.
- U.N.I.C.E.F. - United Nations International Children's Emergency Fund, 12, 48, 49, 55, 71, 93, 102, 103, 104, 105, 107, 112, 115, 117, 164, 165, 166, 190, 212, 273, 275, 276.
- U.N.R.R.A. - Administració de Socors i Rehabilitació de les Nacions Unides per als Refugiats, 117.
- Unió Americana, 104
- Unió Internacional de les Lligues Femenines Catòliques, 145.
- Unió Internacional d'Organitzacions Familiars, 169, 175.

INDEX DE NOMS

- Aberdeen i Temair, Marquesa d', 94.
 Ador, Gustave, 96.
 Agazzi, Carolina, 79.
 Agazzi, Rosa, 79.
 Alas, Leopoldo ("Clarín"), 271, 278.
 Albaflor, Joan d' (vegeu Josep Carner).
 Andersen, H.C., 28, 54, 59, 60, 62, 68.
 Anderson, John E., 67.
 Anze Matienzo, Eduard, 143, 144, 147, 151, 218.
 Arbelo, A., 52.
 Arimany, Miquel, 43.
 Ayala, Francisco, 85, 99.
 Azcárate, Pablo de, 90, 99.
 Barcody, Jamil M., 199, 200, 218, 225.
 Baror, 217.
 Barret, François, 21.
 Beccaria, 43.
 Benet XV, 91.
 Boltanski, Luc, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 82, 232.
 Borrell i Soler, 13, 23, 24, 25.
 Bourdieu, Pierre, 75, 82.
 Eovet, Pierre, 253.
 Bravo, Enrique, VIII.
 Bredsdorff, Elies, 60.
 Britten, B., 35.
 Brouckère, M. de, 101.
 Buzzati, Dino, 62, 65, 68.
 Candel, F., 52.
 Carneiro, Levi, 285.
 Carner, Josep, 32, 54, 59.
 Cassin, René, 110, 133, 215, 221, 245, 247, 248, 269.
 Castán, 236.
 Castro, Fidel, 200.
 Casuso, 243, 250, 276.

Cecil, Lord Robert, 98.
Cerdà, Ildefons, 36.
Chamboderon, J.C., 66.
Chamorel, M., 121, 122, 123.
Chaplin, C., 43.
Château, Jean, 77.
Chauchard, 9, 10.
Chazal, Jean, 3, 37, 46, 49, 204, 207, 211, 227, 228.
Chevalier, J.J., 8.
Chombart de Lauwe, Marie-José, 1, 38, 51, 58.
Chrichton, Michael, 90.
Churchill, W, 111.
Ciselet, Georgette, 196.
Clouzot, Etienne, 92, 95, 96.
Codina, Víctor, 39.
Colaço, Maria-Rosa, 56.
Collodi, C., 66.
Comas, Antoni, 50.
Condorcet, 76, 82, 247.
Coursier, Henri, 84, 85, 90.
Cousinet, Roger, 10.
Cuevas Cancino, 233, 250, 263, 264, 266, 268, 271.
Curie, Marie, 251.
Curry, 138.
Daniélou, Jean, 49.
Danton, 76.
Decroly, Ovide, 222.
Descartes, 38, 76.
Dowey, John, 80.
Dickens, Charles, 37, 49, 59.
Dilthey, 57, 58.
Disraeli, Benjamin, 35.
Dottrens, Robert, 81.
Dunant, Jean Henri, 85, 89.
Épinay, Madame d', 22.
Epicur, 38.
Essex, Mary Langmuir, 58, 83.
Fénelon, 30.
Ferrière, Frédéric, 91.

- Folliet, Joseph, 72.
 Freeman, Kathleen, 87.
 Freud, S., 43
 Froebel, 37, 38.
 Fuller, Edward, 87, 106.
 Fulöp Miller, René, 63, 65.
 Gabarró, Jaume, VIII.
 Gal, Roger, 20, 81.
 Galí, Alexandre, 62, 78.
 Garaudy, Roger, 245.
 García Pleyán, C., 66, 69.
 Giner, Salvador, 236.
 Giral, Eugeni, 52.
 Goethe, 58, 77.
 González Campos, Julio D., 131, 136, 280, 281, 282, 287.
 González Casanova, J.A., VIII.
 Goris, 206, 207.
 Grimm, 32.
 Guardini, Romano, 65, 133.
 Gutiérrez, Fernando, 48.
 Hauck, Henry, 116, 137, 139, 141, 142, 144, 145, 146, 149,
 150, 153, 162, 163, 211, 244.
 Haucourt, Geniève d', 20.
 Hazard, Paul, 29, 30, 56.
 Hebel, Johann Peter, 57.
 Herbart, 76.
 Heyward, E.J.R., 2, 291.
 Hipócrates, 20, 21.
 Hoare, Samuel, 171, 173, 176, 177, 179, 190, 237, 278.
 Hölderlin, F., 58.
 Hoover, Herbert, 94, 301.
 Hume, 38.
 Ihering, Rudolph von, 3, 271, 278.
 Inhelder, Bérbel, 9.
 Itard, Jean, 37, 75.
 Ivori, Maria d', 54.
 Jacoponi da Todi, 71.
 Jaspers, Karl, 195.
 Jebb, Eclantyne, 6, 11, 18, 43, 49, 85, 87, 88, 89, 90, 91,
 92, 93, 95, 97, 98, 99, 101, 102, 105, 127, 129, 267,
 269, 271.

- Jesús, 38.
Jiménez de Parga, Manuel, VIII, 86.
Jordan, Jean-Pierre, VIII.
Juvigny, 170, 172, 173, 278.
Kant, 37.
Keller, Gottfried, 57.
Kephart, Newell C., 65.
Kergomard, Pauline, 78.
Kerschensteiner, Georg, 11, 77, 78, 79, 80.
Karunatilleke, M. Kesera, 165.
Ketrzynski, 230, 259.
Key, Ellen, 80.
Klee, Paul, 64.
Komenski, J.A., 21, 76.
Kujarenko, 221.
Lakanal, 76.
Langevin, 21, 112.
Latey, Justice, 14, 16.
Latorre, Angel, 7, 17.
Lavie-Derande, Jean-Charles, VIII.
Lecerclé, Jean-Louis, 28, 29, 57.
Lietz, 80.
Lluch, Ernest, 52.
Llull, Ramon, 71, 74.
Locke, 37, 75.
López de Oruezábal, Julio, 285.
Luzuriaga, Lorenzo, 76, 77.
Lynd, Sylvia, 29, 34, 35, 37, 38, 78.
Mac Entee, 251.
Makarenko, 78.
Malebranche, 1, 12.
Malik, Charles, 234.
Malson, Lucien, 75.
Malthus, 76.
Manent, Marià, 32.
Maragall, Joan, 41, 50.
Marrou, Henri-Iréné, 20, 78.
Martí Alsina, Ramon, 41.
Martínez Menchén, Antonio, 31, 36, 40, 41, 43, 46, 47, 49.

- Maspons i Anglasoll, 24, 25, 115.
 Maynz, C., 15, 16.
 Mendel, Gerard, 46.
 Mendizábal Osés, Luís, 14, 23, 24, 25.
 Merani, Alberto, 21.
 Meylan, Louis, 77.
 Michelson, Guillermina, VIII.
 Mira, Emili, 38, 69.
 Miralbell i Andreu, Enric, 53.
 Mistral, Gabriela, 45, 105.
 Moerman, Joseph, VIII, 56, 167, 168, 208, 268, 273.
 Moll-Weiss, A., 73.
 Montessori, Maria, 78.
 Moragues, Jeroni de, 54.
 Morier, André, 92, 191.
 Motta, Giuseppe, 99.
 Moynier, Gustave, 90.
 Muller, Philippe, 31, 33, 34, 38, 40, 45, 46, 47, 59,
 62, 65, 77, 80.
 Nadal, Jordi, 33, 34, 40, 52.
 Nightingale, Florence, 85, 90.
 Nolasc d'el Molar, P., 71.
 Noy, Francesc, VIII.
 Owen, Robert, 78.
 Palacio, J.R., 22, 23.
 Palasciano, F., 90.
 Passeron, J.-C., 82.
 Peces-Barba, Gregorio, 6, 7, 193, 194, 195, 236, 267, 269,
 270, 281, 282, 283, 284, 286, 287, 288, 289.
 Pedragosa, M., 2, 78.
 Pere Quart, 2.
 Pernoud, Charles, VIII.
 Ferrault, 29, 32.
 Pestalozzi, 37, 57, 77, 78, 79.
 Petrini, Enzo, 28, 29, 30, 75.
 Pi i Ferrer, Albert, 54.
 Piaget, 1, 2, 9, 22, 67, 68, 239, 241, 248, 251.
 Planchard, Emile, 80.
 Plutarco, 38.
 Pouqatch-Zalcman, Léna, 78.

- Prévét, J., 66.
 Raabe, Wilhelm, 57.
 Rackham, Arthur, 32, 59.
 Raguer, Hilari, 194.
 Rascel, Renato, 66.
 Raspe, Rudolph Erich, 30.
 Reddie, 80.
 Richter, Jean-Paul, 57, 80.
 Riesman, David, 31, 33, 39, 41, 44, 46, 47, 53, 65, 71,
 110, 133.
 Rilke, R.M., 49, 50.
 Rivero, Jean, 267, 268, 270, 277, 287, 288, 290.
 Rodriguez Fabregat, Enrique, 105.
 Roig i Raventós, 53, 54.
 Roosevelt, F.D., 111.
 Roosevelt, E., 234, 248.
 Roure, Antoni, 50.
 Rousseau, 2, 8, 9, 28, 29, 30, 31, 34, 37, 43, 48, 49,
 66, 75, 76, 77.
 Sajón, Rafael, VIII, 45, 104, 285.
 Salarich, Joaquim, 35, 36.
 Salsamendi, 245, 252.
 Sanchez Ferlosio, Rafael, 75.
 Sant Agustí, 38, 39.
 Sant Mateu, 39.
 Sant Pau, 39.
 Sant Vicenç de Paül, 76.
 Sauvy, Alfred, 55, 229, 230, 291.
 Schiller, 58.
 Schmidt, 78.
 Schottland, Ch.I., 291.
 Schwob, Marcel, 32.
 Sèneca, 38.
 Simenon, 51.
 Smith, Adam, 76.
 Somerville, John, 194.
 Spranger, Eduard, 62, 81.
 Strauss, 69.
 Sutch, 131.
 Swift, Jonathan, 1, 32.

- Tetzner, Lisa, 22.
Thomson, D., 86, 99, 104, 110, 111.
Tieck, L., 57.
Titone, Renzo, 79, 222.
Tosquelles, Francesc, 10, 69, 70.
Toynbee, 111, 112.
Triadó, Joan, 43.
Truyol, A., 5, 84, 85, 86, 133, 136.
Uhland, 57.
Unamuno, Miguel de, 50, 62.
Urgorri Casado, Enrique, 16, 26, 27.
Vaizey, John, 2.
Vallès, Edmon, 40, 41, 53.
Vandellós, 52.
Vayer, Pierre, 68, 69.
Vega Sala, Francesc, VIII.
Verdaguer, J., 50.
Verdoot, Albert, 86, 97, 98, 118, 130, 131, 133, 136, 177,
192, 193, 195, 196, 210, 214, 215, 216, 217, 229, 234,
244, 247, 248, 249, 269, 281.
Verdross, 136.
Verheyen, M., 252.
Vicens Vives, Jaume, 55.
Victor de l'Aveyron, 75.
Vidal Gabas, 237.
Voltaire, 76, 223.
Wallon, Henri, 7, 8, 13, 16, 17, 19, 21, 28, 29, 51, 68,
112, 144.
Wells, H.G., 86.
Werner, Georges, 97, 98.
Wilde, Oscar, 43.
Wilson, 98, 99, 130.
Wordsworth, 62.
Xavier d'Olot, P., 71.

- Introducció

PRIMERA PART

- L'"infant" de la "Declaració Universal dels Drets del Nen" i el "menor d'edat" de la llei positiva. Sentit de la protecció en cada cas p. 5
- Les edats de la infantesa i la superació del concepte legal de "menor" p. 20
- L'evolució del status social de l'infant
 - . La "invenció" de la infantesa p. 30
 - . El nen a través de la història p. 32
 - Primer període (fins el 1750): el nen en la societat tradicional p. 33
 - Segon període (1750-1880): un gran canvi demogràfic contribueix a una primera valoració de la infantesa p. 34
 - Tercer període (1880-1930): el nen dirigit des de l'interior p. 39
 - Quart període (des de 1930): el nen a l'època de l'"home corrent" p. 43
 - . Neix un sentiment de la infantesa p. 46
 - . Testimonis literaris i la contribució d'algunes ciències humanes per a aquesta història del nen.. p. 53

SEGONA PART

- Els ^{del} punts de la "Declaració Universal dels Drets del Nen"
Antecedents històrics

La Primera Carta dels Drets del Nen

- . Eglantyne Jebb i la "Save the Children Fund"..... p. 84
- . Fundació de l'"Union Internationale de Secours aux Enfants", i redacció de la primera Carta del Nen.. p. 89
- . La Declaració de Ginebra és adoptada per la Societat de Nacions p. 94
- . Després de l'adopció de la Declaració de Ginebra per la Societat de Nacions p. 99

La Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides

- Els treballs preparatoris per a l'elaboració de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides p. 106
 - a. 1946-1948 p. 111
 - b. 1950-1951 p. 125

El nen, normalment, no exerciten per ells mateixos els drets que tenen. Mins ignoren el Dret; com si s'estiguessin més enllà. I, no obstant, a la seva manera exigeixen.

En un nen, en un nen petit sobretot, hi ha una barreja de des-
empar i de vitalitat que dóna lloc, alhora, a la sensació d'una
presència que s'imposa i que arriba a produir un misteriós res-
pecte, o bé, al contrari, d'una realitat precària que pot elimi-
nar-se d'un buf.

L'encontre amb el món del nen (ni ha qui parla de la infantesa
com d'"un monde autre") (1) provoca, de vegades, astorament,
o incomoditat, o irritació, o una falsa timidesa, o la por de
no sabers'hi comunicar.

Sovint, la infantesa només s'accepta com un estat d'imperfec-
ció que s'ha de superar com més aviat millor. La noca que fan els
nens ja fou objecte d'una sàrria càntira per part de Jonathan
Swift (2). Malebranche hauria volent que tots nasquéssim adults;
quan "tot adult, fins i tot el creder, viu lliscant amb certa irc-
nia, ha començat novessament per ésser un infant, i això tant en
els temes primitius com avui" (3). El poeta Pere Quart sap bé d'a-
quella presència del nen quan l'ha en "Infants":

La vida ran de pols i les mirades altes,
seca tòbia de neu i lloc d'esse a les valtes.

Esperança i enveja, els picarols al cor;
infels com el temps, sobtesos com la sart

(o com la mort); mesquins i jugadors, infants,
fraudulents i secrets, o pèrfids com soldans.

Les llàgrimes sonores i astores i alcordants,
les armes de llur guerra civil contra els gegants.

Però la infantesa és útil, és una necessitat, un període và-
lid per sí mateix. Ve constituïda per "un grup en estat vulnera-
ble", (4) que cal protegir. L'objecte d'aquesta protecció i com
s'organitza depèn, entre altres coses, de la concepció que so-
cialment es tingui de la infantesa.

Per a la nostra una mica envellida legislació civil el nen
és més aviat objecte de drets que no pas subjecte, com el tinguéss
tan sols aquells que els adults li atribuïm. Sortí de renors
d'edat i no de nen o de noia. Quan mossèn Josep Pedragosa va
redactar en 1818 el primer projecte del que se n'ha vingut ara
menant "Tribunales Tutelares de Niños", va escriure "Tribuna-
les para niños"; però aquest tipus d'intuïció no es dona mai re-
troscrit. Rousseau hagués parlat "d'intervenció" del nen al segle
XVIII, " fins al segle XX no s'ha reconegut que els nens són
individus amb iguals drets i diferents necessitats" (5).

Un dret, ja ens deia la clàssica definició de Jhering, és
un interès jurídicament protegit. Amb la Declaració Universal
dels Drets del Nen, proclamada per les Nacions Unides el 20 de
novembre de 1959, ens trobem davant del reconeixement jurídic
de les seves necessitats (6). Són drets que comparteixen de la
seua qualitat de persona: ja no es tracta de l'"infans" del Di-
rect, del "qui fare non potest", sinó -seguint l'afortunada
terminologia d'un autor (7)- del nen en tant que existent.

El text d'aquesta Declaració, tot i la certa asèpsia o dis-

creció que tens en els documents internacionals, és evidentment. La qüestió radica en la força d'obligar dels seus principis. La seva naturalesa jurídica i el seu destí són els mateixos que els de la Declaració dels Drets de l'home. Podran eficàcia en la mesura que, d'una manera o altra, s'incorporen a l'ordenament positiu d'un país; però -i això forma part d'aquesta tesi- ens sembla que sense constituir un Dret especial, ans infiltrant-s'hi amb naturalitat, de forma que els seus deu principis restin com "el pensament d'una època, el mínim de 1960, respecte els problemes de la infantesa" (8) queauran ajudat a cadunar la nostra organització social. A altra banda, hem de preguntar-nos si les mesures jurídiques totes soles són suficients per a establir i mantenir aquests drets.

El Assemblea General de les N.U. al final d'aquesta Declaració demana que se'n faci la màxima publicitat i que es difonguin per tots els medis. A la Conferència Internacional dels Drets de l'home que es celebrà el rang de 1960 a Tunis, es demanà als governs que aplicassin els drets del nen mitjançant la seva integració als plans nacionals de desenvolupament econòmic i social.

Cal una acció sensibilitzadora; i que cada país, a partir de les seves pròpies coordenades de lloc i de temps, es formuli una política de la infantesa i de la joventut. Aquest treball vol-
drà contribuir-hi.

NOTES

- (1) "Un monde autre: l'enfance", de Marie-José Combaret de Lauwe. Levet, Paris, 1971.
- (2) "Una modesta proposición por evitar los niños de Irlanda según una carga para sus padres o su país", de Jonathan Swift, "La Linterna Literaria", Madrid, 1875.
- (3) "La psicología de l'infant", Edicions 62, 1970. "Llibres a l'abast", Barcelona, 1970.
- (4) "Por una política nacional de la infancia y la juventud", de S. G. M. Keywar, artículo en "Revista del Instituto de la Juventud", junio 1971, no 30, pp. 159.
- (5) "La educación en el mundo moderno", de G. H. Hardy, eds. J. G. Barrena, Madrid, 1967.
- (6) "Les droits de l'enfant", de Jean Chazal, A.O.F., Col. "Quatre-vingt-trois", Paris 1968, pág. 111.
- (7) Id. id., pág. 107.
- (8) "X Aniversario de la Declaración de los Derechos del Niño", Documentos recopilados por la Comisión Católica de la Infancia, Madrid, 1970, pág. 30.

